

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**ERKEN EVLİLİĞİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN EVLİLİĞE
İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL TEMELİ:
ARDAHAN ÖRNEĞİ**

Gizem TAN EREN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

**ERKEN EVLİLİĞİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN EVLİLİĞE İLİŞKİN
DÜŞÜNCELERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL TEMELİ: ARDAHAN ÖRNEĞİ**

Gizem TAN EREN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

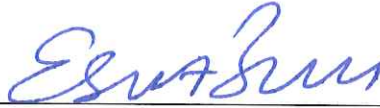
Gizem TAN EREN tarafından hazırlanan "Erken Evliliği Deneyimleyen Kadınların Evliliğe İlişkin Düşüncelerinin Sosyo-Kültürel Temeli: Ardahan Örneği" başlıklı bu çalışma, 09/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kamil KAYA (Başkan)

Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN (Danışman)

Prof. Dr. Esra BURCU SAĞLAM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.06.2017

Gizem TAN EREN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- ✓ **Tezimin/Raporumun 2020 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

09 /06/2017

(imza)

Gizem TAN EREN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

(İmza)

Arş. Gör. Gizem TAN EREN

TEŞEKKÜR

Çalışma konumun belirlenmesinden itibaren her aşamada yanımda olan, desteğini ve ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen, tez yazmanın zorlu süreçlerini ılımlı edası ile daha kolay görmemi sağlayan, her alanda beni yüreklendiren kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN'a teşekkür ediyorum.

Çalışma konum üzerine görüş ve önerileri ile desteklerini belirten sevgili hocam Prof. Dr. Esra BURCU SAĞLAM'a, tez sürecim boyunca bana anlayış gösteren ve önerileri ile destek olan kıymetli hocam Prof. Dr. Kamil KAYA'ya, yine desteklerini esirgemeyen Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyelerine ve Araştırma Görevlisi arkadaşlarıma, bu noktaya gelmemde çok büyük katkısı olan, üniversite hayatım boyunca bana güven veren, sevgisini ve ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili hocam Doç. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK'e teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana her zaman destek olan, güvenlerini hiçbir zaman esirgemeyen, her adımında yanımda olan ve her şeyime katlanan sevgili babam İlhan TAN'a, sevgili annem Emine TAN'a, en yorgun olduğum anlarda dahi yüzümü güldüren sevgili kardeşim Ahmet Görkem TAN'a ve bana her türlü desteği gösteren, tez süreci boyunca tüm nazımı çeken, anlayışını esirgemeyen sevgili eşim Orçun EREN'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Tez konumu belirlediğim ve görüşmelerimi gerçekleştirdiğim zamanlarda Ardahan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nde çalışıyor olmamdan dolayı, tez sürecimde iş konusunda bana anlayış gösteren ve her daim yanımda olan kıymetli arkadaşlarımla Tomris MAZLUM, Ramazan TURAN, Aksu GÜLTEKİN ve Zeliha DEMİRCAN'a, çalışmamda bana içtenlikleri ile yardımcı olan sevgili katılımcılara ve katılımcılara ulaşmamda yardımcı dokunan başta Gülcan YILDIRIM ve Yeşim ÖZTÜRK olmak üzere tüm dostlarıma, Ardahan'da güzel günler geçirmemi sağlayan tüm güzel insanlara ve her daim desteğini hissettiğim sevgili arkadaşım Emine ÇALIŞKAN'a ve nişanlısı Uğur YILMAZ'a çok teşekkür ederim...

ÖZET

TAN EREN, Gizem. *Erken Evliliği Deneyimleyen Kadınların Evliliğe İlişkin Düşüncelerinin Sosyo-Kültürel Temeli: Ardahan Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri baz alındığında kadın-erkek eşitsizliği ve kadının ikincil konumunu pekiştiren bir sorun, erken evlilikler sorunudur. Araştırmada da erken evlilikler sorunu konu edilmiştir. Araştırmanın amacı, Ardahan örneği üzerinden hareket ederek erken evliliği deneyimleyen kadınların evliliğe ilişkin düşüncelerinin ve rol aktarımlarının ne şekilde olduğunun sorgulanmasıdır. Burada sosyo-kültürel yapı ve değişim üzerinde vurgu yapılmıştır. Araştırma verileri, Ardahan örneğinde 10 kadınla yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan derinlemesine görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, erken evlilikte kültürün rolü belirtilmiş ve erken evlilik konusunda bilinçliliğin kazanıldığı görülmüş olup rol aktarımı ile de toplumsal olarak kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller bağlamında eğitim ve iş/meslek sahibi olmanın önem kazandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Erken evlilik, kadın, toplumsal cinsiyet, rol aktarımı, değişim

ABSTRACT

TAN EREN, Gizem. *The Socio-Cultural Foundation Of Marriage Opinions For Women Who Have Been Experienced An Early-Age Marriage: Case Of Ardahan*, Master's Thesis, Ankara, 2017.

Taking gender roles into accounts with in a society, early marriage problem is the problem in which gender inequality as well as the inferior status of women have been reinforced by the society. Therefore, this master thesis focused on early marriage problem. The main aim of this research is to questioning what opinions are being hold about marriage and how gender roles are transferred by the women who are experienced early marriage. There was put a stress on the socio-cultural structure and its changes. Research data was collected from 10 women by conducting semi-structured interview. According to results, it was found a significant role of culture in early marriage as well as achievement an awareness against early marriage. Regarding women gender roles in society, it was seen in the current study that education and employment have become important among women.

Keywords

Early-age marriage, woman, gender, role transferring, change.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜKLİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODU	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	5
1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLELERİ	7
1.4. ARAŞTIRMANIN METODU	7
1.4.1. Araştırmada Saha Deneyimi ve Karşılaşılan Sorunlar	8
1.4.2. Araştırmada Sahanın Seçimi	9
1.4.3. Araştırma Grubu	10
1.4.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği	11
1.4.5. Araştırmanın Veri Analizi	13
İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1.ERKEN EVLİLİKLER	15
2.1.1.Geçmişten Günümüze Erken Evlilikler	15
2.1.2.Erken Evliliklerin Ayrıntılı Çözümlemesi	19
2.1.3. Erken Evliliklerin Nedenleri	26
2.1.3.1. Ataerkil Yapı	27

2.1.3.2. Geleneksel Yapı	30
2.1.3.3. Dinsel Yapının Etkisi	41
2.1.3.4. Ekonomik Nedenler	43
2.1.3.5. Eğitimsizlik	45
2.1.3.6. Diğer Nedenler	48
2.1.4. Erken Evliliklerin Sonuçları	50
2.1.5. Çocuk Gelin Sorununa Yönelik Çözüm Önerileri ve Yapılan Çalışmalar	54
2.2. AİLE VE TOPLUMSAL CİNSİYET	57
2.2.1. Ailenin Tanımı ve Özellikleri	57
2.2.2. Aile İle İlgili Yaklaşımlar	59
2.2.2.1. Yapısal-Fonksiyonalist Yaklaşım	60
2.2.2.2. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım	63
2.2.2.3. Çatışmacı Yaklaşım	65
2.2.2.4 Feminist Yaklaşım	65
2.2.2.5. Postmodern Yaklaşım	66
2.2.3. Toplumsal Cinsiyet	66
2.2.4. Ailede Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Rol Aktarımı	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI	79
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	88
4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	88
4.1.1. Yaş ve Evlilik Yaşı	88
4.1.2. Hane Büyüklüğü	94
4.1.3. Eğitim Durumu	95
4.1.4. Gelir Durumu	98
4.1.5. İş ve Meslek	99
4.1.6. Doğum Yeri ve En Uzun Yaşanan Yer.....	102
4.1.7. Mezhep ve Etnik Köken	103
4.2. ERKEN EVLİLİĞİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN SOSYO- KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ	104

4.2.1. Erken Evliliğin Tanımlanması ve Gerçekleştirilmesi.....	104
4.2.1.1. Erken Evlilik Tanımları	104
4.2.1.2. Katılımcıların Gözünden Annelerinin Erken Evliliğe Bakış Açıları	107
4.2.1.3. Katılımcıların Deneyimledikleri Evlilik Şekilleri.....	109
4.2.1.4. Katılımcıların Evliliklerinde Etkili Olan Faktörler ve Bu Faktörlerin Katılımcıların Kız Çocuklarının Evliliklerinde Dikkate Alınıp Alınmayacağı .	116
4.2.1.5. Erken Evliliklerin Sosyal Çevrede Görünürlüğü ve Çocuklara Yönelik Evlilik Onayı	120
4.2.2. Evlilik Kararının Değerlendirilmesi ve Sorgulanması.....	126
4.2.3. Nikah Türü.....	129
4.2.4. Erken Evlilik İle Yaşanan Toplumsal Sorunlar	133
4.2.5. Kültürel Özellikler Çerçevesinde Erken Evlilikler.....	138
4.2.5.1. “ <i>Erken Kalkan Yol Alır.</i> ”	140
4.2.5.2. Gelenek ve İnançlara Göre Erken Evlilik Betimlemeleri	142
4.2.6. Akraba Evliliği, Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması ve Onaylanması	146
4.2.6.1. Akraba Evliliği Tanımlamaları	146
4.2.6.2. Akraba Evliliklerinin Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması	149
4.2.6.3. Katılımcıların Gözünden Katılımcıların Annelerinin Akraba Evlilikleri ile İlgili Düşünceleri.....	150
4.2.6.4. Katılımcıların Akraba Evliliklerine Onayları.....	152
4.2.7. Kız Kaçırmaya Yönelik Bakış Açılıarı	154
4.2.8. Başlık Geleneğinin Değerlendirilmesi.....	158
4.2.8.1. Katılımcı ve Katılımcının Annesinde Başlık Geleneğinin Uygulanması	158
4.2.8.2. Başlık Geleneğinin Yorumlanması	161
4.2.9. Annelik ve Annelik Deneyimi	163
4.2.9.1. Anneliğin Tanımlanması	163
4.2.9.2. İlk Annelik Yaşı ve Annelik Deneyiminde Yaşanan Zorluklar	165

4.2.10. Evlilikte Birlikte Yaşam	170
4.3. KATILIMCILARIN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI.....	173
4.3.1. Aile İçi Şiddet ve Onaylanması	173
4.3.2 Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımına Yönelik Bulgular	180
4.3.2.1. Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımına Yönelik Düşünceler ve Bu Düşüncelerin Kültürel Temeli.....	180
4.3.2.2. Sahip Olunmak İstenen Çocuğun Cinsiyeti	187
4.3.3. Ailede Eğitim/Terbiye	190
4.3.3.1. Doğulan Ailede Eğitim/Terbiye	190
4.3.3.2. Çocuklara Verilen Eğitim/Terbiye.....	194
4.3.3.3. Eşin Çocuklara Verdiği Eğitim/Terbiye.....	196
4.3.4. Ailede Çocukların Eğitimi/Okutulması ve İş/Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Düşünceler	199
4.3.4.1. İçine Doğulan Ailede Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/Okutulması İle İlgili Görüşler.....	199
4.3.4.2. Katılımcıların Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/Okutulması İle İlgili Görüşleri.....	201
4.3.4.3. Eşin Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/Okutulması İle ilgili Görüşleri	203
4.3.4.4. İçine Doğulan Ailede Kız Çocuk-Erkek Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Görüşler	206
4.3.4.5. Katılımcıların Kız Çocuk-Erkek Çocukların İş/Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Görüşleri.....	209
4.3.5. Evlilikte Yaşanan Problemler	214
4.3.7. Evlilikte Denklik.....	221
4.3.8. Ailede Yaşlılara Bakım.....	225
4.3.9. Boşanma	228
4.3.9.1. Katılımcıların Boşanmaya Yönelik Düşünceleri	228

4.3.9.2. Katılımcıların Ailelerinin Boşanmaya Yönelik Düşünceleri	230
4.4. TOPLUMDA KIZ ÇOCUKLARINDAN/KADINLARDAN BEKLENEN ROLLERİN İFADE EDİLMESİ	233
4.5. ROL AKTARIMI	244
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	252
KAYNAKÇA	260
EK-1: YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	276
EK-2: ORİJİNALLİK RAPORU	282
EK-3: MUAFİYET İZİNİ	284

KISALTMALAR DİZİNİ

CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (The Convention On The Elimination Of All Forms Of Discrimination Against Women)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
TAYA	Türk Aile Yapısı Araştırması
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo-1: İllere göre 2016 yılında 16-17 yaş aralığında evlenen kız çocuklarının sayısı ve oranı.....	9
Tablo-2: Türkiye Geneli ve Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı Yüzdesi.....	22
Tablo-3: Türkiye’de Cinsiyete Göre 16-17 Yaşlarında Evlenenler ve Bu Evlenmelerin Toplam Evlenmelere Oranları (%).....	24
Tablo-4: Türkiye’de 2013 Yılında Bölgelere ve Cinsiyete Göre 16-17 Yaş Arası Evlenenlerin Sayısı ve Toplam Evlenmelere Oranı (%).....	25
Tablo-5: Sosyo-Ekonomik Statüye Göre Kadın İçin İlk Evlenme Yaşı.....	44
Tablo-6: Öğrenim Durumuna Göre Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı.....	46
Tablo-7: Erken Evliliklerin Çocuk Açısından ve Aile-Toplum Açısından Sonuçları.....	53
Tablo-8: Erken Evliliklerin Beden ve Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri.....	53
Tablo-9: Yaş ve Evlilik Yaşı Bilgileri.....	89
Tablo-10: Kardeş ve Çocuk Sayıları.....	95
Tablo-11: Eğitim Bilgileri.....	96
Tablo-12: Gelir Durumu Bilgileri.....	98
Tablo-13: İş ve Meslek Bilgileri.....	100
Tablo-14: Katılımcının Doğum Yeri ve En uzun Süre Yaşadığı Yer.....	102
Tablo-15: Katılımcının Mezhebi ve Etnik Kökeni.....	103

Tablo-16: Katılımcıların Evlilik Şekilleri.....	109
Tablo-17: Katılımcıların Annelerinin Evlilik Şekli.....	116
Tablo-18: Erken Evliliklerin Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması.....	120
Tablo-19: Katılımcının Evlilik Kararı.....	126
Tablo-20: Evlilik Kararına Yönelik Sorgulamalar.....	127
Tablo-21: Katılımcı ile Annesinin Yaptıkları Nikah Türü.....	129
Tablo-22: Akraba Evliliklerinin Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması.....	149
Tablo-23: Katılımcı ve Katılımcının Annesinde Bağlık Geleneği.....	158
Tablo-24: Katılımcı ve Katılımcının Annesinin İlk Annelik Yaşları.....	166
Tablo-25: Katılımcı ve Katılımcının Annesinin Kimlerle Yaşadığı.....	170
Tablo-26: Aile İçi Şiddet.....	174
Tablo-27: Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımı.....	181
Tablo-28: Katılımcıların Evliliklerinde Yaşadıkları Problemler.....	215
Tablo-29: Toplumda Kız Çocuklarından/Kadınlardan Beklenen Roller.....	243
Tablo-30: Rol Aktarımı.....	249

GİRİŞ

Erken evlilik, “çocuk” kavramı ile ilintili olarak düşünülmesi gereken bir konudur. Yaygın tanımı ile çocuk, 18 yaş altındaki kişileri (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006: 153) ifade etmek için kullanılmaktadır. Dolayısıyla da 18 yaş altında gerçekleşen evlilikler de erken evlilik olarak ifade edilmektedir. Erken evlilikler, Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal bir sorundur. Çocukların erken yaşlarda evlendirilmelerinden dolayı cinsel istismar ve çocuk işçiliği kapsamında değerlendirilmektedir.

Erken evliliklerde eğitim düzeyi, gelir düzeyi, dini bağlılık, kültürel değerler ve çevre baskısı etkili olarak görülmekle birlikte temel olarak kültürel değerlere vurgu yapmışlardır. Çünkü kültürel bağlamında Türkiye’de özellikle de kırsal kesimde yaşayan halkın sıkı bir şekilde bağlı oldukları değerler, insanların yaşam tarzlarını belirlediği gibi içinde buldukları kültürel yapı temelinde düşüncelerini yapılandırmaktadır. Dolayısıyla bu durum, aile kurma hususunda da karar alma mekanizmalarının işlerliğini sağlamada da etkili olmaktadır (Özcebe ve Biçer, 2013: 89). Bu noktada da toplumsal cinsiyet rollerinin önemine değinmek gerekmektedir. Çünkü, bütün kültürler gibi Türk kültüründe de kültürel yapı dahilinde kadın ve erkek olmaktan dolayı toplumsal cinsiyet rolleri ile karşılaşmaktadır. *“Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olarak, toplumun istekleri çerçevesinde şekillenen rollerin ifade edilmesidir.”* (Özdemir, 2010: 102) Ann Oakley (1972)’ye göre de toplumsal cinsiyet rolleri toplumsal ve kültürel yapı ile pratikler aracılığıyla üretilmektedir. Bu rollerden özellikle kadınlar açısından düşünüldüğünde annelik rolü ve bu role bağlı olarak çocuğun bakımından sorumlu olma nedeniyle kadınların sosyal hayatları etkilenmektedir. Çocuk ile ilgili sorumluluklar sadece bebeklik dönemi olarak düşünülmemelidir. Bebeklikten sonraki dönemlerde de bakıma ihtiyaçları vardır ve sürekli denetlenmelidirler. Dolayısıyla anne, çocukla özdeşleşmesinin yanı sıra, eylemlerini de çocuğa göre şekillendirmektedir. Burada diğer bir nokta ise bu süreçte kadının konumunun özel alan ile çiziliyor olmasıdır (Eken, 2005). Demren (2001, 4)’e göre,

“Kadınlar, ataerkil ağ içerisinde genelde belirli alanlar içerisinde tanımlanmıştır. Bu alanların en yaygın olanı ev içi alandır. Kadınların

tanımlandığı roller de genelde bu ev içi yaşamın barındırdığı rollerdir. Başlıcaları annelik ve karılıktır. Bu roller bir kadının neredeyse tüm yaşamı boyunca devam eder. Çalışan bir kadın bile, toplumda daha çok yaptığı işle değil, yukarıda sayılan rollere göre yer alır. Oldukça daraltılmış ve belirlenmiş bu alan aslında kadına kimliğini oluştururken bir anlamda avantaj sağlar. En başta annesi olmak üzere örnek aldığı kadınlar genelde bu alan içerisinde ve bu alanın gerektirdiği kurallar içerisinde yaşarlar; bir bütünlük ve devamlılık söz konusudur.”

Bir bütünlük ve devamlılığın sağlanmasında toplumsal cinsiyet rol aktarımının ne şekilde gerçekleştirileceği de önemli olmaktadır. Bu noktada Kandiyoti (1997: 117), toplumsal ve kültürel olarak erkeklerin yapının değerlerini belirleyici olduğunu ancak kadınların da belirleyici olma noktasında pasif olmadıklarını vurgulamaktadır. Buna göre, kadınlar annelik rollerinden dolayı kültürleme sürecinde temel etkililerdir. Bazı durumlarda ataerkilliğin güçlü ve etkili yanları ile bürünerek erkekler üzerinde baskıcı oldukları ve alınan kararları etkileme, değiştirme gücüne sahip oldukları görülebilmektedir. Ancak yine de erkek egemenliği devam ediyor olsa da böyle bir durumda ataerkil yapıda bir “pazarlık” doğmakta ve eldeki roller üzerinde değişiklikler yaratılabilmektedir.

Ardahan’da erken evliliği deneyimleyen 10 katılımcı kadınla derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilen bu araştırmada ilk olarak, kadınların evliliğe yönelik düşüncelerinin sosyo-kültürel temeli sorgulanarak kadınların anneleri ve kız çocuklarının gözünden yaptıkları yorumlar da dikkate alınmıştır. İkinci olarak, roller üzerinde değişiklik yaratabilme yetisine sahip olan kadınların nasıl bir rol aktarımı gerçekleştirdikleri/gerçekleştirecekleri üzerinde durulmuştur. Buna göre kadınlardan/kız çocuklarından toplumsal olarak beklenen rollerin neler olduğu ve bu rollerden hangilerinin kız çocuklarına “rol aktarımı” şeklinde aşılacağı görülmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODU

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Erken evlilikler Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de karşılaşılan önemli bir sorundur. Erken evlilikler neticesinde 18 yaş altında olan “çocuk” yaştaki bireyler evlenmekte ya da evlendirilmektedir.

Erken evlilikler cinsiyet açısından değerlendirildiğinde bu hususta özellikle kız çocuklarının erken evliliğine rastlanılmaktadır. Bunun nedeni ise kız çocuğuna biçilen toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı olarak toplumsal yapıda ikincil konumda yer almalarıdır. Bu da ataerkil zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının bir sonucudur. Bu yapıda kız çocuklarının eğitime önem verilmemesi, dini faktörlerin, ekonomik gerekçelerin etkisi de önemli olmaktadır. Diğer yandan erkeklerin soyun sürdürülmesi görevini üstlenmeleri nedeniyle onların yetiştirilmelerine, eğitimlerine, iş ve meslek sahibi olmalarına önem verilmektedir. Böylelikle de evlenmeleri için genellikle askerlik yapmış olmaları, iş ve meslek sahibi olarak bir kazanç elde ediyor olmaları önemli görülmektedir. Bu yüzden kız çocuklarına göre erkekler daha geç yaşlarda evlenmektedirler (Kaynak Malatyalı, 2014; Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012).

Ataerkil toplum yapısındaki toplumsal cinsiyet kalıplarına göre kadın, içinde yaşadığı “ev” üzerinden tanımlanmaktadır (Bora, 2011). Ev üzerinden tanımlanması kadını kamusal alandan özel alana itmektedir. Durum böyle olunca da kadının sınırları ev içerisinde çizilmektedir. Yaşam alanı ev olan kadının eğitime önem verilmemekte, sınırları içerisinde bulunduğu alanı iyi bir şekilde idare etmesi beklenmekte ve özellikle de soyun devamını sağlaması açısından erkek çocuk sahibi olması, namusunu koruması, çalışmaması önemli görülmektedir. Bu şekilde kadınlar ve kız çocukları toplumsal kabul ve beklentiler doğrultusunda “toplumsal mağdurlar” haline getirilmektedir (Burcu vd. 2015: 88). Erken evlilikler ile bu mağduriyet pekiştirilmektedir. Kadınların bu süreçte evlilik şekillerine de bağlı olarak nasıl bir deneyim yaşadıkları önemli olmaktadır. Erken evlenen kız çocukları çocukluklarını yaşayamadan, ergenlik dönemi

gelişimlerini tamamlayamadan toplumsal açıdan ev içi beklentiler ve kadınlık rolleri üzerindeki beklentiler içerisinde kendilerini bulamaktadırlar. Bunlar, küçük yaşlarında onların üzerlerine yüklenen ağır görevlerdir. Bu kız çocukları daha sonrasında annelik görevini de üstlenmektedirler. Kendileri çocuk oldukları için bir çocuğun bakımının ve yetiştirilmesinin nasıl yapılacağı noktasında özellikle ilk çocuklarında zorluklar yaşasalar da bu zorlukların aşılması yine onlardan beklenmektedir. İlk çocuklarının erkek olması onları aile içerisinde daha değerli bir konuma getirmektedir. Kız çocukları olduğunda da sonraki çocuklarının erkek olması, kız çocuklarını da yine toplumun örf, adet, gelenek ve inançlarına bağlı ev işlerinde becerikli, namuslu, sadık bir şekilde yetiştirmeleri beklenmektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet kalıpları ile çevrelenen çocuk gelinlerin kendi kız çocuklarına kendi deneyimleri çerçevesinde özellikle de evlilik ile ilgili düşünceleri ekseninde nasıl bir rol aktarımında bulunacakları araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çocuk gelinlerin kız çocuklarına yaptıkları rol aktarımı, kız çocuklarının gelecekteki konumu açısından önemli olmaktadır. Özellikle kız çocuklarına eğitim verilmesi, iş ve meslek sahibi olmalarının sağlanması ile ataerkil yapı içerisindeki toplumsal cinsiyet kalıpları yok edilemeyecek olsa da direncini düşürmesi için etkide bulunacaktır. Sosyalleşmenin gerçekleştiği, eğitimin alındığı ilk temel kurumun aile olduğu unutulmamalıdır. Ailede kadının yerinin evi olarak görülmesi ve çocukları ile babaya göre daha fazla iletişimde olması nedeniyle çocukların eğitiminde özellikle de kadın oldukça önemli olmaktadır. Diğer yandan, bireylerin sosyalleşmeleri, kimlik kazanmaları ve bu kimliklerine göre toplumda temel rollere sahip olmalarında (Birkök, 1994: 97'den akt. Aktaş, 2011: 12) ailede alınan eğitim ve yapılan rol aktarımı oldukça önemli olmaktadır.

Kısacası, bu çalışmada erken evlilik yapan kadınların demografik özellikleri, evliliğe ilişkin düşüncelerinin sosyo-kültürel temeli, yine sosyo-kültürel şart ve koşulları çerçevesindeki toplumsal cinsiyet tanımlamaları, nasıl bir rol aktarımında buldukları, evlilik ile ilgili düşünceleri ve katılımcı kadınların gözünden kendi anneleri ve kız çocukları açısından bu düşüncelerde değişim olup olmadığı sorgulanarak incelenmiştir.

Araştırma konusunun ayrıntılı analiz edilebilmesi için öncelikle erken evlilikler konusunu irdelenmiştir. Ardından aile ve toplumsal cinsiyet konularına değinilerek aile yaklaşımları içerisinde yapısal-fonksiyonalist yaklaşım baz alınmıştır. Diğer yandan, toplumsal cinsiyet konusunda toplumsal cinsiyetin hem biyolojik hem de toplumsal olarak yapılandırılması noktasında Oakley'in toplumsal cinsiyet yaklaşımından hareket edilmiştir. Bu bağlamda, erken evliliklerin toplumsal ve ataerkil yapı içerisinde ayrıntılı bir çözümlemesi yapılarak erken evlilik yapmış olan kadınların içinde yaşadıkları kültürel ortamdaki toplumsal cinsiyet kalıpları sorgulanmış ve bu kalıplar çerçevesinde kendilerinin nasıl rol aktarımında bulunacakları temel alınmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın temel amacı, erken yaşta evlenen kadınların evlilik ile ilgili düşüncelerinin sosyo-kültürel temelinin anlaşılması, toplumsal cinsiyet rol tanımlamaları ve rol aktarımlarının irdelenmesidir. Toplumsal cinsiyet algısı ve yönlendirmesi, toplumda özellikle de kadınların yaşayış biçimlerini önemli noktalarda etkilemektedir. Bu etki yapılan evliliklere de sirayet etmektedir. Evlilik içerisinde de toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadından iyi bir anne, iyi ve sadık bir eş, becerikli bir ev kadını olması, aileyi bir arada tutması ve namusunu koruması gibi roller beklenmektedir. Erken yaşta evlenen kadınlar bu konularda zorluk çekebilmekte ve yaşları itibariyle ev içerisinde ezilebilmektedirler. Bu durumda tek bir faktör etkili değildir, dolayısıyla çeşitli açılardan incelenmesi gerekmektedir. Bunların başında sosyo-kültürel yapı gelmektedir. Sosyo-kültürel yapı içerisinde de her zaman bir bütünlük düşünülemez. Bir il, bir ilçe içerisinde farklılıklar olabileceği gibi aileden aileye de sosyo-kültürel özelliklerin algılanması ve gündelik hayatta yerini bulması konusunda farklılıklar olabilir. Bu yüzden çalışmaya Ardahan yöresinde çeşitli etnik kökenden, gelir durumundan ve il içerisinde ilin farklı bölgelerinden katılımcıların katılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlara yaşadıkları toplum tarafından toplumsallaşma süreçlerinde aktarılmaktadır. Toplumsallaşma sürecinin ilk basamağı ailedir. Bu süreçte özellikle anneden alınan eğitim önemli olmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlı olarak kadın evde çocuklarla en çok vakit geçiren ve onlarla en çok ilgilenen kişidir. Bu noktada kadınların çocuklarını nasıl bir toplumsallaşma süreci ile karşı

karşıya bıraktıkları ve bu süreçte nasıl bir rol aktarımında buldukları önem taşımaktadır. Genel toplumsal eğilimde erkek çocuklar kız çocuklardan daha fazla değer görmekte ve erkek çocuk sahibi olan kadınlara daha çok değer verilmektedir. Kadınlar aktardıkları roller ile kimi zaman bu durumu sürdürmekte, kimi zaman da özellikle kız çocuklarının bu konularda bilinçli olmalarını sağlamaktadırlar. Yani kadınlar yaptıkları rol aktarımı ile geleneksel değerleri sürdürerek ataerkil yapıya katkıda bulunabildikleri gibi kadınların güçlenmesini, bilinçlenmesini ve ikincil durumlarının farkında olmalarını da sağlayabilirler. Bu bağlamda araştırma, toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin neler olduğu ve kadınların kız çocuklarına nasıl bir rol aktarımında buldukları/bulunacakları üzerine odaklanmıştır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak kurgulandığı düşüncesi gösterilmek istenmiştir. Bunun içerisinde katılımcıların kendilerinin ve kendi ifadeleri ile annelerinin de evlilik ile ilgili düşüncelerine yer verilerek evlilik düşüncesinde bir değişim sağlanıp sağlanmadığı ve bu düşüncenin çocuklarda nasıl olacağı da görülmeye çalışılmıştır.

Literatürde toplumsal cinsiyet ve erken evlilikler üzerine çalışmalar mevcut olup bunlarla birlikte rol aktarımının hangi şekillerde olduğuna yönelik çalışmalar oldukça azdır. Örneğin; Aktaş (2011)'in "Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklere Sahip Ailelerde Kız Çocuklarına İlişkin Aile İçi Kültürel Tanımlamalar", başlıklı doktora tezinde kız çocuklarına ilişkin kültürel toplumsal cinsiyet tanımlamaları ve bu tanımlamaların onların sosyal yaşamlarına etkisi irdelenmiştir. Bu etkilerden biri olarak erken evliliklerle ilgili Burcu vd. (2015)'nin "Çiçeklerin Kaderi: Türkiye'de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma" başlıklı makalesinde ise kültürel yapının bir unsuru olan toplumsal cinsiyet kalıplaştırmalarının sonuçlarından biri olarak meydana gelen erken evlilikler kadınların mağduriyeti olarak ele alınmıştır. Bu mağduriyetin bir açıklaması olarak Kaynak Malatyalı (2014), "Türkiye'de "Çocuk Gelinler" Sorunu" başlıklı makalesinde kadınlar üzerinden erken evliliklerin nedenleri ve sonuçları üzerinde durarak "çocuk gelin" kavramını açıklamış ve Türkiye'de yaygınlığı ile konunun hukuki durumuna değinmiş olup literatürde erken evlilikler genel olarak bu şekilde ele alınmıştır. Evlilik sonrasında dünyaya gelen çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili olarak Özensel (2004), "Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü:

Konya İli Örneği” başlıklı çalışmasında çocuğun yetiştirilmesinde annenin ne gibi rolleri üstlendiğine bakarak babaların bu konuda kendilerine düşen görevi yerine getirmedikleri ve ebeveynler arasında çocuk yetiştirmede bir dengenin sağlanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda bu araştırmada da değinileceği üzere rol aktarımında anneler, babalardan daha etkin olmaktadır. Bu çalışmada da erken evlilik yapmış olan kadınların erken evlilik ile ilgili düşünceleri, kadınların gözünden toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller ve kadınların kız çocuklarına nasıl bir rol aktarımında buldukları ya da bulunacakları irdelenmiştir. Verilen örnekler ve yapılan literatür taraması sonucunda, erken evlilikler açısından rol aktarımını ele alan herhangi bir çalışma olmadığı söylenebilir. Bu da araştırmanın önemini arttırmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLELERİ

Araştırma, temel olarak 4 problem cümlesini açıklamaya çalışmaktadır. Bunlar:

- Erken evliliklerde etkili olan sosyo-kültürel faktörler nelerdir?
- Bu sosyo-kültürel faktörler bağlamında erken evliliği deneyimleyen kadınların gözünden bakıldığında (erken evliliği deneyimleyen kadın ve annesi) değişme var mıdır? Varsa bu değişme kadın bakış açısından nasıl değerlendirilmektedir?
- Erken evliliklerde rol aktarımı önemli midir?
- Erken evliliklerde değişim gerçekleşmekte midir?

1.4. ARAŞTIRMANIN METODU

Bu araştırma, erken evlilik yapmış olan farklı sosyo-kültürel ve ekonomik düzeydeki ve farklı mezhep, etnik kökenden olan kadınların, toplumsal yapıda kız çocukları ve kadınlara dair kültürel tanımlamaları ve kendilerinin kız çocuklarına rol aktarımlarının nasıl olduğu ya da nasıl olacağı konusunda erken evliliğe yönelik düşüncelerini de içeren nitel bir çalışmadır.

Araştırma, 18 yaşın altında evlilik yapan kadın katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 20 yaş ve üstünde olmasına özen gösterilerek evlilik içerisinde belirli deneyimler elde etmiş olmaları istenmiştir. Bu sürecin onların rol aktarımını etkilediği,

kız çocuklarına nasıl bir rol aktarımında bulduklarını ya da bulunacaklarını belirlediği ve evlilik ile ilgili düşüncelerine de yön verdiği düşünülmüştür. Diğer yandan farklı sosyo-kültürel, ekonomik özelliklere sahip ve farklı mezhep ve etnik kökenden olan katılımcılar tercih edilerek bu faktörlerin erken evlilik ve rol aktarımındaki etkiler ile bunların toplumsal cinsiyet tanımlamalarına nasıl bir etkide bulunduğu betimsel ve karşılaştırmalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Bunun için yarı-yapılandırılmış sorular aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu görüşmeler kendi içlerinde ayrı ayrı değerlendirilerek elde edilen veriler azaltılarak sunulmuş ve elde edilen veriler betimlenerek yorumlanmıştır.

1.4.1. Araştırmada Saha Deneyimi ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma Ardahan ilinde yaşayan 10 kadınla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, zaman sınırlılığı nedeniyle belirli bir katılımcı grubu ile sınırlı kalmıştır. Katılımcı grubu ile nitel görüşme yapıldığı için sayısal veriler elde edilmek amaçlanmamış, katılımcıların anlam dünyalarına inilerek araştırma konusu hakkında ayrıntılı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden araştırma, Türkiye toplumunun tamamına genellenememektedir.

Araştırmada karşılaşılan en büyük sorun, katılımcı grubunun araştırmanın ne olduğuna dair bilgilerinin olmaması ve öngörüşmelerden önce araştırmaya yönelik çekimser olmalarıdır. Ancak anahtar kişiler aracılığıyla bu sorunlar aşılmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara, araştırmaya ve araştırmanın amacına yönelik bilgiler verilmiştir. Özellikle araştırmada isimlerinin yer almayacağı ve kimlik bilgilerinin istenmeyeceği vurgulanarak söylenmiştir. Katılımcı grubundakilerle en az 2 kez ön görüşme yapılarak güvenleri kazanılmaya çalışılmıştır. Araştırmada katılımcıların güvenlerinin kazanılmasında araştırmacının Ardahanlı olmasının da payı vardır. Bu sayede katılımcılar, araştırmacıyı kendilerinden biri olarak görmüş ve sorulara içtenlikle yanıt vermişlerdir.

1.4.2. Araştırmada Sahanın Seçimi

Araştırma, Ardahan ilinde gerçekleştirilmiştir. Ardahan ili erken evlilik sorununun yaygın olarak görüldüğü bir ildir. TÜİK verilerinin olduğu Tablo-1 incelendiğinde 2016 yılında 16-17 yaş aralığında kayıtlarda olan evliliklerde Türkiye genelinde Ardahan'ın 11. Sırada olduğu görülmektedir. Buna göre, 2016 yılında Ardahan'da gerçekleşen 671 evlilikten 72'si kız çocuklarının 16-17 yaşlarında yaptıkları evlilikleri gösterirken toplum evlilikler içerisinde kız çocuklarının evliliklerinin oranı %10,7 olmaktadır. Bu durum, Ardahan ilinde erken evliliklerin sosyo-kültürel temelini araştırılmasını gerektirmektedir.

Tablo-1: İllere göre 2016 yılında 16-17 yaş aralığında evlenen kız çocuklarının sayısı ve oranı

İl	Toplam evlenen sayısı	Evlenen kız çocuk sayısı	Kız çocuk evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki oranı
Ağrı	4 678	733	15,7
Muş	3 512	523	14,9
Kilis	1 332	191	14,3
Bitlis	2 688	381	14,2
Niğde	2 782	362	13,0
Kars	1 981	238	12,0
Siirt	2 431	277	11,4
Kahramanmaraş	8 427	945	11,2
Gaziantep	16 172	1 777	11,0
Van	9 430	1 025	10,9
Ardahan	671	72	10,7
Yozgat	3 601	378	10,5
Hatay	12 895	1 246	9,7

Aksaray	3 440	324	9,4
Iğdır	1 563	142	9,1
Türkiye Toplamı	594 493	27 637	4,6

Kaynak: TÜİK, (2016) İstatistiklerle Çocuk. <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> den çıkarılmıştır. Erişim: 10 Haziran 2016

Araştırmanın Ardahan ilinde gerçekleştirilmesinin diğer bir nedeni, araştırmacının araştırmanın gerçekleştirildiği sırada Ardahan'da yaşıyor olması, Ardahan kütüklü olması ve şehrin yapısını tanıyor olmasıdır. Bu yüzden katılımcılara ulaşmak ve katılımcılarının güvenlerinin kazanılmasında zorluk yaşanmamıştır. Diğer yandan, zamanın kısıtlı olması ve araştırmacının başka bir şehre sürekli gidip görüşme imkanı olmadığı için de Ardahan ili tercih edilmiştir.

1.4.3. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Ardahan'da yaşayan çocuk gelinler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında araştırmada yer alacak olan katılımcılarda şu özellikler aranmıştır:

- Katılımcıların 20 yaşın üstünde olmaları. Bu kriter katılımcının belli bir süre evliliği deneyimlemiş olması ve bu deneyimler çerçevesinde katılımcının kız çocuğuna rol aktarımının ne yönde olacağını bilincinde olacağı düşüncesiyle konulmuştur.
- Katılımcılar farklı yerleşim yerlerine göre seçilmiştir.
- Katılımcılar farklı mezhep ve etnik kökene göre seçilmeye çalışılmıştır.
- Katılımcıların evlilik biçimlerinin birbirlerinden farklı olması arzulmuş ve buna göre bir seçim yapılmıştır.
- Katılımcılar farklı sosyo-kültürel düzeylerde seçilmiştir.
- Araştırma rol aktarımı üzerine olmasına rağmen kız çocukları olan katılımcıların kızları ile görüşme yapma olanağı bulunmadığı için çocuğu olmayan ya da kız çocuğu olmayan katılımcılar da araştırmaya dahil edilerek kendi deneyimleri çerçevesinde kız çocuklarının olma durumunda nasıl bir rol aktarımında

bulunacakları sorgulanmıştır. Bu açıdan çocuğa dair herhangi bir kriter aranmamıştır.

Araştırmada toplam 10 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılacak kişilere ulaşım anahtar kişiler aracılığıyla olmuştur. Bu anahtar kişiler, araştırmacının Ardahan'da yakın ilişkiler içerisinde olduğu kişilerdir. Bu kişiler katılımcılara ulaşılmasını sağlamışlardır. Katılımcılara ulaşılmasının ardından katılımcılar ile tanışılarak araştırmanın amacı ve önemi anlatılmıştır. Katılımcılara araştırma sırasında kimlik bilgilerinin istenmeyeceği, araştırmada isim ve soyadlarının yer almayacağı bunun yerine kod adlar kullanılacağı vurgulanarak söylenmiştir. Katılımcıların güveninin kazanılması için en az 2 ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşmeler 2016 Aralık ayı ve 2017 Ocak ayının ortalarına kadar yapılırken görüşmeler ise 2017 Ocak ayının ortalarında başlayarak Şubat ayında tamamlanmıştır. Görüşmeler 50 ile 130 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde yarı-yapılandırılmış görüşme soruları ile katılımcılara sorular sorulmuştur. Bu sorular sorulurken ve katılımcının cevapları alınırken katılımcılardan seslerinin kaydedilmesi için izin alınmıştır. Bunun neticesinde ses kaydı yapılmıştır. Niteliksel veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları sorulurken gerekli yerlerde ek sorular sorulmuş ve ayrıntılı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde keşfedici bir yaklaşımla hareket edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar ile görüşmeler yüz yüze ve katılımcıların ev ortamlarında yapılmıştır. Katılımcıların hareketleri ve mimiklerine de dikkat edilmiş, buna göre de ek sorular sorulmuştur. Katılımcılar ile yapılan her görüşme kendi içerisinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Her bir katılımcı tarafından konunun nasıl anlaşıldığı tespit edilerek çözümlenmesi yapılmaya çalışılmıştır. Anlam çerçevelerinin anlaşılmasının ardından yapılan görüşmeler birbirleri ile karşılaştırılmışlardır. Buna göre de yorumlama yapılmıştır.

1.4.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Özdemir (2010: 326), nitel araştırmayı insanın kendisini ve kendisinin biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin içeriğini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından biri olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırmada araştırmacının yeri de çok önemlidir. Nitel

araştırma, veri toplamanın yanı sıra veri yaratım sürecini de içermektedir. Araştırmada sosyal gerçeklik, araştırmacının içinde olduğu ve sürekli olarak yeniden inşa edilen etkileşimsel bir süreci ifade etmektedir. Yani sosyal gerçeklik, araştırmacı ve katılımcının kurdukları karşılıklı etkileşim yoluyla inşa edilmektedir. Bu yüzden, araştırmacının rolü nitel araştırmada önemlidir (Aktaş, 2011: 24).

Araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden birisi olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırma konusu ekseninde katılımcılarla belirli bir amaç için yapılan görüşmelerdir (Greasley ve Ashworth, 2007'den akt. Özdemir, 2010: 328). Derinlemesine görüşmeler, resmi bir soru-cevap formatında gerçekleşmemektedir. İnfomeldir. Tematik, konu merkezli, biyografik ya da anlatı tarzında olabilmektedirler. Verinin elde edilmesinde hem katılımcılar hem de görüşme süreci etkili olmaktadır. Yani elde edilen veri, etkileşimin bir ürünü olmaktadır. Görüşmelerde katılımcıların kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri önem teşkil etmektedir. Katılımcılar ve konuya göre soru sayısı değişebilir. Böylelikle çok soru sorulabileceği gibi az soru da sorulabilir. Burada katılımcıların konu ve soruya dair verdikleri cevapların aydınlatıcı olması önemli olmaktadır. Bunun için de öncelikle katılımcıların güveni sağlanmaya çalışılmalıdır. Görüşme sırasında herhangi bir kayıt cihazı kullanılacaksa mutlaka katılımcının rızası alınmalı, katılımcının buna rızası olmadığı durumlarda ise not alınarak bilgiler kayıt altına alınmalı ve herhangi bir kayıt cihazı kullanılmamalıdır. Görüşmede katılımcıların doyurucu cevaplar vermeleri sağlanmaya çalışılmalıdır. Görüşme yapılacak yerin uygun olmasına özen gösterilmelidir. Araştırmacı, görüşme esnasında mümkün olduğunca az konuşmalıdır. Bunun yerine katılımcının konuşması sağlanmalı ve katılımcı dikkatle dinlenmelidir (Bal, 2016: 161-168).

Görüşme türleri ile ilgili literatürde çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bunlardan en yaygın olarak kullanılan sınıflandırma yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerdir. Yapılandırılmış görüşmelerde soru cetveli önceden hazırlanmıştır. Katılımcıdan bu sorulara cevap verilmesi istenmektedir. Açık uçlu sorulara pek yer verilmediğinden esneklik oldukça azdır. Yapılandırılmamış görüşmelerde açık uçlu sorular sorulmaktadır. Görüşme, standartlaştırılmamıştır (Punch, 2011: 166-169). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise görüşme formu

hazırlanmıştır. Ancak görüşmenin seyrine göre soruların yerlerinde değişiklik yapılabilir ve daha derin cevaplar almak için sonda sorular sorulabilir. Böylelikle araştırmacı sahada özgür davranır ve konunun derinliklerine daha rahat inme olanağı bulur (Bal, 2016: 163).

Derinlemesine görüşme yönteminin kullanıldığı bu araştırma, saha çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Farklı sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklere sahip olan erken yaşta evlenen kadınlarla araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sırasında sorulan sorular ve araştırmacının araştırmadaki tavrı, araştırmayı yapış biçimi daha önce belirtilen hususlara göre belirlenmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, yarı-yapılandırılmış olarak hazırlanmıştır. Bu sorular, araştırma soruları olarak belirlenen soruların genişletilmesi yolu ile elde edilmiştir. Araştırmada demografik, sosyo-kültürel sorular sorularak bunların tespiti yapılmaya çalışılmış, ardından ise toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen rollerin neler olduğu ve toplumsal rol aktarımına ilişkin sorular sorulmuştur. Sorular sorulurken katılımcıya daha öncesinde güven kazandırıldığı için görüşmeler sohbet havasında gerçekleşmiş ve samimi yanıtlar alınmıştır. Görüşme sırasında katılımcıların izinleri ile ses kayıtları yapılmıştır. Ses kayıtlarının yanı sıra notlar alınmış, katılımcıların hareket ve mimiklerine dikkat edilmiştir. Daha sonrasında görüşme kayıtlarının transkripsiyonu yapılarak veriler azaltılmış, betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

1.4.5. Araştırmanın Veri Analizi

“Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri (pattern) ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir (Bogdan ve Biklen, 1992). Diğer bir deyişle nitel analiz yapan araştırmacı, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla nitel veri analizinin, kuramdan türetilen denence(lerin) sınamasına dayalı nicel veri analiz yöntemlerinden farklı bir analiz yöntemine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Walcott (1994) nitel ve nicel araştırma yöntemleri arasındaki en belirgin farkın veri analiz süreci olduğunu öne sürmektedir.” (Özdemir, 2010: 328).

Araştırmada, araştırma konusuna ve araştırmanın amacına uygun veriler toplanmaya çalışılmıştır. Veriler, ses kayıtları aracılığıyla elde edilmiştir. Ses kayıtları ile elde edilen

verilerin dikkatli bir şekilde transkripsiyonu yapılmıştır. Ardından elde edilen veriler defalarca okunmuştur. Verilerin analizinde ise Punch (2011: 191-192)'ın Miles ve Huberman'ın veri çözümlenmelerinin temel bileşenleri olarak ifade ettiği gibi verilerin azaltılması, sergilenmesi ve sonuçların betimlenerek yorumlanması önemli görülmüştür. Araştırma bulguları sergilenirken katılımcıların görüşme esnasında kullandıkları ifadelerden alıntılar yapılmıştır. Veriler üzerinde düzenlemeler ya da değişiklik yapılmayarak verilerin özgün biçimlerine ve katılımcıların kullandıkları ifadelere sadık kalınmıştır. Veriler sunulurken katılımcıların görüşme sırasında belirttikleri isimler ve bazı yer adları üç nokta (...) ile belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.ERKEN EVLİLİKLER

Erken evlilikler, evliliklerde yaş açısından karşılaşılan bir sorunsaldır. Genel itibariyle 18 yaş altında yapılan evlilikler “erken evlilik” olarak tanımlanmaktadır. Bulut (1991: 486), bu evlilikleri “adölesan evlilikler” olarak tanımlamaktadır. Bu çalışma erken yaşta evliliği deneyimleyen kadınlar üzerine odaklandığı için erken yaşta evlenen kadınlar “çocuk gelin” olarak operasyonelleştirilmiştir.

Erken evlilikler Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yasal değildir. Ancak oldukça yaygındır. Dolayısıyla erken evlilikler küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1. Geçmişten Günümüze Erken Evlilikler

Tarihsel açıdan bakıldığında, İslamiyet öncesi Türklerde evlenme için belli bir yaş şartı olmasa da evlilik hayatı ancak çiftlerin ergenlik çağına ulaşmalarının ardından gerçekleşebilirdi. Aileler yaş sınırı olmamasından dolayı beşik kurtmesi ile çocuklarına daha küçük yaşlarda nişan yaparlardı. Ancak böyle bir durumda, aileler ergenlik çağına geldiklerinde çocuklarına tekrar nişan yapmak zorunda kalırlardı. Bu da evlilik için ergenlik çağına ulaşmış olma şartının yeterli olduğunu ve belli olgunluğa ulaşılması gerekliliğini göstermektedir (Ögel, 1979: 184).

İslamiyet dönemine bakıldığında ise Şer’i kanunlarla yönetilen Osmanlı Devleti’nde çocukların evlenmeleri için belli bir yaş sınırı bulunmamaktaydı. Bunun yanı sıra İslamiyet öncesi Türk toplumlarında olduğu gibi evlilik hayatı çocukların ergenlik çağına ulaşmalarıyla mümkün olmaktadır (Cin, 1974: 273). Diğer yandan, Osmanlı Devleti’nde Batılılaşma, Yenileşme dönemlerinde pek çok fikir akımının mevcut olması ile uygulama ile ilgili farklı fikirler ortaya atılmıştır. Bu fikir akımları içerisinde Batıcılar çok eşli evlilikler ve erken yaşta evliliklerin terk edilmesi fikirlerini savunmuş, Türkçüler de bu görüşe yakın durmuşlardır. Ancak İslamcılar kesinlikle bu fikirlere

karşı çıkmışlar, geleneksel uygulamanın sürdürülmesinden yana olmuşlardır (Berkes, 2012). II. Meşrutiyetin ilanından sonra ise etkin olan İttihat ve Terakki Cemiyeti de bir aile hukuku oluşturulmasından yana olmuş, bu maksatla 22 Mayıs 1916 tarihinde ilk toplantısını yaparak çalışmalara başlayan komisyon 1917 yılında tüm İslam mezheplerinden yararlanarak Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnamesini yayınlamıştır. Bu kararnamede çok eşliliğin yasaklanması, evlenme-boşanma gibi olayların devlet kontrolünde olması, evlendirme yaşının sınırlandırılması gibi pek çok konuya yer verilmiştir. Kararnamenin 4. maddesinde bireylerin kendi isteğiyle evlenmeleri için gerekli yaş erkekler için 18, kadınlar için ise 17 yaş olarak sınırlandırılmış, 8.maddede 12 yaşın altındaki erkeğin ve 9 yaşın altındaki kız çocuğunun aile izni bile olsa hiçbir sebeple evlendirilemeyeceği, bu aradakilerin ise veli iznine tabi olduğu belirtilmiştir (Yazıcı, 2015: 568-572). Yani erkeklerde 12 ile 18 yaş aralığında olanlar ile kızlarda 9 ve 17 yaş aralığında olanlar veli izni ile evlilik yapabilmektedir. Bu da erken evliliklere karşı net bir karşı duruş olmadığını, dolayısıyla da evlilik yaşının sınırlandırılmasının bu konuda bir etki yaratmadığını göstermektedir.

Kararname daha sonrasında pek çok eleştirilere maruz kalmıştır. Tüm mezheplere yer verildiği söylene de mezhepler içerisinde sadece Hanefi mezhebinden yararlanılmamış olunması, çok eşliliği yasaklayıp yaş sınırlaması yapması sebebiyle İslamcılar tarafından kararnameye karşı çıkılmasının ardından kararname 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Küçüktiryaki, 2014: 196, 199).

1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilerek olağan evlilik yaşı alt sınırı erkekler için 18, kadınlar için ise 17; olağan dışı durumlarda ise her ikisi içinde 15 yaş olarak belirlenmiştir. Ancak 1938 yılında yapılan değişiklikle erkeklerde olağan yaş sınırı 17, kadınlarda ise 15 yaşa; olağandışı durumlarda ise erkeklerde 15 kadınlarda 14 yaşına çekilmiştir (Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, 1926). 2001 yılında kabul edilen ve 2002 yılında yürürlüğe giren bir değişiklikle ise evlilik yaşı erkek ve kadınlarda olağan durumlarda 17, olağan üstü durumlarda ise 16 olarak sınırlandırılmıştır (Türk Medeni Kanunu, 2001). Türk Medeni Kanunu'nun 124. Maddesinde de "*Erkek veya kadın onyedinci yaşını doldurmadıkça evlenemez.*" ifadesi yer almaktadır. Yani bu durumda evlilik yaşı olarak 18 yaş baz alınmıştır. Yine bu maddenin devamında "*Ancak, hâkim*

olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” ifadesi Türkiye’de erken evliliklerin yolunun açıldığını göstermektedir.

Erken evlilik yapmış olan 18 yaş altındaki kişilerin “çocuk” olduğu göz önünde tutulduğunda da çocuk ile ilgili hukuksal mevzuatta yer alan ifadelere de göz atılması gerekmektedir. Buna göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 1. Maddesinde *“Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”* denilmektedir (Birleşmiş Milletler, 1989). Bu kapsamda da çalışmada çocuk kavramı 18 yaş altındaki tüm bireyleri kapsayacak şekilde operasyonelleştirilmiştir. Dolayısıyla 18 yaş altındaki tüm evlilikler “erken evlilik” ve 18 yaş altında evlenen kız çocukları ise “çocuk gelin” olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye’de yapılan çocuk tanımlarına bakıldığında ise 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 11. Maddesinde *“Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar.”* (Türk Medeni Kanunu, 2001) ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 6. Maddesinde *“...Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi,...”* (Türk Ceza Kanunu, 2004) ifadeleriyle çocuk tanımı belirtilmiştir. Ancak yine Türk Medeni Kanunu’nun 11. Maddesinin devamında *“Evlenme kişiyi ergin kılar.”* ifadesi yer almakta ve 12. Maddesinde de *“Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”* denilerek onaltı ve onyedili yaşındaki çocuklar için de evlilik yolu açılmıştır. Bu hem çocuğun kendi isteği hem de velisinin iznine bağlıdır.

Türk Ceza Kanunu’nun 103. Maddesinin 1. Fıkrasında ise onbeş yaşını tamamlamamış bireylerin çocuk olarak kabul edildiğini görmekte (Özçelik ve Biçer, 2005) ve buna göre onbeş yaş altında yapılan evliliklerin erken evlilik olarak kabul edildiği sonucuna varmaktayız. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 3. Maddesinde ise çocuk, daha erken yaşta ergin olmuş olsa da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiyi ifade etmekte (Çocuk Koruma Kanunu, 2005) ve onsekiz yaşın altı çocuk sayılmaktadır. Dolayısıyla bu yaşın altında evlenen çocukların erken evlilik yaptıkları söylenebilir.

Tüm bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, Türk hukuk sisteminde çocuk tanımında bir netlik yoktur. Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu içerisinde çelişkili ifadeler yer alabilmekte ve hukuksal bir boşluk yaratılmaktadır. Böyle olunca onbeş yaş üstü evlilik hukuksal bağlamda meşru bir düzleme oturtulabilmekte, çocuğun kendi rızası, velisinin rızası ya da hamilelik gibi geçerli sayılan gerekçeler sonucu hakim onayı ile evlilik akdi gerçekleştirilmektedir.

Erken evlilik ile ilgili Birleşmiş Milletler'in 1979 yılında kabul ettiği Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin 16. Maddesinde ise;

"1. Taraf Devletler, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a- Evlenmede erkeklerle eşit hak,*
- b- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,*
- c- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,*
- d- Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir.*
- e- Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarından yararlanmada eşit haklar,*
- f- Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,*
- g- Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,*
- h- Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar,*

2.Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanuni etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır."
(Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol, 1985).

Bu ifadelerle kadın ve erkeklerin evlilik kararı ile ilgili özgür hareket etmeleri, eşit haklara sahip olmaları ifade edilmiş ve erken evliliklere karşı durulmuş olsa da bu sorun hala Dünya çapında devam etmektedir.

2.1.2. Erken Evliliklerin Ayrıntılı Çözümlemesi

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de erken evlilikler önemli bir sorundur. Bu sorun hem çocukların cinsel istismarını, hem iş gücü olarak düşünüldüğünde çocuk işçiliğini ifade etmektedir (Şen, 2014: 30).

İstismar; duygusal, fiziksel, ekonomik, cinsel ve madde istismarı olmak üzere farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Bunlar içerisinde cinsel istismar, çocuklara yönelik olarak düşünüldüğünde çocukların aile veya bakıcıları tarafından cinsel tacize uğraması ve cinsel bir sömürü aracı olarak kullanılmasını belirtmektedir (Yüksel ve Yüksel, 2014: 4).

Erken evlilikler, cinsel istismarın en açık görülen biçimidir. Bu durum, özellikle kız çocuklarını fazlasıyla etkilemektedir. Kız çocukları eğitimlerini, gelişimlerini tamamlayamadan evlenmekte veya evlendirilmekte, bu şekilde onların eğitim hakları ellerinden alınmakta, onlara ev içi sorumluluklar yüklenmekte, fiziksel ve ruhsal olarak gelişimlerini tamamlayamamalarına neden olunmakta ve sosyal, siyasal her türlü alandan uzak bırakılmaktadırlar. Böylelikle de onların bir birey olarak gerek bedensel gerek fiziksel gerek sosyo-kültürel bütünlükleri zarar görmektedir. Bunun yanı sıra erken yaşta anne olmaları onların hayatlarını da tehlikeye sokmaktadır. Çünkü erken hamilelikte düşük yapma ve erken doğum riski normal hamile kadınlara göre dört kat daha fazladır. Bu da hayati tehlikelerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı erken evliliklerin çocuk ve insan hakları ihlali olarak görülmesi gerekmektedir. Tüm bu durumlara rağmen Türkiye’de her üç kadından biri erken evlilik yapmaktadır. Bunun için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Ova, 2014: 239, 241, 242). Erken evliliklerin daha çok kız çocuklarında olduğu göz önüne alındığında çocuk gelin sorununun, cinsel istismarın somut bir biçimi olduğu (Yüksel ve Yüksel, 2014: 20) ve evlilik adı altında meşrulaştırıldığı unutulmamalıdır. Çocukların cinsel istismarı erken evlilikler ile gerçekleştirilmemektedir. Tecavüz, zorla fuhuş yaptırma gibi nedenler de bu durumda etkilidir.

Erken evlilik ile ilgili belirtilmesi gereken diğer bir nokta ise özellikle kız çocuklar açısından bakıldığında cinsellik hakkında bilgi sahibi olmadan evlendikleri ya da

evlendirildikleri için eşlerinin zorlamasıyla ya da zor kullanmasıyla ilk gece deneyimlerini yaşadıklarından bunun da çoğunlukla cinsel travmalar yaşamalarına neden olmasıdır. Daha sonrasında hamilelik durumunda da karşılaşmış oldukları bel fıtığı, cinsel hastalık, üreme sağlığı gibi sorunlar da psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında düşük riski ve erken doğum riski de oldukça fazla olup hayati tehlikeler taşımaktadır. Çünkü hem kendileri hem de bedenleri doğum yapmak için hazır değildir. Çocuk yaşta hamilelik yasal olmadığı için ya yaşlarının daha fazla gösterildiği sahte kimlikler edinerek doğumlarını hastanelerde yapmaktadırlar ya da kontrolleri yapılamamakta, ilkel şartlarda doğumlar gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda da çoğunlukla anne veya çocuk ölümleri gerçekleşmektedir. Çocuk sağlıklı bir şekilde doğsa da çoğu zaman nüfusa kaydı anne ve babası üzerinden yapılamamaktadır. Böyle bir durumda ise çocuğun nüfus kaydı ya hiç yapılmamakta ya da çocuğun nüfusu yakın akrabaları üzerine yapılmaktadır. Bu da yasal olmayan bir durumdur. Bu şekilde çocuk, sahte kimlik kullanmak zorunda bırakılmaktadır (Arslan, 2015: 23-24). Bu tür sorunların yaşanmaması için toplumda cinsel istismar ile ilgili bilinçlenme sağlanmalıdır. Cinsel istismar neticesinde karşılaşılacak sorunlar ile ilgili bireylere bilgi verilmeli ve böyle bir durum karşısında T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve buna bağlı Alo 183 Hattı gibi mercilere ulaşabilecekleri belirtilmelidir. Yani istismar karşısında sessiz kalınmamalıdır. Çünkü istismar çocuk haklarının bir ihlalidir ve cezasız değildir.

Türk Ceza Kanunu'nda da "Çocukların Cinsel İstismarı" başlığı altında Madde 103'te bu konu ile ilgili açıklamalar şu şekilde verilmiştir:

"(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar,
Anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve

gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(7) Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.” (Türk Ceza Kanunu, 2004).

Bu şekilde Türk Ceza Kanunu’nda çocuklara yönelik cinsel istismarın tanımı yapılarak yasal olmadığı belirtilmiş ve buna yönelik verilecek cezalar istismar sonucunda oluşacak durumlara göre belirlenmiştir. Cinsel istismarın tanımı içerisinde değinilen “onbeş yaş” erken evlilikleri işaret eder niteliktedir. Bu durumda karşımıza, reşit olmayan bireylerle yaşanan cinsel ilişki çıkmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nun “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki” başlığı altında ifade edilmiş olan 104. Maddeye göre;

“1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2) Fail mağdurdan beş yaştan daha büyük ise, şikâyet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılır.” (Türk Ceza Kanunu, 2004).

104. Madde ile de reşit olmayanlarla özellikle de onbeş yaşını bitirmiş olanlarla cinsel ilişkiye karşı çıkılmış, buna dair cezalar belirtilmiştir.

Erken evlilikler sorununa iş gücü olarak bakıldığında ise Arslan’a göre özellikle kız çocuklarının eğitimsiz kalmaları ile birlikte ev hanımı statüsü kazanmaları ve çocuk bakıp büyütme görevini elde etmeleri ile birlikte çocuk gelin sorunu “*yoksulluğun kadınlaşmasına*” yol açmıştır (Aydemir, 2011: 4). Şöyle ki toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kadına yüklenen roller, ev işlerini yapma, çocuk doğurma, çocuğun bakımını üstlenme, çocuğu büyütme ve eşin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak yönündedir. Kadın bunları herhangi bir ücret karşılığı olmadan yapmaktadır. Bu şekilde kadının

emeği sömürölmekte ücretsiz işçi olarak görevlerini yapması beklenmektedir. Özellikle kırsal kesimde bu durum yaygın olarak gerçekleşmektedir. Arıkan bu durumu (1988: 5), “kırsal dünyada kadının payına düşen; boyuneğme, bağımlılık, ev işleriyle boğulma ve ücretsiz iştir.” sözleriyle ifade etmiştir. Bu haliyle erken evlilikler sonucu kadınların eğitimlerinin yarım kalması ve ekonomiye bir katkılarının olmaması da ülkenin kalkınması ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir (Şen, 2014:33, Arslan, 2015: 22).

Görüldüğü üzere, erken evlilikler çocuk istismarı ve çocuk işçiliği dahilinde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme Türkiye açısından düşünöldüğünde, erken evliliklerin Türkiye’de sıklıkla karşılaşılan bir olgu olması daha ayrıntılı çözümlenmesini gerektirmektedir. Aydemir (2011: 7-8)’in yapmış olduğu bir çalışma da bu gerekliliği ortaya koymaktadır. Buna göre Aydemir, erken evlilik oranlarının en fazla Afrika ve Orta/Güney Asya ölkelerinde olduğunu belirtmiş, Avrupa ölkeleri içerisinde %17’lik oranla Gürcistanda çocuk gelinlerin en çok olduğunu ve %14’lük oranla da Türkiye’nin ikinci sırada yer aldığını ifade etmiştir. Arslan’a göre (2015: 20) ise çocuk gelinler sorunu açısından Avrupa’da Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki kadın, erkek nüfusu ve bu nüfus içerisinde yaşa dayalı olarak evli nüfusun incelenmesi gerekmektedir.

Tablo-2: Türkiye Geneli ve Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı Yüzdesi

	17 yaş ve altı	18-24	25-29	30-34	35+
Türkiye	17,6	57,0	19,8	4,3	1,3
CİNSİYET					
Erkek	5,7	54,0	31,6	6,8	1,8
Kadın	28,0	59,7	9,4	2,0	0,8

Kaynak: Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2011: 56.

Türkiye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde hazırlanan 2011 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasından alınan Türkiye geneli ve cinsiyete göre ilk evlenme yaşının belirtildiği Tablo-2’ye göre, Türkiye nüfusunda evlilik yaşına ilişkin şu şekilde bir sıralama yapabiliriz:

1. 18-24 yaş arası (%57,0)
2. 25-29 yaş arası (%19,8)
3. 17 yaş ve altı (%17,6)
4. 30-34 yaş arası (%4,3)
5. 35 yaş ve üstü (%1,3)

Görüldüğü üzere Türkiye’de %57,0’lık bir oranla en çok 18-24 yaş arasında evlilik yapılmakta %1,3’lük bir oranla ise evlilikler 35 yaş ve üstünde gerçekleşmektedir. %17,6’lık bir orana sahip olan 17 yaş ve altı evlilikler ise üçüncü sırada yer almakla birlikte bu durum bize Türkiye’de erken evliliklerin çok görülen bir durum olduğunu göstermektedir.

2011 yılı TAYA verilerinin olduğu Tablo-2 doğrultusunda evlilik yaşını cinsiyete göre değerlendirdiğimizde toplam erkek nüfusu içerisinde evlilik yaşına göre şu şekilde bir sıralama yapabiliriz:

1. 18-24 yaş arası (%54,0)
2. 25-29 yaş arası (%31,6)
3. 30-34 yaş arası (%6,8)
4. 17 yaş ve altı (%5,7)
5. 35 yaş ve üstü (%1,8)

Erkeklerde en çok evlilikler 18-24 yaş arasında olurken en az evlilikler ise 35 yaş ve üstünde olmaktadır. Erken evlilikler açısından 17 yaş ve altı evlilikler de olmakla birlikte çok yaygın değildir.

Toplam kadın nüfusu içerisinde kadınların evlilik yaşları ise şu şekilde sıralanabilir:

1. 18-24 yaş arası (%59,7)
2. 17 yaş ve altı (%28,0)
3. 25-29 yaş arası (%9,4)
4. 30-34 yaş arası (%2,0)
5. 35 yaş ve üstü (%0,8)

Kadınlarda en çok evlenilen yaş, 18-24 yaş arası iken en az 35 yaş ve üstüdür. 17 yaş ve altının da evlilik yaşı bakımından en çok evlenilen 2. yaş grubu olması açısından kadınlarda erken evlilik sorununun yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo-3: Türkiye’de Cinsiyete Göre 16-17 Yaşlarında Evlenenler ve Bu Evlenmelerin Toplam Evlenmelere Oranları (%)

Yıl	Evlenen Çocuk Sayısı			Evlenen Çocukların Toplam Evlenmeler İçindeki Oranı		
	Türkiye’de Toplam Evlilik Sayısı	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Kız/Erkek
2009	591.742	2.072	47.859	0,35	8,09	23,1
2010	582.715	2.000	45.738	0,34	7,85	22,9
2011	592.775	1.860	42.700	0,31	7,20	23,0
2012	603.751	1.903	40.428	0,32	6,70	21,2
2013	600.138	1.866	37.481	0,31	6,25	20,1

Kaynak: TÜİK. (2014). *İstatistiklerle çocuk 2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK verilerine göre, 16-17 yaş evlilikler ile ilgili verilerin sunulduğu Tablo-3 incelendiğinde, yıl içerisinde Türkiye’de gerçekleştirilen toplam evlilikler içerisinde 16-17 yaş evliliklerde kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla erken evlilik yaptıkları görülmektedir. Buna göre, erken evlilik yapan kız çocuklarının erken evlilik yapan erkek çocuklara oranı 2009-2013 yılları arasında %20,1 ile %23,1 arasında değişmiştir. Diğer yandan, hem kız hem de erkek çocukların gerçekleştirdikleri erken evliliklerin 2009 yılından 2013 yılına kadar sürekli azaldığı; buna karşın, 2010 yılından itibaren Türkiye’de gerçekleştirilen toplam evliliklerin ise artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo-4: Türkiye’de 2013 Yılında Bölgelere ve Cinsiyete Göre 16-17 Yaş Arası Evlenenlerin Sayısı ve Toplam Evlenmelere Oranı (%)

Bölgeler	Evlenen Çocuk Sayısı			Evlenen Çocukların Toplam Evlenmeler İçindeki Oranı	
	Toplam Evlilik Sayısı	Erkek	Kız	Erkek	Kız
İstanbul	111.050	151 2	2.973	0,14	2,68
Batı Marmara	22.376	129	1.208	0,58	5,40
Ege	76.005	186	3.947	0,24	5,19
Doğu Marmara	53.844	153	2.048	0,28	3,80
Batı Anadolu	55.096	138	3.068	0,25	5,57
Akdeniz	79.055	174	5.774	0,22	7,30
Orta Anadolu	32.433	126	3.724	0,39	11,48
Batı Karadeniz	32.884	172	2.305	0,52	7,01
Doğu Karadeniz	17.257	43	872	0,25	5,05
Kuzeydoğu Anadolu	18.936	83	2.073	0,44	10,95
Ortadoğu Anadolu	31.934	142	2.888	0,44	9,04
Güneydoğu Anadolu	69.268	369	6.601	0,53	9,53
Türkiye	600.138	1.866	37.481	0,31	6,25

Kaynak: TÜİK. (2014). *İstatistiklerle çocuk 2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Tablo-4 incelendiğinde, Türkiye’de gerçekleştirilen toplam evlilikler (600.138) içerisinde %0,31’inin erkek çocuklarının, %6,25’inin ise kız çocuklarının erken evliliği olduğu görülmektedir. Bölgeler bazında bir sıralama yapıldığında ise kız çocuklarının erken evliliğinin toplam evlilikler içerisinde en fazla olduğu yerler şu şekilde sıralanabilir.

- 1) Orta Anadolu
- 2) Kuzeydoğu Anadolu
- 3) Güneydoğu Anadolu
- 4) Ortadoğu Anadolu
- 5) Akdeniz
- 6) Batı Karadeniz
- 7) Batı Anadolu
- 8) Batı Marmara
- 9) Ege
- 10) Doğu Karadeniz
- 11) Doğu Marmara
- 12) İstanbul

Buna göre, Türkiye’de gerçekleştirilen toplam evlilikler içerisinde 16-17 yaşlarında evlilik gerçekleştiren kız çocuklarının oranı en fazla Orta Anadolu’da iken en az İstanbul’da olup oranlar %11,48 ile %2,68 arasında değişmektedir.

Tablo-4’e göre, toplam evlilikler içerisinde 16-17 yaşlarındaki erkek çocukların gerçekleştirdikleri evliliklerin ise %1’den daha az olduğu görülmektedir.

2.1.3. Erken Evliliklerin Nedenleri

Çocuk gelin evliliklerine Asya ve Orta Doğu ülkelerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu evliliklerin çokça görüldüğü ülkelerin çoğunluğunun Müslüman olması, savaş ya da iç savaş gibi toplumsal sorun yaşıyor olmaları, ekonomik olarak zayıf olmaları, işsizlik sorunu yaşamaları, yoksul olmaları, eğitim imkanlarından yoksunluk, özellikle de kız çocuklarının eğitime önem verilmemesi, ataerkil toplum yapısı, örf, adet ve geleneklere sıkı bir şekilde bağlı olunması ve bunların kuşatıcı etkisi, kırsal nüfusun

yoğun olması ve ülke politikaları açısından bakıldığında kadın ve çocuk haklarına yönelik güçlü, etkili ve tam anlamıyla koruyucu bir politika izlenememesi gibi ortak sosyolojik özellikler taşımaktadırlar (Arslan, 2015: 11-12). Erken evliliklerin önlenmesi için Dünyada birçok ülkenin taraf olduğu sözleşmeler yapılmış, kadın ve çocuk haklarının korunması adına dernekler kurulmuş ve devletlerin yasal düzleminde buna yer verilmiş olsa da bu evlilikler son bulmamıştır. Bu bağlamda özellikle de kız çocuklarının erken evliliklerine ayrıntılı bir şekilde değinmek gerekmektedir.

Erken evliliklerin en temel nedeni, toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak irdelendiği için burada tekrar ele alınmayacaktır. Ancak erken evliliklerin diğer nedenleri, toplumsal cinsiyetle ilişki içindedir. Bunlar; ataerkil yapı, geleneksel yapı, dinsel yapı, ekonomik nedenler ve eğitimsizliktir. Tüm bu nedenler toplumsal cinsiyet ile ilişkili olarak ele alınıp değerlendirilecektir.

2.1.3.1. Ataerkil Yapı

Ataerkil toplum düzeni, eski Mezopotamya'da kentlerin ortaya çıkışı ile birlikte uygar toplumların görüldüğü arkeolojik verilerle anlaşılmış olup bu neolitik toplumlarda kültürel döneme işaret etmektedir (Arıkan, 1997: 4). Kentlerin ortaya çıkmasından sonra kentlerin gelişmesi, kentler arası rekabetlerin başlaması ve bu şekilde askeri düzlemde de gelişmeler olarak rekabet artmıştır. Böylelikle mülkiyet de önem kazanmıştır. Aile kurumu içerisinde ataerkil yapı kurumsallaştırılarak mülkiyetin babadan oğula geçmesi güvence altına alınmış ve kadının cinselliği erkeğin iradesine bağlı hale getirilmiştir. Bu, kadının cinselliğinin önce baba sonra eşe bağlı olması, bunların denetimi ile başkalarına pazarlanabilmesi ve sonuçta fahişeliğin doğmasına neden olmuştur. Bu durumda tek bir erkeğe ait olan kadın ile fahişe statüsüne getirilen kadın arasında da keskin bir çizgi çekilmiştir. Diğer yandan bahsedilen kent devletleri arasındaki mücadelelerin artması ile birlikte gösterdikleri güç gösterileri ile erkekler egemen hale gelerek kadınlar daha baskıcı bir ortama mahkum edilmiş ve sınırlandırılmışlardır (Berktaş, 1996: 81-83, Arıkan, 1997: 4-5). Dolayısıyla ataerkillik temel olarak erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurması olarak tanımlanmakta ve bu durum kadının ikinci plana atılması, ezilmesi, sömürülmesi olarak da yorumlanmaktadır.

Öztürk ise ataerkilliğin babayı referans alarak babanın egemenliğini ifade ettiğini belirtmiş ve toplum içerisinde üretim yani çocuk sahibi olmak açısından da erkeğin önemini vurgulamıştır (Öztürk, 2012: 72-77). Dolayısıyla toplumsal planda kadının görevi eş ve anne olmaktır. Buna bağlı olarak kadından beklenen günlük ev işleri ile ilgilenmesi ve çocukların bakımını üstlenmesidir. Bu şekilde de kadınlar evliliğe yönlendirilmekte, bu beklentileri gerçekleştirmeleri istenmektedir. Evin geçimini sağlayan ise evde egemen konumda olan erkektir. Bu yüzden kendini geliştirir, yeterli düzeyde eğitim alır ve iş hayatına girmeye çalışır (Güler ve Küçüker, 2010: 366). Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerini çağrıştırmaktadır. Şöyle ki, ataerkil yapı içerisinde kadının ikincil konumu hem onlara yönelik toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmekte hem de toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden ataerkil yapı tekrar tekrar üretilmektedir.

Ancak ataerkil sistem içerisinde kadınlar tüm haklardan yoksun ya da bütünüyle güçsüz değillerdir. Kadınlar da sistemin bir parçasıdır. Dolayısıyla yapının belirleyiciliğini baz aldığımızda kadınlar bu sisteme uyum sağlayabilmek ve bu sistem içerisinde varlıklarını idame ettirebilmek için ataerkil yapının kurallarını benimseyerek buna göre eylemde bulunurlar. Bu şekilde yapı kendi içlerine de sirayet etmiş olur. Bu şekilde cinsiyetçi yaklaşımı da benimsemiş olurlar. Kadınlar çocuklarını yetiştirirken erkek çocuklarını el üstünde tutup kızlarını erkek çocuktan daha aşağı konumda, daha eğitimsiz ve daha ilgisiz yetiştirerek erkek hegemonyasını devam ettirirler (Çelik, 2008: 130). Bu da toplumsal cinsiyet kalıplarını sürdürdükleri anlamına gelmektedir. Türkiye’de bu durum çoğunlukla karşılaşılan bir durumdur. Özellikle Doğu bölgelerde soyun sürmesi için erkek çocuk doğuran kadına değer verilirken kız çocuk doğurduğu için üzerine kuma getirilen kadınlar bile olmaktadır. Dolayısıyla kız çocuk değersizleştirilmektedir.

Türk atasözlerine bakıldığında da “*Her buluttan yağmur yağmaz, her karından oğlan doğmaz*”, “*Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün/yerinsin*”, “*Oğlan olsun deli olsun, ekme olsun kuru olsun*” sözleri ile Türk toplumunda erkek çocuk sahibi olmanın önemi gösterilmekte ve erkek çocuk doğuran kadına verilen değer ifade edilmektedir (Günindi Ersöz, 2010: 175).

Türk atasözlerinde erkek çocuk ve erkek çocuk doğuran kadına önem verilmesinin aksine kız çocuk değersizleştirilmektedir. “*Oğlan anası raf elması, kız anası ahır*

danası”, “*Kız olan evde tütün tüter mi, yedi kız bir oğlan eder mi?*”, “*Kız ele, oğlan eve*”, “*Oğlan direktir, kız emektir*”, “*Kız elin, oğlan evin*” sözlerinde bu durum özetlenmektedir (Günindi Ersöz, 2010: 176).

Erkek çocuk olduğunda da yine toplumsal cinsiyet rollerinin ataerkil yapı içerisindeki konumlandırılışı ile çocuk “erkeklik bilinci” ile “Erkek adam ağlamaz.” gibi sözlerle yetiştirilerek gücü elinde tutması beklenir. Erkek çocuk doğurduğu için eşinin gözünde daha kıymetli hale gelen kadın ise erkek çocuğunun kendini geliştirmesi için her türlü imkanı sağlamaya çalışırken diğer yandan kız çocuğunun ezilmesine, okulunu yarım bırakmasına ses çıkarmayıp oğlu evlendiğinde de gelinini ezerek erkek annesi konumunda olmanın hegemonik avantajını kullanır.

Görüldüğü üzere erkeğin hegemonya kazanma ve egemenlik kurmayı öğrendiği yer ailedir. Bunun yanı sıra sosyal çevre de bunda etkilidir. Dolayısıyla toplumsallaşma sürecinde bu erkeklik bilincinin kazanıldığı söylenebilir. Sayer (2011: 21), erkeklerin kazandıkları bu bilinçten hareketle kadınların kendilerine hizmet etmesi gerektiğine inanmakta ve bu inanın gerçekleşmediği durumlarda şiddete başvurarak gerçekleştirmeye çalıştıklarını söylemektedir. Dolayısıyla kadınların erkekleri yetiştirme biçimlerini göz önüne aldığımızda şiddeti yine kendilerinin yarattığını söylememiz gerekmektedir. Erus ve Gürkan’ın ifadesiyle (2012: 208) kadınlık ve erkeklik rolleri birbirleri üzerinde de etki yaratmaktadır. Şöyle ki kadının erkekten gerçekleştirmesini beklediği roller vardır. Kadın kocasından evin geçimini üstlenmesini, çocuklarına babalık yapması ve güçlü olmasını bekler. Erkek ise aile içerisinde hane reisi statüsündedir ve kadından beklentileri vardır. Bu beklentiler kadının hane içerisinde olması, ev işlerini yapması, çocuğun bakımını üstlenmesi ve kadının hane dışı ilişkilerinin erkek aracılığıyla sürdürülmesidir.

Erus ve Gürkan’ın ifadelerine ek olarak erkek, kadından cinsel ihtiyaçlarını karşılamasını ve sadık bir evlilik sürdürmeyi de bekler. Yine Erus ve Gürkan’ın ifadesiyle (2012: 208) eşler toplumsal açıdan birbirleri üzerinden tanımlanmaya başlarlar. Özellikle kadının genel hareket alanı ev ile sınırlı hale gelir ve kendi kimliğini kocası üzerinden betimlemeye başlar. Böylelikle de kadının kim ile evli olduğunu onun toplumsal açıdan kim olduğu ve hangi pozisyonda yer aldığını gösterir. Bu şekilde

eşlerin rollerini içselleştirmeleri ile de kadınlık ve erkeklik rollerinin toplumsal sürekliliği sağlanmış olur. Bunun neticesinde de Çakır (2013: 79)'ın ifade ettiği gibi, kadın toplumdaki eğitim hakkı, çalışma ve fırsat eşitliği, karar verme ve seçim özgürlüğü, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, toplumsal statü hakkı gibi haklarından tam olarak yararlanamaz.

Ataerkil düzen içerisinde tanımlanmış olan cinsiyet rolleri erken evliliklere de yol açmaktadır. “Kadının yeri evidir” şeklindeki söylemlerle kadın kamusal alandan özel alana itilmekte, eğitimine önem verilmemekte, söz hakkına sahip olmamakta, sözleri önemsenmemekte ve toplumsal olarak karşı cinsine verilmiş olan güç ile birlikte ikincil konuma düşürülerek erken yaşlarda evlendirilmektedir. Bu gerekçeler toplumsal olarak normalleştirildikleri için de erken evlilik olgusu meşruiyet kazanmıştır. Toplumsal bir sorun teşkil etmemektedir. Oysaki durum bunun aksi yöndedir. Çakır'ın da ifade ettiği gibi (2013: 81), “*Evde kalırsın*”, “*Bahtın kapanır*”, “*Yaşın geçerse seni kimse almaz*”, “*Bir an önce evlen ve çocuk yap*”, “*Kızım gelin olacak, oğlum doktor olacak*” söylemleri ile toplumsal olarak kız çocuklarının yerinin ev ve evlilik olduğu ifade edilmekte, erken evliliklerin kapısı aralanmaktadır.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, toplumsal cinsiyet rolleri ataerkil yapının bir eseridir. Diğer yandan, toplumsal cinsiyet rollerinin uygulanması ya da uygulanış biçimleri de ataerkil yapıya meşruiyet kazandırıp onu kuvvetlendirebileceği gibi belirli bir farkındalık ile hareket edildiğinde tamamen çökertemese de etkisinin azalmasını da sağlayabilir. Farkındalığın sağlanması ile ataerkil yapının etkisinin azalması ile kadınların eğitim hakkı, çalışma ve fırsat eşitliği gibi daha önce belirtilmiş olan haklarından yeterince yararlanmaları ve erken evlilikler gibi sorunların önüne geçilmesi sağlanmış olur.

2.1.3.2. Geleneksel Yapı

Geleneksel yapı içerisinde kadının yerinin evi olduğu ve asli görevinin ev işlerini yapmak olduğu fikri yer almaktadır. Kadınların kendilerini erkeklerden daha değersiz olarak görerek ev işlerini yapmak ve çocuk bakma görevlerini kabullenmelerinden dolayı aile içi ilişkilerin eşitsiz versiyonu kadınlar tarafından içselleştirildiğinden bu

durum sonraki kuşaklara da aktararak eşitsizlikler tekrar tekrar üretilir. Bu durum kız çocuklarına da küçük yaşlarda aşılansmaktadır. Erkek çocuklar ise babalarını rol model alacak ve gücü ellerinde bulunduracak şekilde yetiştirilirler. Bu durum toplumsal yaşamda gelenekler ile desteklenmektedir. Gelenekler kuşaklar boyunca sürdürülen yaşama tarzları, eyleme ve düşünme biçimleri, inançlar, kurallar olduklarından toplumsal hayatı idame ettirmede oldukça önemli bir yere sahiptirler (Yiğit, 2015: 16-17).

Türk toplumunda geleneksel yapı, ataerkil düzen ve toplumsal cinsiyet rolleri ile iç içe geçmiş durumdadır. Geleneksel yapı erkekliği ön plana çıkarırken kadınlık ve kadınlık rollerini ikinci plana düşürmektedir. Bunun yanı sıra kadınlardan kadınlık rollerini erkeklerden ise erkeklik rollerini sergilemeleri beklenmektedir. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Bölgeleri'nde gelenekler günlük hayata oldukça sirayet etmiştir. Bu durum evlilikleri de etkilemektedir. Bazı bölgelerde beşik kertmesi evliliğinin yapıyor olması bazı bölgelerde sorarat ya da levirat evliliklerin yapıyor olması o bölgenin kültürü ve geleneksel yapısından kaynaklıdır. Dolayısıyla erken evliliklerde de geleneksel yapı oldukça önemlidir.

Türk atasözlerinde de geleneksel yapıya bağlı cinsiyet rolleri üzerinden erken evlilikler teşvik edilmektedir. *“On beşinde kız, ya erde ya yerde”*, *“Sabah karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış”*, *“Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır”* şeklindeki atasözleri bu duruma işaret etmektedir (Günindi Ersöz, 2010: 172).

Geleneksel yapı içerisinde kullanılan töre kavramı erken evlilikler açısından oldukça önemlidir (Arslan, 2015: 72). Töre, kadınlar üzerinde şiddet aracı olduğu gibi aynı zamanda erken evlilikleri de tetikleyen bir baskı aracıdır. Töre, erkeğin karar verme yetkisini arttırarak kız çocukları üzerinde de söz hakkına sahip olmasına ve dediklerini yaptırabilmek adına yaptırımlar uygulayabilmektedir. Bu durum, kırsal kesimlerde görülmekle birlikte kentsel kesimlerde meşru yönünü yitirmekte ve azalmaktadır (Yiğit: 2015: 18).

Türk geleneksel yapısında kadının alınan, erkeğin alan olması da erkeğe güç katarak onu otoriteleştirmekte, kadına ise “mal, eşya ” gibi bir değer yükleyerek kadını

küçültmekte, suskunlaştırmaktadır. Kadının erkek himayesine alınması, erkeğe muhtaç görülmesi de yapının etkisiyledir. Buna ek olarak erkek çocuk beklentisi ile de kadın üzerinde baskı yaratılmaktadır. Erkek çocuğa fazlasıyla önem verilirken bunun aksine kız çocuk değersizleştirilmekte, yuvadan uçan bir kuş gibi görülmekte ve evlenmesi beklenme/istenmektedir. Bu şekilde de erken evliliklerin yolu açılmaktadır. (Günindi Ersöz, 2010: 172-176).

Heinonen, ailelerin kız çocuklarının doğurganlık becerisini edindiğinde onların evlilik çağına geldiğine inandığı, kız çocuklarının düzenli olarak bir erkeğin himayesi altına girdiğinde korunacaklarını ve onların cinselliklerinin denetiminden de kocalarının sorumlu olacağına inandığı, kız çocukların gözetilmesi ve korunması gereken geçici aile üyeleri olarak görüldüğü gerekçelerinin geleneksel açıdan erken yaşta evlilikleri arttırdığını ifade etmektedir (Heinonen, 2012'den akt. Yiğit, 2015: 20).

Geleneksel açıdan kız çocukları zayıf oldukları için kendi namuslarını koruyamayacakları düşüncesi vardır. Bunu koruyacak olanlar ise erkekler olarak görülmektedir. Bu dışarıdan gelebilecek tacizlere karşı kız çocuğunu koruma yolu olarak görülerek erken evlilikleri teşvik edicidir. Bu şekilde kız çocuklarının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşaması önlenir. Evliliğe cinsel bir işlev de yüklemiş olur. Diğer yandan geleneklere bağlı kalma isteği, ailenin sosyal çevresi ile ilişkilerinin güçlendirilmek istenmesi, bir aileye verilmiş bir söz varsa bu sözün yerine getirilmesi ve sorar evlilik yani ölen bir kız kardeşin eşinin, ölen kişinin kız kardeşiyle evlenmesi düşünceleri de erken evliliklere neden olmaktadır (Yiğit, 2015: 20).

Tüm bunlar, ataerkil yapıda olduğu gibi geleneksel yapıda da toplumsal cinsiyet rollerinin önemini vurgulamakta ve kadının dezavantajlı olduğu durumlar ile sonuçlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin yanı sıra erken evliliklerde, geleneksel yapı içerisinde (kültürel bağlamda) gerçekleştirilen evlilik şekilleri de etkili olmaktadır. Evlilik şekilleri arasında özellikle berdel evlilik, beşik kertmesi evliliği, başlık parası, kan bedeli evlilik, çok eşli evlilikler ve akraba evlilikleri evlilik yaşının erken yaşlarda olmasına sebebiyet

vermektedir (Özcebe ve Küçük Biçer, 2013: 90). Bu evliliklere kısaca değinmek gerekirse;

- Berdel evlilik: Berdel evlilik, genellikle birbirleri ile aynı yaşlarda olan ve hem kız hem de erkek çocukları bulunan ailelerin birbirleriyle karşılıklı olarak kız ve erkek çocuklarını evlendirmeleri ile gerçekleşen evlilik şeklidir. Böyle evliliklere genellikle geleneksel köy yaşantısında rastlanmaktadır (Gürel, 1996: 94). “*Berdel, bedel, kız değiş tokuşu, değişik usulü*” şeklinde anılmaktadır (Sezen, 2005: 189). Berdel evliliklerle dört insanın geleceği ve evlenecekleri kişiler belirlenmekte, akrabalık sistemi ve dayanışma sağlanmaktadır. Dolayısıyla evlilikler iç evlilik şeklinde gerçekleşmektedir. Evlilik gerçekleşikten sonra taraflardan birinin mutsuz olması ve boşanması diğeri mutlu olsa dahi onun da evliliğini etkilemekte ve o evlilik de boşanma ile sonuçlanmaktadır. Mutsuz olmak bu tür evliliklerde olası bir durumdur. Kimi zaman gençler, ailelerinin mutlulukları için daha önce görmedikleri biri ile evlendirilmektedirler. Özellikle de evlendirilen kadınların kaçması ya da intiharı durumu meydana gelebilmekte, böyle bir durumda dahi aileler kendi aralarında husumet çıkmaması ve düzenin sağlanması adına o aileden başka bir kızını gelin olarak istemektedirler. Kısacası bir karşılıklılık ilişkisi söz konusudur. Görüldüğü üzere, aileler arasında dirliğin sağlanması başlıca problem olmaktadır. Bu çerçevede, arazi veya alacak davalarının son bulması, süregelen kan davaları varsa bu davaların son bulması istenilerek berdel evlilikler gerçekleştirilirken ekonomik faktörlere dayanan diğer bir evlilik ise başlık parası ile gerçekleştirilmektedir. Aileler başlık parası vermektan kaçınmak için kızların çeyizlerini aynı oranlarda belirleyerek karşılıklı kız alıp vermek şeklinde kendilerini maddi sıkıntıya girmekten kurtarmaktadırlar (Altın, 2008: 51, 52, 57, 58, 68).
- Beşik kertmesi evliliği: Genellikle aynı gün doğan, aynı gün doğmasalar da özellikle kız çocuğunun iki yaşından küçük olduğu durumlarda farklı cinslerdeki çocukların/bebeklerin birbirleri ile ileride evlenmeleri düşüncesi ile nişanlandırılmalarıdır. Beşik kertmesine karar verildiğinde yalın törenler

düzenlenmekte, bazı yerlerde bu törenlere imam çağrılarak törenin düğün havasında geçmesi ve törene o gözle bakılması sağlanmaktadır. Bu törende şerbetler içilerek dualar edilir. Sonuçta ise bebekler üzerinden büyüklerin anlaşması sağlanır. Çocuklar beşik kertmesi yapıldıktan sonra çocuklukları bunun bilincinde olmadan geçer. Ancak aileler arasında çocuklara özel günlerde sürekli hediyeler alınır. Ergenlik dönemlerinde bu olgunun çocuklarda duygusal açıdan gelişmesi beklenir. Ancak evliliğe dek olumsuz şeyler yaşanmışsa kertme bozulabilir. Bu önemli bir kayıp olarak görülmez ve olay zamanla unutulur (Balaman, 1982: 40). Diğer yandan, beşik kertmesinin bazı olumsuz sonuçları vardır. Çocuklar ilk etapta nişanlandıktan sonra evlenme çağına gelmeleri ile birbirleri ile evlenmek istemeyebilirler. Bu durumda aileler zor bir duruma düşmektedir. Özellikle de törenin kurallarının katı olduğu ve törenin ağır bastığı yerlerde evliliğin gerçekleşmemesi, silahlı eylemler ve kan davalarına dönüşebilmektedir (Sezen, 2005: 188).

- Başlık parası: Evlenecek erkeğin, ailesinin ya da akrabalarının kız evine yaptığı ödemedir. Bu ödeme hediye niteliğindedir (Tezcan, 1981: 7). Ödeme, nakit para olarak yapılabilmesinin yanı sıra altın, ev, tarla ya da canlı hayvan olarak da yapılabilir. Bu ödemeler Doğu Anadolu Bölgesi'nde "bedel, ağırlık, ana hakkı" gibi isimlerle de anılmaktadır (Sezen, 2005: 187). Bingöl yöresinde ise "kalın, süt parası" isimleri ile anılmaktadır (Ankışkan, 2013: 40-41). Başlık parasının nasıl olacağı ve ne miktarda olacağı ile ilgili kız ve erkeğin aileleri arasındaki görüşmelerin sonuçlanmasına "başlık kesme" denilmektedir (Sezen, 2005: 187).

Başlık parası geleneği eski zamanlardan beri görülmektedir. Bazı toplumlarda kadınlar iş gücü olarak üretime katkı sağlamaktadır. Kadının evlenecek olması ile aile içerisinde üretimde azalma olacaktır. Aile, kadının gidişi sonrasında üretimdeki kayıplarını karşılamak için başlık parası istemektedir. Diğer yandan, başlık parası ile kadının çeyiz masraflarının karşılanması istenmektedir. Bunun yanında, kadının erkek çocuk dünyaya getirerek erkek soyunun devamını sürdüreceği olması düşüncesi ile de başlık parası alınmaktadır (Benedict, 1974: 1-3). Bazı yörelerde ise kız evi erkek evinden başlık parası olarak herhangi bir miktar para, mal, mülk ya da hayvan miktarı belirtmeksizin miktar erkek evine

bırakılır ve buna da “süt hakkı” denilmektedir (Ankışhan, 2013: 41). Bunlara ek olarak, başlık bekaret bedeli ve baba hakkı olduğu için de alınmaktadır. Başlığın alınması genel olarak geleneklere dayanmaktadır (Tezcan, 1981). Bazı yörelerde de başlık kadına verilen değer ölçüsü olarak görülmektedir (Karasu, 2004: 17). Ancak günümüzde alınma ve kullanılma amacı ne olursa olsun başlık, kadını metalaştıran bir araçtır. Başlık ile kadına bir meta gibi değer biçilmektedir. Bu değer karşılığında da yine kadın bir meta gibi satılmış olmaktadır. Diğer yandan bu durum toplum içerisinde kadının ikincil konumunu pekiştirmektedir. Başlık sadece kadın için olumsuz bir durum değildir. Aynı zamanda erkek için de bir dezavantaj taşımaktadır. Başlık parasının çok olduğu durumda erkek ve ailesi maddi bir zorluğa düşmektedir. Başlığın ödenmemesi ya da gecikmesi gibi durumlarda ise iki aile arasında husumetler meydana gelebilmektedir. Başlığın kadın açısından sonucunu Müftüoğlu (2002: 149), erkeğin kadından fazlasıyla talepte bulunduğu, bunları gerçekleştirmesini beklediği, bunun beraberinde kadının ezildiği, bunlara karşı koyamadığı ve bunun sonucunda ise intihar girişiminde bulunan ve intihar eden kadınlar olduğu şeklinde değerlendirmektedir.

Başlık parasının önlenme biçimlerine bakıldığında, Tezcan (1981: 41-54) bu konuda şu hususları belirtmiştir:

- Akraba evliliklerinde başlık parası alınmamakta ya da az alınmaktadır.
- Berdel evlilikler sonucunda başlık parası ödemesi olmadan erkekler, kız kardeşlerini değişerek evlenmektedirler.
- Erkek, kız tarafına belli bir süre hizmet etmesi karşılığında başlık ödemekten kurtulabilir.
- Aralarında kan davası bulunan ailelerin barışacakları zaman karşılıklı ya da tek taraflı olarak kız alıp vermeleri durumunda başlık istenmemektedir.
- Kızın kentte rahat edeceği düşüncesi ile kentli erkekten başlık parası genellikle istenmemektedir.

- Kan bedeli evlilik: Kan parası karşılığında yapılan evlilikler, kan davalarının bitirilmesi açısından önemlidir. Temeli eğitimsizliktir. Aralarında kan davası olan aileler arasında, özellikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde görülen öldürülen kişinin kan bedeli olarak maddi değeri olan şeylerin yanı sıra kız verilmesi şeklinde gerçekleşen evliliklerdir (Sezen, 2005: 191).
- Çok eşli evlilikler: Kadın ve erkeğin karşı cinslerinden tek bir kişiyle yaptıkları evlilikler monogami iken, kadın ve erkeğin karşı cinslerinden birden fazla kişi ile yaptıkları evlilikler poligami olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda da bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi çokkarılılık/kuma evliliklikleri (polijini) iken bir kadının birden fazla erkekle evlenmesi çokkocalılık (poliandri) (Balaman, 1982: 35-36) olarak nitelendirilmektedir. Burada araştırma konusu ile ilgili olduğundan çokkarılılık/kuma evliliklerine değinilecektir. Bu evliliklerde imam nikahı ya da resmi nikah yoluyla evli olan erkek, eşinin yanı sıra eve yeni bir eş daha getirir. Getirilen eş sayısı birden fazla olabilir. Bu eşlerden sadece biri ile resmi nikah yapılabilir. Diğer eşler ile imam nikahı yoluyla evlenilir. Bu evlilikler resmi olmadıkları için devlet nezdinde “evlilik” olarak sayılmazlar. Dolayısıyla da evlilikler sonucu dünyaya gelen çocukların kimliklerinde resmi nikahlı olunan eşin adı yazar. Nikah konusunda, genel olarak ilk eşle resmi nikah diğer eşler ile imam nikahı olurken, imam nikahının yaygın olduğu yörelerde erkek, eşlerinden hangisini isterse onunla da resmi nikah yapabilmektedir. Nikah türü ve şekli ne olursa olsun, erkek ile tüm eşleri ve çocukları aynı çatı altında yaşamaktadırlar. Bu evliliklerde öncelikli neden, erkek çocuk sahibi olmak isteğidir. Ataerkil yapı içerisinde erkek çocuk sahibi olmak önemlidir. “Erkek adamın erkek çocuğu olur.” düşüncesi benimsenmektedir. Bu yüzden evli olunan eş, erkek çocuk dünyaya getirememişse yeni eşin erkek çocuk beklentisini karşılayacağı düşünülür. Diğer taraftan evli olunan eş, çocuk sahibi olamıyorsa bu durumda da çare yeni eşte aranır. İlk eşin ağır bir hastalığa yakalanmış olması da kuma getirmede bir etkidir. Çünkü erkek evlilik hayatını sürdürmek istemektedir. Bu durumda da ikinci eşe başvurur. Ancak hukuki açıdan evli olan kişilerin

evliliğin devamında başka birisi ile evlenmeleri (Deniz, 2014: 9-10) yasaklanmıştır. Dini açıdan ise Kaya (2014: 250-251) şu betimlemelerde bulunmuştur:

“Geçmişten günümüze dünyanın birçok yerinde çokeşliliğe rastlanır. Ancak bütün toplumlarda yaygın ve hakim olan evlilik türü ise tek eşliliktir. İslam, çokeşliliğin yaygın olduğu bir dönemde ve toplumda ortaya çıkmış bir dindir. Diğer birçok konuda olduğu gibi, İslam bu konuda da ilk önce eş sınırlaması getirerek mevcut aile yapısına bir çeki düzen vermiş, sonra da süreç içinde tek eşliliğin model olduğu bir aile yapısını hedeflemiştir. Evlilikle ilgili ayetler bir bütün olarak ele alındığında tek eşli evliliğin hedeflendiği çok açıktır. Dünyadaki demografik yapı da bunu gerektirmektedir. Aksi takdirde hem aileye önem verip evliliği teşvik etmek, hem de nüfus realitesine aykırı hüküm ortaya koymak çelişkili bir durumdur. Zaten çok eşle evliliğin meşruiyeti ile ilgili ortaya atılan gerekçelerin büyük bir kısmı insan tabiatına ve toplum yapısına uymadığı gibi, günümüzde büyük ölçüde geçerliliğini de kaybetmiştir. Bu nedenle, İslam’ın aile ve evlilik konusunda realiteye uymayan bir hüküm içermesi akla aykırı bir durumdur ve asla düşünülemez.”

- Akraba evlilikleri: Aralarında kan bağı bulunan veya kan bağı olmasa da sonradan akrabalık ilişkileri kurmuş olan kişiler arasında gerçekleşen evliliklerdir. Bu ise akrabanın yakın ya da uzaktan olmasına bağlıdır. Yani akraba evliliklerini yakın akrabalarla yapılan akraba evlilikleri ve yakın akrabalar dışında diğer akrabalar özellikle de sonradan akrabalık bağı kurulmuş kişilerle yapılan evlilikler olarak iki grupta ele alabiliriz. Ancak bu sınıflandırmanın içeriğine girilmeden önce akraba evliliklerinin nedenleri ve işlevlerini açıklamamızda yarar vardır.

Akraba evlilikleri toplumsal yapıya bağlı olarak çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmekte ve çeşitli işlevleri olmaktadır. Bunlar, Tezcan (1981:47-49)’a göre şu şekilde ifade edilebilir:

- Akraba evlilikleri, öncelikle ekonomik bir işleve sahiptir. Eldeki mal ve paranın aile dışına çıkması ve bölünmesini önlemektedir.
- Aile soyunun devam ettirilmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle, özellikle de erkek çocuk önemli olmaktadır.
- Akraba olduğu için gelinin daha saygılı olacağı düşüncesi akraba evliliklerinin gerçekleşmesinde bir etkidir.

- Akrabadan başlık parasının alınmayacağı veya az alınacağı düşüncesi akraba evliliğini tetiklemektedir.
- Gelinin akraba olmasından ve nasıl bir karaktere sahip olduğunun bilinmesinden dolayı evliliğin istikrarlı ve uzun ömürlü olacağı düşünülmektedir.
- Kişiler çeşitli nedenlerden ötürü özellikle de eşlerinin vefat etmesi nedeniyle dul kalmışlarsa çocuklarına akrabalarının daha iyi bakacağı düşünülmektedir.
- Akraba evliliği ile taraf aileler arasında ekonomik iş ve yardımlaşmaların daha çok olacağı düşünülmektedir.
- Gelin, akraba olduğu için daha dürüst ve namuslu olduğu düşünülmektedir.
- Akraba evliliklerinde, evlenen kişilerin birbirlerini küçüklükten beri tanıyor olmaları, birlikte büyümeleri ve duygusal açıdan bağlılıklarının olması nedenleri ile de akraba evlilikleri gerçekleştirilmektedir.

Akraba evlilikleri toplumsal olarak pek çok sonuç doğurmaktadır. Bu sonuçları Tezcan (1981:49-50) şu şekilde açıklamaktadır:

- Akraba evliliği sonucunda evlenen kişiler arasında herhangi bir olumsuz durum oluştuğunda bu durum tarafların ailelerini de etkilemekte, aileler arasında anlaşmazlıkların ve kırgınlıkların doğmasına neden olmaktadır.
- Özellikle yakın akraba evlilikleri sonucunda dünyaya gelen çocuklar sakat olabilmektedir.
- Köylerde meydana gelen akraba evlilikleri, kente göçü engelleme işlevi görmektedir.
- Akraba evlilikleri, kızın düşman olunan taraftan bir erkekle evlenmesini engellemektedir.
- Tarafların birlikte büyümelerinden kaynaklı aralarında tutku yakalanamayabilir ve evlilikte birbirleri ile geçinmekte sıkıntı yaşayabilirler.

Farklı evlilik biçimlerinin yanı sıra erken evliliklerde etkili olan diğer bir faktör de dini nikah (imam nikahı)dır. Türk Medeni Kanununun 143. Maddesinde “...Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir” ifadesi yer almaktadır (Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri 1926). Bu ifadeye göre, dini evlilikler yasalar önünde geçersizdir. Erken evlilik dışında her yaş grubunda da dini nikaha rastlanabilmektedir. Dini nikahlar kayıt dışı oldukları için özellikle erken evlilik yaşının tespiti noktasında işi zorlaştırmakta, bu yüzden kesin ve net sayısal verilere ulaşamamaktadır. Bu da kayıt dışı cinsel istismar vakalarının olduğu anlamına gelmektedir.

İmam nikahına hukuki ve dini açıdan karşı çıkılmasına rağmen toplumsal bağlamda imam nikahı meşrulaştırılmaktadır. Bu durum da kültürel bağlamda başlık parası ve berdel uygulamaları şeklinde ailelerin bir çıkar elde etme çabaları ile de görülebilmektedir (Tarimeri, 2013: 1). İmam nikahı tercihinin diğer nedenleri ise şöyle açıklanabilir (Liv, 2014: 165-170):

- Resmi nikahın yeterli görülmemesi imam nikahının tercih edilmesine neden olmaktadır. Yeterli görülmemeye gerekçelerine bakıldığında ise ilk olarak Medeni Kanun’un nikah akdinin gerçekleştirilmesi ile ilgili hükümlerinin İslami hükümleri reddettiği düşünülmektedir. Nikah akdini gerçekleştirecek olan kişilerin de dini bir yetkiye sahip olmamaları, nikah akdinde dini ritüellerin uygulanmasının gelenekselleşmesi resmi nikahı kişilerin nazarında yetersiz kılmaktadır.
- Nişanlılık döneminde çiftlerin daha rahat vakit geçirebilmeleri amacıyla ebeveynlerinin onayı ve kendilerinin de rızaları doğrultusunda günaha girmeme kaygısı ile imam nikahı yapılmaktadır.
- Türk Medeni Kanunu’nda resmi olarak tek eşle evlilik yapılabilmesi gerekçesiyle çok eşle evlilik yapmak isteyenler imam nikahına yönelmektedirler. Bu durum imam nikahı ile evlenen eşleri hukuki güvenceden mahrum etmektedir.

- Evlilik akdi ile tarafların birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları doğmaktadır. Ancak bu hak ve sorumluluklardan kaçınmak ve evliliği cinselliğin ötesinde görmemek imam nikahı gibi gayri resmi evliliklere neden olmaktadır.

Bu nedenlere ek olarak imam nikahı yapılmasının bir diğer nedeni olarak da erken yaşta evlilikler gösterilebilir. Özellikle resmi nikah için hakim onayının alınmadığı durumlarda erken yaşta evlilikler imam nikahı ile meşrulaştırılmaktadır. Civelek ve Koç (2007, 8)'in belirtmiş olduğu, TNSA-2003 verilerine göre 15-19 yaş arasında evlilik yapanlar içerisinde %30,7'si sadece imam nikahı yaparken 45-49 yaş aralığında evlilik yapanların sadece % 3,1'i imam nikahı yapmaktadır. Bu durumda da evlenen yaş grubu ile sadece imam nikahı yapma arasında ters orantı olduğu çıkarımı yapılabilir. Yani evlilik yaşı düştükçe sadece imam nikahı ile evlenme oranı artarken, evlilik yaşı arttıkça sadece imam nikahı ile evlenme oranı azalmaktadır.

“...Türkiye'nin Doğu bölgesinden Batı bölgelerine doğru gidildikçe sadece imam nikahı ile evliliğe başlayanların oranları azaldığını göstermektedir. Ayrıca kırsal ya da kentsel alanlarda yaşamak ile sadece imam nikahı ile evlenmek arasında benzer bir ilişki vardır: Kırsal alanlarda sadece imam nikahı ile evliliğe başlamak, kentsel alanlara göre halen daha fazla tercih edilen bir durumdur. Gerek kadının gerekse kocanın eğitimi de nikah biçimleri üzerinde etkilidir. Eğitim düzeyi arttıkça, sadece resmi nikah ile evlenen veya her iki nikahı birlikte kıydıranların oranı artmaktadır. Kadının çalışması ve bir sosyal güvenceye sahip olması durumunda yine sadece resmi nikah ile evliliğe başlama oranı yükselmektedir. Eşlerin her ikisinin de anadilinin Kürtçe olması durumunda, sadece imam nikahı ile evlenme oranı, eşlerin her ikisinin de anadilinin Türkçe olmasına göre oldukça yüksektir. Hanehalkı refah düzeyinin yüksek olduğu hanelerde resmi nikah oranları artmaktadır. Bu bulguların yanında, Türkiye'de yaş ve evlilik süresi arttıkça sadece imam nikahı ile gerçekleşen evliliklerin yüzdesinin azaldığı görülmektedir. Bu durum, çiftlerin zaman içinde imam nikahından resmi nikaha geçtiklerini göstermektedir. Nikah biçimlerinin belirli yaş ve evlilik sürelerinde dönüştüğü yapı, Türkiye'de evlilik sürecinde dini nikaha büyük ölçüde geçildiğini, ancak az da olsa özellikle eski evlilik kuşaklarının resmi nikaha geçmeyebildiklerini göstermektedir. Nikah biçimleri arasında geçişlerin ve bu geçişlerin evlilik sürecinin büyük bir bölümüne yayılmış olması, Türkiye'de nikah biçimlerinin durağan bir yapıdan çok dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.” (Civelek ve Koç, 2007: 12)

2.1.3.3. Dinsel Yapının Etkisi

Filmer'e göre Tanrı, Adem'e insanlık üzerinde egemenlik kurabileceği bir güç vermiştir. Bu egemenlik kategorisinde Adem'den sonra babalar yer almaktadır. Yani erkekler ilahi bir güce sahip olarak kabul edilmişlerdir (Filmer, 2011: 8-9). Bu durum çoğu dinsel inanışta hakimdir. Erkek kadından daha üstün bir varlık olarak görülmektedir. Ancak dinsel anlayış ve bu anlayışın sürdürülme biçimlerine göre gerek dinden dine gerek toplumdaki topluma gerekse de bir toplum içerisinde mevcut bulunan farklı bölgelere göre dini kaidelerin uygulanışı ve yorumlanması değişiklik göstermektedir. Buna bağlı olarak kadın söz konusu olduğunda da kadına yönelik algı ve erken evliliklere bakış açısında da değişiklikler söz konusu olmaktadır.

Türkiye'de özellikle 1990'lardan sonra gelişen modernleşme ile birlikte bazı kesimler için dinin toplumsal hayat üzerindeki etkisinde azalma olmuşsa da bazı kesimler için dinin toplumsal hayat üzerindeki etkisi devam etmektedir. Bazı bölgelerde erken evlilikler şeyh, hoca, mele, seyda, köy imamı gibi din adamlarınca da desteklenmektedir. Onlar tarafından *"Eşi olmayan miskindir."*, *"Kişi evlendiği zaman dininin yarısını korumuş olur."*, *"İçinizdeki bekarları evlendirin"* şeklinde hadis ve ayetler söylenmekte, böylelikle evlilik teşvik edilmektedir. Bazı din adamları ise maddi çıkarları ve yakın ilişki kurulan kişilerin hatırına bu şekilde davranmaktadırlar (Arslan, 2015: 33-34). Diğer taraftan, dine yönelik yanlış yorumlamalar ve dinde olmasa da varmış gibi algılanan kurallar ya da dine yönelik söylemler de erken evliliklerin devamlılığını sağlamaktadır.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor (2009)'da da din ile ilgili hususlara yer verilmiştir. Buna göre, erken evliliklerin meşrulaştırılması ilmi ve dini bir temele dayanmamaktadır. Kuran evliliği eşlerin karşılıklı olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyi kabul ettikleri, eşlerin hür iradeleri ile oluşturulan bir güven sözleşmesi olarak görmektedir. Raporunda aynı zamanda Nisa Suresi'nin 6. Ayetine de vurgu yapılmıştır. *"Yetimleri nikâh çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz mallarını kendilerine verin"* şeklinde ifade edilen Ayet'ten malların kendilerine verilebileceği çağ hem olgunlaştıkları hem mallarını hem de evliliklerini

idare ettirebilecekleri çağa gelmeleri anlaşılmaktadır. Burada kastedilen ergenlik çağına gelmeleri ve buna ek olarak reşit olmaları gerekliliğidir (Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, 2009: 23-24). Ancak TBMM’de sunulan bu raporda belirtilenin aksine Ayet içerisinde reşit olmak ile ilgili herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Ayette “olgunlaşma” kavramı kullanılmıştır, olgunlaşma karakterin şekil aldığı ergenlik çağı olarak görülürse bu çağ yine reşit olmadan önce başlamaktadır. Bu durumda da hem malların hem de evliliklerin idaresi erken yaşları bulmaktadır.

Raporda belirtilenin aksine Türkiye’de erken evlilikler, dine dayalı bir uygulama olarak görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri, erken evliliklerin dini nikah/imam nikahı şeklinde gerçekleşmesidir. Diğer yandan, dini nikah ile gerçekleşen erken evliliklerin yasal düzlem hariç olmak üzere toplumsal düzeyde geçerli görülmesi bu evliliklerin meşruiyet kazanmasına ve onaylanıyormuş gibi bir izlenim verilmesine neden olmaktadır (Yiğit, 2015: 19). Dini nikah, hem çocuk gelinleri hem de evlenen kişilerin yaş aralığını gizlemekte, böylelikle hukuki bir sürecin başlamasını önlemektedir (Şen, 2014: 39).

Din temelli evliliklerin önüne geçilebilmesi için din adamları evlilik ve çocuk yaşlardaki evlilikler arasındaki farkı kavramalıdır. 18 yaşını doldurmamış kişilerin dini nikahlarını kıymamalı, bu durum yasal olmadığı için şikayet etmelidirler. Dini nikah için öncelikli olarak resmi nikahın yapılmış olmasına dikkat etmelidirler. Son zamanlarda dini nikah için 18 yaşının doldurulup doldurulmadığı ve resmi nikahın olup olmadığına dikkat edilmiş olsa da her yerde bu durum geçerli olmamakta dini nikahlar sürdürülmektedir (Arslan, 2015: 34).

Tüm bunlar, erken evliliklerin daha önce belirtilen nedenlerinde olduğu gibi karşımıza toplumsal cinsiyeti çıkarmaktadır. Dini kaidelerin, inançların ve uygulamaların etkisi ile toplumsal cinsiyet rolleri çizilmekte ve kadının ikincil konumu pekiştirilmektedir. Yani din, toplumsal cinsiyetin hem oluşturucusu hem de onu besleyen bir öge olarak ele alınıp değerlendirilebilir.

2.1.3.4.Ekonomik Nedenler

Erken evlilikler özellikle alt sosyo-ekonomik sınıflarda görülmektedir (Çakmak, 2009: 3). Türkiye’de ekonomik yönden güçlü aileler köyde yaşıyor olsalar bile çocuklarını erken yaşlarda evlendirmeye yanaşmamaktadırlar (TBMM, 2009: 12). Maddi sıkıntılarının yaşandığı ailelerde kız çocukları birer yük olarak görülmektedir. Onların evlenmeleri de ailenin üstünden bir yük kalkması demek olacaktır. Bunun yanı sıra, başlık parası da alınarak iş ticari boyuta dökülerek gelir elde edilmektedir (Kaynak Malatyalı, 2014: 33). Başlık parası, düğün masraflarını karşılamak için de alınabilmektedir (Yiğit, 2015: 27). Başlık parası evlilikleri 1990’ların başlarında yüzde 29 iken 2011’de yüzde 18’e düşmüş, düşüş olmasına rağmen tamamen terk edilmemiştir (Beder Şen, 1996: 61). Diğer yandan, gelişmemiş, yoksul ülkelerdeki kızlar evliliği aile yoksulluğundan kurtulup müreffeh bir yaşama ulaşmak için bir kaçış olarak görmekte ve zengin bir eş hayali kurmaktadır. Buradan her yoksul ailede erken evliliklerin olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Yoksulluk, sadece erken evliliği tetikleyen bir faktör olup (Yiğit, 2015: 26-27) yoksulluk arttıkça erken evlilikler de artmaktadır (Çakır, 2013: 85).

Erken evlilikler ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de yakından ilişkilidir. Erken evlenen kızların yüzde altmışından fazlası gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadırlar. Gelişmemiş, yoksul beş ülkedeki erken evlilikler gelişmiş, zengin ülkelerdeki erken evliliklerden üç kat daha fazladır (UNICEF, 2014: 3). Plan Örgütü (2011)’nün yaptığı bir araştırmaya göre Avrupa ülkeleri içerisinde erken evlilikler en fazla %17’lik oranla Gürcistan’da, ikinci olarak %14 ile Türkiye’de ve üçüncü olarak %10’luk oranla Ukrayna’da görülürken; gelişmiş Batı ülkeleri olan İngiltere ve Fransa’da da %10 oranında görülmektedir. Afrika ülkeleri ve Güney Asya’da bu oranlar artmaktadır. Şöyle ki erken evlilikler, Nijer’de %75, Çad’da %72, Bangladeş’te %66 oranında görülmektedir (Plan UK, 2011: 12).

Tablo-5: Sosyo-Ekonomik Statüye Göre Kadın İçin İlk Evlenme Yaşı

Sosyo- Ekonomik Statü	17 yaş ve altı	18-24	25-29	30-34	35+
En üst grup	4,1	52,1	31,1	9,5	3,3
Üst grup	10,3	64,0	21,3	3,2	1,3
Üst orta grup	23,1	66,0	8,5	1,6	0,7
Alt orta grup	31,7	59,3	6,8	1,5	0,7
En alt grup	37,4	52,0	8,0	1,5	1,0

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2011, sayfa: 59.

TAYA 2011 verilerine göre, Tablo-5'te belirtilen kadınlar için ilk evlenme yaşına baktığımızda ilk evlenme yaşının her sosyo-ekonomik statüye göre en fazla 18-24 yaş aralığında olduğunu görmekteyiz. Diğer yandan konumuz itibariyle sosyo-ekonomik statüye göre erken evlilikleri anlamak için 17 yaş ve altına odaklanmamız gerekmektedir. 17 yaş ve altı evlilikler en üst gruptan en alt gruba doğru artış göstermiştir. Bu durum, sosyo-ekonomik statüye göre erken evliliklerin değiştiğini göstermektedir. Sosyo-ekonomik statü yükseldikçe erken evlilikler azalmakta, sosyo-ekonomik statü düştükçe ise erken evlilikler artmaktadır.

Kısacası, erken evlilikler ile yoksulluk arasında doğru orantı varken, erken evlilikler ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasında ters orantı vardır. Yoksulluğun artması ile kızlar kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilebilmektedir. Bazı durumlarda ise kız çocukları kendi rızaları ile zengin bir hayat arzusu ve yoksulluktan kurtulmak için erken evlenebilmektedirler. Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin artması ise erken evliliklerin azalması anlamını taşımaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında ise kadınların kamusal alana dahil olmaları ile ilişkili olarak açıklanabilir. Kadınların kamusal alana girmeleri ile birlikte kendi durumları hakkında farkındalıkları artmıştır. Bu farkındalık erken evliliklerin azalmasında ve kadın haklarının savunulmasında, bu haklar noktasında bilinç kazanmada önemli bir etkidir. Hem de kadınların kamusal alanda yer almaları ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasını da olumlu yönde etkilemektedir.

Bu yüzden de gelişmiş ülkelerde gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere göre daha az erken evlilik gerçekleşmektedir.

2.1.3.5. Eğitimsizlik

Eğitimin düşük seviyelerde olması ya da hiç olmaması, erken evliliklerin hem nedeni hem de sonucudur (UNICEF, 2005: 1).

Toplumsal yapıda genellikle erkek çocukların belirli bir eğitim görmeleri, askerlik yapmaları ve bu görevi yerine getirmelerinin ardından bir iş sahibi olmaları önemsenererek bunların ardından evlenmeleri beklenmektedir. Aile imkanları erkek çocuklar için daha fazla zorlanmakta, kız çocuklarının eğitime önem verilmemektedir (Çakmak, 2009: 3). Bu durum daha önce belirtilen tüm nedenleri içermekte ve yine toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet açısından yaklaşıldığında, kız çocuklarının askerlik gibi bir görevlerinin olmaması, iş sahibi olmalarının önemslenmemesi ve toplumun bakış açısı ile kadının yerinin evi olarak görülmesi kız çocuklarının eğitime önem verilmemesi ve erken yaşta evlendirilmeleri ya da evlenmelerine yol açmaktadır. Bu şekilde kadınlar kamusal alandan dışlanmakta, özel alana mahkum edilmekte ve böylelikle toplum içerisindeki konumları pasifleştirilmektedir. Yiğit (2015: 30)'e göre, kız çocuklarının eğitim seviyelerinin yükseltilebilmesi ile kadınların toplum içerisinde aktif bir rol oynamaları sağlanacaktır. Kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi, aynı zamanda daha bilinçli evlilikler yapılması ve eğitim seviyesi ile doğurganlık arasında doğru orantı olduğunu hesaba kattığımızda aile başına düşen çocuk sayısında azalma olması demektir. Bu da birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirmektedir. Anne ve çocuk ölümlerinde azalmaların görülmesi bu gelişmelerden biridir.

Heinonen (2000) ataerkil toplumlarda kız çocuklarının geleneğin dayattığı toplumsal cinsiyet rollerine göre yetiştirildiğini, asli görevlerinin annelik olduğunu, kamusal alandan sıyrılıp özel alana hapsediklerini ve dolayısıyla ev işlerini yapmakla yükümlü olduklarını, fiziksel olarak erken gelişmiş olan kız çocuklarının kamusal alanda görülmesinin uygun olmadığını, erkek çocuklarla aralarında ayrımcılık yapıldığını, onlara zamanı geldiğinde evden uçacak bir kuş gözüyle bakıldığını, bu yüzden

eğitimlerine önem verilmediğini belirtmiştir. Bu şekilde evlendirilmek için kız çocukların okuldan alınması, eğitimlerinin yarım bırakılması meşruiyet kazanmakta, hiçbir şekilde okula gönderilmeyen kızlar dahi olmaktadır. Kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kesilmesi, hem fiziksel hem de sosyal gelişimleri önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Çocukların toplumun gelecekle olduğunu göz önüne aldığımızda bu engeller aşılması güç ve karmaşık toplumsal problemlere yol açabilmekte, ataerkil yapının varlığını sağlamlaştırmaktadır. Diğer yandan, kız çocuklarını cinsel açıdan koruma diğer bir deyişle namus kaygısı ile de çocuklar okuldan alınarak evliliğe yönlendirilebilmektedirler. Böylelikle de evlilik yoluyla kız çocuklarının sorumlulukları ve onları koruma görevi eş ve eşin ailesine devredilmiş olmaktadır (Yiğit, 2015: 31, 32,34).

Tablo-6: Öğrenim Durumuna Göre Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı

Öğrenim durumu	17 yaş ve altı	18-24	25-29	30-34	35+
Bir okul bitirmeyen	47,9	45,7	4,6	1,2	0,5
İlkokul mezunu	29,9	60,8	6,9	1,5	0,9
İlköğretim/ortaokul mezunu	23,5	70,0	5,2	1,2	0,1
Lise mezunu	6,5	75,2	14,5	2,8	1,0
Üniversite/Lisansüstü mezunu	1,3	52,1	37,3	6,7	2,6

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2011, sayfa: 59.

TAYA'nın 2011 verilerinden alınan kadınlarda ilk evlilik yaşının eğitime göre değişimini gösteren Tablo-6'da, 17 yaş ve altı evliliklerin eğitim düzeyine göre oldukça farklılaştığı görülmektedir. Bir okul bitirmeyenlerin %47,9'u 17 yaş ve altında evlilik yapmıştır. Bu oran ilkokul mezunu olmakta neredeyse yarı yarıya düşmüş olup %29,9'luk bir kesimi kaplamıştır. Bu durum, ilkokul mezunu olmanın bile erken evlilik açısından önemli olduğunu göstermektedir. Eğitim ile kadınlar bilinçlenmekte, böylelikle erken yaşlardaki evlilikler azalmaktadır. Eğitim seviyesinin artmış olması da erken evliliklerin azalmasında oldukça etkilidir. Tabloda da üniversite/lisansüstü

mezunlarının %1,3'ünün erken yaşlarda evlilik yaptıkları görülmüştür. Yani üniversite/lisansüstü mezunlarının erken evlilikleri bir okul bitirmeyenlerin erken evliliklerinden 46 kat daha azdır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de kız ve erkek çocuklarının aldıkları eğitimi etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ataerkil yapı nedeniyle kız çocuklarının eğitimine önem verilmemekte, onlardan kendilerini geliştirmeleri beklenmemektedir. Bu durum eğitimin, toplum içerisinde *toplumsal cinsiyet sisteminin bir mikrokozmozunu* oluşturduğunu göstermektedir (Yiğit, 2015: 29).

Türkiye’de kadın ve erkekler açısından eğitim düzeyinde bir eşitlik yoktur. 1997’den itibaren ilköğretim sekiz yıl zorunlu olmuştur. Bu şekilde kız ve erkek çocuklarının okullaşma oranlarında eşitlenmenin bir nevi de olsa gerçekleştiğini söyleyebiliriz (TÜİK, 2011: 81). Diğer yandan, özellikle kırsal kesimler için eğitimin zorunlu sekiz yıl olması erken evlilikler için bir engel teşkil etmemektedir. Bu sekiz yıllık eğitimin ardından lise eğitimine devam etmeyen kız çocukları için de evlilik bir çıkış noktası olmaktadır. Lise eğitiminin de kız çocukları için sağlanmış olması veya zorunlu hale getirilmesi erken yaşta evliliklerde önemli bir azalma sağlayacaktır (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 4-8). Daha sonraki zamanlarda zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmış olsa da erken evliliklerin yapılabilmesi için çare özellikle kız çocuklarının lise eğitimlerine devam etmelerinin önüne geçilmesi olmuştur. Diğer yandan, evlilik, nişanlanma gibi nedenlerden dolayı kız çocuklarının çoğu okullarını yarıda bırakmaya zorlanmaktadır. Okulu terk eden kız çocuklarının %49’u bu kararı kendileri verirken; erkek çocuklarının ise %73’ü kararlarını kendileri vermişlerdir (Gökşen vd., 2006: 9, 32, 52). Arslan (2015: 76)’ın yaptığı bir araştırmaya göre evlilik kararında en etkili kişi babadır. İkinci sırada anne ve üçüncü sırada çocuğun kendi kararı yer almaktadır. Bu kararı en az etkileyen unsur ise çevredir. Amca, ağabey, nine, hala ve dede de evlilik kararında etkili olmaktadır.

Evlilik kararında en etkili kişi olarak değerlendirilen babanın eğitim durumu da oldukça önemlidir. Durdu ve Orun (2015: 99) ’un yapmış oldukları bir çalışmada çocuklarını erken evlendiren yedi baba ile görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sırasında babaların eğitim durumlarına yer verilmiştir. Buna göre, babalardan ikisi okur-yazar

değildir. Biri okur-yazar, ikisi ilkokul mezunu, biri ortaokul mezunu ve biri de lise mezunudur. Bu çalışmada, annelerin eğitim durumlarına da bakılmıştır. Annelerden beşi okur-yazar olmayıp biri okur-yazardır ve biri de ilkokul mezunudur. Babalara çocuklarının eğitim durumu sorulduğunda ise babalardan biri çocuğunun eğitim durumu ile ilgili net bir cevap verememiştir. Çocuklardan biri okur-yazar olmayıp biri okur-yazar, ikisi ilkokul mezunu, biri ortaokul mezunu ve biri de lise mezunudur. Çalışmadan anlaşılacağı üzere; erken evlilikte anne, baba ve çocukların eğitim seviyelerinde en çok okur-yazar olmama, okur-yazar ve ilkokul mezunu olmanın ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu da çocukların erken yaşta evliliklerinde önemli bir nedendir.

2.1.3.6. Diğer Nedenler

Erken evliliklerin yukarıda belirtilen nedenlerden başka nedenleri de vardır. Bunlar:

- Erken evlilikler ile aileler arasında arazi gibi mülkiyetlere yönelik pazarlık yapılması ve var olan anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması sağlanmaktadır. Böylelikle aileler arasındaki sorunlar çözülmekte ve ilişkiler kuvvetlendirilmektedir. Bunun için de evlenen kişilerin yaş düzeyleri, aralarındaki yaş farkı, eğitim düzeyleri gibi hususlara dikkat edilmemektedir (Yiğit, 2015: 21).
- Erken evliliklerin yaygın olarak görüldüğü yerlerde erken evliliklere özenilmektedir (Şen, 2014: 39). Bu durumda Mead'in ifade etmiş olduğu rol model alma etkili olmaktadır. Temel olarak erken evliliklerin yoğun olarak yaşandığı ergenlik çağı yaş aralığında kişiliğin şekillenmesi için etraftaki kişiler rol model olarak alınmakta, özellikle de çok sevilen kişiler söz konusu olduğunda onların sergiledikleri tutumlar, yaptıkları eylemler vb. doğru olarak algılanmaktadır. Durum böyle olunca rol model olarak alınan kişilerin yapmış oldukları erken evlilikler kendilerinden sonrakiler diğer bir deyişle rol model olarak alındıkları kişilerce doğru olarak algılanarak erken evliliğe özenmelerine sebep olmaktadır. Diğer yandan, ailede erken yaşta evliliklerin çok olması çocuğun bunu doğru olarak görmesi ve buna göre eylemesine neden olacaktır. Bu durum üzerinde çocuğun arkadaş çevresinde özellikle yakın arkadaşları

arasında erken yaşta evlenenlerin olması da çocuğun buna özenmesine sebep olmaktadır.

- Grup çıkarlarının, kuvvetli bir 'biz' düşüncesinin yoğun olduğu ve yaptırım gücü yüksek olan aşiret yapısının korunması ve devamlılığının sürdürülebilmesi için erken evlilikler önemli görülmektedir. Diğer taraftan aşiret yapısı içerisinde kızların dışarıdan biriyle evlenmesini engellemek için çocuk yaşlarda grup içinde biriyle evlendirilmekte böylelikle 'yabancıya gitmeleri' önlenmektedir. Yani egzogamik evliliklerin yerine endogamik evlilikler uygun görülmektedir (Arslan, 2015: 31-33).
- Türkiye'de özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi bir çok etnik kökenden insanı içerisinde barındırmaktadır. Bunlar Araplar, Bizanslılar, Kürtler, Ermeniler, Ezidilerdir. Ancak 1923'te Osmanlı Devleti'nin yıkılarak yerine Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması sonrasında Türklük bilinci karşısında 1924'te Nasturi ayaklanması, 1925'te Şeyh Sait isyanı, 1927'de Mutki, 1930'da Oramar ve ardından devam devam başka isyanların da olması ile aile yapısı bozulmuş, parçalanmıştır. Bunun sonucunda kimsesiz ve ortada kalan kız çocukları çareyi evlenmekte bulmuş, erken evlilikler yaşanmıştır. Görüldüğü üzere isyanlar, aile yapısının bozulmasına neden olarak erken evliliklerde önemli bir neden olmaktadır (Arslan, 2015: 34).
- İsyânların yanı sıra savaşlar da bu hususta belirleyicidir. Buna bir örnek vermek gerekirse, savaş neticesinde ülkelerinden kaçıp Türkiye'ye gelen ve her bir tarafa dağılan Suriyeliler içerisinde aile yapılarının bozulması neticesinde geçim kaygısı ile para karşılığında bir mal gibi pazarlananlar, erken yaşlarda evlenenler ve kuma olmayı bile kabul edenler olmaktadır (Arslan, 2015: 34-35).
- Türkiye'de özellikle 1984'lerden itibaren ortaya çıkan ve 1990'larda artış göstererek silahlı terör eylemleri şeklinde kendini gösteren Kürt sorunu neticesinde aileler çocuklarının dağa çıkmaları korkusundan dolayı onları erken yaşlarda evlendirmişlerdir (Arslan, 2015: 35-36).
- Doğal afetler de erken evlilikleri tetikleyen bir unsurdur. Doğal afet sonrasında erken evlilik bazı yerlerde bir gelir kaynağı, bazı yerlerde ise çocuğun korunmasına yönelik bir tedbir olarak görülmektedir. Endonezya'da tsunami sonucunda eşleri ölen erkekler kız çocuklarıyla evlenmişlerdir. Diğer yandan,

tsunami sonrasında ortaya çıkan tecavüzlerin önlenmesi adına kız çocuklarının erken evlendirilmesi uygun görülmüştür (Aydemir, 2011: 22).

- Taygeldi evliliklerde taygeldi olarak adlandırılan çocukların bir arada yaşamasından dolayı toplumsal olarak bir kınama veya ayıplanma ile karşılaşılması yani laf söz olmaması adına çocuklar arasında imam nikahı yapılmakta böylelikle hem çocukların birlikte yaşamaları hem de erken evliliklere neden olarak cinsel olarak birliktelikleri meşrulaştırılmaktadır.
- Bunların dışında mahalle baskıları, aile içi cinsel saldırılar, evlilik dışı gebelikler (Aydemir, 2011:19), başlık parası, beşik kertmesi, üvey anne baskısı, aşk (Arslan, 2015: 38) gibi nedenler de erken evliliklere yol açmaktadır. Kadınların anadillerinin Türkçe dışında Kürtçe, Arapça gibi dillerden biri olması da erken evlilik yolunda etkide bulunmaktadır (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 147).

2.1.4. Erken Evliliklerin Sonuçları

Erken evlilikler gerek erken evlilik yapan kişiler gerekse de toplum açısından pek çok olumsuz sonuç doğurmaktadır.

Erken yaşta evlilikler eğitimin yarıda kalmasına ya da eğitim fırsatlarından faydalanılamamasına neden olduğu gibi kadınların kamusal alana girememelerine de neden olmaktadır. Eşleri, eşlerinin aileleri tarafından kadının kamusal alan içerisinde yer alması, iş hayatına atılması engellenmiştir. Böylelikle kadınlar düzenli bir gelir elde edecekleri bir işte çalışmamış, özel alana itilmişlerdir. Bu kadınlardan bazıları eşlerini zamanla ikna ederek gündelikçilik, evde çocuk bakıcılığı gibi gelir getirici işlere girişmişlerdir (Burcu vd. 2015: 86). Erken evlilik yapan kız çocuklarının eğitimleri yarıda kaldığı gibi ev içerisinde toplumsal olarak bir kadından beklenen görevleri yerine getirmeleri beklenmekte böylelikle de sorumlulukları artmaktadır. Ev içerisinde artan sorumlulukların yanı sıra çocuk sahibi olmak da ayrı bir sorumluluk doğurmaktadır. Bunun yanında toplumsal olarak kadının yerinin evi olduğu algısı ile birlikte çocuklar sosyal çevrelerinden de soyutlanmaktadır. Bu şekilde sosyallikleri azalmaktadır. Bu dönemlerin kimlik oluşumunda etkili dönemler olması da sağlıksız kimlik oluşumunun önünü açmaktadır. Diğer yandan çocuk gelinler, hem kendileri hem de kendi hayatları

üzerinde karar verme noktasında da pasifleşmekte, ilişkide aktif olan ve çocuk gelinler ile ilgili son sözü söyleyenler eşleri olmaktadır. Bu şekilde çocuk gelinler hem toplum hem de eşleri tarafından kısıtlanmaktadır. Bu durum onların hayattan zevk alma ya da mutlu bir hayat sürdürme eğilimlerini de etkilemektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kesilmesi onların eşlerine daha fazla bağımlı hale gelmelerine neden olmaktadır. Bu durum toplumdaki ataerkil anlayış ve bu çerçevede toplumsal cinsiyet bağlamında kadın-erkek eşitsizliğinin devam etmesine neden olmaktadır (Kaynak Malatyalı, 2014: 31-32).

Burcu vd.'nin (2015: 87) yaptıkları bir çalışmada kadınlar, erken evliliği "*çile çekme*" olarak tanımlamışlar ve gelip geçen zamanın onlar için kaybolan yıllar olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlar evlilik öncesinde kendi ailelerindeki erkeklerden baskı görürken şimdi ise eşleri ve eşlerinin aileleri tarafından baskı gördüklerini belirtmişlerdir. Bu şekilde kadınlar mutsuz bir hayata itilmişlerdir. Ancak buna rağmen kadınlar gerek eşleri gerekse de eşlerinin aileleri ile yaşadıkları sıkıntılar karşısında sessiz kalmışlar, sabretmişlerdir.

Erken evlilik yapan kız çocuklarının karşılaştıkları önemli bir sorun şiddettir. Uluslararası Kadın Araştırmaları'nın 2005'te yaptığı bir çalışmada bu konuya değinilmiştir. Çalışmaya göre, çocuk gelinler normal yaşlarda evlilik yapmış olan kadınlardan iki kat daha fazla fiziksel şiddete, üç kat daha fazla da cinsel şiddete uğramakta ve uğradıkları şiddet konusunda eşlerini haklı görme durumları normal yaşlarda evlenen kadınlara göre daha yüksek olmaktadır. Bu durum onların şiddeti normalleştirmelerine ve meşrulaştırmalarına sebebiyet vermektedir. Bu şekilde şiddet kabullenilmekte ve bu duruma boyun eğilerek sessiz kalınmaktadır. Tüm bunların sonucunda ise psikolojik problemler baş göstermektedir. Bu psikolojik problemler genellikle depresyon, panik atak şeklinde görülürken intihar girişimlerine de neden olabilmektedir (Kaynak Malatyalı, 2014: 31-32).

Diğer yandan, erken evlilik yapan kız çocukları erken yaşta evlenmelerinden dolayı cinsellik hakkında bilgi sahibi değillerdir. Bunun yanı sıra eşleri ile yaşayacakları ilk cinsel birliktelik hakkında da bilgileri yoktur. Bu konu açısından bilinçli olmamaları cinsel birliktelikten korkmalarına neden olmaktadır. Korkuları onların kadınlık

duygularını yaşamadan cinsel hayatlarını sürdürmelerine neden olmaktadır. Diğer taraftan toplumsal açıdan kadından eşi ile ilk cinsel birlikteliğinde bakire olmasının beklenmesi bu korkuyu arttırmakta, korku neticesinde birlikte olamama durumları oluşmakta ve bu durumun uzaması zorla birlikteliklere neden olmaktadır. Daha sonrasında ilk gebeliklerinin nasıl olduğunun, ne zaman gebe kaldıklarının ve bebek dünyaya gelene kadar geçen sürede neler yaşadıklarının farkında değildirler. Gebelik sonrasında bebeğin dünyaya gelmesi kadında tutunacak bir dal yaratmış olsa da kadınlar özellikle ilk çocuğun nasıl yetiştirilmesi gerektiğini ve bakımlarının nasıl yapılacağını bilmemektedirler. Çünkü kendileri de hala çocukturlar. Kendi yetiştirecekleri bir çocuğa neler yapıp yapmayacakları ya da nasıl bakacakları konusunda bilgi sahibi değildirler. Bunun yanı sıra çocuk olmalarına rağmen kendilerine verilen ev içi görevlerin yanında bir de çocuğun sorumluluğunu almış olmalarından dolayı bir anda birden fazla ağır yükü üzerlerinde taşımak zorunda kalmaktadırlar. Kimi zaman ev işleri çocukların önüne geçmekte, işleri bitirebilmek için kadınlar çocuklarla çok fazla ilgilenememektedirler. Çocukların arka arkaya ve çok sayıda olması da bu durumu zorlaştırmaktadır (Burcu vd. 2015: 84-86). Diğer yandan, yaşanan gebelikler hem bebek için hem de çocuk gelinler için zararlı olmaktadır. 18 yaşın altında olan bu çocuk gelinlerin üreme sistemleri tam anlamıyla olgunlaşmamıştır. Bunun için bu yaşlardaki gebelikler hipertansiyon, kansızlık, kanamalar, bel çukurunda düzleşmeler gibi sağlık problemlerine neden olmanın ötesinde hayati bir risk de taşımaktadırlar. Ayrıca doğumun erken olması ve zor olması gibi riskler de yüksektir. Doğum sırasında anne ve bebek ölümlerinin görülme ihtimali de oldukça yüksektir (Başer, 2000).

Erken evliliğin bir sonucu ise evlenirken evliliğin içeriğinin bilinmemesidir. Evlenirken kız çocukları/kadınlar kültürel olarak gelinlik giymek ve gelin olmak isterler. Bu şekilde toplumsal olarak onay aldıklarını düşünürler. Ancak baba evinden gelinlik giymeden çıkan gelinlerin ise bu durum içlerinde bir ukte olarak kalmıştır. Gelinlik giyememiş olmak kendilerini evlilik zamanında değersiz görmelerine sebep olmuş ve sonrasında da bu his devam etmiştir (Burcu vd. 2015: 84).

Tablo-7: Erken Evliliklerin Çocuk Açısından ve Aile-Toplum Açısından Sonuçları

Çocuk Açısından	Aile ve Toplum Açısından
İnsan hakları ihlali	Eğitimsiz anneler
Çocuk hakları ihlali	Eğitimsiz çocuklar (özellikle kız çocuklar)
Çocukluk, ergenliğin yok sayılması	Cinsiyet eşitsizliği
Özgürlüğün yok sayılması	Anne ve çocuk ölümlerinin artışı
	Anne sağlığının olumsuz etkilenmesi
	Cinsel hastalıkların artışı
	Entelektüel sermaye gelişiminin zayıf olması
	Erkeklerin sorumluluklarının artması
	Yoksulluk, erkeğe bağımlılık

Kaynak: Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24. s: 15’den alınmıştır.

Tablo-8: Erken Evliliklerin Beden ve Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri

Beden Sağlığı Üzerinde Etkiler	Ruh Sağlığı Üzerinde Etkiler
Fiziksel açıdan evliliğe hazır olmamak	Bilişsel ve psikolojik açıdan evliliğe hazır olmamak
Fiziksel açıdan doğuma hazır olmamak	Bilişsel ve psikolojik açıdan doğuma hazır olmamak
Cinsel yolla bulaşan hastalıklar	Fiziksel, cinsel, psikolojik şiddet
Erken ve sık gebe olmak	Yalnız bırakılmış anneler
Doğum sonrası kronik rahatsızlıklar	Sosyal ve duygusal destekten mahrum bırakılmak

Kaynak: Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24. s: 15’den alınmıştır.

2.1.5. Çocuk Gelin Sorununa Yönelik Çözüm Önerileri ve Yapılan Çalışmalar

Erken yaşta evlilikler toplumsal bir sorun teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu sorunun çözümlenmesi ve aşılabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalara şu şekilde örnekler verebiliriz:

- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 13.05.2009 tarihinde ikinci toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda Komisyon üyelerinden olan CHP İzmir Milletvekili Sayın Canan ARITMAN'ın, "Erken Yaşta Zorla Evlilikler Olgusunun Komisyon Gündemine Alınması" konulu dilekçesi değerlendirilerek Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon oluşturulması kararlaştırılmıştır. Komisyonun oluşturulmasının ardından öncelikle Kırıkkale, İzmir, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde incelemeler yapılarak erken evlilikler araştırılmak istenmiştir. Bu incelemeler sonucunda toplantılar yapılmıştır. Özellikle İzmir ilindeki incelemenin ardından yapılan toplantıda *"halkı bilinçlendirmek üzere hutbeler, vaazlar düzenlenmesi ve vatandaşlara el broşürleri dağıtılması, TV'de spot film hazırlanması; bölgesel veriler elde etmek adına akademisyenlerin, yüksek lisans ve doktora tezi olarak öğrencilerine bu konuyu vermeleri; askerlere erken yaşta evlilikler ve ana-baba eğitimi verilmesi; İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde şikayet ve ihbar hattı oluşturulması; çocuk sayısının yoğun olduğu bölgelerde aile planlaması ve doğum kontrol yöntemleri hakkında yapılan çalışmaların artırılması; ekonomik sıkıntıları bahane ederek özellikle kız çocuklarını okula göndermeyen ebeveynlerin bahanelerini ortadan kaldırmak üzere çalışmalar yapılması; evlilik için geçerli olan 17 yaş sınırının korunması veya gerekiyorsa yasal düzenlemeyle 18 yaşa çıkarılması, yasal düzenlemelerin aksine davrandığı tespit edilen aileler hakkında caydırıcı birtakım cezai müeyyidelerin uygulanması; erken yaşta evlilikler konusunda eğitim seferberliği başlatılması, velilere ana-baba eğitimi verilmesi"* şeklinde çözüm önerileri sunulmuştur (Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor, 2009: 1, 26, 27). Siyasi açıdan yapılan çalışmaların yanı sıra konu ile ilgili olarak yapılan projeler, etkinlikler ve çalışmalar da söz konusu olmaktadır.

- 1996 yılında Ankara’da bir grup kadın tarafından kurulan Uçan Süpürge Derneği toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanarak eşitsizliklerden dolayı meydana gelen sorunların çözülmesi ve kadınların toplumsal düzlemde güç kazanmalarını amaçlayan kadınlara yönelik iletişim ve araştırma derneği olarak betimlenebilir. Dernek, bu anlamda kadınların sorunlarından biri olan erken evliliklere de dikkat çekerek Eylül-Aralık 2006 tarihleri arasında pilot iller olarak seçilen Kırıkkale ve Yozgat’ta “Erken Evlilikler Projesi”ni başlatmıştır. Proje ile erken yaşta evliliklerin nedenlerinin neler olduğu, ne gibi sonuçlar doğurduğu ve kadınların yaşamlarında ne gibi etkiler uyandırdığı görülmek istenmiştir (Çakır, 2013: 44).
- Birleşmiş Milletler, ilk kez 2012 yılında 11 Ekim gününü “Kız Çocukları Günü” olarak ilan etmiştir ve bugünün ilk teması “çocuk evlilikleri” olarak belirlenmiştir. Bu nedenle çocuk evlilikleri temalı ilk Kız Çocukları Günü’nde Sabancı Vakfı Hibe Programı desteği ve Uçan Süpürge’nin davetiyle çeşitli kurumların bir araya gelmesi ile “Çocuk Gelinlere Hayır Ulusal Platformu” oluşturulmuş ve çocuk evliliklere karşı önlem almak için çağrıda bulunulmuştur (Hur Haber, 2012). Platformun önemi ise ilk kez çocuk evliliklerine karşı küresel işbirliğine ulusal düzeyde destek verecek olmalarıdır.
- 2012 yılında Uçan Süpürge, Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programı kapsamında gerçekleşen “Çocuk Gelinler Projesi”ni gerçekleştirmiş, farkındalık yaratmak, ulusal düzeyde etkin politikalar belirlenmesini ve çözüm için küresel işbirliğine katkı olmasını amaçlamıştır. Küresel işbirliği noktasında Uçan Süpürge, Sabancı Vakfı’nın da destek verdiği Girls Not Brides ağının üyelerindedir. Bu ağ, 2011 yılında kurulmuştur. 38 ülke ve 190 sivil toplum kuruluşu üyesidir. Girls Not Brides, ilk Kız Çocukları Günü’nde çocuk evliliklerine karşı seslerini duyurabilecekleri küresel bir eylem planlamışlar, basın açıklamaları yapmak ve sosyal medyada aktif bir rol oynamak istemişlerdir (Hur Haber, 2012). 54 ilde yapılan görüşme ve çalışmalarla desteklenen bu proje sonrasında bir belgesel film hazırlanarak, “Küçük Yaşta Evlilik Büyük Geliyor: Çocuk Gelinler” isimli bir kitap basılmıştır. En önemlisi de çocuk gelinlere yönelik niceliksel ve niteliksel verilerin olmaması konusunda

farkındalık yaratılarak çeşitli kurumlarla etkileşime geçilmesi olmuştur. (Sabancı Vakfı, 2010)

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı uygulayıcılığında “Beni Sen Büyüt Anne” projesi yapılarak kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesinin psikolojilerine ve günlük yaşantılarına verdiği zarar hakkında toplumu bilgilendirmek, bu konudaki hassasiyeti arttırmak amaçlanarak çocuk gelinlerin çok olduğu yerler, tüm kız çocuklu aileler ve tüm kamuoyu hedef kitle olarak seçilmiştir. Proje 1 Haziran 2014 tarihinden 1 Şubat 2015 tarihine dek sürmüş, tanıtım broşürleri ve kamu spotları ile proje görselleri hazırlanmıştır. Diğer yandan, ünlülerin desteği alınmış ve internet sitesi kurulmuştur. Çocuk gelinlere yardımcı olmak ve psikolojik destek sağlamak için (0800)4442378 numaralı ücretsiz danışma hattı kurulmuştur (Karakaya ve Er, 2015).
- Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu’nun yayımladığı “Evlilik Mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler” Raporu’nda kesin rakamlara ulaşamayan çocuk gelin evliliklerinin gelişmekte olan ülkelerde her yıl 10-12 milyon civarında olduğu ve Türkiye’de her üç kadından birinin çocuk gelin olduğu söylenmektedir. Raporda Dünya’da ve Türkiye’de çocuk gelinlere değinilerek bunun nedenleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılmış, erken evliliklere geniş bir açıdan bakmak gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra farklı ülkelerde erken evliliklerin önlenmesi için yapılan girişimlere de değinilmiştir. Türkiye’de ise konu ile ilgili hukuksal uyumsuzlukların ve sorunların olduğu ve çözülmesi gerektiği belirtilmektedir (Aydemir, 2011).
- 2016 yılında UNICEF, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kesilmemesi için “Kızlara Söz Ver” ismini verdikleri bir kampanya başlatmıştır. Bu kampanya kapsamında UNICEF, sosyal medyada “Ahmet 32, karısı Leyla ise 14 yaşındadır. İkisinin 3 yıl önceki yaşlarının toplamı kaçtır?” şeklinde sponsorlu bir gönderi paylaşmıştır. UNICEF’in burada vermek istediği mesaj Leyla’nın bir çocuk gelin olduğudur. Ancak bu mesaj anlaşılammış, sosyal medya kullanıcıları buna dikkat edemeyerek matematik problemi olarak soruyu çözüp cevabını söylemişlerdir (CNN Türk, 2017). Bu şekilde çocuk gelinlere yönelik farkındalığa dikkat çekilmek istenmiştir.

- Erken evlilikler ile ilgili toplumsal olarak da tepkiler mevcut olup erken evliliklere karşı çıkmak için kampanyalar yapılmaktadır. Örneğin, Marmara Üniversitesi Halkla İlişkiler Yüksek Lisans Programı öğrencileri 2002-2013 yılları arasında çocuk gelin sayısının 549.466 olması üzerine “Çocuk Gelinler Projesi”ni başlatarak konunun yasal olarak çözümlenmesini sağlamak istemişlerdir. Buna ek olarak çocuk yaşta yaşanan gebelikler ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile ilgili de farkındalık yaratmak istemişlerdir. Bunun için de “Çocuktan Gelin Olmaz” sloganı ile yola çıkarak daha çok kişiye ulaşabilecekleri düşüncesi ile sosyal medya üzerinden video yayınlamışlar ve bu video ile birlikte erken evliliklerin ilerleyen zamanlarda neden olabilecek sıkıntılara dikkat çekmek istemişlerdir (On5yirmi5, 27 Mayıs 2015). Diğer bir örnekte ise Antalya Muratpaşa Belediyesi de kadına şiddet ile mücadele için “Al Yazma Grubu” adında içerisinde kadınlara yardımcı olmaları amacıyla doktor, psikolog ve hukukçuların da bulunduğu bir grup oluşturarak “Mor Makas” isimli bir proje başlatmıştır. Bu proje doğrultusunda, il genelinde hizmet veren 600 kadın kuaförü bilgilendirilmiş ve şiddet gören kadınların başvurabilecekleri adresler kendilerine iletilmiştir. Bunun yanı sıra, çocuk gelinlerin saçlarının yapılmaması istenmiştir (BBC Türkçe, 22 Kasım 2016).
- Ardahan’da da erken evlilikler ile ilgili bir proje gerçekleştirilmiştir. “Hayallerini Söndürme (Anne-Baba İzniyle Mutlu Evliliklere)” adı altında gerçekleştirilen proje ile erken yaşta evliliklerin önlenmesi ve erken yaşta evlilikler konusunda farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır (Ardahan İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014).

2.2. AİLE VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Aile ve toplumsal cinsiyet konusu dört başlık altında incelenecektir.

2.2.1. Ailenin Tanımı ve Özellikleri

Sosyolojik bakımdan aile insan neslinin üretildiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve çocuklar arasında ilişkilerin kurulduğu ve çocukların topluma hazırlandığı kurum olarak tanımlanmaktadır. Daha basit bir tanımlamayla ise evlilik, kişilerin bir araya

gelerek birey sayısının evlat edinme, cinsellik ile çocuk yapma sonucu artmasıyla büyüyen birlikteliktir (Arslan ve Arslan, 2015: 635). Aile bir toplumun çekirdeğini oluşturmaktadır. BM tanımına göre aile “*kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden oluşmaktadır*” şeklinde tanımlanmaktadır (Şen, 2009:1). Diğer bir tanıma göre ise aile, özellikle modern toplumlarda anne, baba ve çocuklardan meydana gelen, tarafların kan akrabalığı kurduğu ekonomik ve toplumsal bir birliktir. Görüldüğü üzere, aile konusunda çeşitli tanımlar yapılmıştır ve aileye çeşitli açılardan yaklaşmıştır. Bu durum ailenin sosyoloji içerisinde yerinin net olmamasına neden olurken; diğer yandan da toplumdaki yerinin ne kadar önemli ve güçlü olduğunu göstermektedir (Gökçe, 1990: 207).

Ülken (1990: 27), bir zümrenin aile olabilmesi için bu zümre içerisindeki insanlar arasında “*gerçek veya uyuşma kan bağı*” ve “*ailenin bağlı olduğu cemiyet tarafından kendisine verilen hukuk düzeni*” olması gerektiğini ifade etmektedir.

Belirli bir eşe sahip olunması, evliliğin yürütülebileceği bir kurum olması, soy ilişkileri, cinsel dürtüler, neslin devamının sağlanması, ekonomik ihtiyaçların karşılanması ailenin doğası itibarıyla temel karakteristik özellikleridir. Diğer karakteristik özellikleri incelendiğinde ise Maclver ve Page’in “Society” adlı kitabında belirtilen evrensellik, duygusal temeli olması, şekillendirici yapısı, kapsamının sınırlılığı, sosyal yapı içerisinde çekirdek özelliğe sahip olması, üyelerinin sorumluluk sahibi olması, sosyal kurallara tabi olması, sürekli olmasının yanında geçici olmasıdır (Gökçe, 1990: 207-209, 212). Bu özellikler şu şekilde açıklanabilir:

- **Ailenin evrensel olması:** Dünyada her birey bir aile içerisinde doğmaktadır. Her bireyin bir anne ve babası mevcuttur. Bu durum, Dünyanın her yerinde, her toplumda ve her canlı için böyledir. Bu anlamda aile evrensel bir yapıya sahiptir.
- **Ailenin duygusal temele dayanması:** Aile, sevgi temelli bir kurumdur. Bunun yanı sıra aile içerisinde neslin devamını sürdürme isteği, annelik-babalık duyguları, eşler arasında eş olmanın yanı sıra arkadaşlık duygusu olmaktadır. Bu duygular, sosyal yaşantılar ve edinilen deneyimlerle pekiştirilmektedir.
- **Ailenin şekillendirici olması:** Aile, çocuğun sosyalleşme sürecinde en önemli kurumdur. Çocuğun kişiliğinin belirlenmesi, düşüncelerinin netlik kazanması,

alışkanlıklar edinmesi açısından özellikle sosyalleşme süreci içerisinde aile çocuğu şekillendirmektedir.

- **Ailenin kapsamının sınırlılığı ve çekirdek yapısı:** Aile, toplumsal kurumlar içerisinde en küçük olanıdır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu yapı hane içerisinde belli bir nüfusa sahip olmaktadır. Bu da sınırlı bir büyüklüğe sahip olmasını sağlamaktadır. Sınırlı büyüklüğe sahip olan bu ailelerin bir arada oluşu düşünüldüğünde ise karşımızda toplumu görmüş oluruz.
- **Aile üyelerinin sorumluluklarının olması:** Aile üyelerinin hem ev içerisinde hem birbirlerine karşı hem de toplumsal olarak yerine getirmeleri gereken sorumluluklar vardır. Genel çerçevede toplumsal olarak aile birliğinin ömür boyu devam ettirilmesi beklenmektedir. Kadın ve erkeğe medeni durumlarının evli olması birçok sorumluluk yüklemektedir. Özellikle de ataerkil yapı içerisinde oturtulan toplumsal cinsiyet kalıpları ile kadınlardan beklentiler daha fazla olup kadınlar ikincil konuma atılmaktadır. Kadınlardan ev işlerinde becerikli olmaları, eşlerinin sözünü dinlemeleri, genel olarak sessiz, sakin ve saygılı olmaları, çocuk sahibi olup iyi bir anne olmaları beklenmektedir. Erkek ise evin geçimini sağlamakla yükümlü görülmektedir.
- **Ailenin sosyal kurallara tabi olması:** Aile, hukuki kurallar doğrultusunda gerçekleştirilen evlilik işlemi ile kurulmaktadır. Bu hukuki kurallar, kişilere göre değiştirilemeyecek olup kişilerden bu kurallara uymaları beklenmektedir. Ailenin kadın ve erkeğin kendi istekleri doğrultusunda kurulan bir kurum olması bu kuralların başında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, ailenin dağılması yani boşanma da hukuki işlemlerle gerçekleşmektedir. Taraflar evliliği kendileri feshedemezler.
- **Ailenin hem sürekli hem de geçici yapısı:** Aile kurumu kurulurken toplumsal olarak evliliğin ömür boyu sürmesi beklenmektedir. Ancak, ailede yaşanan bazı sorunlar nedeni ile meydana gelen boşanmalar ile evliliğe son verilebilmektedir.

2.2.2. Aile İle İlgili Yaklaşımlar

Aile, daha önce de değinildiği gibi üzerine çeşitli tanımlar yapılan geniş kapsamlı bir konudur. Ailenin toplumsal kurumların temeli ve çekirdeği olması onun toplum

içerisinde daha özel konuma sahip olmasını sağlamıştır. Bu konumu ile üzerine sayısız çalışmalar yapılmış ve aile sosyolojisi alanı doğmuştur. Bu alan içerisinde aileye yönelik çeşitli yaklaşımlardan bahsetmek söz konudur. Bu yaklaşımlar; yapısal-fonksiyonalist yaklaşımlar, sembolik etkileşimci yaklaşım, çatışmacı yaklaşım ve feminist yaklaşımdır.

2.2.2.1. Yapısal-Fonksiyonalist Yaklaşım

Yapısal-fonksiyonalist yaklaşım, toplum içerisindeki parçaların birbirleri ile ilişkili olarak görev yaptığını savunan makro ölçekte bir yaklaşımdır (Kasapoğlu, 2012: 9).

Yapısal-fonksiyonalist yaklaşımın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

- Toplum alt sistemlerden/yapılardan oluşan işleyen bir bütündür.
- Her alt sistemin kendine özgü fonksiyonu vardır.
- Toplumun oluşturan alt sistemler veya yapılar birbirleri ile karşılıklı ilişki ve etkileşim içerisindedirler.
- Toplumun alt sistemleri veya yapılarında meydana gelen değişiklik bütünde de değişikliğe yol açmaktadır.
- Her alt sistem veya yapı kendi görevini yerine getirmekte, bunu yaparken de bütünün varlık, bütünlük, işleyiş ve devamlılığına hizmet etmektedir.
- Parça-bütün arasındaki karşılıklı fonksiyonel ilişkiler temele alınmalı ve bu ilişkilere yer verilmelidir (Erdoğan, 1987: 145).

Yapısal-fonksiyonalist yaklaşım, bireyden ziyade yapı ve yapının işleyişi üzerine odaklanmaktadır. Toplumsal yapı içerisindeki normlar, adetler, gelenek ve görenekler ile toplumsal kurumlar bu yapı içerisinde tasvir edilerek değerlendirilmektedir (Kasapoğlu, 2012: 9-10). Dolayısıyla toplumsal bir kurum olan ailenin bu kapsamda değerlendirilmesi de kaçınılmazdır.

Aile, yapısal-fonksiyonalist yaklaşıma göre, açık bir sosyal sistem olarak görülmektedir. Bu açık sosyal sistemin açıklaması ise aile ve toplumun fonksiyonlarının etkileşimi ve bunun aile yapısını nasıl etkilediğinin tespit edilmesi ile açıklanır. Bu ise ailenin temel

fonksiyonlarını ve aileyi etkileyen iç ve dış güçleri kapsayan tüm süreçleri anlamayı gerektirmektedir (Hallaç ve Öz, 2014: 146).

Tüm bu özellikleri göz önüne alındığında yapısal-fonksiyonalist yaklaşım çerçevesinde ailenin biyolojik, psikolojik, toplumsal, eğitsel, kültürel ve ekonomik işlevleri bulunmaktadır. Bu çalışmada da aile yaklaşımları içerisinde ailenin işlevlerine yapılan vurgudan dolayı yapısal-fonksiyonalist yaklaşım temel alınmıştır. Bu işlevler Kır (2011: 385-399)'a göre şu şekilde açıklanmaktadır:

- **Biyolojik işlev:** Ailenin en temel işlevlerinden biridir. Ailede öncelikle eşlerin birbirlerinin cinsel ihtiyaç ve doyumlarının sağlanması beklenmektedir. Daha sonra soyun devam ettirilmesi için çocuk sahibi olmaları gerekli görülmektedir. Çocuk sahibi olmanın yanı sıra, çocuğu koruyup kollamak ve fizyolojik gereksinimlerini sağlamak da ailenin bir işlevidir.
- **Psikolojik işlev:** Ailenin işlevleri biyolojik işlevlerle sınırlı kalmamaktadır. Bunun yanı sıra ailede çocukların psikolojik gelişimlerinin sağlıklı olması açısından sevgi, saygı, ağlama, gülme, oynama, sığınma vb. ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu noktada özellikle anne şefkati etkili olurken aile çocuğun bu ihtiyaçlarının karşılanması için çocuğa sıcak bir yuva sunmaktadır. Özellikle çocuğun manevi ve duygusal doyumunun sağlanması için sevgi ortamının yaratılması ve aile üyelerinin birbirlerine karşı sevgi bağlarının kuvvetli olması gerekmektedir. Ancak her şeyin fazlası zarar olduğu gibi sevgi konusunda da aşırıya kaçılması, çocuğun aileye gereğinden fazla bağlanması nedeniyle gelecekte kendi ayakları üzerinde durmasını zorlaştırıcı olabilmektedir. Bu noktada, çocukların öz güvenli ve öz saygıya sahip bir birey olarak yetiştirilmesi de önem arz etmektedir. Böylelikle çocuğun kendisi ve çevresiyle barışık, kendine değer veren, öğrenme ve sevgi gibi yetenekleri gelişmiş, başarılı ve mutlu bir birey olması sağlanmaktadır.
- **Toplumsal işlev:** Aile toplumun temelidir. Bu özelliği aileye toplumsal açıdan birçok işlev yüklemektedir:
 - Öncelikle ailenin çocuğa güven ortamı sunması, çocuğu güvenli ve rahat bir ortamda yetiştirmeleri gerekmektedir.

- Aile, çocuğun doğduğu andan itibaren yetişkin bir birey olana dek geçen sosyalleşme sürecinde çocuğun psikolojik ve kişilik gelişimi üzerinde önemli bir göreve sahiptir.
- Aile, çocuğun toplumsal açıdan aidiyet ve bağlılık ihtiyaçlarını karşıladığı bir ortamdır.
- Ailenin sosyal ve kültürel durumu ile ekonomik durumu ve eğitim düzeyi, çocuğa doğuştan bir statü sağlamakta ve zaman içerisinde de aile üyelerine saygınlık ve statü sağlamaktadır.
- Toplumsal uyum ve dengenin sürdürülmesi adına aile, toplumda var olan değerleri, kuralları, norm ve yasaları olumlu ve olumsuz yaptırımlarının bilincini aşılıyarak çocuğa aktararak toplumsal denetim işlevi sağlamaktadır.
- Aile, çocuğun çevre edinmesinde de önemli bir yere sahiptir.
- Aile, çocuğun gelecekte eş seçimi ve yuva kurmasına destekçi ve yardımcıdır.
- Aile, çocuğa gerek duygusal paylaşımlar gerekse de düşünce bazında paylaşımlar yapacağı bir ortam sunmaktadır.
- Aile, çocuğun boş zamanlarını verimli olarak değerlendirmesi ve eğlenceli bir şekilde vakit geçirmesini sağlamaktadır.
- Aile, siyasi açıdan da çocuk ile düşüncelerin paylaşıldığı, çocuğa seçme ve seçilmenin öğretildiği bir ortam yaratmaktadır.
- **Eğitsel işlev:** Çocuğun her türlü eğitimi ailede başlamaktadır. Bu yüzden aile, eğitim üzerinde kilit bir role sahip olmakta, çocuk başlangıçta yürümeyi, oturmayı, kalkmayı, anadilini ve bunların ötesinde toplumsal değerleri, cinsiyet rollerini ailede öğrenmektedir. Ailenin verdiği eğitim çocuğu zihinsel, duygusal ve bedensel açıdan da geliştirmektedir. Eğitim, çocuğun kişiliğini de etkilemekte ve ailede verilen eğitime bağlı olarak çocuk öz saygısı ve öz güveni yüksek, girişken bir birey olabileceği gibi çekingen, içe kapanık biri de olabilmektedir. Çocuk, aile bireylerinin kendi ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirilmektedir. Bu yüzden aile üyelerinin kendilerini tanımaları önemlidir. Bu, çocuğun ilgi ve yeteneklerinin daha sonraki zamanlarda keşfedilmesi, çocuğun ona göre yetiştirilmesi ve yönlendirilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Çocuğun eğitimi daha sonrasında ailenin yanı sıra okul aracılığıyla da desteklenerek çocuk hayata hazırlanmakta, gelecekte yapacağı mesleğe yönlendirilmekte, statü kazanması, gelir elde etmesi ve kendini gerçekleştirme sağlanmaktadır.

- **Kültürel İşlev:** Ailenin toplumsal ve eğitsel işlevlerinde değinildiği gibi aile toplumsal değerleri çocuğa aktarmaktadır. Böylelikle kültürün yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılması sağlanmış olmaktadır. Bu kapsamda, kültürün bir parçası olan dini inançlar, değerler ve bilgiler de çocuğa öğretilmektedir.
- **Ekonomik İşlev:** Özellikle sanayi öncesi toplumlarda aile hem üretim hem de tüketimin olduğu bir kurumdu. Aile üyelerinin tüm ihtiyaçları aile içerisinde karşılanmaktaydı. Dolayısıyla çocuk, öncelikle aile içerisinde ekonomik açıdan üretim ve tüketim dair ön bilgileri öğrenmekteydi. Ancak günümüz çağdaş toplumlarında aile tüketim kurumu halini almıştır. Tüketim kurumu olmasının yanı sıra bilgi çağında olunmasından dolayı aile artık ekonomik sistemin gerek duyduğu insan gücünü yani beyin gücünü ve iş gücünü yetiştirme görevini edinmiştir. Eğitsel işlevde de değinildiği üzere aile çocuğu mesleğe yönlendirme, mesleki bilgi ve beceri edinmesi konusunda görevler üstlenmektedir. Ancak günümüzde mesleki bilgi ve becerilerin sağlanması görevini aileden çok eğitim kurumları ve sanayi sektörü sağlamakta, ailenin bu konudaki etkinliği de devam etmektedir.

Tüm bunlar Merton'un açık işlev olarak belirttiği işlevler arasında sayılmaktadır. Ancak gizli işlevler de söz konusu olmaktadır. Mesela; hükümet aile açısından teşviklerde bulunmuştur. Ancak bu teşvikler zamanla sona erdirilmediği için bu durum gelecekte ailelerin genişlemesi, ailelerin çok çocuklu olmasından kaynaklı olarak çocukların gelecekte işsizlik sıkıntıları ile karşılaşmaları, yoksulluk yaşamaları gibi sonuçlar doğurmaktadır. Tüm bunlar niyetlenilmemiş olumsuz işlevler olmaktadır (Kasapoğlu, 2012: 10).

2.2.2.2. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre, insanlar öncelikle karşılarındakilerin davranışlarını yorumlamaktadırlar. Yorumlamalarına göre sonrasında eyleme geçmektedirler. Yorumlama sırasında semboller ve işaretler önemli olmaktadır. Bu

yüzden yaklaşım, “sembolik etkileşimci yaklaşım” olarak anılmaktadır. Dolayısıyla da bu yaklaşımda bireylerin anlamlandırma ve yorumlama sürecini nasıl inşa ettikleri, kendileri ile karşılarındaki bireyleri nasıl konumlandıkları anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada sosyal yaşamın dinamik ve karşılıklı ilişkiler bütünlüğü olduğu da göz önünde tutulmaktadır (Kasapoğlu, 2012: 5).

Sembolik etkileşimci yaklaşım, insanların kendi davranışları ve başkalarına verdikleri anlamı yansıtmaktadır. Bu durum aile bazında düşünüldüğünde ise aile üyelerinin davranışlarının çözümlenmesi yapılarak aile içerisindeki roller, iletişim örüntüleri, sosyalleşme gibi ailenin iç dinamikleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Aslında tüm bunlar “rol” kavramı çerçevesinde dönmektedir. Çünkü aile üyelerinin toplumsal açıdan belirlenmiş olan rolleri vardır. Aile üyeleri bunun yanı sıra karşılaştıkları diğer bireyler aracılığıyla da toplumsal hayattaki rollerini tayin ederler. Bu açıdan *“Teori, ailenin toplumla ilişkisi ve diğer yan birlikteliklerini açıklamak için aile dinamiklerinin etkilerini vurgular, ailenin toplumla ve diğerleriyle ilgili özelleşmiş güç kaynaklarını değerlendirmede de kullanılır.”* Bu şekilde, aile iletişim örüntüleri ile birlikte değerlendirilerek bu örüntüler anlaşılmaya çalışılmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 150). Canatan ve Yıldırım (2016: 43), sembolik etkileşimciliğin aile üzerine odaklandığı 2 soru olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorulardan ilki *“Aile üyeleri, gerçekliği nasıl algılamakta ve açıklamaktadırlar?”*, ikincisi ise *“Aile, “doğru” ve “yanlış” davranışları, nasıl tanımlamakta, yorumlamakta, pekiştirmekte ve isteklendirmektedir?”* şeklinde olurken, burada sembolik etkileşimciliğin yorumlayıcı bir perspektif dahilinde aile üyelerinin anlam dünyalarının keşfini ortaya koyduğunu belirtmiş olmaktadır.

Dünyada geleneksel anlayış çerçevesinde ailenin devamlılığı ve ömür boyu sürdürülmesi önemli iken günümüzde geleneksel değerlerde değişimler görülmektedir. Dolayısıyla, ailedeki semboller ve değerlerde de değişimler görülmektedir. Örneğin; boşanma bu değişimlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. İnsanların boşanma ile ilgili düşüncelerinin değişmesi, evlilik doyumu, aşk içeriğinin değişmiş olması, anne-baba ve karı-koca rollerinin değişmiş olması da bu noktada etkili olmaktadır (Kasapoğlu, 2012: 5, 8). Kısacası, geleneksel birçok değer ve tutum değişmiştir. Bu değişimlerle paralel olarak da aile ile ilgili değer, tutum ve sembollerde de değişimler meydana gelmiştir (Kalkıner ve Kasapoğlu, 2011: 5).

2.2.2.3. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşım, genel olarak eşitsizlikler üzerine kuruludur. Bunun temelinde de sınıflar arasındaki güç mücadelesi ve birbirlerine tarihsel olarak karşıt olan hakim ideolojiler yatmaktadır (Kalkıner ve Kasapoğlu, 2011: 15). Toplum hayatının olduğu her yerde çatışma kaçınılmazdır. Bu çatışma siyasetten aile kurumuna kadar ve kuşaklar arası da dahil her alanda görülebilir. Çatışma, anlaşmazlık olarak olumsuz bir şekilde ele alınsa da Simmel ve Coser gibi düşünürler sevgi ve nefret gibi çatışmanın da uyumlu bir arada ve kaçınılmaz olduğunu belirterek olumlu yönünü de vurgulamışlardır. Bu şekilde çatışma toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlamaktadır. Toplumdaki mevcut bağların güçlenmesini sağlamanın yanı sıra yeni bağların da kurulması yoluyla bütünleşmeyi sağlamaktadır (Tezcan, 1997).

Çatışmacı yaklaşım aile kurumu üzerinden ele alındığında ise öncelikle kadın ve erkeğin eşit olmayan durumları ile konuya yaklaşılabilir. Erkeğin egemen olduğu bir toplum içerisinde kadın ikincil konuma itilmiştir ve ev içerisinde de eşitlik söz konusu değildir. Kadın, uzun bir zaman boyunca babasının, erkek kardeşi ve eşinin ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bırakılsa da günümüzde bu durumda değişme görülmektedir. Bunun nedeni de kadının iş hayatına girmesi ile birlikte ikincil konumunu fark etmesi ve eşitsiz kadın erkek ilişkilerine boyun eğmemeye başlamasıdır. Bu durum boşanmaların artmasına neden olmuştur. Kadının bilinçlenmesi, haklarının farkına varması ve eşitlik mücadelesine girmesi sonucu geleneksel değerlerde de bir değişme meydana gelmiştir. Böylelikle aile kurumu içerisindeki çatışma şekil değiştirerek erkeğin kadının güçlenmesini ve kendi gücünün azaldığını kabullenemediği durumlara tepkisinin olduğu bir hale bürünmüştür (Kalkıner ve Kasapoğlu, 2011: 15).

2.2.2.4 Feminist Yaklaşım

Feminist yaklaşım, kadın-erkek eşitsizliği yönünden çatışmacı yaklaşım içerisinde düşünülebilir. Bu yaklaşım ekseninde de kadınlar erkekler ile eşit haklara sahip olmak ve eşitsiz konumlarından kurtulmak için mücadeleler vermişlerdir. Ancak yine de kadın ataerki toplum yapısı içerisinde ikincil konumunu sürdürmeye devam etmekte ve tam anlamıyla eşitlik sağlanamamaktadır.

Feminist yaklaşımda aile içerisindeki duygusal doyumun toplumsal cinsiyet eşitliği ile sağlanacağı düşünülmektedir. Yani aile içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinin esnek tutulması ve eşitlik olması evlilik ile ilgili duygusal doyumun daha fazla yaşanacağını ifade etmektedir. Duygusal doyumun sağlanması noktasında da feminist aile terapilerinin varlığından söz etmek gerekir. Bu terapilerin özelliklerine bakıldığında ilk olarak aile içerisinde kadın ve erkeğin rollerini ve davranışlarını belirleyen tüm faktörler (sosyo-ekonomik, tarihsel, politik vb.) belirlenir. Buna göre toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeğin yaşantısında ve sosyalleşme süreçlerinde nasıl bir rol oynadığına bakılmalıdır. Kadını sosyal hayatta ikincil konuma iten ve güçsüzleştiren bakış açılarına karşı durulması gerekmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkek deneyimi eşit görülmeli ve toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizliklerin farkına varılmalıdır. Böylelikle de aile içerisinde eşitlik ilkelerine önem verilmesi sağlanmaya çalışılmalıdır (Polat Uluocak ve Bulut, 2011: 18).

2.2.2.5. Postmodern Yaklaşım

Tüm bu yaklaşımların yanı sıra Kasapoğlu (2012: 20), aile yaklaşımları içerisinde postmodernizme de değinmiştir. Ona göre, postmodernizm henüz aile sosyolojisi literatürü içerisinde çok fazla yer almamaktadır. Postmodern ailenin özelliklerine bakıldığında ise ilk olarak postmodern ailede çocuklar ebeveynleri dışındaki kişiler tarafından büyütülmektedir. İkincisi ise çocukların sosyalizasyon sürecinde televizyonun çok önemli hale gelmiş olmasıdır.

2.2.3. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyetin tanımı, toplumsal cinsiyetin kaynağının ne olduğuna bağlı olarak araştırmacılar tarafından farklı şekillerde yapılmıştır. Bu tanımlar genel olarak üç grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi, toplumsal cinsiyet üzerinde biyolojinin etkili olduğunu belirterek yapılan tanımlardır. İkincisi, toplumsallaşma sürecinin etkisini vurgulayan tanımlardır. Üçüncüsü ise toplumsal cinsiyet üzerinde hem biyolojinin hem de toplumsallaşmanın etkili olduğu düşüncesiyle yapılan tanımlardır (Eagly, 1998: 101).

Biyoloji ile toplumsal cinsiyet arasında kurulan bağıın anlaşılabilmesi için “cinsiyet” kavramının aydınlatılması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili Oakley, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasında bir ayırım yapmıştır. Ona göre cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarından ziyade onların toplumsal olarak farklılık göstermeleri ile meydana gelen eşitsizliklere vurgu yapmaktadır (Oakley, 1998: 441).

Toplumsal cinsiyet tartışması, toplumsal cinsiyetin biyolojik olarak mı toplumsal olarak mı belirlendiği konusunda görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin biyolojik olduğu fikrini Slattery (2015: 342), “doğacı argüman” olarak adlandırmıştır. Buna göre, kadın ve erkek arasındaki toplumsal farklılıklar onların biyolojik farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Slattery, bu noktada erkeklerin daha güçlü olduklarını ve bu yüzden toplumda yönlendirici olduklarını, kadınların ise biyolojik yapıları gereği çocuk doğurduklarını, bu yüzden annelik içgüdüleri ile hareket ettiklerini ve pasif olduklarını belirtmiştir. Barash, erkeklerin neden çok eşli evlilikleri kadınlardan daha çok yaptıkları yönü ile ilgilenmiştir. Buna göre, erkeğin birden fazla kadını hamile bırakabilmesine karşın kadın ömrü boyunca sadece birkaç yüz yumurta üretebilmekte ve bebeği dokuz ay karnında taşımaktadır. Bu da biyolojik özelliklerin bir sonucu olmaktadır (Giddens, 2008: 483). Bu noktada Bingöl, toplumsal cinsiyetin biyolojik mi toplumsal mı olduğunun açıklanması için özellikle eşcinsellik olgusuna dikkat çekmiştir. Biyolojide temel olarak karşı iki cinsin ilişkisi ile üreme sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde heteroseksüellik normal görünmektedir. Oysaki eşcinsellikte durum, bunun tersi yönde işlemektedir. Bu yüzden eşcinseller üzerinde toplum tarafından kadının kadın, erkeğin de erkek gibi davranması yönünde baskı mevcuttur. Bunun bir başka örneği de transeksüeller olmaktadır. Transeksüeller, kendilerini erkek ve kadın kategorisine koymayarak biyolojik bağlamda kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyetin olduğu açıklamalarına ters düşmektedirler. Bu durumda, “*Cinsiyetler ötesine doğru atılmış bir adım gibi görünen bu değişim, aslında çoğu kez ‘normal’ bir erkek ya da kadın olmak için atılmış bir adım...*” olarak değerlendirilmelidir (Acar Savran, 2009).

Bu açıklamalar, toplumsal cinsiyetin açıklanmasında biyolojinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bu durumda, toplumsal cinsiyet açısından önemli bir süreç olan “toplumsallaşma” sürecine değinmek gerekmektedir. Slattery, toplumsal cinsiyetin

toplumsal yapıya ve değerlere bağlı olmasını “gelişmeci argüman” olarak adlandırırken (2015: 342) Giddens ise “toplumsal cinsiyetin toplumsallaşması” (2008: 506) olarak adlandırmıştır. Toplumsallaşma sürecinde, içinde bulunulan toplumun değerleri, gelenek, görenekleri, yaşayış biçimi, kısacası toplumsal yapı etkili olmakta ve bu yapıdaki kültürel değerler benimsenmektedir.

“Toplumsallaşma süreci; bireyin rollerini, içinde bulunduğu toplumun “iyi” ya da “kötü” olarak tanımladığı davranış kalıplarını, kurallarını, kültürel normlarını ve toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme sürecidir. Birey bu süreçte öğrendiklerini benimser ve artık bunlar o bireyin birer parçası haline alır, bu bağlamda artık birey de o toplumun bir parçası olur.” (Sabuncuoğlu, 2006: 101).

Toplumsallaşma, kişilerin doğumlarından ölümlerine dek sürmekte ve toplumun kültürel özellikleri bireylere aşılacaktır. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek olmanın doğasında yatmamaktadır. Bu roller içinde yaşanan toplumun kültürel özellikleri ile toplumsallaşmanın bir sonucu olarak kazanılmaktadır. Yani bu süreç doğacak bebeğin cinsiyetinin belirli olması ile alınan mavi veya pembe eşyalardan başlayıp defin işlemlerine dek hayatın her alanında toplumsal cinsiyet vurgusu ile işlemektedir (Gürhan, 2010: 60).

Toplumsal cinsiyet, Sabuncuoğlu (2006: 74)’na göre, kadın ve erkeğin toplumsal rol farklılıkları ile tanımlanmakta ve eril-dişil kavramları ile bu rollere atıf yapılmaktadır. Bu kavramların içeriği ise toplumsal ve kültürel yapı tarafından belirlenmekte ve bağlamsal bir özellik göstermektedir. Buna göre, erillik ve dişillik rolleri bulunulan bağlama yani zamansal, mekansal ve daha geniş perspektifte toplumsal olarak değişiklikler gösterebilmektedir.

Eril ve dişil özelliklerle tanımlanan toplumsal cinsiyet rollerinde eril özellikler erkek olmaktan kaynaklanan özelliklere, dişil özellikler ise kadın olmaktan kaynaklanan özelliklere vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda kadınların dişil rolleri, erkeklerin ise eril rolleri sürdürmeleri beklenmektedir. Sürdürülen bu roller toplumsallaşma sürecinde kişilere doğru ve normal olan davranış kalıpları olarak aşılacaktır. Bu şekilde eril ve dişil roller toplum tarafından stereotipleştirilmiş olmaktadır. Bu yüzden “toplumsal cinsiyet stereotipleri” olarak anılmaktadırlar (Sabuncuoğlu, 2006: 81). Bu bağlamda

toplumsal cinsiyete kadın olmak ve erkek olmak açısından yaklaştığımızda; kadınlar edilgen, yumuşak, uyum gösteren, güçsüz, kabullenici, kararsız, başarı peşinde koşmayan, bağımlı, çaresiz olarak yetiştirilirken, erkekler ise etkin, sert, hükmeden, güçlü, yargılayıcı, kararlı, başarılı, bağımsız, hırslı ve çözüm getirici olacak şekilde yetiştirilmektedir (Navaro, 1997).

Dedeoğlu (2000: 158) ise “*Toplumsal cinsiyet ilişkileri, kadın ve erkeğin sadece eril ve dişi olmadığı, aynı zamanda anne ve baba, kız çocuk ve erkek çocuk, karı ve koca olduğu bir sosyal ilişkiler toplamını ifade etmektedir.*” fikrini savunmaktadır. Bu sosyal ilişkilerde de kadınlardan toplumsal beklentiler fiziksel olarak güçsüz, itaatkar, boyun eğen, duygusal, bağımlı, besleyici, yardımsever, korkak, meşakkatli, takip eden, kurban, fiziksel olarak çekici, tavsiye isteyen, tavsiyeleri kabul eden ve utangaç olmaları iken; erkeklerden toplumsal beklentiler ise fiziksel olarak güçlü, iddialı, özgüvenli, duygusuz, bağımsız, bencil, kahraman, cesur, sorun çözücü, lider, fail, üst düzey ekonomik durumu ve kariyeri olan, entelektüel, tavsiye veren ve gururlu olmalarıdır (Cheng, 2012). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet, gündelik yaşam pratiklerinde toplumsal etkileşimlerle kazanılır ve oluşturulur. Sonrasında da kadınlardan kadın gibi, erkeklerden de erkek gibi davranmaları beklenir (Giddens, 2008: 98). Kadın gibi ve erkek gibi davranmanın nasıl olduğu ve içeriği de toplumsal-kültürel perspektifte belirtilerek toplumsallaşma ile kazandırılmakta/kazanılmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin sadece biyolojik ve sadece toplumsallaşma ile kazanıldığı düşüncesine karşılık Oakley’e göre hem biyolojik hem de toplumsal olarak kazanıldığı düşünülmektedir. Bu çalışmada da bu düşünce temel alınmaktadır. Toplumsal cinsiyetin hem biyolojik hem de toplumsal olarak kazanıldığı düşüncesine göre, bireyler dünyaya kadın veya erkek olarak gelirler. Toplumsal olarak kadın veya erkek olmalarından dolayı kültürel olarak inşa edilirler (Göker ve Göker, 2014: 222-223).

“Kadının ve erkeğin farklı olduğunu herkes bilir. Ancak bu bilginin altında esas bir tedirginlik vardır: Onlar nasıl farklıdır? Bu farklılığın genişliği ve kapsamı nedir? Erkek ya da kadın olarak davranmak neden önemlidir ve toplumda nasıl karşılanır? İlk sorular bireylerin gerçekleri ile ilgilidir. Son soru ise bir değer sorusudur” (Oakley, 1972: 16).

Oakley'in ifadelerindeki "ilk sorular" olarak nitelediği "gerçek"likler cinsiyetler iken "son soru" olarak ifade ettiği "değer"ler ise cinsiyetlerden öte fakat yine cinsiyetlerden dolayı kültürel olarak inşa edilen özellikleri nitelemektedir. Kültürel inşa sonucunda ise kadın cinsinden olanların kadınlık (dişil) rolleri, erkek cinsindekilerin ise erkeklik (eril) rolleri sergilemeleri beklenmektedir. Ancak bu görüş ekseninde transseksüellerin nasıl açıklanacağı tartışmalı olmaktadır. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere transseksüeller kendilerini ne kadın ne de erkek cinsi içerisinde görürler. Bu durum üçüncü bir cins olarak kendilerine yer aramaları olarak değerlendirilirse biyolojiye aykırı bir durum meydana gelmiş olacaktır. Böylelikle de transseksüeller için toplumsallaşma biyolojinin bir sonucu olarak görülemeyecektir. Ancak sadece kadın ve erkek cinsi olarak düşünülürse toplumsal cinsiyetin sahip olunan cins doğrultusunda, toplumsal yapının kültürel değerleri ile toplumsallaşmanın sonucu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda toplumsal yapının kültürel değerlerinin neler olduğu ve toplumsallaşma süreci ile toplumsal cinsiyete nasıl bir etkide bulunacağı sorunsalı önemli olmaktadır. Bu konuda Gürhan (2010: 61-69), toplumsal cinsiyetin kazanılmasında kültürel değerlerden biri olan din üzerine odaklanmıştır. Din, toplumsal ilişkiler ve evlenme, aile, akrabalık, devlet gibi kurumlar üzerinde etkili olarak toplumsal hayat üzerinde kuşatıcı bir işlev görmektedir. Bu kuşatıcılık dinin yasakladıkları noktasında uygun bir tarz bulma ya da çatışma yaratma şeklinde kendini göstermektedir. Din, meşrulaştırıcı rolü ile birlikte toplumsal hayat kadar kadın ve erkek olmak ve bu kapsamdaki rollerin de sınırlarını çizerek toplumsal cinsiyet rollerini belirlemekte ve bu kapsamda değerlerin oluşmasına neden olarak bunları meşru bir düzleme oturtmaktadır. Bu kapsamda özellikle kadınlara yönelik tutumlara dinlerden şu şekillerde örnekler verebiliriz:

- Budizm'de "*Kadınlar, zavallı yaratıklar... Kadınlar nankördür, haindir... Bütün kadınlar aşağılıktır....*" ifadesi yer almaktadır.
- Hinduizm'de kadına karşı baskı, şiddet ve aşağılama ibadet olarak değerlendirilir. Evlilik için 8 yaş uygun görülür. Kocasına itaat etmesi beklenir.
- Konfüçyonizm'de de kadın erkeğe itaat etmeli ve erkek çocuk sahibi olmalıdır.
- Eski Yunan'da kadın tüm kötülüklerin kaynağı olarak görülmekte, kölelerle bir tutularak başkalarına hediye edilmekte ve kadına şiddet normal görülmekteydi.

- Yahudilik'te Tevrat'ta "*Rab Tanrı kadına, "Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim" dedi. "Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yönetecek."* ifadeleri yer almaktadır (Yaratılış 3/16'dan akt. Gürhan, 2010: 66).
- Hıristiyanlıkta ise İncil'de de kadının ikincil durumu ile ilgili birçok ifade mevcuttur. Bunlara şu şekilde örnek verilebilir:
 - 1.Timoteos 2 / 13, 14'te "*Kadın erkeğin altında ikinci derecededir. Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı. Aldatılan da Adem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Bu bakımdan yöneten, kadın değil erkek olmalıdır."*
 - 1.Korintliler 11 / 9'da ise "*Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı."* denilmektedir.

Gürhan, İslamiyet'in belirtilen tüm bu inanışların aksine kadınlar ile ilgili problemleri çözdüğünü ve "devrimci" bir çizgide olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda İslamiyet, kadınlar ve kadınların sahip oldukları haklar üzerinde durmuş ve Kur'an-ı Kerim içinde bulunan Nisa Suresi'nin de kadınların adını taşıdığını belirtmiştir. Bu kapsamda, Kur'an-ı Kerim hem kadın hem de erkeklere hitap eden bir dini kitap olmuştur (Gürhan, 2010: 70).

Görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet üzerinde etkili bir faktör olan din, çoğu inanışta kadınları aşağılayarak kadına karşı şiddeti meşru bir düzleme oturtmuş ve kadını toplumsal yaşam içerisinde ikincil bir konuma getirmiştir. İslamiyet'te ise kadına insan olarak değer verildiği görülmektedir. İslamiyet, kadınların sahip oldukları hakların üzerinde durulması açısından bir ilerleme olarak düşünülebilir. Ancak bu durum, toplumsal cinsiyet açısından yorumlandığında İslamiyet'in kadın-erkek eşitliğini tam olarak sağladığı anlamına gelmemektedir. Kadın hala ikincil konumunu sürdürmektedir.

Kültürel olarak bakıldığında masallar da toplumsal cinsiyet konusunda etkili olmaktadır. Kız ve erkek çocuklarına özellikle ebeveynleri tarafından anlatılan masallar da bir takım toplumsal cinsiyet yargılarına değinmektedir. Bu konuda Ölçer'e göre (2003: 19):

"İncelenen masallarda kadın kimliği, ev içinde aile bütünlüğünü ve sürekliliğini koruma sorumluluğunu kocasından devralan yönü başta olmak üzere farklı

biçimlerde karşımıza çıkar. Bu kadınların ev içindeki işlevleri, ev dışından aile bütünlüğüne yönelen tehlike karşısında erkeğin pasif kaldığı durumlarda ona yardım etmek, ev içindeki erkeğin yani kocanın evden uzakta olduğu zamanlarda iffet ve namusunu aile bütünlüğü adına korumak, erkeğin herhangi bir nedenle cinsel isteksizlik yaşaması durumunda aklını kullanarak onu kazanmak, zorunlu olarak ev dışına çıktığında ailenin adını lekelememek için namusunu ve iffetini sonuna kadar korumak ve ev içine başka bir kadın tarafından yönelen bir tehdit karşısında eve sonradan gelen kadını “ötekileştirmek” olarak sıralanabilir.”

Toplumsal cinsiyetin kültürel olarak şekillenmesinde toplumdaki atasözleri ve deyimler örnek gösterilebilir. “Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır”, “Ocağın yakışığı odun, evin yakışığı kadın”, “Kadının şamdanı altın olsa, mumunu dikecek erkektir” şeklindeki atasözleri ve deyimler de Türk toplumunda kadının ikincil konumda olduğunu belirtmektedir. Böylelikle kadın kamusal alandan sıyrılmakta ve özel alana hapsedilmektedir. Buna göre, kadın erkeğe bağlıdır. “Elinin hamuru ile erkek işine karışmamalıdır.” Burada da kadının özel alandaki ev işleri ile meşgul olması gerektiği ve toplumsal olarak erkek işi olarak nitelendirilen işleri yapmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak günümüzde otobüs şoförlüğü, marangozluk vb. gibi erkek işi olarak nitelendirilen işleri kadınlar da yapmaktadır. Bununla ilgili olarak IHA, 40 yıldır soba üretimi yapan bir kadınla ilgili “Elinin hamuruyla 40 yıldır soba ustası” (IHA Haber, 2014) başlığı ile bir haber yayınlamıştır. Ancak toplumsal olarak ilk etapta yadırganan bu durumlar her ne kadar tepki ile karşılanırsa da bir süre sonra normalleştirilecek ve ilk başta verilen tepkiler verilmemeye başlanacaktır.

Toplumsal cinsiyet, içerdiği roller ile birlikte kadın ve erkekler arasında yaşamın her alanında farklılık yaratmakta ve bu anlamda kaynaklara erişimde de eşitsizliklere neden olmaktadır. Bu durum genel anlamda toplumun tamamı üzerinde bir etki uyandırmakta ve toplumun gelişmesinin, demokratikleşmesinin ve kalkınmasının önünü kapatmaktadır (Özaydınlık, 2014: 94-95).

Kadın ve erkek eşitsizliği kendisini onların sahip oldukları roller üzerinden de göstermektedir. Toplumsal hayat içerisinde kadının rolü sorgulandığında akla öncelikle özel alan gelmektedir. Bu kadının yerinin evi olduğu düşüncesini ifade etmektedir. Bu yaşantı içerisinde kadın ev kadınlığı rolünü gerçekleştirmek zorunda görülmektedir. Bunun içerisinde yemek yapmak, ütü yapmak, ev temizliği yapmak gibi sorumluluklar

dahil edilmektedir. Çocuk ile ilgili sorumluluklar da kadına ait olarak görülmektedir. Şöyle ki kadın çocuk sahibi olmak ve çocuğun her türlü bakımını gerçekleştirmekle yükümlüdür. Kadın çocuklarının hal ve hareketlerinden de sorumlu tutulmaktadır. Çocukların her hangi bir olumsuz hareket veya davranışında kadına “Hep sen yüz veriyorsun bu çocuğa. Bu çocuk hep senin yüzünden böyle oluyor.” denilebilmektedir. Çocuk ile ilgili görev ve sorumluluklarının yanı sıra diğer görev ve sorumluluklarını gerçekleştirmesi de beklenmektedir. Kadının eşine karşı da sorumlulukları vardır. Bunlardan biri eşine sadık ve itaatkar olmasıdır. İtaatkar olması; kadının eşine karşı gelmemesini, sözünü dinlemesini, sessiz ve sakin olmasını ifade etmektedir. Kadının eşine olduğu gibi eşinin ailesine karşı da bu davranışlarda bulunması beklenmektedir. Kadının evlilik hayatında eğitilmiş olması ve kendi ayakları üzerinde durabilmesi önemli görülmemektedir. Kadın, namusunu da koruyabilmelidir. Bunun için “laf söz olur” düşüncesiyle belirli bir sosyal hayatı olmamakta, karşı cinsle iletişim kurma konusunda çekimser yaklaşmakta, giyim kuşamına dikkat ederek kendisini kısıtlamakta ve bu konular ile ilgili eşi ve ailesi tarafından da kısıtlanmaktadır.

Kadın kamusal alan içerisinde yer almaya başlamış ise de bunun diğer rollerine engel olmaması beklenmektedir. Kısacası kadının kadın gibi olması, “hanımefendi” olması beklenmektedir. Ancak günümüzde bu rollerde esnemeler olmuştur. Kadından yine ev ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmesi beklenmektedir. Ancak bu yükümlülüklerde erkeklerin de yardımı söz konusudur. Kadınların eğitim seviyesi yükselmiş ve kamusal alanda daha fazla yer almaya başlamışlardır. Kadınlar kadın mesleği olarak algılanan hemşirelik, öğretmenlik gibi mesleklerden ziyade erkeklerin yaptığı işlerde de çalışmaya başlamışlardır. Bu durum, meslekler arasında dahi kadın ve erkek ayrımının yapılmaması gerektiğinin bir örneği olmaktadır. Geline nokta, kadınların kendi durumları ile ilgili bilinçlendiklerini göstermektedir. Bununla ilgili T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yapılan “Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması”nda “*Kadının ailedeki görevi sizce nedir? Kadın nelere karışmalı nelere karışmamalı?*” sorusuna bir katılımcının verdiği cevap şu şekildedir:

“Kadının aile hayatındaki yeri erkeğinki kadardır. Nasıl erkeğin evin geçimi ailesinin ihtiyaçlarını karşılaması gibi sorumlulukları varsa aynı sorumluluklar

kadın için de geçerlidir. Bizim toplumumuzda kadının görevi ev içerisinde gerçekleşiyor ama bu yanlış. Kadının dışarıda da evinin dışında da sorumlulukları vardır. Dilerse çalışabilir, dilerse eşine destek olabilir, olmalıdır da. Çünkü, birilerinin oturup birilerinin çalışmasıyla toplumumuz ileriye taşınmaz. İnsanlar birbirlerine destek olmalıdır. Destek olunurken de kadın-erkek ayrımı yapmak yersiz. O yüzden erkeğin toplumda nasıl sorumluluğu varsa kadının da aile içerisinde ve dışarıda, toplumda aynı sorumluluğu taşıması gerekiyor diye düşünüyorum.” (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 272).

Bu cevap kadının ev hayatı ve erkek ile eşitliği konusunda bilinçlendiğini gösterir niteliktedir. Toplumun gelişmesi ve kalkınması için kadınların kamusal alanda olmaları ve kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın hayatın sürdürülmesi gereklilikleri kadınların bilinçlendikleri konular olmuştur.

Toplumsal cinsiyetin etkili olduğu diğer bir alan ise erkeklik rolleridir. Bu roller tıpkı kadınlarda olduğu gibi erkekler üzerinde de baskı yaratıcıdır. Selek, (2014: 19, 22) Türkiye’de geleneksel açıdan erkek olarak kabul görmek için sırasıyla sünnet, askerlik, iş bulma ve evlilik olmak üzere dört aşamadan söz etmektedir. “... erkek olmayı tanımlayan nitelikler, sahip olmayı, yönetmeyi, geçindirmeyi, korumayı, uğruna dövüşmeyi, dış dünyayla ilişki kurmayı, “becermeyi”, zorlukları aşmayı, dayanıklı olmayı ve bilmeyi gerektiriyor.” Erkekler küçük yaşlardan itibaren sahip oldukları cinsel organları ile gurur duyarak, onlara “erkeklik” bilinci aşılacak ve “erkek adam ağlamaz” gibi sözlerle sözde güçlü olarak yetiştirilmekte ve dolayısıyla duygusal özellikleri köreltmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde erkeklerden “duygusuzluk rolü”nde olmaları beklenmektedir. Diğer yandan erkeklerden eğitilmiş olmaları, iş ve meslek sahibi olmaları, evin geçimini sağlamaları, baba olmaları, eş ve çocuklarına sahip çıkarak onların sorumluluklarını üstlenmeleri, ailenin namusunu korumaları beklenmektedir.

Erkeklerle yönelik çalışmaların da varlığına rağmen toplumsal cinsiyet, kullanım itibarıyla kadın çalışmaları ile daha fazla boy göstermiş ve neredeyse kadın çalışmaları haline gelmiştir. Bu durum erkeklerin genel olarak bu alandan soyutlanmalarına, transseksüeller, eşcinsellik gibi olgular ile ilgili çalışmaların azlığına neden olmuştur. Oysaki toplumsal cinsiyet alanında bir “cinsel devrim” gerçekleştirilecekse bu sadece kadınlar açısından değil, erkekler açısından da gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır.

Kadınların içinde buldukları kadınlık rollerine hapsedilmeleri ataerkil zihniyet yapısı ile olmaktadır. Bu bağlamda öncelikle erkeklerin düşüncelerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra ataerkil yapıdan söz edilmiş olsa da erkekler de kendilerine dayatılan roller neticesinde bu yapının kurbanı haline gelmişlerdir. Bu durum, Corrigan, Connell ve Lee'nin , “hegemonik erkeklik” ile ilgili düşüncelerinin sadece erkek hakimiyetini değil, aynı zamanda erkeklik rolleri olarak tanımlanan rolleri yerine getirmede başarısız olan erkeklerin toplumda nasıl yargılarla karşılaştıklarını belirtmeleri ile açıklanabilir. Günümüzde bu kalıplarda gevşeme meydana gelmiş olup toplumsal cinsiyet ilişkileri ve eşcinsellik çalışmalarında artış gözlenmiştir. Erkekler kendilerine dayatılan sert, maço rollerden ziyade duygularını eşleri ve çocukları ile paylaşır hale gelmişler ve kadınlar da kadın kimliklerinin ve toplumsal cinsiyet olgusunun daha fazla farkında olarak davranmaya başlamışlardır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet artık erkek ve kadın rollerini değil, toplumsal cinsiyetlerin tamamını içerir duruma gelmiştir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin sınırları genişlemiş ve kalıp yargılardan ziyade daha kapsamlı ve farklı bir anlama bürünmüştür. Cinsiyetlerin zamana ve mekana bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği fikri de kabul görmüştür (Slattery, 2015: 346-350).

2.2.4. Ailede Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Rol Aktarımı

Aile; ilk olarak çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılama görevini, ikinci olarak ise çocuğu toplumsallaştırma görevini üstlenmektedir. Toplumsallaştırma görevi içerisinde çocuk ailedeki ve toplumdaki görevlerini öğrenmesinin yanı sıra toplumsal cinsiyet rolleri ve bu roller dahilinde olan görevlerini de öğrenmektedir (Sabuncuoğlu, 2006: 103). Bu bağlamda, burada yapısal-fonksiyonalist yaklaşım bağlamında ailenin özellikle de toplumsal, eğitsel ve kültürel işlevi baskın olmaktadır.

“Becker aileleri çocuk üreten “küçük fabrikalar” olarak tanımlarken, Risman da Becker’in tanımının üzerine ailelerin çocuk üreten fabrikalar olmasından çok daha da önemlisi bu çocukların toplumsal cinsiyet özelliklerini ürettiklerini ve bu bağlamda ailelerin “toplumsal cinsiyet fabrikaları” olarak tanımlanabileceğini söylemektedir.” (Gentry, Commuri ve Jun, 2003’ten akt. Sabuncuoğlu, 2006: 104) Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımının ilk basamağı ailedir. Aile çocuğun doğduğu,

yetiştirdiği, özellikle de okul dönemine kadar eğitim aldığı bir kurumdur. Bu açıdan çocuğun aile içerisinde nasıl bir toplumsallaşma sürecine dahil edildiği önem arz etmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımı açısından önemli olmaktadır. Ancak Aktaş (2011: 40-41), bu noktada ailenin yapısına işaret ederek ailenin kırsal aile mi yoksa kentsel aile mi olduğuna bağlı olarak toplumsal cinsiyet rol aktarımının farklılaşabileceğine dikkat çekmiştir. Buna göre, kırsal ailede kadının yeri ev iken, kentsel ailede kadının çalışma hayatına atılması, eğitim seviyesi yükselen erkeğin ev içerisindeki otoritesinin azalması ve bu açıdan eğitim seviyesi artan kadınla hemen hemen eşit konuma dahil olmaları neticesinde toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel rollerden farklılıklar göstermeye başlamıştır.

Geleneksel toplumda, toplumsal cinsiyetin doğumdan da öte bebeğin cinsiyetinin öğrenilmesi ile başladığını söylemiştik. Cinsiyeti öğrenilen bebek kız ise ona pembe kıyafet ve eşyalar alınmakta, erkek ise de mavi renkte kıyafet ve eşyalar alınmaktadır. Çocuğun doğumundan itibaren de “renkle özdeşim” devam etmektedir. Bunun dışında, çocuklara alınan oyuncaklar da onların cinsiyet rollerini özümsemelerinde önemli olmaktadır. Şöyle ki, kız çocuklarına bebekler, mutfak aletleri gibi oyuncaklar alınırken; erkeklere ise araba, tamir gereçleri gibi oyuncaklar alınmakta ve bu şekilde kız çocuklarının ev içi rolleri erkeklerin ise ev dışı mekanik rolleri benimsemeleri sağlanmaktadır. Erkek çocuklarına alınan silah tarzı oyuncaklar ise onların şiddeti özümsemelerine neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında söylemler de oldukça önemli olmaktadır. Erkek çocuklar küçük yaşlarından itibaren özellikle de sünnet olduktan sonra aile içerisinde “Sen artık erkek oldun” söylemleri ile yetiştirilmekte, dolayısıyla erkeklik olgusu çocuğa aşılacaktır. Kız çocuklara ise özellikle anneleri tarafından kız olmalarından kaynaklı nasıl oturmaları, nasıl konuşmaları, nasıl davranış ve eylemlerde bulunmaları gerektiği öğretilmektedir.

Aile içerisinde çocuklar ilk başlarda anneye daha çok bağlıdırlar. Çalışmayan kadınlar için vaktin tamamının çocuklarla geçiriliyor olması çalışan kadınların ise doğum izni, süt izni gibi yollarla çocuklarıyla ilgilenmeleri ve çocuklarla bağlılığın sağlanmasından dolayı çocuk anneye daha çok bağlanmaktadır. Bu bağlılık ergenlik çağına kadar devam

etmekte, bu dönemde çocukların karşı cinsin özelliklerini keşfi ile özellikle erkek çocuklar için anneden ziyade babaya yakınlık başlamaktadır. Yani baba çocuklar için ikincil planda olurken cinsi kimliklerin öğrenilmesi ile erkek çocuk baba ile daha yakın olmakta ve kız çocuğunun anne ile yakınlığı devam etmektedir. Böylelikle erkek çocuk babasının erkeklik rollerini benimseyerek kız çocuk ise annesinin rollerini benimseyerek toplumsallaşmaktadır. Bu noktada, Sabuncuoğlu (2006: 104) çocukların toplumsallaşma süreçlerinde ailelerinden gördüklerini model aldıklarını yani Bandura'nın Sosyo-Bilişsel Kuramı'nda ifade etmiş olduğu gibi çocukların toplumsallaşma süreçlerinde hemcinslerinin davranışlarına dikkat ettikleri; dolayısıyla kız çocukların annelerinin rollerini, erkek çocukların ise babalarının rollerini model aldığına değinmiştir. Bu konuda, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yapılan "Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması"nda katılımcılara "...ailede çocuğun yetiştirilmesinde kim daha etkilidir yahut etkili olmalıdır? Anne mi yoksa baba mı?" şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlardan örnek gösterebileceğimiz iki cevap şu şekildedir:

Cevap 1: "Kesinlikle anne. Baba da önem taşır, fakat çocuklarla ilgilenmeye genelde vakti olmaz. Baba dışarıda çalışır. Anne daha çok evde. Çalışan bir anne olsa da evde çocuklarla ilişki kuran daha çok annedir. Anne çocuk eğitiminde çok önemlidir."

Cevap 2: "Eğer anne ev hanımı ise annenin rolü daha büyüktür. Ama eğer anne çalışıyor ise sorumlulukların eşit olması kanaatindeyim. Çocuğun anneden alması gereken davranışlar vardır, babadan alması gereken davranışlar vardır. Birisine bu konuda bir ağırlık yüklemek bence haksızlık olur. Çocuk beraber yetiştirilmeli, beraber tavır alınmalı. Anne ve babanın davranışı birbirini tamamlamıyorsa çocuk bir çelişki yaşayacaktır. Bu anlamda anne ve baba beraber tutarlı hareket etmelidir." (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 249-250).

Bu cevaplar irdelendiğinde Cevap 1'in geleneksel toplumdaki rollere işaret ettiği görülmektedir. Ancak Cevap 2'ye bakıldığında ise verilen cevap modern toplum içerisindeki kentsel aileye işaret ederek toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde bir değişim olduğunu, kadının artık çalışma hayatında yer aldığı ve çocuk yetiştirmede dahi kadın ve erkeğin eşitliğinin olduğu bir çerçeve sunulmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısı ailede farkındalığın oluşması ile değişmekte toplumsal yapı ve kültürel değerlerde de dönüşüme neden olmaktadır. Bu da kültürel değerlerin yeniden

üretimi anlamına gelmektedir. Bu süreçte eğitim ve kadının kamusal alanda yer alması oldukça önemlidir. Bringham Young'ın “*Bir erkeği eğiterseniz bir adamı eğitirsiniz. Bir kadını eğiterseniz bir kuşağı eğitirsiniz*” şeklindeki sözü de bunu belirtmektedir. Ancak, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik farkındalık daha özel bir anlam taşımaktadır. Örneğin, okuma-yazması olmayan kırsal kesimde yetişmiş bir anneyi düşündüğümüzde anne, etrafında eğitim alıp da bir yerlere gelen ve kendi ayakları üzerinde duran kadınlar gördükçe kendi kızının da okumasını ve kendi ayakları üzerinde durmasını isteyebilir. Diğer yandan, bu durumu boşanmaların artışıyla değerlendirip “Bizim zamanımızda bunlar mı vardı?” şeklindeki bir düşünceyle kızının okumasını istemeye de bilir. Bunun sonucunda bu annenin çocuğunu nasıl bir toplumsallaşma sürecine sokacağı toplum üzerinde etkili olarak toplum kalkınmasını sağlayabileceği gibi aynı değerler üzerinden “yerinde sayan bir toplum” olarak da kalmasına da neden olabilir. Bu açıdan farkındalığın oluşturulması ve evliliğe yönelik bilincin artırılması da oldukça önemli olmaktadır.

Kısacası, rol aktarımında asli rol ailenindir. Geleneksel toplumda rol aktarımının sağlanmasında kadın daha önemli görülürken modern kent toplumunda ise durum farklıdır. Kadının farkındalığının ve eğitim seviyesinin artması ve kamusal alanda daha fazla yer bulması ile kadın ve erkek arasında eşitlenir duruma gelmiştir. Burada eşlerin karakteristik yapıları, birbirlerine karşı olan uyumlu ya da uyumsuz davranışları, yaptıkları evlilik ve nasıl bir evlilik yapıp deneyimledikleri, bu çerçevede nasıl bir rol aktarımında buldukları ya da bulunacakları önemli olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. LİTERATÜR TARAMASI

Erken evlilik konusunda literatür incelendiğinde erken evlilik ile ilgili Türkiye ve Dünya’da erken evliliklerin ne olduğu, nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri üzerine odaklanan çeşitli çalışmaların olduğu görülmektedir.

Erken evlilikler literatürde çocuk işçiliği (Şen, 2014: 33, Arslan, 2015: 22), çocuk istismarı (Bates vd, 2007: 38, Şen, 2014: 30, Hervish ve Feldman Jacobs, 2011: 3) ve çocuk/insan hakları ihlali (UNICEF, 2006: 17, UNFPA, 2012: 8-15, Ova 2014: 240) olarak değerlendirilmektedir. Birçok ülke gibi Türkiye’de de çocuk yaştaki kişilerle cinsel ilişki yasaklanmış ve kanunda cezaları belirtilmiş olsa da toplumsal meşruiyet noktasında çocukların cinsel istismarına göz yumularak istismarı gerçekleştiren kişilerin çoğu zaman cezasız kalmalarına yol açılmaktadır (TBMM, 2010).

Erken evliliklerin en önemli nedenlerinden biri olarak görülen sosyo-kültürel faktörler (Aydemir 2011: 17-18, Özpulat, 2016, Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen 2012: 153-154, Çakır, 2013, Orçan ve Kar 2008: 109-110, İçağasıoğlu Çoban 2009: 38-39, Acemoğlu vd., 2005) bağlamında toplumsal beklentiler ve kültürel değer yargılar (UNICEF, 2005: 25) göz önünde bulundurularak erken evlilikler kırsal alanda hakim olarak açıklanmakta (Özcebe ve Biçer, 2013: 89) kırdan kente gerçekleştirilen göçler ile erken evliliklerin kırsal alanlardan kentlere taşındığı belirtilmektedir (Choe vd. 2005: 151). Yine de erken evlilikler Türkiye’de kırsalda uygulanabilirliğini sürdürmekte ve Türkiye’nin batısından doğusuna doğru gittikçe erken evlilik oranı yoğunlaşmaktadır (TÜİK, 2011: 183). UNICEF’in (2014) verilerine göre Türkiye’de 18 yaş altında evlilik yapan kadınların oranı %14 (UNICEF 2014: 82) olmakla birlikte Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Türkiye’de 25-49 yaş aralığındaki kadınların %25’inin 18 yaşından önce ve %5’inin de 15 yaşından önce evlendiklerini belirtirken kırdan yaşayan kadınların kentte yaşayan kadınlara göre daha erken yaşlarda evlendiklerini belirtmiştir (TNSA, 2008: 111-113). Bu durum üzerinde kırsaldaki kültürel değerleri yansıtan gelenek ve görenekler ile bunların toplumsal meşruiyetleri etkili olmaktadır (Orçan ve Kar, 2008).

Bunun için erken evliliğe ilişkin geleneksel uygulamaların rolü betimlenmeye çalışılmıştır (Burcu vd., 2015). Erken evliliklerde geleneksel uygulamaların yanı sıra, dini inançlar (Aktepe ve Atay, 2017: 413-414) da etkilidir. Ancak dini inançlar noktasında da erken evlilikler dini kaidelere değil, kültüre bağlı olarak görülmüştür (Acar, 2003). Bu durumda dini kaidelerin kültürel olarak nasıl yorumlandığı ve toplumdaki din adamlarının söylemleri anlam kazanmaktadır (Arslan, 2015: 33-34). Diğer yandan, erken evlilikler dini nikah adı altında yasal olmayan yollarla meşru bir düzleme oturtulmaktadır (Aydemir, 2011: 18, Tarimeri, 2013: 2, Aktepe ve Atay, 2017: 411).

Erken evliliklerde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl kurgulandığı da önemli bir konudur (Aktepe ve Atay, 2017, Raj vd. 2011: 1-4). Ataerkil toplum yapısı içerisinde toplumsal yapının kız çocukları/kadınlardan bekledikleri öncelikli rolün iyi bir eş ve anne olmaları yönünde olması dolayısıyla geleneksel işbölümünde de kız çocukları/kadınlardan ev işleri ve çocuk/larla ilgilenmeleri, erkeklerden de evin geçimini sağlamaları beklendiği için erkekler eğitime ve istihdam olanaklarına yönlendirilirken kız çocuklarına sunulan alternatifler kısıtlı kalmakta, kız çocukları evliliğe yönlendirilmektedirler (Güler ve Küçüker, 2010: 366). Dolayısıyla da eğitim düzeyinin düşük olması erken evliliklerde hem bir neden hem de bir sonuç olmaktadır (UNICEF, 2005:1, Aydemir, 2011: 20, 23, 24). 2009 yılına ait E-okul verileri, evlilik ve nişanlılık nedeniyle okula devam etmeyen öğrencilerin tamamına yakınının kız öğrenci olduğunu göstermektedir (TBMM, 2010: 29). Bu yüzden erken evlilikler kız çocuklarının okula gitme oranlarını olumsuz yönde etkilemekte (Taylan, 2016) ve kız çocuklarının evlilik kararında etkili olamamasına neden olmaktadır (İlhan Tunç, 2009: 258, 261). Bu açıdan kültürel düzlemde erkek kararı etkin olmakta ve dolayısıyla hem erkek hem kadın üzerinde hem de toplumsal açıdan önemli kararlar alabilmektedir (Kara, 2015: 64). İçağasıoğlu Çoban (2009)'ın yapılan evliliklerin kadınlar tarafından nasıl algılandığı ne nasıl anlamlandırıldığının kadınların kendi ifadeleri ile betimlendiği çalışmasında evliliğin oyun olarak algılanması ve kendilerinden beklenen rolleri yerine getirmek zorunda kalmaları, karar mekanizmalarının dışında kalmaları ve kendilerini güçsüz hissetmeleri doğrultusunda açıklanmaktadır (İçağasıoğlu Çoban, 2009). Buna göre, eğitim düzeyinin yükselmesi,

evlenme yaşının da yükselmesi (TÜİK, 2011: 184) ve kız çocuklarının/kadınların evlilik kararına katılabilmesi (Kara, 2015: 284) olarak belirtilebilir.

Erken evlilikler, ulusların gelişmişlik düzeyi ile bağlantılı olarak görülmektedir. Buna göre, BM 2007-2008 İnsani Gelişme Raporu'nda ülkelerde kişi başına düşen milli gelir, çocuk gelin oranı ile birlikte değerlendirilmiştir. Buna göre, raporda yer alan ülkelerden örnek verilirse kişi başına düşen milli gelirin 33.375 dolar olduğu Kanada'da çocuk gelin oranının %0,6, kişi başına düşen milli gelirin 14,280 dolar olduğu Arjantin'de çocuk gelin oranının %12,4 olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Dolayısıyla gelişmişlik düzeyinin artması çocuk gelin oranının azalması, gelişmişlik düzeyinin azalması ise çocuk gelin oranının artması ile açıklanmıştır. Raporda Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir 8.407 dolar olarak açıklanırken çocuk gelin oranının ise %30'ların üzerinde olduğu belirtilmiştir (UNDP, 2014). UNICEF'in verilerine göre de, Çin dışında Dünya genelinde erken evlilik oranı %34 iken bu veriler az gelişmiş ülkelerde %45'lik oranla daha çok görülmektedir. Bölge olarak bakıldığında birinci sırada Güney Asya ülkeleri (%46), ikinci sırada Batı ve Orta Afrika (%41), üçüncü sırada Sahra Altı Afrika (Sub-Saharan Africa) (%39) yer alırken il olarak bakıldığında ise ilk sırada Çad (%68) ve Orta Afrika (%68), ikinci sırada Bangladeş (%65) ve üçüncü sırada Mali (%55) yer almaktadır (UNICEF 2014: 78, 80,83).

Erken evliliklerin, akraba evlilikleri biçiminde gerçekleştirildiği de görülmektedir. Bu evliliklerin nedenlerinden biri ekonomik olarak düşünüldüğünde maddi durumu düşük olan ailelerin masraflarını azaltma düşüncesi ile kızlarını erken yaşta evlendirmeleri ve başlık parası yoluyla da bir gelir elde etmek istemeleri durumu görülebilmektedir. (UNICEF, 2001:6, Çakmak, 2009: 5-8). Bu açıdan erken evlilikler literatürde ekonomik gerekçeler ile de açıklanmıştır (Marthur vd. 2003: 6, Boran vd., 2013: 60) Diğer yandan çok çocuk isteği, berdel, beşik kertmesi (Elmacı ve Ertem, 2010: 229-331), kan bedeli evliliği, levirat, sorarat (Aydemir, 2011: 18) gibi geleneksel uygulamalarla da kız çocukları erken yaşlarda evlilik yapmaya zorlanmaktadır.

Literatürde erken evliliklerin diğer nedenleri arasında aile içi şiddet, doğal felaketler ve savaş, anadilin Türkçe olmaması (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 152) gibi nedenler de gösterilirken, erken evlilikler sağlık (Yakıt ve Margirit Coşkun, 2014, Bulut

vd., 2008, Giray ve Kılıç 2004: 286-289, Özcebe ve Küçük-Biçer 2013: 87-88, Özpulat, 2016, Raj vd. 2013: 14-15) ve psikoloji (Aktepe ve Atay, 2017, Ayaz vd., 2012, Le Strat vd. 2011: 524-530), açılarından da değerlendirilmiştir.

Literatürde erken evliliklere yönelik sunulan çözüm önerilerine bakıldığında ise eğitim seviyesinin artırılması ve sosyal eşitsizliğin azaltılmasına yönelik programların uygulanması (Boran vd., 2013: 61), erken evlilik oranının yüksek olduğu yerlerde siyasi, ekonomik ve kültürel açılardan reform ve yatırımların yapılması, eğitim seviyesinin yükseltilmeye çalışılması, eğitim imkanlarının artırılması, erken evlilikler-anne-çocuk sağlığı ve üreme ile ilgili konuların müfredata eklenmesi, erken evlilikler ile ilgili farkındalığın artırılması amacıyla hizmet edecek projeler geliştirilmesi ve yazılı, görsel basından yararlanılması, psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı gibi sosyal çalışmacılar ile din görevlilerinin işbirliği içerisinde olmaları ve hem sayılan bu görevliler hem de doktor, öğretmen gibi görevlilerin amaca uygun olarak istihdam edilmesi sağlanmaya çalışılmalıdır (Aydemir, 2011: 46-47).

Tüm bunlar dahilinde, aşağıda literatürden bazı örnekler sunulmuştur:

Hamit Acemoğlu, Ali Ceylan, Günay Saka & Melikşah Ertem: Diyarbakırda Erken Yaş Evlilikleri, 2005, (Aile ve Toplum, 2(9), 115-120).

Bu çalışma, erken yaş evliliklere sebep olan sosyal etkenlerin ortaya koyulması ve kadınlarda erken yaş evliliklerin sıklığının belirtilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kesitsel tarzdaki bu çalışmada, Diyarbakır ilinde 15 yaşın üzerinde olan 966 kadına ulaşılarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin frekans tabloları ve bağımsız değişkenlere göre yüzdeleri hesaplanmış ve erken evlilik yapan ile yapmayan arasındaki farkın incelenmesi için de ki-kare ve student t testi nden yararlanılmış olup analizlerin yapılması için Epilnfo 2000 bilgisayar programı kullanılmıştır. Araştırmada, erken yaş evlilik sıklığı %42,4 olarak bulunurken, erken evliliği gerçekleştirenlerin %67,8'inin okur-yazar olmadığı ve %59,9'unun kırsal alanda yaşadığı, buna karşın erken yaşta evlilik yapmamış olan kadınların ise %52,5'inin okur-yazar olmadığı ve %38,0'ının kırsal alanda yaşadığı görülmüştür. Diğer yandan, araştırmada erken yaşta yapılan evliliklerin akraba evlilikleri ile arasında önemli bir ilişki olduğu ve erken yaşta

gerçekleşen evliliklerle ortalama çocuk ölüm sayısı, ortalama düşük sayısı ve ortalama gebelik sayılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Tüm bunlar dahilinde, araştırmada Diyarbakır ilinde erken evliliklerin önemli ve yaygın bir sorun olduğu, bu evliliklerin kadının eğitim düzeyi ve yaşadığı ailenin geleneksel yapısını etkilediği, akraba evlilikleri ile karşılıklı ilişki içerisinde olduğu, hem kadın hem de çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilediği, buna rağmen sağlık hizmetlerine yeterli düzeyde ulaşamadığı ve sağlık hizmeti konusunda planlamalar yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Mustafa Orçan, Muhsin Kar: Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği, 2008, (Aile ve Toplum, 4(14), 97-111).

Bu araştırma, erken evlilikleri etkileyen faktörler ile erken evlilikler konusundaki risk algısını ele almaktadır. Araştırma, Diyarbakır ilinin Bismil ilçesinde gerçekleştirilmiş olup araştırmaya evli ve bekarlardan oluşan 2348 kişi dahil edilmiştir. Araştırmada, anket tekniği kullanılmış olup anketler anketörler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada evli ve bekarların yer almasının nedeni, erken evlilik konusunda evli ve bekar olanlar ile farklı kuşaklar arasında bir değişimin olup olmadığının görülmek istenmesi olmuştur. Bu bağlamda araştırmada, dört hipotezden hareket edilmiştir. Bunlardan birincisine göre, çocuk anneler daha çok yoksul aile ve yerleşim yerlerinde görülmektedir. Yani yoksulluk ile erken yaşta yapılan evlilikler ve çocuk sahibi olma arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. İkincisi, eğitim düzeyi arttıkça erken yaşta evlilikler ve çocuk sahipliği azalmaktadır. Üçüncüsü, genel olarak erken yaşta çocuk sahipliğinin ve doğurganlığın yüksek olduğu toplumlar, ilk evlenme yaşının küçük olduğu toplumlardır. Dördüncüsü, geleneksel yaşam tarzının hakim olduğu yerlerde, erken yaşta yapılan evlilikler ve çocuk sahipliği konularının çözümlenmesi noktasında makro girişimler bireysel girişimlerden daha etkili olmaktadır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında bu hipotezlerin desteklendiği görülmektedir. Buna göre yoksulluk, eğitim seviyesinin düşük olması, istihdam problemi ve çocuk sayısının fazla olması gibi faktörler erken yaşta evlilikler ve erken yaşta çocuk sahibi olmak üzerinde etkili olmaktadır. Yaşanan hayat ile bireysel beklentiler arasında da ciddi bir karşıtlığın olduğu görülmüştür. Sosyo-kültürel, ekonomik koşullar ile de bu karşıtlık

beslenmektedir. Kuşaklar arası değerlendirildiğinde ise daha sonraki kuşaklarda duyarlılık olsa da sosyo-kültürel yapı içerisinde hakim olan gelenekler-görenekler, inançlar ve alışkanlıklar nedeniyle uygulamaya çoğunlukla kalkışamamaktadırlar. Yani erken evliliklerin bazı riskleri bilinmektedir. Risk algısı; yaş, medeni durum ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterirken içerisinde bulunulan grupta erken evlenme geleneğinin sürdürülüyor olmasından dolayı makro adımların atılması beklenmektedir. Bu adımlar arasında toplumsal ve bireysel üretimi artırıcı girişimlerde bulunmak, eğitimi teşvik etmek sayılabilir. Böylelikle hem evlilik yaşının yükselmesi hem de bireylerin iş sahibi olmaları için gerekli donanımı edinmeleri sağlanmış olacaktır.

Esra Burcu, Filiz Yıldırım, Çiğdem Sema Sırma, Seçil Sanıyaman: Çiçeklerin Kaderi: Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma, 2015, (Bilig, 73, 63-98).

Bu araştırmada, erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerde geleneksel uygulamaların rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, araştırma Doğu, Batı, Orta Anadolu olmak üzere Türkiye’nin farklı bölgelerinden, Türk, Kürt, Laz olmak üzere farklı etnik kökenlerden, Sünni ve Alevi olmak üzere farklı mezheplerden olan sekiz kadınla yapılan derinlemesine görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Burada çeşitliliğin sunulmasında amaç, hangi bölgeden, etnik kökenden veya mezhepten olursa olsun erken evliliklerin kadınların bir sorunu olduğunu göstermek olup genelleme yapma kaygısı taşınmamıştır. Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde tematik analiz yapılırken katılımcıların erken evliliğe ilişkin anlatılarının çözümlenmesinde ise anlatı analizi kullanılmıştır. Araştırmada, kadınların içinde buldukları sosyo-kültürel yapının gerektirdiği toplumsal cinsiyet rolleri ile beslendikleri ve yine bu yapı tarafından bu rollere uygun eylemde bulunmaya zorlandıkları görülmüştür. Bu da erken evlilik üzerinde önemli bir unsur olmaktadır. Diğer önemli bir unsur da eğitimsizliktir. Kız çocuklarına eğitim olanakları sağlanmamakta ve bu olanaklar kısıtlı olmaktadır. Kız çocuklarının öğrenim görmeleri ve okula gidiyor olmaları namusları için bir tehlike olarak algılanmaktadır. Bu tehlikenin ortadan kaldırılması ve kız çocuğunun erkeklerle olan ilişkilerinde toplumsal onayın sağlanması adına çözüm erken evliliğin dini nikah aracılığıyla meşrulaştırılmasında bulunmaktadır. Bu noktada kız çocuklarının karar mekanizmalarında da söz hakları olmamakta ve ataerkil sistem içerisinde baba, amca,

ağabey ve sosyal çevre içerisinde akraba, komşu gibi aktörler etkin olmaktadır. Dolayısıyla sosyo-kültürel sistem tarafından toplumda hakim olan gelenekler ve inançlar yolu ile kız çocuklarının evlilik konusunda kaderleri önceden çizilmektedir. Burada özellikle namus kaygısı, ekonomik yükün bir başkasına devredilmek istenmesi, evliliğin kadına ve ailesine sağladığı prestij gibi geleneksel uygulamaların etkisi büyüktür. Geleneksel uygulamalar ile gerçekleştirilen erken evlilikler ise “çile çekme” olarak betimlenmekte ve evlenilen dönemde farkına varılmayan hayat koşulları ve bu koşullar nedeniyle kaçırılan fırsatlar, yaşanmak istenen ama yaşanamayanlar belirli bir evlilik deneyimi sonrasında anlaşılmalıdır. Dolayısıyla erken evlilik konusunda bir bilinçlilik oluşmuş olmaktadır. Bu bilinçlilik de erken evliliği deneyimleyen kadınların kız çocuklarının erken evlilik yapmalarına onay vermemeleri ve eğitim konusuna vurgu yapmalarını sağlamaktadır.

Hasan Hüseyin Taylan: Sakarya Roman Ailelerinde Erken Evlilik Araştırması, 2016, (The Journal of Academic Social Science Studies 52, 221-228).

Bu çalışmada, Roman çocuklarında erken evlilik konusu ele alınarak roman çocuklarda erken evliliklerin hangi boyutta olduğu, zamansal olarak bir değişim geçirip geçirmediği, cinsiyete bağlı farklılaşma gösterip göstermediği ve hangi sonuçları doğurduğu anlaşılacak istenmiştir. Bu bağlamda, araştırma Sakarya ilinin Adapazarı ilçesinde Romanların yoğunlukta olduğu Yenice (%22,5), Yeni (%29,5), Çamyolu (19,5) ve Cumhuriyet (%28,5) mahallelerindeki Roman aileleri ile gerçekleştirilmiştir. Seçilen Roman ailelere ilişkin bilgilere ise alan taraması yoluyla ulaşılmıştır. Araştırma amacı, bulguların Sakarya iline genellenebilmesi olduğu için Sakarya evrenini oluşturan Romanlar arasında temsil yeteneğinin tespit edildiği 200 Roman aileye (%50 kadın, %50 erkek) ulaşılmıştır. Sonrasında bu aileler ile yüz yüze görüşmeler aracılığıyla anket tekniğinin uygulanması sağlanarak elde edilen veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Araştırmada, Romanlarda en erken ilk evlilik yaşının 12 olduğu görülmüştür. Erken evliliklerin oranı %41 olup erken evliliklerin %5'i 15 yaş altındaki evlilikleri kapsamaktadır. Erken evlilikler kız çocuklarda %50 oranında iken erkeklerde ise %34'tür. Evliliklerin gerekçeleri olarak sevgi/aşk, ailenin isteği, akrabalık ilişkileri, zamansal ve bağlamsal koşullar, mecbur kalma, ailede yaşanan sorunlar, evlenememe kaygısı, iş, askerlik ve cahillik gösterilmiştir. Burada başlık parası da önemli bir rol

oyunmaktadır. Buna göre, araştırmada Romanların %52,4'ünün başlık parası alma ya da verme yoluyla evlendikleri görülmüştür. 18 yaşın üstündeki evliliklerde ise erken evlilik oranı %37,1 ile daha düşük seviyelere inmektedir. Bu evliliklerde, eğitim de önemli bir faktördür. Araştırmada, erken evlilik yapan Romanların 18 yaş üstünde evlilik yapan Romanlara göre okulu terk etme oranlarının daha yüksek olduğu, daha geç mezun oldukları, okul başarılarının ise daha düşük olduğu ve erken çalışmaya başlama oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Tüm bunlardan hareket ederek, araştırmada erken evliliklerin Romanlarda yaygın olduğu görülmüştür. Bu yoğunluk daha çok kız çocuklarını kapsamakta iken, eğitimsizlik ya da eğitim seviyelerinin ve başarılarının düşük olması ile sonuçlanmaktadır.

İlknur Yüksel-Kaptanoğlu, Banu Ergöçmen: Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol, 2012, (Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 15(2), 128-161.

Bu çalışma, Türkiye'de erken evliliklerde etkili olan faktörlerin ortaya koyulmasını amaçlamıştır. Bu kapsamda, "2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması" verilerinden yararlanılmıştır. Buradaki veriler Türkiye toplamı, kırsal ve kentsel olmak üzere 3 açıdan lojistik regresyon analizi yoluyla incelenerek erken evliliklerde etkili olan risk faktörleri ve bu faktörlerin ne ölçüde etkili olduklarının bilgisi elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada, kırsal ve kentsel açıdan erken evliliklerde farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, Türkiye genelinde bakıldığında erken evlilikler bölgeler olarak da değişirken kız çocuklarının demografik özellikleri ve evliliklerin kuruluş şekillerine göre de farklılıklar göstermektedir. Evliliklerin kuruluşu açısından araştırmada aile kararı, yaşta büyük ve birinci dereceden olan akrabalar ile yapılan evlilikler ve sadece dini nikah ile gerçekleştirilen evliliklerin daha yaygın olduğu ve her 10 kadından 3'ünün erken evliliği deneyimlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada eğitime de vurgu yapılarak eğitimsiz ve ilköğretimi tamamlamamış kız çocuklarının lise ve üzerindeki eğitim düzeyine sahip kız çocuklarına göre 10 kat daha fazla erken evlenme riski taşıdıkları, bu yüzden de kız çocuklarının en azından lise düzeyinde eğitimlerinin şart olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan kız çocuklarının erken evlilikleri ile anne ve babanın okur-yazarlığı arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür. Bölgesel olarak değerlendirildiğinde ise, Türkiye'de Doğu'dan Batı'ya

gidildikçe erken evliliklerde değişim yaşıdığı, bu değişim içerisinde Orta Anadolu'nun da sayılması gerektiği ve bu bölgede okur-yazarlık oranının nispeten daha yüksek olmasından dolayı eğitimin tek başına bir belirleyici olmadığı görülmüştür. Diğer yandan, bölgenin kırsal alanlarında erken evlilikler daha fazladır. Bu da erken evliliklerin bölgesel olarak farklılaştığını değil, yerleşim yerleri bağlamında farklılaştığını ve bu konuda kırsal değer yargılarının etkin olduğunu göstermektedir. Erken evlilikler bunlardan farklı olarak dezavantajlı olmak ile de açıklanmıştır. Buna göre, eğitim düzeyinin düşük olduğu, babanın okur-yazar olmadığı, ana dilin Türkçe olmadığı, çocukluğun kentsel yerleşim alanı dışındaki kırsal alanlarda geçmiş olması erken evlilikler üzerinde birer risk unsuru olarak görülmüştür. Bu açıdan erken evliliklerde, yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Yasal düzenlemeler ile çözülemeyecek sorunlarda ise erken evlilikleri meşrulaştıran zihniyetten uzaklaşmaya çalışılması yönünde çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma Ardahan ilinde erken evliliği deneyimlemiş olan 10 katılımcı kadınla derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcıların kimlik bilgilerine yer verilmeyecektir. Bu yüzden her katılımcı farklı kod adları ile belirtileceklerdir. Katılımcıların kod adlarına ek olarak, katılımcıların görüşme esnasında belirtmiş oldukları isimler de katılımcıların ifadeleri içerisinde üç nokta (...) ile belirtilecektir. Bunun nedeni ise, araştırmanın gerçekleştirildiği Ardahan ilinin küçük bir yer olması ve çoğu kişinin birbirini tanıyor olmasından dolayı katılımcıların kimliklerinin mümkün olduğunca korunmasını sağlamaktır.

Bu bölümde ses kayıtları altına alınan görüşmelerin transkripsiyonlarının yapılması sonucu elde edilen bulguların defalarca okunması ile elde edilen bulgular azaltılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle demografik özelliklere yer verilecek, ardından araştırma bulguları yorumlanarak aktarılacaktır. Diğer yandan, katılımcıların verdikleri farklı yanıtlar da sunularak konu ile ilgili farklı bakış açıları da gösterilmek istenmiştir.

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Katılımcıların demografik özellikleri yedi başlık altında incelenecektir.

4.1.1. Yaş ve Evlilik Yaşı

Araştırma şu anda 20 yaşın üstünde olan ve erken evliliği deneyimleyen kadınlar ile yapılmıştır. Ancak sadece kadınların değil, kadınların eşlerinin, annelerinin ve kardeşlerinin de evlilik yaşları sorgulanmıştır. Bu kapsamda ulaşılan bilgiler şu şekilde olmuştur.

Tablo-9: Yaş ve Evlilik Yaşı Bilgileri

Katılımcı	Şimdiki Yaşı	Evlenme Yaşı	Eşinin Şimdiki Yaşı	Eşinin Evlenme Yaşı	Annenin Evlenme Yaşı	Babanın Evlenme Yaşı	Kardeşlerin Evlenme Yaşları
Kana Çiçeği	38	15	44	19	15-16	20	Erkek kardeşler: 23 ve üstü Kız kardeş: 19
Kiraz Çiçeği	44	16	48	22	18	19	Erkek kardeşler: 20'li ve 30'lu yaşlar Kız kardeş: 20
Ortanca	37	17 olmadan	45	25-26	17	17-18	Erkek kardeş: Bekar Kız kardeş: 18
Gala Çiçeği	25 (Kimliğe göre yaşı 33-32)	15	68-69	58-59	16-17	Bilmiyor.	18-19 yaşlarında
Ağaç Minesi	38	17,5	42	21	16	31	Erkek kardeşler: 21 ve üstü Kız kardeşler: 16 ve üstü
Kırmızı Gül	23	17	30	23-24	16-17	23-24	18-19-20
Doğu Haşhaşı	31	17 (Kimliğe göre yaşı 19)	36-37	25	20	Bilmiyor.	Erkek kardeşler: 23 ve üstü, 3kardeş bekar Kız kardeşler: 15 ve üstü
Begonya	47	17	51	20	Bilmiyor.	Bilmiyor.	Kız ve erkek üvey kardeşler: 20'nin üzerinde
Orkide	43	17	51	28	16	26	Erkek kardeşler: 20 ve üstü, Bir kardeş bekar. Kız kardeşler: 17 ve üstü

Müge Çiçeği	43	14	47	20	12-13	22-23	Erkek kardeşler: 19 ve üstü Kız kardeşler: 16 ve üstü
-------------	----	----	----	----	-------	-------	--

Yaş ile ilgili verilerin toplanmasında katılımcıların bu konuda verdikleri bilgilerde tereddütlü davrandıkları gözlemlenmiştir. Yani kendi yaşları da dahil olmak üzere eşlerinin evlilik ve şimdiki yaşları, ailedeki bireylerin evlilik yaşları noktasında bilgi sahibi olmama durumları ile hesaplamalar yaparak doğru yaşı bulmaya çalışma eğilimleri olmuştur. Bu doğrultuda tabloda katılımcıların hesap yaparak ulaştıkları yaşlar, yaklaşık olarak verdikleri cevaplar ve bilgi sahibi olmama durumları açık bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo-9 ayrıntılı olarak incelendiğinde erken evlilik yapan katılımcıların ailesinde de erken evlilik yapan kişilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Sadece katılımcılar içerisinde Begonya'nın anne ve babasının evlilik yaşlarını bilmemesinden ötürü ailede erken evlilik olup olmadığı saptanamamıştır.

Katılımcıların şimdiki yaşları 23 ile 47 arasında değişmektedir. Evlilik yaşları ise 14 ile 17 arasındadır. Katılımcılar içerisinde Gala Çiçeği ve Doğu Haşhaşı'nın kimlik belgelerinde yaşları oldukları yaştan daha büyüktür. Sebebi ise kendilerinden önce vefat eden ablalarının kimliklerini kullanıyor olmalarıdır. Bu durum, yaş açısından gerçeği yansıtmayan kimlik belgeleri ile erken evliliklerin meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. Çünkü evlilik durumunda resmi nikah için 18 yaş sınırı arandığı için yaşı olduğundan daha büyük gösteren kimlik belgeleri ile evliliklerin gerçekleşmesi bir engele takılmamış olacaktır.

Katılımcıların eşlerinin şimdiki yaşları ise 30 ile 68-69 arasında değişmektedir. Eşlerin evlilik yaşları ise 19 ile 58-59 yaşları arasındadır. Buna göre, eşlerin reşit olduktan sonra evlilik yaptıkları dolayısıyla da “çocuk damat” konumunda olmadıkları sonucuna varılmaktadır. Diğer yandan bu durum erkeklerin askerliklerini yaptıktan sonra evlenmeleri ile de açıklanabilmektedir.

Doğu Haşhaşı:

“Hesaplayamıyorum tam olarak 25 olabilir. Askerlikten döndü, ailesi beni istemeye geldiler. Eşim 25 yaşında evlendi.”

Ağaç Minesi:

“...21 yaşında işte askerden yeni gelmişti eşimde 5-6 ay.”

Dolayısıyla askerlik faktörü erkeklerin erken yaşlarda evlenmelerinin önüne geçen bir araç olarak düşünülse de durum her zaman evlenmenin askerlik sonrası olduğu şeklinde gerçekleşmemektedir. Evlilik sonrası askerliğini yapmış olan eşler de bulunmaktadır.

Kana Çiçeği:

“Eee 19 yaş onun da. Evlendikten bir yıl sonra askere gitti.”

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir konu da katılımcıların eşleri ile aralarındaki yaş farkıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde katılımcılar ile eşleri arasında 3 ile 8 yaş arasında bir fark olduğu görülmektedir. Ancak katılımcılardan Gala Çiçeği ile eşi arasında 43-44 yaşlık bir fark vardır. Bu durum da evlilik içerisinde kuşak farkından dolayı meydana gelebilecek anlaşmazlıkların olabileceğine işaret etmektedir.

Katılımcıların annelerinin evlilik yaşı incelendiğinde ise Kiraz Çiçeği, Doğu Haşhaşı ve Begonya dışındaki katılımcıların annelerinin 18 yaş altında evlilik yaptıkları görülmektedir. Katılımcıların babalarının ise Ortanca, Gala Çiçeği, Doğu Haşhaşı ve Begonya dışında 18 yaş ve üstü yaşlarda evlilik yaptıkları görülmektedir. Bu noktada katılımcıların eşlerinde olduğu gibi babalarının askerlik durumuna bakıldığında ise katılımcılara babalarının evlilik yaşları sorulduğunda şu bulgular elde edilmiştir:

Kırmızı Gül:

“Valla babamı tam bilmiyom da yani babam askere gidende o zaman askerlik yapmıştı yani babam da 23-24 yaşları gibiydi...”

Müge Çiçeği:

“Babam askerliğini yapmıştı. 22-23 yaşında evlenmiş babam.”

Görüldüğü üzere, evlilik yaşının açıklanmasında askerlik katılımcılar açısından belirleyici olmuştur. Dolayısıyla katılımcıların eşlerinde olduğu gibi babalarında da askerlik faktörü erkeklerin erken evliliklerini toplumsal olarak minimize eden bir faktör olmaktadır.

Tablo-9 incelendiğinde katılımcılar ile annelerinin evlilik yaşı ile katılımcıların eşleri ile katılımcıların babalarının evlilik yaşları arasında reşit olma ya da olmama açısından bir paralellik olduğu görülmektedir.

Katılımcıların kardeşlerinin evlilik yaşlarına bakıldığında ise Tablo-9’da katılımcıların kardeşlerinin her kardeş için ayrı ayrı verilmemiş, daha derli toplu bir bilgi sunulmak istenmiştir. Konunun derinliğine inildiğinde ise kardeşlerinin evlilik yaşı sorulduğunda katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar şu şekilde sunulabilir:

Kana Çiçeği:

“Benim kardeşlerim kaç yaşında evlendii? Eeee kardeşlerim... Biri.. İkisi askerden sonra evlendi. Ama kaç yaş diyelim yani 23-24 yaşlarında falan evlendiler.... (İki erkek kardeşini kastediyor.) 25 yaşında büyüğü bir evlendi. Çünkü askerden geldikten sonra 5 yıl kız arkadaşıyla çıktı. Küçüğü de hemen hemen öyledir yine... Kız kardeşim de 19 yaşında evlendi.”

Kiraz Çiçeği:

“(Kız olan kaç yaşında evlendi?) O da liseden sonra 20 yaşında evlendi. (Erkek olanlar kaç yaşında evlendiler?) Onlar da askerden sonra 20 yaşından sonra 22 vardı. Bir tanesi 30 lu yaşlarda evlendi... (...Öbür ikisi?) Onlar da yirmili yaşlarda.”

Ortanca:

“Erkek kardeşim şu an evli değil, bekar. Kız kardeşim de 18 yaşında erken evlendi.”

Gala Çiçeği:

“Hepsi aynı yaşta yani erken evlenmediler yani büyümüşler 18-19 yaşında evlendiler.”

Ağaç Minesi:

“Büyük abim askerden geldikten sonra 21 yaş olur o da. Ondan sonra diğer abim de aynı, askerden geldikten sonra o da 25 falan olur. Ondan sonra ondan hariç bir abim de var. O da yine 25 falan olur. Yani hepsi askerliğini yaptıktan sonra evlendiler. 2 abim kız kaçırarak evlendi. Benim küçük kardeşim o da kaç 28 yaşında falan önce 1 evlilik yaptı sonra 3 ay sürdü o evlilikleri. O ayrıldı ondan sonracağıma diğer eşini de kaçırarak evlendi. Ozaman da aynı yine işte 28 falan olur 29... Kızlardan da büyük ablam 20 yaş gibi falan evlenmiş. Ondan sonra onun bir küçüğü 25 inde evlenmiş çünkü o kuran kursu hocasıydı o yüzden. Ondan sonra bir Ayten ablam daha küçük evlenmiş yani 16 gibi falan. Ondan sonra diğer ablam da 18 ben zaten işte 17. Bir kız kardeşim 24 yaşında evlendi.”

Kırmızı Gül:

“Her birisi 18-19. Birisi yani en büyük ablam 19 yaş sadece yani hepsi 19-18. Bir ben 16-17 yaşlarında evlendim, gerisi hep 18-19-20 o yaşlarda evlendi... Erkekler de erkek kardeşim 21-20 yaşında evlendi askerde kız kaçırdı o da geldi bir tane kızı var. O da şimdi 22 yaşında, benle erkek kardeşim arasında bir yaş var zaten. Şu anda 22, ben 23.”

Doğu Haşhaşı:

“Benden küçük kardeşim küçük yaşta evlendi, diğerleri normal bir şekilde evlendi. Burda bir ablam var o bayağı, 18-19 yaşında evlendi, yani diğer ablam yine aynı. Öbürü küçük nişanlandı, kayıta yaşı küçüktü... 15 miydi 16 mıydı bilmiyorum. Ben o arada kalıyorum. Benim nişanlandığım zaman o da nişanlandı aynı yılda. (Bir tane kız daha kaldı, o?) O şimdi bekar... Abim evli... Kaç yaşındaydı abim? İşte hepimizden büyüktü. Kocamdan büyüktü. Kocam benden 6 yaş büyük olduğunu söyledi ama bak şimdi benim ilk önce abim dünyaya gelmişti. Ondan sonra da arkasından ablam, diğer ablam, sonra ben. (05.27 anlaşılmıyor.) İşte ben evlenmiştim. B... 6 aylık, B... 'a 6 aylık hamileyken yengemle işte abim. Abim kaçırdı. Daha doğrusu yengem kaçtı abime. (Gülüyor.) Aşık oldular işte... Abim heralde 24'tü. 24 iken evlendi. Çünkü üniversitede 4 yıllık şey bitirdi, üniversiteyi 4 yıllık bitirdi. Ondan sonra askerliğini tamamladıktan sonra işte evlendi... Diğer 3 erkek bekar şimdi. O da görümcemi kaçırmıştı ya... 23 yaşında. Dedik ya en son 18 yazdık ya kız kardeşime ondan büyük şimdi kardeşi var. Askere gitti. 19. Hayır aralarında 4

yaş var... 23 mü oluyor?.. Ooo. Yaşımız bayağı bi ilerlemiş haberimiz yok. (Gülüyor.)”

Begonya:

“Kaç yaşlarında evlendilerrrr? Onlar 20 nin üzerinde.”

Orkide:

“Benim ablam büyük ablam normal evlendi onun bir küçüğü olan ablam da daha 17 gibiydi yaşı evlendi. Sonra eşini kaybetti öyle... Abim normal bir yaşta evlendi, 27 falandı herhalde evlendiği dönem. Diğeri de bi tane bekar var. yani ben ve ablam erken evlendik. Onun dışında normal evlendiler. Normal bir yaşta evlendiler abilerim. Abim bi tane var o da.”

Müge Çiçeği:

“Bir abim askerlikten sonra evlendi. Bi abimi hatırlamıyorum. Çünkü ben bir yaşındayken evlenmiş. Diğer abim, o da 19-20 yaşlarında evlendi. Çünkü o zaman orta l'e uuu 5'e gidiyodum, hatırlıyorum. Bir kardeşim de 19 yaşında kız kaçırdı. Ablam benden iki yaş büyük, o 17 yaşında, 16 yaşında o da evlendi. Diğer ablam hatırlamıyorum ama galiba o da 17-18 yaşlarındaydı.”

Katılımcıların yanıtlarından anlaşılacağı üzere, kız kardeşlerin evlilik yaşları erkek kardeşlere göre daha düşük olmaktadır. Kız kardeşler içerisinde erken yaşta evlilik yapanlar olduğu gibi reşit olduktan sonra yani daha geç yaşlarda evlilik yapanlar da mevcuttur. Erkek kardeşlerinin evlilik yaşını net olarak belirtebilmek için askerlik sonrası yaş dikkate alınmış olup reşit olduktan sonra evlendikleri görülmektedir.

4.1.2. Hane Büyüklüğü

Erken evliliklerde hane büyüklüğü etkili bir faktördür. Bu bakımdan derinlemesine görüşmede katılımcıların ve eşlerinin kardeş sayıları sorgulanmıştır. Bu noktada Tablo-10 incelendiğinde katılımcıların ve eşlerinin çok çocuklu ailelerde yetiştikleri görülmektedir. Buna göre katılımcıların kendileri ile birlikte toplam kardeş sayıları en az 3 iken en fazla 10'dur. Katılımcıların eşleri açısından bakıldığında ise eşlerin kendileri ile birlikte toplam kardeş sayıları en az 4 iken en fazla 11-12'dir. Dolayısıyla katılımcıların kardeş sayıları ile katılımcıların eşlerinin kardeş sayılarının hemen hemen

birbirine yakın olduğu sonucuna varılmaktadır. Buna karşın sahip olunan çocuk sayısına bakıldığında ise sayının en fazla 4 olması sahip olunan çocuk sayısında ve aile içerisindeki nüfusta bir azalma olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo-10: Kardeş ve Çocuk Sayıları

Katılımcı	Kardeş Sayısı (Kendisi ile birlikte toplam)	Eşin Kardeş Sayısı (Eşi ile birlikte toplam)	Sahip Olunan Çocuk Sayısı
Kana Çiçeği	4 kardeş (2 kız, 2 erkek)	6 kardeş (4 kız, 2 erkek)	2 çocuk (1 kız 1 erkek)
Kiraz Çiçeği	6 kardeş (2 kız, 4 erkek)	4 erkek kardeş	4 çocuk (2 kız, 2 erkek)
Ortanca	3 kardeş (2 kız, 1 erkek)	4 erkek kardeş	1 kız çocuk
Gala Çiçeği	7 kardeş (6 kız, 1 erkek)	11-12 kardeş (7 kız, 4-5 erkek)	Çocuğu yok.
Ağaç Minesi	10 kardeş (5 kız, 4 erkek)	5 erkek kardeş	2 erkek çocuk
Kırmızı Gül	8 kardeş (6 kız, 2 erkek)	4 kardeş (3 kız, 1 erkek)	2 erkek çocuk
Doğu Haşhaşı	9 kardeş (5 kız, 4 erkek)	9 kardeş (4 erkek, 5 kız)	4 çocuk (3 kız, 1 erkek)
Begonya	Kendisi ve 1 kız, 1 erkek olmak üzere 2 üvey kardeş	8 kardeş (3 kız, 5 erkek)	4 kız çocuk
Orkide	9 kardeş (6 kız, 3 erkek)	10 kardeş (3 kız, 7 erkek)	3 çocuk (2 kız, 1 erkek)
Müge Çiçeği	7 kardeş (3 kız, 4 erkek)	6 kardeş (2 kız, 4 erkek)	3 çocuk (2 kız, 1 erkek)

4.1.3. Eğitim Durumu

Eğitim, toplumsal cinsiyet anlayışının hem bir nedeni hem de bir sonucudur. Dolayısıyla erken evliliklerin de hem bir nedeni hem de sonucu olmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlı olarak okutulmayan çocuklar özellikle de kız çocukları yine toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlı olarak din, namus, gelenek-görenek gibi sebeplerle okutulmamakta kurtuluş evlilikte bulunmaktadır. Bunun neticesinde eğitimsizlik artmakta ve bu durum toplumsal kalkınmada da etkili olmaktadır. Bu durumun

sorgulanabilmesi ve açıklamaların bir dayanağının sağlanması adına araştırmada katılımcıların eğitim durumları sorgulanmıştır.

Tablo-11: Eğitim Bilgileri

Katılımcı	Kendisinin	Eşinin	Annenin	Babanın	Çocukların
Kana Çiçeği	İlkokul	Ortaokul terk	Okur-yazar değil.	İlkokul	Oğlu liseye devam, kızı ortaokul mezunu.
Kiraz Çiçeği	Lise	Lise	İlkokul	Lise	Liseye devam
Ortanca	Lise	Lise terk	İlkokul	Lise	Liseye devam
Gala Çiçeği	Okur-yazar değil	Lise	Okur-yazar değil.	Bilmiyor.	Çocuk yok.
Ağaç Minesi	İlkokul	Lise	Okur-yazar değil.	İlkokul	Liseye devam
Kırmızı Gül	Ortaokul	Lise terk	Okur-yazar değil.	Okur-yazar değil.	Çocuklar henüz okula başlamadı.
Doğu Haşhaşı	Okur-yazar değil.	İlkokul	Okur-yazar değil.	İlkokul	Çocuklardan birisi ilkokula, birisi ortaokula devam ediyor. Diğer ikisi henüz okula gitmiyor.
Begonya	İlkokul	Ortaokul	Bilmiyor.	Bilmiyor.	Kız çocuklarının 3'ü üniversite mezunu, 1i de üniversiteye devam ediyor.
Orkide	İlkokul	Lise	İlkokul	İlkokul	Oğlu üniversite devam, büyük kızı üniversite hazırlık, küçük

					kızı ilkokula devam.
Müge Çiçeği	Lise terk	Üniversite terk	Okur-yazar değil.	Okur-yazar	Büyük kızı ortaokula devam, küçük kızı ilkokula devam, oğlu liseye devam.

Tablo-11 incelendiğinde katılımcılardan 2'sinin okur-yazar olmadığı, 4'ünün ilkokul mezunu, 1'inin ortaokul mezunu, 1'inin lise terk olduğu, 2'sinin de lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların eşlerinin eğitim durumlarına bakıldığında ise 1'inin ilkokul mezunu, 1'inin ortaokul terk, 1'inin ortaokul mezunu, 2'sinin lise terk, 4'ünün lise mezunu ve 1'inin de üniversite terk olduğu sonucuna varılmıştır. Burada dikkat çeken nokta katılımcıların eşlerine göre genel olarak eğitim seviyelerinin daha düşük olduğudur. Yani erkeklerin eğitim seviyesi kadınların eğitim seviyesinden genel olarak bakıldığında daha yüksektir.

Tablo-11'e göre katılımcıların annelerinin eğitim durumuna bakıldığında ise 1 katılımcı annesinin eğitim durumunu bilmezken, 6 anne okur-yazar olmayıp 3 anne de ilkokul mezunudur. Katılımcıların babalarının eğitim durumuna bakıldığında ise 2 katılımcı babalarının eğitim durumunu bilmezken, babalardan 1'i okur-yazar değildir. Babalardan 1'i okur-yazar, 4'ü ilkokul mezunu, 2'si ise lise mezunudur. Babalar içerisinde ortaokul mezunu olan yoktur. Katılımcıların babalarının eğitim seviyeleri de annelerinin eğitim seviyelerinden daha yüksektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, katılımcıların annelerine göre eğitim seviyelerinin artmış olmasıdır.

Katılımcıların çocuklarının eğitim durumlarına bakıldığında eğitimlerine devam eden çocuklar olduğu gibi üniversite mezunu olanlar da vardır. Üniversite mezunu çocuklar arasında kız çocuklarının olduğu görülmektedir. Bu açıdan daha önce belirtilen katılımcıların annelerine göre eğitim seviyelerinin artmış olduğu bulgusu burada da kendini göstermektedir. Yani burada çocukların da eğitim seviyeleri için içine katıldığında annenin annesinden (anneanneden) anneye, anneden de çocuklara eğitim seviyesinde artış olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Katılımcılar ile babalarının eğitim durumu karşılaştırıldığında ise katılımcılardan beşinin babaları ile eğitim seviyelerinin aynı olduğu, üçünde ise katılımcıların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer ikisinde ise katılımcıların babalarının eğitim seviyelerini bilmemelerinden dolayı yorum yapılamamıştır. Diğer yandan katılımcıların anneleri ve çocukları için belirtilen durum babaları için de geçerlidir. Buna göre, çocuklarının eğitim seviyeleri katılımcı ve katılımcıların babalarına göre artış göstermektedir.

4.1.4. Gelir Durumu

Araştırmada erken evliliği deneyimlemiş olan katılımcıların ekonomik durumlarının belirtilebilmesi için gelir durumları ile ilgili demografik özelliklere yer verilmiştir.

Tablo-12: Gelir Durumu Bilgileri

Katılımcı	Şimdiki	Ebeveyn Ailesindeki	Gelir Miktarı	Sahip Olunan Ev/Arsa/Tarla
Kana Çiçeği	Alt sınıf	Orta sınıf	2100	-
Kiraz Çiçeği	Orta sınıf	Orta sınıf	1800	-
Ortanca	Orta sınıf	Alt sınıf	2000	-
Gala Çiçeği	Üst sınıf	Üst sınıf	Değişken	2 daire, 1 araba, hayvanlar
Ağaç Minesi	Orta sınıf	Orta sınıf	4400 civarı	1 ev, 1 araba
Kırmızı Gül	Orta sınıf	Orta sınıf	Belirtmiyor.	Evler, dükkan, hayvanlar
Doğu Haşhaşı	Orta sınıf	Orta sınıf	Belirtmiyor.	-
Begonya	Orta sınıf	Orta sınıf	3500-4000 civarı	1 ev

Orkide	Orta sınıf	Orta sınıf	Değişken (7-8-12 bin)	1 ev, 1 araba
Müge Çiçeği	Orta sınıf	-	2800-3000 civarı	-

Tablo-12 incelendiğinde katılımcıların şimdiki gelir durumlarını ve ebeveyn ailesindeki gelir durumunu genel olarak “orta sınıf” olarak tanımladıkları görülmektedir. Katılımcılardan Müge Çiçeği ise “*Annem babam yok, 6-7 senedir ölmüşler. Diğerleri, zaten iki kardeşim var. İki abim öldü. İki erkek, iki kız kardeşim var şu an.*” ifadelerini kullanarak ebeveyn ailesindeki gelir durumunu belirtmemiştir. Dolayısıyla, ailenin gelir durumunun “alt sınıf” olarak değil, “orta sınıf” olarak betimlenmesi araştırma bulguları açısından ekonomik gerekçelerin erken evliliklerde her zaman etkili olan bir gerekçe olmadığını göstermektedir.

Tablo-12’ye göre katılımcıların gelir miktarı ise 1800 TL’den 12.000 TL ’ye kadar değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların sahip oldukları ev, arsa ve tarla durumlarına bakıldığında ise beşinin hiçbir şeye sahip olmadıkları, ikisinin bir ev ve bir araba sahibi oldukları, birinin sadece bir ev sahibi olduğu, birinin daireleri, evi ve hayvanları olduğu ve yine birinin de evleri, dükkanı ve hayvanları olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

4.1.5. İş ve Meslek

Araştırmada katılımcıların ve eşlerinin kamusal alanda ne ölçüde yer aldıklarının açıklanabilmesi, farklılıkların ortaya konulması ve iş ve meslek açısından kadın-erkek arasında bir ayrım olup olmadığının tespit edilebilmesi için katılımcıların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kardeşlerinin ve çocuklarının iş ve mesleklerine yönelik sorgulamalar yapılmıştır.

Tablo-13: İş ve Meslek Bilgileri

Katılımcı	Kendisinin	Eşinin	Annenin	Babasının	Kardeşlerinin	Çocuklarının
Kana Çiçeği	Bakım elemanı	İşsiz	Ev hanımı	Emekli	Erkek kardeş işçi, Kız kardeş ev hanımı.	Erkek çocuk öğrenci, kız çocuk ev hanımı
Kiraz Çiçeği	Sözleşmeli hizmet alımı personel	Serbest meslek	Ev hanımı	Öğretmen	Kız kardeş ev hanımı. Erkek kardeşi polis. Diğer erkek kardeş işçi. Diğer erkek kardeş ise serbest meslek.	Öğrenciler
Ortanca	Bakım elemanı	Serbest meslek	Ev hanımı	Memur (Şu an emekli)	Erkek kardeş işçi, kız kardeş ev hanımı.	Öğrenci
Gala Çiçeği	Ev hanımı	Öğretmen	Ev hanımı	Çiftçi, hayvancılık	Kız kardeşler ev hanımı, erkek kardeşler hayvancılık.	Çocuğu yok.
Ağaç Minesi	Servis elemanı	Veri hazırlayıcı (Memur)	Ev hanımı	Maden ocağı emeklisi.	Kız kardeşler ev hanımı, bir kız kardeş işçi, erkek kardeşler işçi	Öğrenciler.
Kırmızı Gül	Ev hanımı	Hayvancılık	Ev hanımı	Hayvancılık	Kız kardeşler ev hanımı, erkek kardeşler hayvancılık.	Henüz okula gitmiyorlar.
Doğu Haşhaşı	Ev hanımı	Çiftçilik	Ev hanımı	Çiftçilik	Kız kardeşler ev hanımı, erkek kardeşler çiftçilik, erkek kardeşlerden birisi memur.	Çocuklardan 2'si öğrenci, 2'si ise henüz okula gitmiyor.
Begonya	Temizlik elemanı	Şoför	Ev hanımı	İşçi	Kız kardeş ev hanımı, erkek kardeş bir	Kız çocuklardan ikisi güvenlik görevlisi, biri

					şirkette müdür.	öğretmen, biri öğrenci.
Orkide	Kuaför	Serbest meslek	Ev hanımı	Esnaf	Erkek kardeşlerden biri memur, diğerleri esnaf. Kız kardeşlerin ikisi ev hanımı, biri emekli, diğerleri işçi.	Öğrenciler.
Müge Çiçeği	Ev hanımı	Memur	Ev hanımı	Serbest meslek	Kız kardeşler ev hanımı, erkek kardeşler serbest meslek	Öğrenciler.

Tablo-13 incelendiğinde katılımcılardan dördünün ev hanımı olduğu, diğer altısının çalışma hayatı içerisinde kendilerine yer buldukları görülmektedir. Katılımcıların eşlerinin ikisi işsizdir. İşsiz olan katılımcıların eşleri Tablo-13'te incelendiğinde, eşlerin çalışmamasından dolayı katılımcıların çalıştığı ve ev geçimini sağladıkları şeklinde yorumlanabilmektedir. Diğer katılımcıların eşleri ise farklı alanlarda çalışmaktadırlar.

Tablo-13'e göre katılımcıların babalarının iş ve mesleklerine bakıldığında ise hepsinin bir işle uğraştığı ve aralarında işsiz konumunda olan birinin olmadığı görülmektedir. Katılımcıların tamamının annesi ise ev hanımıdır. Toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde tamamı ev hanımı olan annelere rağmen, katılımcılardan çalışma hayatında olanların varlığı toplumsal cinsiyet kalıplarında bir esneme olduğu şekliyle de yorumlanabilmektedir.

Katılımcıların çocuklarının iş ve meslekleri incelendiğinde ise Kana Çiçeği, Gala Çiçeği, Kırmızı Gül ve Begonya dışındaki katılımcıların çocuklarının öğrenci olduğu görülmektedir. Katılımcılar içerisinde Begonya'nın kız çocuklarının kamusal alan içerisinde yer alması da katılımcının annesinin ev hanımı olması, ardından kendisinin kamusal alanda yer bulması ve kız çocuklarının da kamusal alanda yer alması toplumsal cinsiyet açısından önemlidir.

4.1.6. Doğum Yeri ve En Uzun Yaşanan Yer

Doğum yeri ve en uzun süre yaşanan yer bireylerin hayatlarının biçimlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Kimi durumlarda doğum yeri ile yaşanan yer aynı olurken farklı da olabilirler. Her ne kadar farklı olsalar da doğulan yerin kültürü aile tarafından yaşanılan yerde sürdürülebilir. Yaşanan yer, bireyin o yerin kültürü ile yetişmesi ve gelecek kuşakların da o kültüre göre yetiştirilmesi açısından önemli olmaktadır. Erken evlilikler de o kültürün bir parçasıdır. Dolayısıyla nerede doğulduğu ve nerede yaşandığına bağlı olarak bağlı bulunan kültürel özelliklere göre erken evlilik algısı üzerinde yorumda bulunulabilir.

Tablo-14: Katılımcının Doğum Yeri ve En uzun Süre Yaşadığı Yer

Katılımcı	Doğum Yeri	En uzun süre yaşanan yer
Kana Çiçeği	Şehir (Ardahan-Merkez)	Şehir (Ardahan-Merkez)
Kiraz Çiçeği	Köy	Şehir (Ardahan-Merkez)
Ortanca	Şehir (Ankara)	Şehir (Ardahan-Merkez)
Gala Çiçeği	Köy	Köy
Ağaç Minesi	Köy	Şehir (Ardahan-Merkez)
Kırmızı Gül	Köy	Köy
Doğu Haşhaşı	Köy	Köy
Begonya	Yurt dışı (Almanya) (Kimliğinde ise Çıldır'ın bir köyü)	Şehir (İstanbul)
Orkide	Şehir (Ardahan-Merkez)	Şehir (Ardahan-Merkez)
Müge Çiçeği	Köy	Şehir (Ardahan-Merkez)

Tablo-14 incelendiğinde katılımcıların genelinin köyde doğdukları ve yaşamlarını şehirde sürdürdükleri görülmektedir. Bu durum köyde hakim olan kültürün şehirde yaşantısında sürdürülmesi ve köylerde gerçekleştirilen evliliklerin şehirde devam ettirilmesi ile açıklanabilmektedir.

4.1.7. Mezhep ve Etnik Köken

Mezhep ve etnik köken, yaşam biçimini belirlediği ve bireylere birer kimlik kazandırdıkları gibi bunlara bağlı olarak bireylerin evlilikleri üzerinde de etki yaratmaktadır. Bunun için araştırmada, farklı mezhep ve etnik kökene ait olan kişiler seçilerek daha geniş bir bakış açısı sunulmak istenmiştir.

Tablo-15: Katılımcının Mezhebi ve Etnik Kökeni

Katılımcı	Etnik köken ve mezhep
Kana Çiçeği	Melez (Annesi Kürt, babası Terekeme) ve Sünni
Kiraz Çiçeği	Terekeme ve Sünni
Ortanca	Türk ve Sünni
Gala Çiçeği	Kürt ve Sünni
Ağaç Minesi	Türk ve Sünni
Kırmızı Gül	Kürt ve Sünni
Doğu Haşhaşı	Kürt, Çingene ve Sünni
Begonya	Türk ve Sünni
Orkide	Türk ve Alevi
Müge Çiçeği	Kürt ve Sünni

Tablo-14 incelendiğinde araştırmada Melez, Terekeme, Türk, Kürt, Çingene olmak üzere çeşitli etnik köken ve Sünni-Alevi olmak üzere farklı mezheplerden kişilere yer vermeye çalışıldığı görülmektedir. Buna göre katılımcıların 3'ü Kürt ve Sünni, 2'si Türk ve Sünni, 1'i Melez ve Sünni, 1'i Terekeme ve Sünni, 1'i de Kürt, Çingene ve Sünni, 1'i Türk ve Alevidir. Buradan erken evliliklerin kültürel olarak yapılandırıldığı ve farklı etnik köken ve mezheplerde karşılaşılan bir sorun olduğu sonucuna varılabilmektedir.

4.2. ERKEN EVLİLİĞİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Erken evliliği deneyimleyen kadınların sosyo-kültürel özellikleri başlıca on başlık altında ele alınıp incelenecektir.

4.2.1. Erken Evliliğin Tanımlanması ve Gerçekleştirilmesi

Erken evliliğin tanımlanması ve gerçekleştirilmesi konusu da beş başlık altında incelenecektir.

4.2.1.1. Erken Evliliğin Tanımları

Araştırma erken evliliği deneyimleyen kadın katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcıların öncelikle evlilik ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir. Bu düşüncelerinin şekillenmesinde evliliği deneyimlemeye başladıkları yaş da etkili olmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların erken evliliği nasıl tanımladıkları ve buna bağlı olarak gençlerin kaç yaşlarında evlenmesi gerektiğine yönelik düşünceleri de sorgulanmıştır.

Kana Çiçeği:

“Ben nasıl tanımlayım size hani. Köreldik. Tamam mı? Nasıl diyim özgüvenimizi kaybettik. Öyle. Hani baskı gördük, köreldik diyeyim. Öyle hocam... Erken evliliğe sıcak bakmıyorum, erken evlilik huzursuzluk getirir hani eğer ki aileden o çocuk destek almıyorsa ailede biraz bilinçsizse o evlilikten o çocuğa fayda gelmez.”

Kiraz Çiçeği:

“Ya erken evlilik, erken evliliğe karşıyım zaten. Erken evlilik, çocuk yaşta oluyor zaten. 16, 17, 18 yaşında. Yani kesinlikle kendi çocuğumun o yaşta kesinlikle evlenmesini istemem. Hani daha erken yaşta sorumluluk alıyosun. Hiçbi şey görmeden, bilmeden bilmiyorum yani.”

Ortanca:

“Kötü bir şey gerçekten. Daha gözüün açılmamış, hiçbir şey bilmiyorsun, hiçbir şeyden haberin yok, ne yapacağını bilmiyorsun, insanları tanımıyorsun, nasıl hareket edeceğini bilmiyorsun. Boş yani. Çok saçma bir şey. Cahillik çok kötü bir şey. Bi şey bilmemek. Öyle hep üstüme geldiler, dövdüler, sövdüler. Çok şey yaşadım...”

Gala Çiçeği:

“Küçük yaşta çok küçük yaşta. Küçük yaşta kendine mi bakacak eşe mi bakacak çocuğa mı bakacak. O zaten kendisi küçük nasıl evliliği devam edecek... Erken evlilik çok kötü bir şey ne biliyim ya yükü ağır o yükü kaldıramaz insan ben şuan 25 yaşında bu yükü kaldıramıyorum hele o küçük yaştaki nasıl kaldırır. Bence kaldıramaz o. O yaşlarda evlenirse bence onun psikolojisi bozuk ya da aile baskısı olabilir. Bence yanlış ya o yaşta o evlilik yanlıştır.”

Ağaç Minesi:

“Valla erken evlilik demek sadece çocukların erken oluyor. Büyüyorlar. Yani senin yaşın küçük olduğu halde bakıyorsun mesela oğlum büyümüş ben şu an 38 yaşındayım oğlum 18 yaşında diğeri 14 yaşında o bakımdan güzel yani.”

Kırmızı Gül:

“Valla bence erken evlilik hiç iyi değildir. Ben hiç istemem erken evliliği... İnsan erken evlenince her şeyden artık sıkılıyor. Bi de ben şu anda bile bazen çocuklarımdan sıkılıyorum çünkü ben kızlığımı, gençliğimi görmediğim için her şeyden soğuyorum. Mesela bazen Y... abla bana diyor sen 23 yaşındasın neden böyle yapıyorsun kimse senin yaşında olsa sevinir bilmem mutlu olur bilmem daha. Diyorum Y... abla ben şey yapmadığım için (Gülüyor.)”

Doğu Haşhaşı:

“Bence erken davranmaktır yani bilmeden evlenmişler. Bana göre tuhaf, bence olgun yaşta evlenmek daha güzel. Erken evlilik bence güzel değil.”

Begonya:

“Erken evlilik hayatını karartmak. Kısacası bu. (Gülüyor.)”

Orkide:

“Bence erken evliliğin en büyük etkisi çocuklarını tam düzgün yetiştirememek . Onu ben şimdi anlıyorum. 24 yaşında bir oğlum var, 6 yaşında bir kızım var hepsi benim evladım aynı seviyorum ama ikisini yetiştirme şeklim çok farklı. Küçük kızımı daha iyi şekilde yetiştiriyorum daha bilinçli yetiştiriyorum en azından. Çok şey bilmiyorsun erken evli olduğun zaman. Çok artısı yok yani tek artısı varsa çok bi şey anlamadığın için daha fazla sabredebiliyorsun bir şeylere. Şimdi klasik bir laf vardır ya şimdi olsa sabredemem, şimdi olsa bunu yapamam. O da herhalde o yaşın verdiği bir şey... Olumlu bir örnek değildir. Hata demektir, yanlış demektir, tecrübesizlik demektir. Yani iyi bir şey değil.”

Müge Çiçeği:

“Erken evlilik, intihar demektir. (Gülüyor.) Diri diri cehenneme girmek demektir. Ama bu bi gerçek. Samimi söylüyom vallaha. Erken evlilik, kendini intihar et ama erken evlenme.”

Katılımcıların erken evlilik ile ilgili yapmış oldukları tanımlar incelendiğinde genelinde hakim olan özellik erken evliliğin olumsuz bir durum olduğu yönündedir. Buna bağlı olarak katılımcıların ifadelerinden erken evliliğin tanımlanmasına yönelik bazı kilit kelimelere rastlanmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Körelmek
- Bilinçsizlik
- Huzursuzluk
- Erken yaşta sorumluluk
- Cahillik
- Ağır bir yük
- Gençliğin yaşanamaması
- Hayatı karartmak
- Çocukları düzgün yetiştirememek
- Tecrübesizlik
- İntihar

Bu ifadeler erken evliliği deneyimlemiş olan katılımcıların erken evliliğin hayatları üzerinde nasıl bir olumsuz etkide bulunduğunu gösterir niteliktedir. Ancak katılımcılar

arasında Ağaç Minesi bunlardan farklı olarak erken evliliğin olumlu bir tarafı olduğunu ifade etmiştir. Buna göre, erken evlilikler ile sahip olunan çocuklar arasında yaş farkı azdır. Bu da “genç bir anne” profili çizmesi açısından katılımcı tarafından olumlu görülmüştür. Bu durum yaş farkının az olmasından kaynaklı kuşak çatışmasının nispeten daha az olması şeklinde yorumlanabilir.

4.2.1.2. Katılımcıların Gözünden Annelerinin Erken Evliliğe Bakış Açıları

Katılımcıların erken evlilik ile ilgili düşüncelerinin yanı sıra, katılımcıların annelerinin de erken evlilik ile ilgili ne düşündükleri katılımcıların gözünden görülmeye çalışılmıştır. Buna göre;

Kırmızı Gül:

“Valla annem hiç bir şey düşünmez, annemin şu anda 9 tane çocuğu var. Annem hiç yani erken evliliği. Çünkü anne baba yanında olmadığı için o hiç o kadar şey yapmadı zorlanmadı annem. (Erken evlenmeyin falan demiş miydi size?) Yok bana hiç öyle bir şey dememişti. Kızım erken evlen kızım evlenme diye. Çünkü annemgil hiç okumadılar görmediler. Gine ben ne kadar da olsa biliyorum girdim çıktım ortaokulu okudum yani ama annemgilin o kadar şeyi yoktu.”

Katılımcının ifadelerinde çok çocuklu bir ailede çocuklarla ve çocukların evlilikleri ile çok fazla ilgilenilmediği görülmektedir. Ancak, bu durum erken evlilik yoluyla hane nüfusu açısından azalmanın sağlanması ile ev geçiminin daha rahat hale geleceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü katılımcının ifadelerine göre katılımcı, evin geçimini zorlaştıran bir kişi olarak görülmemiş ve evin geçiminin kolaylaştırılması açısından erken yaşlarda evlilik gerçekleştirilmemiştir.

Orkide:

“İşte hani olumlu düşünmediği için mesela benim yaşımdan dolayı çok görücü geldi yani şu anda evlendiğim eşimden dolayı. Defalarca geldi gittiler annem kabul etmedi. Defalarca geldi gittiler ve ben o zaman görüşüyordum hoşlanıyordum. Buna rağmen kabul etmek istemedi. Taraftarı değildi.”

Doğu Haşhaşı:

“Annem erken evliliğe karşı. Der ki; önce bir büyümeleri gerek, olgunlaşmaları gerek ki gittikleri evde başlarının çaresine bakabilmeleri için.”

Katılımcılar, erken evliliğin anneleri tarafından olumsuz görüldüğünü ifade etmektedirler. Bunun için yaş olarak büyümek ve tavır, davranışlar açısından olgunlaşmak gerektiği ifade edilmektedir. Diğer yandan, evde kendilerini idare ettirebilmeleri gerekliliği de ev işleri ile ilgili evlilik öncesinde bir deneyim kazanmaları gerektiği, çocuk yaşlarda bunları yeterince öğrenemeyecekleri olarak yorumlanabilir. Bu durum, toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kadının ev işleri ile özdeşleştirildiğini göstermektedir.

Begonya (Kendisi küçük yaştayken annesinin vefat etmesi üzerine anneanesi tarafından büyütüldüğü için anneannesinin düşüncelerini açıklıyor):

“Ya o da aslında çok küçük yaşta dediğim gibi. O da mağdur olduğu için işte demin dedim ya rahat etsin amaçlı evlendirilmiş bir insandı. Yani daha hani erken ama bir yandan da işte güzel bir hayatı olsun istiyor benim için. Çünkü hani kendi de de hani ezilmiş eşi ölmüş çocuklarını kendi büyütmüş sonra ben. Yani kadının bütün hayatı öksüz yetim çocuk büyütmele geçmiş. şey istiyodu hani bir an önce rahat etsin gitsin güzel bir yuvası olsun falan düşünüyodu hani kötü niyetli bir erken evlendirmenin peşinde değildi. Sırf beni düşündüğu için çünkü kendi de bu durumları yaşamıştı. Zaten oda hani birinin eline bakarak yaşıyordu mesela oğlunun gelininin işi olmadığı için.”

Kiraz Çiçeği:

“Annemmm... Annem rahmetli oldu şu anda zaten. Yani annemin de onaylamadığı bir şeydi. Ama mecbur yani. Yani benim evliliğim de dediğim gibi mecburi olan bir evlilik yani. Ben aile içi şiddetten dolayı erken evlilik istedim. Annem de şu anda bilemiycem. (Peki der miydi size kızım oğlum erken evlenmeyin falan diye?) Yok aslında çokta fazla demedi çünkü hani biraz da rahatsızdı annem rahatsız olduğundan dolayı gidin yuvanızı kurun ben de göreyim falan dedi yani.”

Katılımcıların anneleri içerisinde erken evliliği özel durumları neticesinde onaylayanlar da vardır. Burada mantık “mürüvvetini görmek” şeklinde işlemektedir. şöyle ki özellikle yaşlıların söylemleriyle anılan bu ifade hastalık gibi durumlarda da karşımıza

çıkılmaktadır. Çünkü kendilerine bir şey olacağı korkusuyla ya da çocukların başı boş kalacakları düşüncesiyle bir yuva kurmalarını istemektedirler. Çocuklarının bir yuva kurduğunu görmek onların umut ettikleri bir şey haline dönüşmektedir. Katılımcılar, bu durumda kötü niyet aramamışlar. Özellikle Begonya anneannesinin erken evlilik ile ilgili düşüncesini iyi niyetli bir istek olarak yorumlamıştır. Dolayısıyla tek isteğin evliliğin gerçekleştirilmesi olduğu ve bu doğrultuda evlilik yaşının önemsenmediği görülmektedir.

4.2.1.3. Katılımcıların Deneyimledikleri Evlilik Şekilleri

Literatürde daha önce belirtildiği üzere, erken evlilikler üzerinde akraba evliliği, berdel, beşik kertmesi, kan bedeli, levirat ve sorarat evlilikler etkili olmaktadır. Literatürde belirtilen evliliklerin dışında, erken evliliği deneyimleyen kadınların başka evlilik çeşitlerini deneyimleyip deneyimlemediklerinin görülmesi açısından evliliklerini nasıl gerçekleştirdikleri sorgulanmıştır. Buna göre;

Tablo-16: Katılımcıların Evlilik Şekilleri

Katılımcı	Evlilik Şekli
Kana Çiçeği	Gönüllü Kaçarak
Kiraz Çiçeği	Görücü Usulü
Ortanca	Zorla, Görücü Usulü
Gala Çiçeği	Zorla Kaçırılarak
Ağaç Minesi	Aşk Evliliği
Kırmızı Gül	Görücü Usulü, Akraba Evliliği
Doğu Haşhaşı	Görücü Usulü, Akraba Evliliği
Begonya	Gönüllü Kaçarak

Orkide	Gönüllü Kaçarak
Müge Çiçeği	Görücü Usulü, Akraba Evliliği

Tablo-16’da belirtildiği üzere, katılımcılar çeşitli şekillerde evlilik gerçekleştirmişlerdir. Bunlar içerisinde gönüllü kaçarak, görücü usulü, zorla, zorla kaçırılarak, severek, akraba evliliği şeklinde evlilikler görülmektedir. Evliliklerin içerikleri ise şu şekillerde ifade edilmektedir.

Kana Çiçeği:

“Ben nasıl evlendim?” (Gülüyor.) “Valla nasıl evlendim severek evlendim, sevdiğim için de bu kadar katlanmışım, severek evlendim... Nasıl mesela şöyle benim evim bura ayrı ev. Onun evi şu yaşam evi ailesinin evi. Kapı komşuyduk sadece aramızda bi duvar vardı. Öyle birbirimizi girdik, çıktık, gördük, sevdik. Tabi ailelerimizin rızası yoktu küçük olduğumuzdan dolayı. Öyle. O da askere falan gitmem dedi firar ederim, seviyorum alcam. Bu şekilde bu, ailesine karşı geldi. Ailesiyle baya huzursuz oldular. Yapacak bir şey yoktu. Bende seviyodum. O şekilde evlendik. (Kaçarak mı evlendiniz?) Hıhı. (Evet anlamında)”

Katılımcı, eşi ile birbirlerini sevmelerine rağmen ailelerinin karşı çıkması üzerine kaçarak evlendiklerini ifade etmektedir.

Kiraz Çiçeği:

“Ben severek evlendim... Aslında severek dedim ama görücü usulüydü yani çok fazla hani konuşmamız falan olmadı... Görücü usulü aslında. Severek dediysem de hani önceden bundan kaç yıl önce öyle şey falan yoktu zaten. Herhangi bir tepki almadım. Normaldi bizim zamanımızda... Görücü usulü yani aslında ben tanyordum eşimi dışarıdan. Ama sevgili falan değildik. Daha sonradan teklif göndermişti. Sonra hemen evlendik yani. Nişanlı kaldık 8 ay... Ondan sonra da evlendik.”

Katılımcı, görücü usulü evlilik gerçekleştirmiştir. Ancak kendisine görücü olarak gelinmesinin hemen ardından evlilik yapılmadığı, bir süre beklenildiği için bu süre zarfında eşini sevmiş dolayısıyla evliliğinin severek gerçekleştiğini belirtmiştir.

Ortanca:

“...Lise son sınıftaydım okulun kapanmasına bir ay vardı, o zamandan itibaren peşime takılmaya başladı. İstemiyordum kabul etmiyordum zaten. Çok utangaç çok çekingen biriydim öyle yetiştirilmiştim ailede. Bir de dışarı çıkmak arkadaşlarla takılmak, şuydu buydu öyle şeyler çok yanlıştı bizim zamanımızda. O zaman işte beni görmüş bir yerde. Ben şuan ikinci evliliğimi yaptım. Bahsettiğim birinci evliliğim. Kurtulamadım yani tehdit ediyordu. O zaman cep telefonu yoktu tabi ev telefonumuz vardı. Oradan telefon açıyordu; kabul etmezsen baban şimdi falanca yerde gidip babanı öldüreceğim, diye. Benimle aynı yaşta komşumuzun oğlu vardı. Beni onunla konuşurken görmüş, takip edip arabasından indirip çocuğu dövmüş ve camlarını kırmış. Karakolluk olmuşlar sonra. O komşumuzla da aramız açıldı onun yüzünden. Beni de sürekli rahatsız ediyordu nereye gitsem peşimdeydi takip ediyordu. Ben de gidip şikayet ettim ve onu içeri aldılar. Ondan sonra küçük yer burası adımız çıktı herkes söylenmeye başladı. Babama baskı yapıyormuş konu komşu. Senin yerinde olsak bunu ona veririz yoksa adı çıkar kimse almaz diye. Ondan sonra ben Ankara'ya gittim, amcalarım halalarım var orada. Sonra ailesi dedesi gelip babama yalvarıyor şimdi çok pişman diye. 40 gün içerde kalıp çıkıyor. Babama demişler ki senin kızın telefonla konuşuyor ben çok seviyorum çok istiyorum ama babam vermiyor diye. Babam da öyle deyince, baba vallahi öyle bir şey yok olsa söylemez miyim dedim. O da sen bizi rezil ediyorsun neden böyle yapıyorsun diye söylendi. ...Ondan sonra ben Ankara'dan geldim bir kaç gün sonra yüzük taktılar ne olduğunu hiçbirimiz anlamadık.”

Katılımcının evliliği, eşinin baskısı, çevreye zarar vermesi, eşinin ailesinin kendi ailesine yaptığı baskı ve sosyal çevrenin söylemleri dolayısıyla zorla gerçekleştirilmiştir.

Gala Çiçeği:

“Eşim zaten benden önce de iki evlilik yapmış. Bir de benim kız kardeşim onun öğrencisiydi. Eniştemin babası da kız istemeye gelmişler onun için ne biliyim ya karışık hayat gerçekten çok karışık. Eşim bilmiyorum dedi beğenmişim. Zaten telefonla sürekli beni rahatsız ediyordu. Seviyorum falan inanmıyordum. sonra benim amcamın oğlu kız kaçırdı onların evine getirdi. Amcamın oğlu öz amcamın oğlu abisinin evine kız getirmişti kız dedi kimliği yok kimliği al tepeye getir. Senin kimliğin lazım bize. Kızı getireceğiz, barışacağız falan bende bilmiyordum. Zate ondan önce de eşim benimle konuşuyordu benle konuşuyordu beni yoldan çıkarmaya çalışıyordu ben hayır diyordum. Sevmiyorum diyordum. Bir de benim ablamgilden kimse yoktu. Kardeşlerime ben bakıyordum.... Zaten eşim artık ondan sonra eşim beni kafaya takmıştı. Olursa da sen olmasa da sen hep diyordu ben inanmıyordum. Bir gün baktım ki gerçekten hayatımı karanlığa çevirdi. İşte o gün kimlik istedi ben kimlik getirdim tepeye vermeye geldim.

Baktım ki beni arabanın içine koydular onunda abisi... Bana dedi gelini getireceğim kimlik senin kimliğin lazım aileme de aynı şekilde söylemiş. Amcanın gelinini getiricem. Bizde öyle bizde aynı gelin sayılır. Dedi gelini getirecem senin kimliğin bana lazım. Bende inandım, kimliğimi dedim tamam getiriyim verecem. Bilmiyorum bilseydim ben ev üstü halimle gider miydim. Zate gittiğimde arabaya koydu döverek arabaya koydu. Zaten geldiler damdaydım. Kendimde değildim. Öyle zate bir yıl aileme göstermedi beni. Bir yıldan sonra tekrar çıkardı dışarı.”

Katılımcının evliliği, katılımcının zorla kaçırılması ile gerçekleştirilmiştir. Bu evlilikte göz önünde bulundurulması gereken üç nokta vardır. Bunlardan birincisi Tablo-9’da belirtildiği üzere Gala Çiçeği’nin evlilik yaşının 15, eşinin ise 58-59 olmasıdır. Eşler arasında 43-44 yaş fark vardır. Diğer yandan, Tablo-10’da belirtildiği üzere katılımcı okur-yazar değil iken eşi lise mezunudur. Üçüncü nokta ise Tablo-13’te iş ve mesleklere yönelik bilgiler de bulunmaktadır. Buna göre, katılımcı ev hanımı iken eşi köy öğretmenidir. Bu noktalar da evliliği sadece eğitim durumu ve yapılan iş/sahip olunan mesleğe göre değerlendirmemek gerektiğini göstermektedir.

Ağaç Minesi:

“...İşte köyde oturuyordum, ben Ç... köyündeydim eşim Ö... köyündeydi. Yani birbirimize çok yakın köylerdi. Onun amcasının kızı bizim köydeydi. İşte o bizi tanıştırdı. Öyle 3-4 ay konuştuk. Ondan sonra eşim ben tanıdığımda daha askerden yeni gelmişti. Hani işte isteme falan durumu olur dedi ben dedim ki benim babam işi olmayanlara kız vermez dedim. O da dedi ki askeriyede sınavlar var dedi ben de o sınavlara gireyim dedi senin şansın olsun eğer kazanırsak olur dedi. Ben de evet işin olursa olur yoksa dedim babam işi olmayana asla kız vermez dedim. Çünkü babamın tek kuralı buydu. Kendi işi olsun ki hani kimseye muhtaç olmadan yaşayın. ...Öyle işe girdi. O işte de bi 3 ay çalıştı ondan sonra işte isteme falan oldu 6 ay nişanlı kaldım ondan sonra da düğün falan yaptık öyle yerleştik işte. Ö... köyünde de 2 sene falan oturdum yani eşimin ailesiyle.”

Katılımcı, eşi ile tanışıp görüşerek ve birbirlerini severek, ailelerin de onayı ile aşk evliliği gerçekleştirmiştir.

Kırmızı Gül:

“Bir gün babamın amcası şey yapmıştı, ayağı kırılmıştı o da hastaneye gelmişti, babamla birlikte gelmişti. İşte bizim evimiz o zaman başka bir yerdeydi

Yenimahallede. Babam da kayınpederimgile gidiyor, kayınpederimde işte. Ondan sonra beni başta köyde gördüler, mezarlığa geldi, eşim beni görmüş demiş ben o Korkmaz dayının kızını istiyorum falan. Ondan sonra babam buraya geldi. Babama kaynanam demiş işte benim oğluma kızını verir misin falan, babamda demiş benim kızım daha küçük daha ablası var önünde demiş. Ondan sonra babam demiş hadi bir kızım var o da size kurban olsun. Ondan sonra bir ablam vardı benden büyük o da bir hafta önce kaçtı. Ondan sonra kaçtı baktım işte babam tekrar buraya gelmiş, kaynatamgil demişler. Bunlar da demiş gelsinler. Baktım babam eve geldi. Dedi ki valla şeygil gelecek. Kaynatamın adı B.... Dedi valla B...gil gelecekler galiba. Annem de dedi niye. İşte dedi D...’e. Bende dedim baba sen kime sordun, babama dedim. Çünkü ben hiç istemiyordum evliliği. Yani daha 16 yaşında okulu bitirdim. Babamgilin yanında 9 ay falan kaldım çok kalmadım. Dedim ben istemiyorum falan. Ondan sonra dedi kızım bir düşün taşın bir şey yap, ondan sonra bi oğlan gelsin. Sonra eşim geldi, ben o zaman bi ablam vardı. Ablam da küsmüştü o zaman benim eşimle biraz sorunları vardı, küsmüştü, eve gelmişti. Ondan sonra baktım kaynatamgil falan geldiler. Yani ben hiç eşimi bir kere istemiyordum, görmek bile istemiyordum. Bi ablam, işte küstüğüm ablam bana dedi biz köydeyiz böyle hayatın kurtulur ondan sonra bizi görüyorsunuz. Bak aileler çok küçük, tanıdık. Babamgille tanıdık. Ondan sonra eşimle bi konuştuk falan şey ettik. Bende küçüğüm o da daha küçük bilmiyoz ki daha ne konuşalım ne diyelim bende bilmiyorum o da bilmiyo. Ondan sonra karar verdik, işte ediyom. Babam dedi kızım ediyor musun işte ediyom. Ondan sonra nişanlandık. Ben bile nişanlandığımı anlamadım ki çocuktum bilmiyordum şimdi ki nişanlılar bilmem şey telefonla konuşurlar şey yaparlar hani beni bile nişanlım aradığı zaman konuşmak bile istemiyordum, sevmiyordum, evlenene kadar hiç sevmiyordum. Ondan sonra işte 9 ay nişanlı kaldık, düğünüm oldu. Geldim işte daha yeniydim bir şey bilmiyordum, yemek yapmayı biliyordum da o kadar bilmiyordum. Ama kaynanamla kaynatam çok iyi insanlar, yani onlar bana hiç anne babamın yerini şey aratmadılar. Eşim de çok iyi, eşim kendi halinde böyle efendi, içkisi yok kumarı yok sigarası yok ama ben ne biliyim o zaman çocuktum yani evlenmek bile ben istemiyordum. Hiç kızlığımı yaşamadım. Gençliğimi hiç yaşamadım hemen evlendim.”

Katılımcı, köy hayatından kurtulup daha rahat yaşamak için ailesinin de onayı doğrultusunda görücü usulü ile evliliğini gerçekleştirmiştir. Ancak burada katılımcının babasının “*Bir kızım var o da size kurban olsun*” şeklindeki söylemi göze çarpmaktadır. Buna göre, toplumda karar mekanizmaları açısından düşünüldüğünde evlilik noktasında “isteklilik ya da sevgi” boyutları geri plana itilmekte ve kız çocuğu üzerinde baskı kurularak istekliliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan, karar mekanizmalarında etken faktörün baba olduğu görülmektedir. Katılımcının evliliğinde dikkat çeken diğer bir nokta ise köy yerinden çıkıp rahat yaşama arzusu olsa da gençlik yıllarının evli olarak geçirilmesi noktasında bir pişmanlık olduğu belirtilmektedir.

Doğu Haşhaşı:

“(Gülerek) işin kisası onlar oğullarını evlendirmek istiyorlardı. Diğer iki ablam evlenmişlerdi hatta biri nişanlıydı diğeri de evlenip gitmişti. Amcam gelip babamdan bizi istedi. Önce beni istediler. Babam da dedi o benim abim ben nasıl hayır diyeceğim ona, benden büyük ona hayır diyemeyeceğim ona. Kızım sen ne diyorsun falan filan... ben ilk önce istemiyodum sonra baktım babamın hatırına ben de evet dedim. Ama insan gerçekten hayat arkadaşı olduğu için bağlanıyor. (Akraba evliliği miydi yani?) Evet öz amcamın oğlu. Akraba evliliği idi. Abim, kardeşim gibi görüyordum ilk önce ama evet dedim sonra babamı şey yapmadım. Aslında babam beni zorlamadı. Dedi ki; istiyorsan evet de istemiyorsan da hayır de. Ben de sen nasıl istiyorsan öyle olsun baba dedim o da tamam dedi. (Berdel nasıl oldu peki sizde?) Hayır şimdi amcam beni nişanladıktan sonra gitmiş babama danışmış. demiş ki; Ö., diğer amcamın oğlu. Ben F... 'yı çok istiyorum. F... 'nın dışında evlenemem başka bir kızla. Sen ne diyosun? Babam da demiş ki bilmiyorum ben bir eve sorayım. İşte onu da benim gibi verdiler. O da benim elim oldu, kardeşim. Benden 3 yaş küçük dedim ya. Onu verdi babam. Ondan sonra taa bugüne geldik. En son 2-3 ay önce, son tartışmalarımız oldu, sorumlusu kaynanam da... Bu olaylar olduktan sonra ben yurda gitmiştim. Cumartesi yurda gitmiştim, pazartesi günü de kardeşim yola çıkmış. Anne babama hiç haber vermeden, sadece kardeşim F... 'ya telefon açıyor, diyor ki; ben A... 'yi kaçırmaya gidiyorum. (A... kim?) Benim görümcem. Kimsenin haberi var mı demiş? Yok hayır kimseye dememişim, demiş. Artık onun da yapabileceği bir şey yokmuş. Kardeşim de gitmiş diğer kardeşimi de alarak kızı kaçırıyorlar. Ondan bir hafta sonra yakalıyorlar. Jandarma tarafından yakalanıyor. Ama kardeşim kızı bir şey yapmamıştı. Kız temizdi, kardeşimi serbet bırakmışlardı. Ondan sonra bütün aile şikayetçi olunca kardeşimi tekrar hapse atmışlardı. Zaten A... 'i de arıyorlardı jandarmalar, yakalamak için. Daha sonra babam azize demiş ki gitsin teslim olsun, bu iş uzamasın. A... de gidip teslim olmuş. M... 'i de tekrar hapse götürmüşlerdi. Bütün aile şikayetçi oldu ya kızla beraber... Babam sonra bir ay önce hatta 15-20 gün önce babam avukat tutmuştu, ikisini de serbest bıraktılar. Çünkü fazla bir şey yapmamışlardı. (Niye kaçırmışlar ki?) Kardeşim için daha önce babam iki kere gelip istedi görümcemi. Kardeşim seviyordu A... 'yi. A... de ne evet ne de hayır diye bir şey dememişti, susmuştu daha önce. Annesinden dolayı, annesi istemediği için kız da şimdi şikayetçi olmuş. Ama daha önce kardeşim F... sormuştu; kardeşim için annem babam seni istemeye gelecekler sen istiyor musun istemiyor musun? Eğer istemiyorsan ben söylerim anne babama hiç gelmesinler. O da ne evet ne de hayır demişti. Çünkü önceden birbirlerini görmüşlerdi düğünde falan. İşte öyle, durumlar şu an çok karışık. O şimdi babasının evinde, ben burdayım (akrabasının evinde), F... da babamgilin evinde. A... de kendi babasının evinde. Ya hep böyle düşman kalırlar, bizim orda adetler çok kötü mesela, çok ağır şartlar var. Ya biz artık boşanacağız, çocukları böleceğiz falan... Kardeşim boşanma davası açmıştı zaten.”

Katılımcı, görücü usulü ile akraba evliliği yapmıştır. Katılımcı, amcasının oğlu ile evlenirken katılımcının kardeşi de diğer amcasının oğlu ile evlenmiştir. Katılımcının

erkek kardeşi de katılımcının görümcesini kaçırmıştır. Evlilik süreci berbel evliliğe işaret etmese de katılımcının kız kardeşinin ve kendi görümcesinin baba evine döndüğünü, kendisinin de artık evde olmadığını ve adetlerine göre kendilerinin de ya boşanmaları gerektiği ya da çocukları bölecek olmaları soru işareti uyandırmış olsa da bu durum akraba evliliğinden kaynaklı olarak bir ailede meydana gelen huzursuzluğun diğer bir aileyi de etkileyeceği ile açıklanabilir.

Begonya:

“Kaçarak. (Niçin kaçtınız?) Valla daha doğrusu şöyle söylüyüm ben bulunduğum ortamdan kurtulma amaçlı. Başka bi amacım yok.”

Orkide:

“Biz önce tanıştık, uu ben benim ablam olduğu için yaşım da küçük olduğu için bana görücü geldikleri zaman vermedi ailem beni. Onun üzerine de eşim beni kaçırdı. Kaçarak evlendik.”

Müge Çiçeği:

“Nasıl evlendim? Annesi ve babası baş sağlığı diye geldiler. (Gülüyor.) Beni istediler. Valla ondan sonra tabi çocuğum. Abi diyorum bi de eşime. Babam dedi olacak bu iş dedi verdiler zoraki yani oldu yani. (Görücü usülü müydü?) Tanıyordum. Halamın oğluydu zaten ama abi olarak. Sonra karısı oldum. (Gülüyor.)”

Anlaşılağı üzere, katılımcılardan Begonya ve Orkide gönüllü bir şekilde kaçarak evlenmişlerdir. Müge Çiçeği ise görücü usulü ile akraba evliliği yaparak evlenmiştir. Müge Çiçeği'nin deneyimlediği akraba evliliği, eşin sahip olduğu “abi” rolünden dolayı koruyup kollayıcı olacağı düşüncesi ve tanınan, bilinen biri şeklinde yorumlanması doğrultusunda kız çocuğunun “yabancıya gitmemesi” mantığıyla hareket edilerek gerçekleştirildiği söylenebilir.

Diğer yandan, katılımcıların annelerinin evlilik şekillerine bakıldığında ise;

Tablo-17: Katılımcıların Annelerinin Evlilik Şekli

Katılımcı	Annesinin Evlilik Şekli
Kana Çiçeği	Görücü Usulü
Kiraz Çiçeği	Zorla, Görücü Usulü
Ortanca	Görücü Usulü
Gala Çiçeği	Aşk Evliliği
Ağaç Minesi	Görücü Usulü
Kırmızı Gül	Gönüllü Kaçarak
Doğu Haşhaşı	Aşk Evliliği
Begonya	Görücü Usulü
Orkide	Görücü Usulü
Müge Çiçeği	Zorla, Görücü Usulü

Tablo-17’de katılımcıların annelerinin evlilik şekillerine yer verilmiştir. Buna göre, katılımcıların annelerinin 7’si görücü usulü evlilik, 2’si aşk evliliği ve 1’i de gönüllü kaçarak evliliklerini gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılar ile anneleri arasında evlilik şekilleri açısından bir farklılık olmamıştır. Anneleri ile evlilik şekilleri aynı olan katılımcılar olsa da evlilik şekilleri farklı olan katılımcılar da vardır.

4.2.1.4. Katılımcıların Evliliklerinde Etkili Olan Faktörler ve Bu Faktörlerin Katılımcıların Kız Çocuklarının Evliliklerinde Dikkate Alınıp Alınmayacağı

Erken evliliği deneyimleyen kadınların evliliğe yönelik bakış açılarının sorgulanabilmesi için, evliliklerini hangi şekillerde gerçekleştirdikleri gibi evliliklerinde etkili olan faktörler de önem taşımaktadır. Bu bağlamda evliliklerini

gerçekleştirdiklerinde evliliğe yönelik bilinçliliklerinin olup olmadığı ve evlilikte etkili olan faktörlerin nasıl yorumlandığı da görülmüş olacaktır.

Kana Çiçeği:

“Bilmiyorum o an hiçbir şey de etkili olmadı bilmiyorum. (Yani kader kısmet olarak mı değerlendirirsiniz?) Evet evet. Bir amaç yoktu zaten, hiç düşünmedim de. (Kızınızın evlenmesinde neleri dikkate alırsınız?...) Daha çok kızımı düşünerekten diyim ben hani onun hayatını düşünerek. Tabiki kadere bağlıyoruz bu tür şeyler kaderdir insan ölünceye kadar göreceğini görüyor ama hani onun hayatı söz konusu benim için yarın ne olacak diye düşünürüm. Korkularım olmuştur hala daha da olur bazen diyorum hani G... açıköğretime kaydedeyim seni oku, bir işe falan koyalım seni ayaklarının üzerinde dur. Tamam bugün eşin çok iyi olabilir işi olabilir ama yarının sahibi Allaktır hani ne olacağı belli değil. O şekilde. Düşüncelerim öyle kızıma karşı da.”

Kiraz Çiçeği:

“Benim evlenmemde etkili olan birinci şart, mesela hani aile içinde, aile içinde şiddet olunca hani kendine kurtuluş arıyorsun ya ben en çok ondan dolayı evlendim. Hani bir sahiplenme duygusu, eşinin seni sahiplenmesi. Belki güzel bir hayat. (Kızınızın evlenmesi konusunda bunları dikkate aldınız mı?/Alacak mısınız?) Alırım tabii ki. ...Kendi yaşadıklarımı kızımın da yaşamamasını istemem de ondan.”

Ortanca:

“Tehdit, zorluk, baskı... (Aile zoru da var mıydı?) Aile zoru şu şekilde vardı; babamın çalıştığı yere gidiyorlardı onun babası dedesi falan. Kız telefon açıyormuş ağlıyormuş ki; ben istiyorum seviyorum ama babam vermiyor. Babam eve geliyor diyordu ki; böyle böyle söylüyorlar. İstiyorsan kaldırıp vereyim ne halin varsa gör. Ben de alıyordum diyordum ki; baba vallahi istemiyorum. Haberim yok konuşmamışım görmemişim. Bir sefer değil iki sefer değil sürekli... Bir keresinde amcam üstüme yürüdü dedi ki; sen bizi rezil ettin, istiyorsan verelim git ne halin varsa gör. Sen neden böyle yapıyorsun. Kimseyi inandıramadım. Ben o zamanlar çok çekingendim, çok utangaçtım. Böyle değildim. Birazcık da çevrenin baskısı oldu yani üzerimde, hem aile baskısı hem çevre. (Kızınızın evlenmesi konusunda bunları dikkate aldınız mı?/Alacak mısınız?) Kesinlikle almam. Ben araştırırım o istemiyorsa da vermem. Yine de büyük konuşmayayım da karşı tarafın bir şeyini gördüğüm zaman vermem. O istese de vermem. Alırım, tutarım yani onu bir şekilde.”

Gala Çiçeği:

“Yok evde kalması değil, sonuçta kızdır illaki bir gün kısmeti açılır.(Neleri dikkate alırsın?) Yav kız tamam aile biraz tuhaf ya sonuçta tanıyorum ben onları evlendirsem beni tanıyorlar ya olmaz... Yabancı benim için daha iyi çünkü senin sözün yabancıda geçer de ailede akrabada geçmez... Çevre yabancı olursa olabilir... Namusa önem veririm, evde kalma korkusu yok. Sadece namus önem veririm. Kader kısmete inanırım da namus benim için başta önemlidir. (Mesela sizde aşiret varmış ya o etkili olur mu?) Ya çocuğuma bağlı. Çocuğum sevdikten sonra ben saygı gösteririm... Aşiret derse ben karşı çıkarım. Sonuçta çocuğumun düşüncesine saygı gösteririm.”

Ağaç Minesi:

“Ya diyorum ya o zaman ki aklımla hiçbir faktör hiçbir şey olmadı. Sadece öyle işte yani eşimi sevdim evlendim yani. Çünkü o zaman ki aklımla hiçbir düşüncem yoktu yani. Hani ne maddiyat olsun ne zenginlik ne para ne pul. Hiç hiçbir şey düşünmüyodum yani. (Peki hani kızın evlenseydi bunları dikkate alır mıydın?) Çok dikkate alırım. Yani kızım olsaydı her şeyi dikkate alırdım. Şu anda oğullarım evlensin öncelikle evlerinin olmasını işlerinin olmasını durumlarının daha iyi olmasını çok isterdim... Namus falan değil de hani kader kısmete inanırım yani. Rabb'im bunu yazmış kader kısmet derim. Ama onun haricinde hani namus, evde kalmış onlara değil ama kadere ve kısmete çok inanırım.”

Kırmızı Gül:

“Valla evlenmeye iten şey sana söylüyüm ablam. Bir ablam vardı işte eşiyile küsmüşlerdi bir çocuğu vardı yani köydeydiler böyle kayınpederi falan. O bana çok şey yaptı. Dedi bak evlen. Yani ailem dedi ki çok iyi adamlar, çok iyi eşin de çok iyi, hayatını kurtarırsın köy yeri biliyorsun köyler nasıl falan. Ben de dedim tamam. Yani ablamın sözüyle de evlendim. Biraz onun isteğiyle de oldu. (Biraz aile baskısı mı?) Yok aile baskısı yok ya aile baskısı. Sadece ablam dedi beni bir gözünün önüne al. Bak gidip mesela köylü biriyle edeceksin hayatın nasıl olacak şehirli biriyle edeceksin hayatın nasıl olacak. Ben de onu gördüm çünkü o biraz çok çile çekti. Dedim abla tamam. Yani kendi isteğimle yaptım. Babamgile falan da dedim tamam ben ediyom. Onlar da dedi tamam. (Kızın olsaydı bunları dikkate alır mıydın evlendirmesinde?) Alırdım, alırdım. (Neden?) Ya ne biliyim. Kızıma bırakırdım ben evliliği, Kendine bırakırdım, istediğini seçerdi. Küçük yaşta da asla evlendirmem kızım olursa.”

Doğu Haşhaşı:

“Sonuçta evleneceğim er ya da geç. Mademki evleneceğim bir gün, olsun bitsin. (Kızının evlenmesinde neyi dikkate alırsın? Sonuçta evlenecek der misin?)

Hayır. Anlayışlı bir aile olsun. ...Ailenin kararı olsun. Örneğin kızım okumuş meslek sahibi olmuş bir erkek sahibiyile tanışmışlar evlenecekler bu kadar. Ailelerde evet deyince zaten.”

Begonya:

“Ne gibi faktörler? İşte demin dediğim gibi yani aslında bir kurtuluş arayışı öyle diyelim başka bir şey bulamıyorum yani şu an anlatabileceğim. (Peki kızının evlenmesinde bunları göz önünde bulundurur musun?) Yok onları ben çok umursamam. En doğru kararı vermesini isterim her şekilde ki ben çocuklarımı hiç bir zaman baskıcı yetiştirmedim. Hani kararlarına her zaman saygı duydum ama uyararak. Hani hep tavsiyelerde bulunarak kendimden örnek vererek. Hani böyle yaparsanız böyle olur, şu yanlış, şu durumda hani zorluk çekersiniz gibi ama hiç bir zaman da resetlemedim yani işte hani birini seviyorum dediği zamanda hayır o kişi olmaz ama şöyle uyararak yani kızım bak şu durumu yaşayabilirsin onu uyararak onu göze alın ondan sonra düşünün karar verin.”

Orkide :

“Hiç bir şey itmedi sadece gençliğin verdiği bir konuşma oluyor ya o heyecan. Sevdiğini sanıyorsun, hani aşık olduğununu düşünüyorsun, bunlardan dolayı bir ilişkiye başlıyorsun, hani görüşüyorsun. Ve o dönem kısıtlı görüşmelerimiz vardı şimdiki gibi teknoloji bilmem ne çok fazlasıyla yoktu. Görüşebildiğin kadar görüştüğünde sana heyecan veriyordu ondan sonra işte karşı taraf kendini hazır hissetmiş. Çünkü yaş olarak benden büyüktü. Görücüler gelmeye başladığında sende şey oluyor bu; uuu aaa bak bu beni çok seviyor falan, hoşuna gidiyor. Sonrasında zaten benim çok fazla fikrim sorulmadan kaçma olayı oldu yani kaçırılma olayı oldu. (Yani kader kısmet olarak görüyorsunuz?) Aynen öyle. (Kızınızın evlenmesinde ne gibi faktörleri dikkate alırsınız?) Hayır hayır. Sevdiği için yapar benim kızım, benim tanıdığım. Yani en fazla sevdiği için yapar. Aile baskısıyla büyümüyor. Akıllı bir kız. Sadece çok sevdiği için yapar.(Yani kader diyorsunuz?) Yani.”

Müge Çiçeği:

“Söz hakkım olmadı ki. (Yani aile kararı?) Aile kararı. Daha doğrusu babamın kararıydı. Annemin de o zaman sözü geçmedi... (Kızınızın evlenmesinde bu faktörleri göz önünde bulundur musunuz?) ...Hayır, kimseyi takmam. Bak o zaman karşılarında eşim dahi... Eşimin bi kelimesi ikilenmez halen. Daha o şeyimiz gider artık. Diyom ya hani eziliyosun, emir altına giriyosun. Hani o korkuyla, belki o der bunu buraya koy. Ben isterim halen daha evim... Örneğin; evime bi şey alcam. Eşimin onayı olmadan imkansız. Hani bi bayanın isteği. Bu basit bir örnek. Yani istemem.”

Ağaç Minesi	Yok.	Yok.	Var.	Var.	Var.	Yok.
Kırmızı Gül	Yok.	Yok.	Yok.	Var.	Var.	Yok.
Doğu Haşhaşı	Var.	Yok.	Var.	Yok.	Var.	Bilmiyor.
Begonya	Yok.	Yok.	Var.	Yok.	Var.	Yok.
Orkide	Var.	Yok.	Var.	Yok.	Yok.	Bilmiyor.
Müge Çiçeği	Var.	Yok.	Var.	Var.	Yok.	Var.

Tablo-18 üzerinde genel bir değerlendirme yapıldığında 10 katılımcı arasında;

- 7 katılımcının kardeşleri arasında erken evlilik yapan olmadığı, 3 katılımcının ise kardeşleri arasında erken evlilik yapan olduğu görülmektedir.
- 9 katılımcının çocukları arasında erken evlilik yapan yokken 1 katılımcının çocukları arasında erken evlilik yapan vardır.
- 8 katılımcının akrabaları arasında erken evlilik yapan varken 2 katılımcının akrabaları arasında erken evlilik yapan bulunmamaktadır.
- 6 katılımcının arkadaşları arasında erken evlilik yapan varken 4 katılımcının arkadaşları arasında erken evlilik yapan yoktur.
- 6 katılımcının komşuları arasında erken evlilik yapan varken 4 katılımcının komşuları arasında erken evlilik yapan yoktur.
- 6 katılımcının eşinin yakın çevresinde erken evlilik yapan bulunmazken 1 katılımcının eşinin yakın çevresinde erken evlilik yapan bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, 3 katılımcı da eşinin yakın çevresinde erken evlilik yapan olup olmadığını bilmemektedir.

Buna göre, katılımcılardan zorla kaçırılarak evlenen ve belirtilen gruplarda herhangi bir erken evlilik modeline rastlanmayan Gala Çiçeği hariç olmak üzere, diğer katılımcıların belirtilen gruplar içerisinde en az bir grupta erken evlilik yapan kişilerle ilişkisi

bulunmaktadır. Bu durum onların yaşadıkları çevrenin kültürel özelliklerini de yansıtır niteliktedir. Akrabaları, komşuları, arkadaşları ve kardeşleri arasında erken evlilik yapan kişilerin bulunması içinde yaşadıkları ailenin erken evliliğe ortam sağladığı ve yaşanan sosyal çevrede de erken evliliğin meşru bir boyut kazandığı olarak yorumlanabilmektedir. Burada katılımcılar arasında çevresinde hiç erken evlilik yapmayanlar ve çevresinde erken evlilik yapanların olması aynı zamanda il sınırları içerisinde kültürel farklılıklar olduğunu dolayısıyla da yaşanan ilçe, yaşanan köy hatta aile yapısına göre bile bu farklılıkların etkili olduğu görülmektedir.

Burada gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta, katılımcılardan sadece bir kişinin kız çocuğunun erken evlilik yapmış olmasıdır. Diğer katılımcıların çocuklarından erken yaşta evlilik yapan olmamış olması ve bu çocuklar arasında evli olanlar olmasa da daha önce katılımcıların erken evliliği istemediklerini belirtmiş olmalarından dolayı erken evlilik konusunda kültürel bir değişim yaratıldığı ya da yaratılacağı anlamını taşımaktadır. Burada katılımcıların kız ve erkek çocuklarının nasıl evlenmelerine onay verdikleri de önemli bir konu olurken, çocuklarından erken evlilik yapan ve yapmayan katılımcılara göre ayrı ayrı açıklamalar sunulacaktır. Buna göre daha önce de belirtildiği gibi Kana Çiçeği'nin çocuğu erken evlilik yapmıştır. Bu yüzden öncelikle Kana Çiçeği'nin kız ve erkek çocuklarına yönelik evlilik onayına bakmak ardından da diğer katılımcıların görüşlerini belirtmek yerinde olacaktır.

“...daha çocuktı yani. O hani evlilik yaşı değil bana göre. Evlilik yaşı değil daha küçük. Hem okul çağı daha. ... Kızımın okulunu bitirmesini isterdim. Eee okulunu bitirdikten sonra iş hayatına atılmasını isterdim. Ondan sonra da birini seviyosa hani o evet derse ben evet derdim. Ama mantık evliliği yapmak da istiyorduyduysa yapabilirdi. Yani işini eline aldıktan sonra evlenmesini isterdim”

Kızının nasıl evlendiği sorulduğunda ise şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kızım daa 14 yaşında kaçtı, evlendi. 2 çocuğu var şu anda. Şu an 22 yaşında. ...Okula gidip gelmedi işte eşi sürekli rahatsız etmiş hani beğendim gördüm sürekli araba tutup okula gidiyormuş, okulun önünde geziyormuş. Ondan sonra kendi de çocuk akli ya seviyor, kapılıyor. Bir gün de geldi bana dedi ki anne böyle böyle ben dedi folklöre katılıcam, geç gelicem dedi. 4te falan dağılırız ancak. Tamam dedim G... Ama çocukla çıktığını biliyorum. Biliyorum ama yani konuştum konuştum fayda etmedi, anlamadı. Artık çocuk akli kapılmış ya anlamadı beni. Ondan sonraa hocama söyleyim. Baktım geç geldi. Babasını

aradım. Babası o zaman belediyede çalışıyordu. Çöp kamyonu sürüyodu. Ardahan için baya bi dolaştı gezdi nereye gitti falan diye geç geldi. Ondan sonra bir telefon geldi işte dediler ki çocuk alıp G...’i gitmiş, kaçırmış okuldan almış gitmiş. Öyle hocam. Evliliği öyle oldu işte severek kaçtı o da. Şu an mutlu. Bi kızı, bi oğlu var. Eşini yine çok seviyor. Hani bazen soruyorum G... bir şeyler değişti mi? Yok diyo anne eşimi çok seviyorum. Hani yine dünyaya gelsem yine böyle S...’ı alırım. Eşi de çok iyi bir insan, çok sakın. Çok sakın bi eşi var. ...İstemeye ailesi gelecekti ben küçük olduğu için karşı çıktım. Vermek istemedim. Ondan dolayı da zaten cesaret edip gelemediler, gelmediler. Öyle tabi ki. İş ikisine kaldı. O şekilde evliliği gerçekleştirdiler.”

Kana Çiçeği’nin ifadeleri göz önüne alındığında, katılımcının erken evliliğe onay vermediği ancak Tablo-9’a göre, katılımcının evlilik yaşınının 15 olmasına rağmen kızınının 14 yaşında evlenerek annesinden daha erken bir yaşta evlendiği görülmektedir. Yine Tablo-16 göz önüne alındığında katılımcının gönüllü kaçarak evlenmiş olması da kızınının evliliği ile örtüşmektedir. Yine de katılımcının eğitim ve iş sahibi olma vurgusu bu konuda bilinçliliğin kazanılması açısından önemlidir. Kana Çiçeği’nin oğlunun evliliğine yönelik fikirleri ise şu şekildedir:

“Oğlumun nasıl evlenmesini isterim? Oğlum okulunu bitirsin. Zaten hani sporla ilgileniyor. İnşallah beden eğitimi öğretmeni olur, öyle istiyorum. Ee oğlumun işini eline aldıktan sonra okulunu bitirip bi mesleği olduktan sonra evlenmesini isterim. ...Severek diyecem ama ki tabi ki biraz sevgi de olacak evlilikte. Ama hani mantık evliliği bazen düşünüyorum. Mantık evliliği yapsın hani diyorum bilmiyorum. Bi yerde diyolar sevgi bitiyor. Ama ben onu da yaşamadım. Nasıl bitiyor? Onu da anlayamıyorum. Ama bilmiyorum yine de diyorum hem sevsin hem de mantığı, mantık yürütsün. Mantığıyla hareket etsin biraz da. Duygularıyla mantığını birbirine çok katıp karıştırmasın.”

Görüldüğü üzere, Kana Çiçeği oğlu için de eğitim ve iş vurgusu yapmıştır. Oğlunun severek evlenmesini istemiştir. Ancak sevginin yanında mantıklı davranması gerektiğini de vurgulamıştır.

Çocukları erken evlilik yapmayan katılımcıların kız ve erkek çocuklarının evliliği ile ilgili düşüncelerine bakıldığında ise;

Ağaç Minesi:

“Valla severek evlenmesini isterdim... Ama yine önce dediğim gibi yani iyi bir ailenin çocuğu olmalıydı, aile iyi olmasaydı kızım ne kadar isterse isteseydi asla

kabul etmezdim. ...Oğullarım da yine önce iyi bir aile kızı olmalı. Öyle. Yani çok karışmam ama onlara diyeceğim iyi bir ailenin kızı olsun.”

Doğu Haşhaşı:

“Önce okumalarını tavsiye edeceğim. Buna daha çok önem vereceğim. Bir meslek sahibi olsunlar. Bunu yaşamadığım için bari kızlarım yaşasın. Bir meslek sahibi olsaydım şimdi, Allah bilir benim kaderimde olsaydı yine burada olurdu, şimdi mesleğimi sürdürerek burada değildim belki de. Önce kızlarımın okumalarına bakacam, evliliği de onlara bırakacağım. Kimi isterlerse, severek, Allah nasip ederse inşallah. Zaten çok inatçı kafasına taktı mı takar. (Oğlunuzun nasıl evlenmesini istersiniz?) Beğendiği, sevdiği kızla evlensin. Gerçekten ben o konuda hiç şey değilim inşallah sevmediği bir kız olmayacak. Karar onun olacak çünkü evlilik onun.”

Begonya:

“Kızlarımın işte benim onayımı alarak ve düşünerek her şeyini detaylı düşünerek yani geleceğini hani geleceğini pişmanlıklar yaşamamak için her şeyin böyle ince ayrıntısını düşünüp ondan sonra karar vermelerini. Sadece sevdim diye hani körü körüne gidip evlenmek çok mantıksız. ...Her şekilde tamam sevebilir, ama mantıken de düşünmesi gerekiyor. (Oğlun olsaydı onun nasıl evlenmesini isterdin?) Onun da aynı şekilde.”

Orkide:

“Kızlarım, tabiki gene yaş eğer yaş olarak soruyorsanız dediğim bir yaşta evlensin istiyorum. Ayakları üzerinde durabilsin, mesleği olsun... Dediğim gibi yani bir mesleği olsun çok isterim. okumuş olsun kendi kültür seviyesi üst olsun ama çalışma imkanı gerçekten biraz nasibe bağlı. Çalışmasa bile çocuklarını iyi yetiştirsin. Yani daha bilinçli yetiştirsin ama çalışsında tabi ki. Yaşı da ortalama bir yaşa gelsin eğer kendinden ya da karşıdakinden eminse. Hiç acelemiz yok bu benim fikrim tabi ama onların fikri ne oluyor tabiki bilemiyoruz. ...Oğlum için de aynı şey geçerli. İyi bir insan karşıdakiyle anlaşabilen iyi bir insan hani dediğim yaşlarda olması erkekler için askerlik var bana göre askerliğini yapmış olması, işini kurmuş olması, ki herkes için gurur çok önemlidir. Evlendiğin zaman sen artık birilerinden para almak zorunda kalmayasın ki evlendiğin zaman kendi ayakları üstünde dursun ki daha çok özgüveni olsun ki aile reisi olabilsin.”

Katılımcıların ifadelerinde kız ve erkek çocuklarına yönelik eğitim, iş ve yaş vurgusu dikkat çekmektedir. Katılımcılar bunlara ek olarak kendi içlerinde hem birbirlerinin değindikleri hem de değinmedikleri farklı özelliklere de yer vermişlerdir. Bunlar

evlenilen eşin ailesinin iyi bir aile olması, oğullarının iyi bir aile kızı ile evlenmesi, ailenin onayının alınması, sevginin yanında mantığın da kullanılması, erkekler için askerlik şartı şeklinde sıralanabilmektedir. Ancak genel eğilim aşk evliliği yapmaları yönündedir. Bu durumda da akla Kana Çiçeği'nin erken evliliğe karşı olmasına rağmen kızının sevdiği için gönüllü kaçarak evlenmesinden kaynaklı olarak böyle bir durumda çocukları erken evlilik yapmamış olan katılımcıların özellikle de kızlarının erken evliliğini onaylayıp onaylamayacakları sorusu gelmektedir.

Gala Çiçeği:

“Yok hayatta, karşı çıkarım. ...Çünkü küçüktür ya o kendine bakmaz evine nerde bakar başa çıkar. Zate ben kardeşlerime bile karşı çıktım.”

Ağaç Minesi:

“Onaylamam yani en az 20. ...Ya çünkü yani önceden hani biz köylerde oturuyorduk ya her şeyin bilincindeydik mesela erken kalkardık yemek ekmek her şeyi yapardık. Ama şu andaki kızlar onların hiçbirini bilmiyor. Yani bir çay yapmayı bile bilmiyorlar. O yüzden de yani en küçük yaşı 20 olarak derim o da en küçük çünkü bilinçli değiller yani önceki kızlar daha bilinçliydi.”

Kırmızı Gül:

“Yok onaylamam ben. İstemem çünkü kendim erken yaşta evlendiğim için istemiyorum onun da evlenmesini. Çünkü yaşasın. Gençliğini yaşasın. Her şeyden hevesini alsın.”

Doğu Haşhaşı:

“Onaylamam. Çünkü erken olacak sonradan çok pişman olabilir. Boşanması olursa çok erken olur yani bilmiyorum... Karşıyım ben.”

Çocukları erken yaşta evlenmemiş olan katılımcılarda görüldüğü üzere, bu katılımcılar kız çocuklarının erken yaşlarda evlenmelerini istememişlerdir. Burada Gala Çiçeği ve Ağaç Minesi kız çocuklarının evi çekip çeviremeyecekleri vurgusu, Kırmızı Gül'ün içinde ukte kalan gençliği ve yaşayamadıkları, Doğu Haşhaşı'nın ise pişmanlıkları ağır basar niteliktedir.

4.2.2. Evlilik Kararının Değerlendirilmesi ve Sorgulanması

Araştırma konusu açısından erken evliliği deneyimleyen kadınların evliliğe yönelik bakış açısında önemli bir nokta, evlilik kararı noktasındadır. Burada özellikle katılımcının kendi evliliğine yönelik kararını nasıl değerlendirdiği, evlilik kararını kimin vermesi gerektiği, annesi ve kardeşlerinin evliliğine kimin karar verdiği, çocuklarının evliliğine kimin karar verdiği veya vereceği üzerine sorgulama yapılmıştır. Öncelikle katılımcının kendi evlilik kararına bakıldığında bu kararın daha kolay değerlendirilmesini sağlamak için katılımcılara 4 seçenek sunulmuştur. Bunlar:

- Ben karar verdim, ailem onayladı.
- Ailem karar verdi, ben onayladım.
- Ailem karar verdi, ailem onayladı.
- Ben karar verdim, ben onayladım.

Araştırma sırasında bu seçenekler dışında seçenek belirtilenlerin verdikleri cevaplar da seçeneklerin oluşturulduğu cümleler ile Tablo-19’da belirtilmiştir.

Tablo-19: Katılımcının Evlilik Kararı

Katılımcı	Evlilik Kararı
Kana Çiçeği	“Ben karar verdim, ben onayladım.”
Kiraz Çiçeği	“Ben karar verdim, ailem onayladı.”
Ortanca	“Ben ve ailem karar vermedik. Eşim karar verdi.”
Gala Çiçeği	“Ben ve ailem karar vermedik. Eşim karar verdi.”
Ağaç Minesi	“Ben karar verdim ailem onayladı.”
Kırmızı Gül	“Ailem karar verdi, ben onayladım.”
Doğu Haşhaşı	“Ailem karar verdi, ben onayladım.”

Begonya	“Ben karar verdim, ben onayladım.”
Orkide	“Ben karar verdim, ben onayladım.”
Müge Çiçeği	“Ailem karar verdi, ailem onayladı.”

Tablo-19 incelediğinde 10 katılımcıdan 3’ü evlilik kararını “Ben karar verdim, ben onayladım.” şeklinde değerlendirmişlerdir. 2’si evlilik kararını “Ben karar verdim, ailem onayladı.” şeklinde değerlendirmiştir. 2’si belirtilen seçeneklerden farklı olarak evlilik kararı konusunda “Ben ve ailem karar vermedi. Eşim karar verdi.” demeyi uygun bulmuşlardır. Katılımcılardan 2’si evlilik kararını “Ailem karar verdi, ben onayladım.” ve 1’i de “Ailem karar verdi, ailem onayladı.” şeklinde değerlendirmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların evliliklerinin aile ile birlikte karar olduğu söylenebilir, ancak tamamen kendi kararları olduğu söylenememektedir.

Evlilik kararını kimin vermesi gerektiği konusunda da bütünsel bir bakış açısı sunulabilmesi ve daha rahat bir karşılaştırma olanağının sağlanması için annenin evliliğine kimin karar verdiği, kardeşlerin evliliğine kimin karar verdiği ve çocukların evliliğine kimin karar verdiği veya vereceği Tablo-20’de belirtilen şekliyle sunulmaya çalışılmıştır.

Tablo-20: Evlilik Kararına Yönelik Sorgulamalar

Katılımcı	Kim Karar Vermeli?	Annenin Kim Karar Verdi?	Kardeşlerinin Kim Karar Verdi?	Çocuklara Kim Karar Verdi?/Verecek?
Kana Çiçeği	Evlenecek kişilerin kendileri	Babası	Kendileri	Kendileri
Kiraz Çiçeği	Anne ve baba, sonra çocuk	Babası	Kendileri	Kendileri ve aile
Ortanca	Anne ve babası	Ailesi	Kendileri	Katılımcının kendisi
Gala Çiçeği	Anne ve baba,	Kendisi	Kendileri	Anne ve baba

	sonra çocuk			
Ağaç Minesi	Anne ve baba, sonra çocuk	Babası	Kendileri veya babası	Anne ve baba, sonra çocuk
Kırmızı Gül	Evlenecek kişilerin kendileri	Kendisi	Babası	Kendileri
Doğu Haşhaşı	Evlenecek kişilerin kendileri	Kendisi	Kendileri veya babası	Çocuklar, anne ve baba
Begonya	Evlenecek kişilerin kendileri ve aile onayı	Anne ve babası	Kendileri	Kendileri ve aile onayı
Orkide	Evlenecek kişilerin kendileri	Babası	Kendileri veya annesi	Kendileri
Müge Çiçeği	Evlenecek kişilerin kendileri ve aile onayı	Annesi	Kendileri	Kendileri

Tablo-20 incelendiğinde evlilik kararını kimin vermesi gerektiği noktasında evlenecek kişilerin kendilerinin karar vermeleri gerektiği vurgusu hakimken ailenin onayı da göz ardı edilmemiş, bazı katılımcılar evlilik kararının anne, baba ve çocuk tarafından, bazıları da evlilik kararının anne ve baba tarafından alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların annelerinin evlilik kararı incelendiğinde ise genelinin evlilik kararının babası tarafından verildiği görülmektedir. Katılımcıların kardeşlerinin ise genel olarak evlilik kararlarının kendileri tarafından verildiği bulgusu elde edilmiştir. Katılımcıların çocuklarının evliliklerine kimin karar vereceği noktasında ise genel eğilim çocukların kendilerinin karar vermesi noktasında olurken burada anne ve babanın da karar ve onayı göz ardı edilmemiştir. Bunun yanı sıra, katılımcılar içerisinde çocuklarının evliliğine katılımcının kendisinin kararı ile anne ve babanın karar vermesi gerektiğini belirttikleri durumlar da olmuştur.

4.2.3. Nikah Türü

Nikah, daha önce de belirtildiği gibi evliliğin gerçekleşmesinde bir araçtır. Nikah, imam (dini) nikah, resmi nikah ya da hem dini hem resmi nikah şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle erken yaşta gerçekleşen evliliklerde hukuki yaş sınırına uyulmadığı için önce imam nikahı yapılmaktadır. Ardından da reşit olunması ya da aile izninin alınarak mahkeme kararının çıkarılması ya da yaşın büyütülmesi ile resmi nikah yapılmaktadır. Resmi nikahın evlilikten çok daha sonra yapıldığı, hatta yapılmadığı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Ancak genel eğilim önce imam nikahı sonrasında ise resmi nikahın yapılması yönündedir.

Tablo-21: Katılımcı ile Annesinin Yaptıkları Nikah Türü

Katılımcı	Katılımcının Nikah Türü	Annesinin Nikah Türü
Kana Çiçeği	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Kiraz Çiçeği	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Ortanca	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Gala Çiçeği	Sadece resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Ağaç Minesi	Önce resmi nikah sonra imam nikahı	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Kırmızı Gül	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Doğu Haşhaşı	Önce resmi nikah sonra imam nikahı	Önce imam nikahı sonra resmi nikah

Begonya	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Orkide	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah
Müge Çiçeği	Önce imam nikahı sonra resmi nikah	Önce imam nikahı sonra resmi nikah

Tablo-21’de öncelikle katılımcıların yaptıkları nikah türüne bakıldığında genelinin önce imam nikahı, sonra resmi nikah gerçekleştirdikleri görülmektedir. Katılımcılar içerisinde sadece resmi nikah yapan ve önce resmi nikah sonra imam nikahı yapanlar da mevcuttur.

Kana Çiçeği:

“Önce imam nikahı kıydılar, ondan 15 gün sonra resmi nikah kıydı. ...Yaşımı büyüttüler. (Mahkemeye mi?) Evet.”

Ortanca:

“Evlenirken önce imam nikahı yapılıyor. Ondan sonra resmi nikah... Sonradan yapıldı... Evet 18 olunca. ... Benim resmi nikahım yok şu anki eşimle. Üç seneyi doldurdum yani. O da ayrı bir hikaye zaten bunun daha fazla süreceğini zannetmiyorum. ...İmam nikahı. Ama imam nikahlı gelmedim, bilerek gelmedim. Bana demişti ki boşanmışım, eşimden ayrılmışım üç senedir. Ben de boşandığuma göre... Bir sene peşimde gezdi zaten. Neyse işte yüzükleri taktık ertesi gün dedim ki nikah için gün alalım dedim. Öğrendim ki eşimden boşanmamış. Eşi boşanma kararına itiraz etmiş, Yargıtaya göndermiş, Yargıtay'dan daha karar gelmemiş. Yani boşanma daha gerçekleşmemiş o yüzden nikah yapamıyorsun. İşte bugün gelir, yarın gelir diye götürdü beni avukatına. O da çok fazla uzun sürmez dedi yenge. Belki 15 gün belki de bir aya en fazla gelir dedi boşanma kararı, sonra evlenirsiniz. Ondan sonra biz eşyamızı aldık geldik, bir de dul kadınsın ya beraber gezdin mi hemen laf ediyorlar komşular. Zaten aynı günde imam nikahı yapmıştık. Babam da, git evinde otur bugün yarın nikah yapılacak dedi. Nikahını yapar oturursun dedi. Üç sene geçti daha ortada nikah yok.”

Kırmızı Gül:

“Sade bir nikah yaptık. O zaman hamileydim zaten nikahta. ...dini nikah oldu. Ondan sonra resmi nikah. Dini nikah nişanlıydım geldim burda oldu. Sonra da işte hamileyken de gittik nikahı kıydık. ... Hatta nikahım olmuyodu. Nikahıma babamlar geldi, imza attı. Nikahımı yapan hakim bana dedi kızım sen kaçmış mısın babangil seni görmek istemiyorlar neden gelmiyorlar bende dedim iş güç sonra onlar geldi ondan sonra nikahım kıyıldı yoksa yine kıyılmıyordu nikahım...”

Katılımcıların ifadelerine göre önce resmi nikahları ardından da imam nikahları gerçekleşmiştir. Burada önemli olan husus, resmi nikahın gerçekleştirilebilmesi için mahkeme ile yaşın büyütülmesi, aileden imza alınması ve 18 yaşının beklenmesine yönelik yapılan vurgulardır. Diğer yandan, Ortanca'nın şu an imam nikahı ile ikinci evliliğini yapmış olması ve resmi nikahın eş tarafından gerçekleştirilmek istenmemesi, imam nikahının karşı iki cinsten kişilerin birlikteliklerini meşrulaştırarak toplumsal açıdan herhangi bir tepki alınmasını önlediği şeklinde görülmektedir.

Müge Çiçeği:

“Önce nişanlıyken düğünüm bir ay kala bir dini nikah oldu. Ondan 4-5 sene sonra da resmi nikahımız oldu. (Gülüyor.) Daha fazla. 3 yıl öylee. Tabi. 18'i bekledik. Ondan sonra çocuk oldu. Kızım üç yaşındaydı. Biz gittik, resmi nikah yaptırıldı. Ondan sonra çocuğun kimliği çıktı. Hatta kaynatam kendi üstüne kızımı kaydedecekti de etmedi.”

Katılımcılardan Müge Çiçeği de önceki katılımcılar gibi önce imam nikahı ardından da resmi nikah yaparak evlenmiş ve resmi nikahın yapılabilmesi için 18 yaşını beklemiştir. Ancak katılımcı ifadelerinde imam nikahının getirdiği sorunlardan birini vurgular niteliktedir. Bu sorun, imam nikahı sonrasında dünyaya gelen çocuklarının kimlikleri noktasında karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir sorun yaşanmaması, resmi nikahı yapmayı gerektirmektedir.

Ağaç Minesi:

“Valla önce belediyede nikah yaptım ondan sonra işte tam düğün gecesi yani kına gecemde de imam nikahını kıydılar. Öyle. Yani her şey usulüne göre evlendim.”

Ağaç Minesi önce resmi nikah ardından imam nikahı yapmanın usule uygunluğunu vurgulamıştır. Diğer katılımcılara göre böyle bir usul farklılığının olması, aynı il içerisinde bile yaşanan ilçe, köy v.s... bağlı olarak kültürel değişimlerin olduğunu ve ona göre meşrulaştırmalar yapıldığını göstermektedir.

Gala Çiçeği:

...beni aileme göstermedi zaten bir yıl ben hiç ailemi görmedim. Bir yıldan sonra şey yaptılar u ailesini çağırdı artık barıştılar ondan sonra zate 8 yıl mı 9 yıl sonra mı ne resmi nikah yaptı. 2009' da resmi nikaha geçti. ... beni zaten hiç bir yere götürmediler sadece bir odaya koydular iki şahit getirdiler. Zaten imam nikahı falan yok idi. O kadar söyledim dedim hani imam nikahı falan. Dedi bize imam nikahı yok. Sonra baktım ki dedi resmi nikah yapıyorum. Ya zate onu da ailem zorladı. Dedi resmi nikah yapın. Sonra sen ne biliyim adama bir şey olursa falan babam şey yaptı. Ailem yani dedi resmi nikah yapınlar. Onlar da tamam dedi resmi nikah yapamaz. ... Beni bir iki eve getirdiler bir odaya koydular orda benim bir imzayı istediler abisi dedi imzayı verirsin vermezsen sen bilirsin ne yapacağımı. Ben de dedim tamam, imzayı veriyorum. İmzayı verdim ama korkarak verdim.”

Katılımcılardan Gala Çiçeği ise sadece resmi nikah ile evlilik gerçekleştirmiştir. Bu durumu eşinin kültürel ortamında imam nikahının olmaması ile açıklamıştır. Bu durum da Ağaç Minesinde olduğu gibi aynı il içerisindeki farklı adetler ile açıklanabilir. Diğer yandan, Gala Çiçeği'nin 8-9 yıl eşiyle nikah yapmadan yaşadığı da gözden kaçırılmamalıdır. Diğer bir önemli nokta ise resmi nikahın usulüne göre gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Normal bir durumda resmi nikah yapılırken bir nikah memuru, gelin ve damat, en az iki de şahit olması gerekirken; bu evlilikte böyle bir durum yaşanmamış, nikah gayri meşru yollarla gerçekleştirilmiştir.

Tablo-18'e göre, katılımcıların gözünden katılımcıların annelerinin yaptıkları nikah türü incelendiğinde ise tüm annelerin önce dini ardından resmi nikah yaptıkları görülmektedir. Bu durum ise şu şekilde açıklanmaktadır:

Kana Çiçeği:

“Annem de önce imam nikahı, zaten o zaman öyleydi, daha sonra da belediye nikahı olmuşlar ama kaç yıl sonra olmuşlar ama onu bilmiyorum. O zamanlar hemen belediye nikahı yok zaten kaynanam kaynatam var diye utanıyorlar.

Diyemiyorlar ki bizi resmi nikah yaptır. Kayın kaynata anca diyecek ki oğluna götür bir çocuk doğacak okul yaşına gelecek çocuğu okula kayda götüreceksin kimlik yok kimin çocuğu anne baba yok ortada kimlik yok o zaman belediye nikahı yapıyorlarmış. O zamanlar gelin için resmi nikah istemek utanç verici diyemiyor ki kaynatasına beni nikah yapsanıza. Öyle dediği zaman da kaynana kaynata hayırdır seni biz bıraktık mı boşadık mı ne acele var yaparız diye tepki gösteriyorlarmış. (Gülüyor.)”

Kırmızı Gül:

“Annemgil işte önceden biliyorsunuz eski devirleri imam nikahını, onlar da imam nikahı sonra resmi nikah. Annem hiç gelinlik falan giymemiş bir şey yapmamışlar.”

Yapılan açıklamalara göre, katılımcıların annelerinin evliliklerinde bağlamsal ve zamansal olarak bakıldığında, imam nikahının daha yaygın yapılıyor olması ve eşlerinin ailelerinin yanında söz haklarının olmamasından dolayı imam nikahı daha meşru bir yol olarak görülmüştür.

Ağaç Minesi:

“Annem önce imam nikahıyla evlenmiş, ondan sonra işte 3-4 çocuğu olunca çocuklarını kaydettirirken babam annemi de o zaman kayıt yaptırıyor.”

İmam nikahı daha meşru bir yol olarak görülmüş olsa da Ağaç Minesi’nin belirtmiş olduğu gibi ilerleyen zamanlarda çocuğun kimliğinin çıkarılmasında sorunlar yaşanmaktadır. Böyle bir durumda çocuğun kimliği büyükanne-büyükbabası üzerine olacaktır ya da resmi nikahın yapılması ile gerçek anne ve babasının üzerine olacaktır. Burada da karşılaşılan durum, bu yönde olmuştur.

4.2.4. Erken Evlilik İle Yaşanan Toplumsal Sorunlar

Erken evlilikler neticesinde özellikle de kaçarak yapılan evlilikler neticesinde toplumsal olarak birçok sorunla karşılaşılmaktadır. Bunların başında evlenen kişilerin aileden soyutlanması, uzun süren kırgınlıklar, aileler arasında sorunların meydana gelmeye başlaması gelmektedir. Erken evliliklerin diğer yapılaş biçimlerinde de aile dışında diğer sosyal çevreden yadırgama ya da araya mesafe koyma gibi durumlara rastlanmaktadır.

Kana Çiçeği:

“Valla tepkilerimiz büyüktü ama arkadaş çevremiz iyiydi. Eşimin olsun benim olsun hani anlayışla karşıladılar. Ama ailelerimiz tabi ki karşılamadı. ...Tepki şöyle: Onun ailesi şu an evlendirecek durumumuz yok dedi. Zaten evde bir tane gelinimiz var hani ikinciye bi ihtiyacımız yok. Şu an oğlumuz daha iş sahibi falan olsun, şu an çok erken evliliğe dediler. Benim ailem yine aynı tepkisi hani annem zaten komşudur diye istemiyodu. Gözümün önünde girip çıkacaksın olur ya bir huzursuzluğun olacak bir tartışman olacak dışarı çıktığın bi zaman yüzünde bir üzüntü gördüğüm zaman üzülcem, ondan dolayı ailem de istemiyodu. İstemsiz öylee. (Kaçtıktan sonra nasıl tepki verdiler peki?) Kaçtıktan sonra? Kaçtıktan sonra da o zaman zaten olan olmuştu. Ondan dolayı bir sıkıntı yaşamadım. Eşim de yaşamadı. Ondan sonra zaten hoş gördüler. (Aranızda küslük falan yaşandı mı?) Yok yok öyle bir şey yaşanmadı. Zaten hemen barışıldı.”

Katılımcı, arkadaş çevresinde herhangi bir tepki ile karşılaşmadıklarını belirtmektedir. Ancak katılımcının ifadelerinde bir nokta dikkati çekmektedir. Bu da kayınvalidesinin evde bir gelin olduğunu ve ikinci geline ihtiyaç olmadığını ifade etmesidir. Bu durum, gelinin erkeğin ailesi ile yaşamasının istendiği ve gelinin ev işlerinden sorumlu bir çalışan ya da görevli birisi olarak görüldüğü sonucuna varılmaktadır. Bu esnaf tabiriyle “Çalışacak elemana ihtiyacımız yok” şeklinde okunabilir. Diğer yandan, katılımcının aileden habersiz bir kaçış gerçekleştirmediği aşıkardır. Şöyle ki katılımcı, ifadelerine göre anne ile evlilik isteğini konuşmuştur. Ancak anne, komşuluktan dolayı herhangi bir sorun yaşandığında duyacağı üzüntüyü belirterek karşı çıkmıştır. Dolayısıyla çözüm kaçmakta bulunmuştur. Katılımcı, kaçtıktan sonra da ailesi ile arasına herhangi bir mesafe girmediğini belirtmiştir. Burada diğer bir konu da katılımcının kızının kaçarak evlenmiş olmasıdır. Bu yüzden katılımcıya diğer katılımcılardan farklı olarak kızının kaçarak evlenmesine aile olarak nasıl tepki gösterdikleri hakkında ek bir soru sorulmuştur. Bu soruya alınan yanıt ise şu şekildedir:

“Zaten kaçtığımda ben bitmişim de. (Gülüyor) O farklı bir olay. Çok üzülmişim aşırı hastanelik oldum yani. Ama kendisine hiç belli etmedim. Çünkü çocuk olduğu için onun psikolojisiyle oynayamazdım. Hatta onun seviyesine indim. Nasıl diyim, anne ben çok seviyorum, tamam kızım seviyorsun Allah mutlu etsin ne diyim annecim diyordum. Onu üzecek şeyler konuşmuyordum, onun fikrini değiştirecek sohbetler etmiyordum onunla. Zaten diyordum yaşayacak yaşadıkça da anlayacak neyin ne olduğunu, benim zaten kanıtlamama gerek yok iş işten geçmiş bitmiş yani. Ben şimdi kalkıyım hayır bu öyle böyle, ona verimli olamam. (Babası nasıl tepki gösterdi?) Babası o konuda

çok destek oldu. Ona ben üzüliyordum falan. Hatta babası bana dedi S... hadi seni düğününe götürücem yeter üzülmeye ağlama. Derken baktım kaynanası kaynatası geldi bizi aldı düğününe gittik. Öyle yani. Şu an iyi mutlu. Onu üzmedim hiç. Hatta çok çok destek oldum. Kızım üzüldüğün anda aileye karşı eşine karşı kırıldığın anda beni arayabilirsin benimle konuşabilirsin. Ailesi de eşi de çok anlayışlıydı. Ondan dolayı hiç üzmediler. Hatta G...le çocuk oldular G...le büyük oldular. Eşi G...den 10 yaş büyüktü. G... 'in yaşına iniyodu. G... ne şekilde hareket ediyorsa o da o şekilde hareket ediyodu.(Gülüyor.)”

Katılımcı, kızının kaçarak evlenmesi üzerine kızının yaşının küçük olmasından dolayı ona herhangi bir tepki göstermemiştir. Aksine, kızına daha çok destek olmaya çalışmış ve tecrübe edinmesini istemiştir. Herhangi bir sorun yaşadığında ailesinin yanında olduğunu göstermek isteyip kızını yalnız bırakmamıştır. Bu durum, her durumda çocuğun sahiplenildiği ve ister iyi isterse de kötü her durumda çocuğun korunduğu ve yanında bulunduğu anlamına gelmektedir. Ancak, bu gerekçeyle çocuğun yaptığı her hata onaylanmamalıdır. Çünkü bu durum, hataların meşrulaştırılması ve devam ettirilmesi olarak karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla katılımcı kendisi ve kızı açısından iyi bir davranışta bulunduğunu düşünüyor olsa da bu durum ilerleyen zamanlarda torunun da kaçarak ve erken yaşlarda evlenmesi ile sonuçlanabilir. Bu yüzden herhangi bir tepki olarak olmasa da yine de yapılan davranışların sonuçlarının neler olabileceğine dair bir bilgilendirmede bulunulması ve çocukların ona göre yetiştirilmesi gerekmektedir.

Diğer katılımcıların erken evlilikleri sonucunda yaşadıkları toplumsal sorunlara bakıldığında ise katılımcılardan bir kısmının yaşadıkları yer ve zamanın koşullarına göre yani bağlamsal olarak erken evliliklerin özellikle de görücü usulü evliliklerin normal olduğu dolayısıyla da herhangi bir sorunla karşılaşmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Kiraz Çiçeği:

“Valla herhangi bir zorluk yaşamadım. Aslında severek dedim ama görücü usulüydü yani çok fazla hani konuşmamız falan olmadı. ...Görücü usulü aslında. Severek dediysem de hani önceden bundan kaç yıl önce öyle şey falan yoktu zaten. Herhangi bir tepki almadım. Normaldi bizim zamanımızda.”

Doğu Haşhaşı:

“Bilmiyorum herkes normal görmüştü. Bildiğin bizim köyde görücü usulü evlilik.”

Katılımcılar arasında yaptıkları evlilikler neticesinde olumsuz sonuçlarla karşılaşanlar da bulunmaktadır. Şöyle ki katılımcılardan eşinin ailesiyle olan sorunları nedeniyle evliliğini onaylamayanlar olmuştur. Diğer yandan, annenin evliliği onaylamadığı durumlar görülmektedir. Arkadaşlar ve sosyal çevreden evlilik yaşının küçük olduğuna dair vurgulamalar yapılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, kaçarak evlenen katılımcılar ise aileleri ile aralarında kırgınlık yaşamışlar ve eleştirilerin odağı haline gelmişlerdir.

Ortanca:

“Hiçbirimiz istemiyorduk. Hiç kimse istemiyordu. Diyordular ki bu aile babalarını dövüyorlar. Gerçekten de öyleydi kendi gözlerimle gördüm babalarını dövüyordular. Birbirlerine küfür ediyordular sonra hiçbir şey olmamış gibi o çocuklar aynı sofraya oturuyordu yemek yiyorlardı. (Yani hiç tepki almadınız birazcık korku vardı öyle mi?) Zaten herkes biliyordu yaşananları. Biraz üstüme gelmişlerdi ya o süreçte, kimseyle de pek bir şeyim olmamıştı. Söyleniyordular konuşuyordular arkadan bir sürü söz söylüyordular bana.”

Ağaç Minesi:

“Valla ilk evlendiğimde annem istemiyordu... Hani diyordu ki köyde oturuyor sen köydeki işleri yapamazsın edemezsin diyordu. Babam da dediki memurdur yeri gelir alır gider dedi. Ondan sonracağıma köydekiler de işte dediki senin kızın köy işinden ne anlar ki kaldırdın köye verdin dedi. Ama kendi açımdan hiçbir sorun yaşamadım...”

Kırmızı Gül:

“Valla arkadaşlarımı görüyodum ya bazen çok pişman oluyodum, arkadaşlarım daha becardılar. Ondan sonra bana diyorlardı neden evlendin daha yaşın küçük. Gerçekten küçüktü yaşım. İşte dedim oldu. Babamı da kırmadım çünkü bi kız kardeşim kaçtı 1 hafta sonra da ondan sonra ben nişanlandım dedim babam zaten üzüldü, şey etti. Bi de babamın sözüyle evlendim, bi de kendim istemiyodum. Babam işte dedi et et ben de ettim. Çevrem dedi etmiyeydin daha

küçüktün çocuktun niye evlendin. Dedim işte oldu kader. Şu anda bir sıkıntı yok Allah'a şükür çok ta mutluyum şimdi."

Begonya:

"Yani çok büyük olay yaratılmadı ama yani baya eleştiri kınama psikolojik baskı..."

Orkide:

"Kırgınlık oldu tepki öyle oldu yani susmak da bir tepkidir ya yani gerçekten. Öyle sessiz kaldılar ama konuşmadılar benimle. Düğünüme gelmediler."

Katılımcılar arasında hem olumlu hem de olumsuz tepkiler alanlar da bulunmaktadır.

Buna göre;

Gala Çiçeği:

"Aldım. Herkes bana diyordu sen bu yaşta evlenmişsin bu adamla nasıl evlilik yürütüyorsun. Ama milletin sözünü dinlemiyordum. Ben biliyordum ben isteyerek gelmedim kendimi biliyordum. Her şey zor ya hayat olsun insanlar olsun güven olsun zor ya gerçekten hayat zor. Zaten benim aklım olsaydı şu yaşta evlenirdim 25 veya 26 evlenirdim. O zaman kendimi toplardım bir şeyler düşünürdüm hayallerimi gerçekleştirirdim. Hayalleri de s... et de o zaman artık bilecektim ben 25 yaşındayım bu işi kaldırırđım ev olsun çocuk olsun kaldırabilirsin. Bence bu yaşta insan evlenirse uygundur. 12-13 yaşında nasıl hamile olacaksın nasıl eve bakacaksın Allahım bir kabus ya. Ben hep kardeşlerime söyledim küçük yaşta da evlenmedi kardeşlerim hepsi 18 19 yaşında evlendi. Büyük ablam 23-24 yaşında evlendi. (Olumlu bir tepkiyle karşılaştın mı hiç?) Gördüm. Olumlu tepki de gördüm. Onun bir yeğeni vardı. O sevdiği kızı aldı. O kız da onun yaşındaydı oraya gittim ne bileyim ya bir şekilde bir yerden de olumlu gördüm. Bir yanda diyordu sen bu adamla iyiki evlenmişsin. Gerçekten başta çok iyiydi sadece şiddet olmasaydı belki evliliğe iyi kötü devam ederdim. Sonuçta okumuş insandan hiç bir gün zarar gelmezdi. Sonuçta eşim okumuştı ne bileyim bana söz vermişti sana okuma yazmayı da öğretirim. Ondan sonra zate ne bileyim ya gerçekten psikolojim şu an sıfır yani."

Katılımcılardan Gala Çiçeği zorla kaçırılarak evlendirilmişti. Bunun sonucunda çevreden evlendiği kişiye yönelik hem olumsuz hem de olumlu tepkiler almıştır. Diğer yandan, katılımcı kendi kendisine de nasıl evlendiği şeklinde tepki göstererek kendi durumunu kardeşlerinde engelleme girişiminde bulunmuştur.

Müge Çiçeği:

“Nasıl tepkiler aldım? Çok olumlu da aldım olumsuz da aldım. Nasıl olumlu aldım; beni bir kaç defa kaçırmaya kalktılar. O yüzden iyi oldu en azından başı bağlandı, hani çocuğu zoraki kaçıracığına... Olumsuz oldukları da hani ablam nişanlı. Artı yaşım küçük. İuu biri oradan diyor ki niye evlendin? Diğeri burdan diyor niye evlendin? E tabi benim söz hakkım olmadığı için, abimle babam bayağı bayağı tartıştılar. Abim, niye verdin diye biraz bayağı bi sinirlenmiştiler. Annemle babam bayağı bir kavga ettiler (gülüyor) beni verdikleri gece. Bayağı bi olaylı oldu yani.”

Katılımcı, zoraki kaçırılmasının engellenmesi adına evliliği yönünde olumlu tepkiler almıştır. Diğer yandan da ailesi içerisinde kendisine karşı olmasa da aile üyelerinin birbirlerine karşı tepkileri olmuştur. Çünkü baba dışında hem ağabeyi hem de annesi evliliğini onaylamamıştır. Bu yüzden babaya tepkiler gösterilmiştir.

4.2.5. Kültürel Özellikler Çerçevesinde Erken Evlilikler

Erken evliliklerde etkili olan en önemli faktör kültürel yapıdır. Bu yapı içerisinde atasözlerinden gelenek ve inançlara dek her şey dahil edilebilmektedir. Tüm bunlar bir bütün halinde düşünüldüğünde toplumsal cinsiyet kalıpları üzerinde oldukça önemli bir küme oluşturmaktadır ve buna göre de toplumun kadına bakışı belirlenmektedir. Burada da konu itibarıyla kültürel yapının erken evliliklerle ilgili yanı sorgulanmıştır.

Kiraz Çiçeği:

“Kız çocuğu okumuyorsa bir an önce diyorlar gitsin yuvasını kursun, eğer okula gitmiyorsa erken yaşta gitsin yuvasını kursun diyorlar. Saçma bişi yani.”

Ortanca:

“Toplumda böyle gelmiş böyle gidiyor. Kız çocuğudur belli bir yaşa geldi mi, 18 olmadan da hayırlı bir koca bulalım, bir evi olsun, maaşı olsun verelim, gitsin otursun yesin diyorlar. Başlarından mı atmaya çalışıyorlar ne yapmaya çalışıyorlar bilmiyorum. Aman gitsin daha ne olacak bir evi var çocuğun arabası da varmış gitsin evlensin diyorlar.”

Doğu Haşhaşı:

“Olumlu gördükleri için bazen de zorunlu bir şey... Erken evlilik yöremizde normal bir şeydir. Bazen kız tarafı istiyor ki evlensin, bazen de erkek tarafı diyor ki ben bu kızla evleneceğim. Bazen de aileler istediği için evlendiriyorlar. Bazen de bir sıkıntı çıkıyor, Aile diyor ki kızımızı evlendirsek daha iyi. Yani her türlü şey olabiliyor.”

Begonya:

“Yani işte adı çıkmasın. Gitsin bir an önce gitsin yuvasını kursun. Hani birileri bir şey yapar zarar verir ne biliyim adını çıkarırlar gibi bence bunlar yanlış. Ya da biriyle ismi konuşulmuşsa tamam bu rezil rüsva oldu verelim gitsin o düşünceler var.”

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, öncelikle erken evliliklerin normal olarak algılandığı kültürel bir yapı ile karşılaşılmaktadır. Bu yapı içerisinde okumayan kız çocuğunun evlendirilmesi, adının çıkması ya da diğer bir deyişle sosyal çevreden yakıştırama yollu sözlere, davranışlara maruz kalınması korkusu, maddi durumu iyi olan biri ile kız çocuğunun 18 yaşına gelmeden evlendirilmesi gerektiği düşüncelerine rastlanmaktadır.

Katılımcılar içerisinde böyle bir durumun olmadığını ifade edenler de bulunmaktadır. Buna göre;

Ağaç Minesi:

“...Ya hani şimdi ben yaşadığım çevrede hani illa ki kız 17-16 yaşında evlensin diye bir şey görmedim ben. Ama diğer taraflar nasıldır bilmiyorum. Yani ben bu Ardahan olarak konuşuyorum ama ben öyle çok illa sen 17-16 yaşındasın evlen diye bir şeye hiç şahit olmadım.”

Katılımcı Ardahan’da erken evlilik ile ilgili herhangi bir kültürel yapı unsuruna rastlamadığını belirtmiştir. Diğer katılımcıların ifadelerine karşın bu katılımcının böyle bir ifadeye bulunmuş olması da kültürel yapı içerisindeki farklılaşmalar ve benimsenen farklı kültürel özellikler olmasından kaynaklanmaktadır.

Kana Çiçeği:

“İuu şöyle: Hani atıyorum. Diyelim 14 yaşında giden bir çocuk, erkeğin ailesi şöyle düşünüyor; bu çocuk gelmiştir, ben bunu kolaylıkla yetiştirebilirim. Hani kendime sahiplendirebilirim. Ondan sonra kendi kültürümle yetiştirebilirim tamam mı? Onun kültürüyle değil, onun ailesinin kültürüyle değil de ben kendi kültürümle yetiştirebilirim tamam mı? Bu şekilde onların avantajı oluyor. Faydalanmış oluyolar tamam mı? Hani bu da üzücü durum. Bunu hiç sevmem. Ben onaylamıyorum. Atıyorum benim kızım 14 yaşında gitti. Bu kaynanasının işine geliyor. Ben G...’i kafama göre yetiştiririm. İstedğim gibi yönlendiririm. Komşu olsun, akrabaya karşı olsun, anne babasına karşı olsun istediğim gibi örgütleyebilirim, yönlendirebilirim. Bu hoş bir şey değil, çocuk yaşta evlilikler karşı ki tarafın işine öyle geliyor.”

Bu katılımcı, diğer katılımcılara nazaran konuya farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Buna göre, erken evliliklerde amaç erkeğin yaşam tarzının benimsenmesi isteği olarak yorumlanabilmektedir. Dolayısıyla erken evliliklerde kadının kendi yaşam tarzını değil, eşinin yaşam tarzını sürdürmesi ve yaşatması beklenmektedir.

4.2.5.1. “Erken Kalkan Yol Alır.”

Kültürel yapının derinliğine inildiğinde ve daha detaylı bir sorgulama yapıldığında bu yapının bir unsuru olan atasözleri üzerinden de erken evlilikler konusunda bir sorgulama yapılmıştır. Buna göre, erken evlilik ile ilgili katılımcılar “Erken kalkan yol alır.” atasözünü örnek vererek bu söz üzerinden yorumlamalar da yapmışlardır. Görüşme sırasında aklına herhangi bir atasözü gelmeyen katılımcılara ise diğer katılımcıların bu sözü örnek veriyor olmaları göz önünde bulundurularak yine bu atasözü söylenmiş, bunun üzerinden düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir.

Kiraz Çiçeği:

“Erken evlenenle erken kalkan yol alır bişi gibi. Erken evlilik nasıl olur hani rızası varsa mantiken ben kesinlikle karşıyım erken evliliğe. İstemiyorum ama toplumumuzda tabii ki var yine deee o atasözleri saçma bence kim söylemişse.”

Kırmızı Gül:

“Bence iyi değil katılmıyorum bazı sözlerine. Erken yaşta hayatını kur falan bence iyi değil. ...Benim yaşım 23 yaşımdayım. Benim yaşımdakiler geziyor

bende çocuklara bakıyorum eve bakıyorum ne var yani ne hayatı ne çocuğu ne şeysi.”

Katılımcılar, “Erken kalkan yol alır.” sözü üzerinden hareket ederek atasözlerine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu düşüncelerinde, bu sözün erken evliliği onaylayıcı olduğu görüşü yatmaktadır. Dolayısıyla erken evliliği onaylamadıkları gibi atasözlerini de yanlış bulmuşlardır. Bu durum, kültürel yapının tüm unsurlarının tamamıyla benimsendiği ya da benimseneceği anlamına gelmemesi açısından önem teşkil etmektedir.

Katılımcılar içerisinde “Erken kalkan yol alır” sözüne bir yönüyle katılan bir yönüyle de katılmayan katılımcılar da mevcuttur. Bu noktada elde edilen bulgular şu şekildedir:

Ağaç Minesi:

“Mesela erken evlenen yol alır falan diye. ...Ya işte bazılarına katılıyorum bazılarına katılmıyorum diyim. ...Mesela erken evlenen az önce kendimden dediğim gibi tek benim için önemli olan çocuklarım büyüdü mesela ben yaşanmadan onların evliliklerini düğünlerini falan görebilcem. O güzel. Onun haricinde işte dediğim gibi yani eşinle hani ömrünü daha çok geçiriyorsun. Mesela diyelim bi 30-40 yaşında birisiyle evleniyorsun. Yani onu ne kadar iyi bir yaşam geçireceksin ki? Sen 40 yaşındasın o 40 yaşındasın, yani senin kuralların farklı onun kuralları farklı. Yani 40 yaşında yapılan bir evlilikle 20 yaşında yapılan bir evlilik bence 20 yaşında yapılan evlilik daha iyi. Ama 40 yaşında yapılan bir evliliği ben çok ta doğru bulmuyorum.”

Orkide:

“Mesela erken evlenen erken yol alır. (Gülüyor.) Şöyle katıldım; küçük çocuk olmasaydı erken evlendiğim için şu anda çocuklarım kocaman. Genç anne olarak görüyorlar. (Gülüyor.) Ama doğru bir şey değil, çok katılmıyorum. Geç evlensen de yol alırsın.”

Buna göre, “Erken evlenen yol alır” sözüne katılımcıların katıldıkları nokta çocuklarının büyümüş olmalarına rağmen kendilerinin genç bir anne olmalarıdır. Ağaç Minesi, bunu ek olarak eşi ile yaşamının büyük kısmını geçirebildiği için doğru bulmaktadır. Bundan farklı olarak Orkide, evlilik süreci için erken evliliğin yol almada bir faktör olmadığını belirtmektedir. Şöyle ki reşit olduktan sonra ya da evlilik yaşı olarak tabir edebileceğimiz daha olgun yaşlarda yapılan evliliklerde de yol alındığı, genç bir anne

olmasalar da sürecin daha sağlıklı işleyeceği belirtilmiştir. Burada da kültürel yapının bir unsuru olan atasözlerinin tümüyle onaylanmadığı görülmektedir. Bu da bilinçliliğin kazanılması noktasında erken evlilikler açısından düşünüldüğünde değişim yaratılacak olunması şeklinde yorumlanabilmektedir.

Kana Çiçeği:

“Atasözlerine katılırım. Her zaman için doğrudur. Doğru da çıkıyor. Atasözü çok doğru bi söz. Sağ olsun Allah rahmet etsin Atamıza da. Çok doğru sözler bırakmış bizlere. Aynısı da çıkıyor. (Mesela diğer görüşmeciler erken kalkan yol alır demişlerdi?) Evet erken kalkan yol alır. Ne şekilde erken kalkan yol alır? Bunu ne amaçla söylemişler? Mesela bizde derler ki erken kalkan yol alır iş konusunda. Mesela ben şimdi kalkıyorum da 5 dk hastaların altını değişeyim, oturayım. Erken kalktığım için yol aldım. İşim bitti. (Peki bu evlilik konusunda da böyle mi?) Evlilik konusunda da aynı. Mesela ne diyolar önceki insanlar şöyle diyor. Hani kızımı erken evlendireyim çocukları olur büyür ona yardımcı olur, oğlumu mesela 16 yaşında evlendireyim ki çocukları olsun ona yetişsin büyüsün ki ona yardımcı olsun. ...O konuda katılıyorum yani doğru bi şeydir. Ama tabi evlilik yürürse. Yürürse doğru bi şeydir tabi ki.”

Atasözlerine tümüyle katılan katılımcılar da bulunmaktadır. Buna göre Kana Çiçeği'nin atasözlerini her zaman doğru olarak betimlemiş olması konu açısından önem teşkil etmektedir. Diğer yandan “Erken kalkan yol alır” sözünü hem gündelik hayatı hem de evlilik hayatı için doğru bulmaktadır. Bu da kültürel yapının devamlılığının sürdürülmesi taraftarı olan düşüncelerin de varlığına işaret etmektedir.

4.2.5.2. Gelenek ve İnançlara Göre Erken Evlilik Betimlemeleri

Kültürel yapı içerisinde atasözlerinin yanı sıra, o kültürel yapı içerisinde hangi gelenek ve inançların hakim olması da yaşam tarzının belirlenmesi, düşüncelerin şekillenmesi ve buna göre uygulamaların gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Erken evlilikler için de kültürel yapının gelenekleri ve inançları da belirleyici olmaktadır. Buna göre, bazı yörelerde erken evlilik normal sayılmazken bazı yörelerde ise erken evlilik normal sayılmaktadır. Erken evliliklerin normal sayılması bulunan kültürel yapıda uygulanan gelenekler ve benimsenen inançlarla doğrudan bağlantılı olarak düşünülebilir. Bu yüzden kültürel yapının daha net betimlenebilmesi için katılımcılara erken evlilikler açısından buldukları kültürel yapı içerisinde hakim olan gelenekler ve inançların neler

olduğu sorularak değişim konusunda bir yorum yapabilmek açısından da bu gelenek ve inançlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

Kana Çiçeği:

“...Biraz boy serpiştirdiği zaman hani bunun evlenme yaşı gelmiştir diyolar. 13-14 yaşına bakmıyorlar. Boyu biraz annenin babanın omzuna geldi mi evlenme çağı gelmiştir diyorlar. Tabi komşularım da vermiştir kızlarını vermiştir o şekilde 16 yaş, 15 yaş, 17 yaşta evlenen arkadaşlarım olmuştur. ... Belli bir inançları var. Mesela diyelim ki kızı 14-15 yaşlarında evlendiriyor. Kız 16-17 yaşlarına girdiği zaman kendi isteğiyle evlenmesin. Bizim istediğimiz olsun. Bizim seçtiğimiz damat olsun. Bizim istediğimiz karakter olsun. Tamam mı? Kız çocuğudur. Gözü kördür, gözü kapalıdır. Yanılabilir. Tamam mı? O şekilde küçük yaşta evlendirmeyi düşünüyorlar. Yani o şekilde de zaten erkek tarafı kabul ediyor bunu. Namus konusunda olsun. Mesela kızın ailesi diyor ki kızım 14-15 yaşına girsin, evlendireyim. Büyür de namussuzluk yapar da beni rezil eder düşüncesi de var tamam mı insanlarda. Yani o zaman insanların. Şimdi zaten çok az. Kalmamış da. O zaman insanların o düşünceler vardı. Kız kısmı bizi rezil etmesin. Bi namussuzluk, terbiyesizlik yapar da evde kalır. Götüremeyiz. Kimseye veremeyiz. Rezil oluruz düşüncesi de vardı. (Siz bunlara katılıyor musunuz peki?) Hayır, katılmıyorum. Gerçekten katılmıyorum. Yapan insan tamam mı o düşünceye kapılan insanlar hani evlilikte de yapabiliyor yahutta boşanıp yapabiliyor. Yani zihniyeti bozuk olmasın. Olduktan sonra her türlü yapıyor. Öyle. Çoğu evlilikler neden bitiyor? Eş aldatması. Yani hani küçük yaşta evlenmiş. Tamam mı? O evlilikten artık ona gına gelmiş, bıkmış. Sevgi, saygı bi yerde bitmiş. O insan napıyor? Dışarda arıyor artık mutluluğu. Sığınacağı limanı artık dışarda arıyor. Noluyo? Dışardaki insanlar ne diyor bu sefer ona sen iyi olsaydın orda dururdun. Temiz olsaydın o insan seni saklardı. Ama o insan da kendi gururuna yediremiyor. Bu sefer tekrar bi boşanma oluyor.”

Ortanca:

“Yok ben hiçbirine katılmıyorum. Anne baba olarak sen o çocuğu doğuruyorsan her türlü sahip çıkmak zorundasın. Her şeyine sahip çıkmak zorundasın. Gücün yoksa inanmıyorsan kendine o zaman çocuk yapmayacaksın. ...Erkek çocuğunu erken evlendiriyorlar çocuğu olsun, ona yetişsin, ona arka çıksın, diye. Kadınları da belli bir zaman geçerse evde kalacak kimse almayacak, başımıza kalacak gibisinden, Bir an önce verelim de gitsin diye düşünüyorlar.”

Doğu Haşhaşı:

“Bizim oralarda kısmet diyorlar, normal karşılıyorlar. Diyorlar ki kısmette oldu. Bazıları otuzundan sonra evleniyor diyorlar ki kısmet. Geç evlenenlere de evde

kalmış kızlar diyorlar. ...16'dan sonra normal görüyorlar 30'a kadar. ...Ben katılmıyorum çünkü 16'yı normal görüyorlar ama bence çok erken.18'de erken ama 19'dan sonra güzeldir. Onun dışında ne zaman evlenmeye karar verirlerse o zaman normal görüyorum ama erken evliliğe karşıyım.”

Begonya:

“Gelenekler işte dediğim gibi aslında. İnsanlar kızı değil kendi adını düşünerek yani işte bizim adımız lekелendi işte felanın kızı böyle olmuş gibisinden düşünerek. Bence bu geri kafalıktan başka bir şey değil. Ben öyle düşünüyorum. (Peki sen buna katılıyor musun?) Hayır kesinlikle. Yani Allah'a büyük konuşmuyorum, ne kadar büyük bir şey yaşarsa yaşasın o çocuğun geleceğini mahfetzemeye hakkı yok ailelerin.”

Katılımcıların düşünceleri genel olarak değerlendirildiğinde, öncelikle geleneksel yapı içerisinde erken evliliklerin normal olarak görüldüğü kanaatine varılmaktadır. Dolayısıyla erken evliliklerin normal olması, erken evliliklere bir meşruiyet kazandırıldığı anlamına gelmektedir. Ancak bu noktada, katılımcılar hakim olan gelenek ve inançlara katılmadıklarını belirterek bir değişimin önünü açmış olmaktadırlar. Kültürel açıdan hakim olan gelenek ve inançlara göre erken evliliklerde öncelikle namus vurgusu yapılmaktadır. Buna göre, kız çocuğunun “namussuzluk” yapacağı korkusu, ailenin sosyal çevreden bir tepki alması korkusu, evlilik konusundaki bilinçsizliğinden dolayı kız çocuğunun kendi istediğiyle değil de ailenin istediği biriyle evlenmesi isteği ve kız çocuğunun evde kalacağı korkusu, dolayısıyla bir yük olarak görülmesi hakim olmaktadır. Burada katılımcılar genel olarak aile tarafından erken yaşta evlendirilme nedenlerine yönelik gelenek ve inançlar üzerine açıklamalarda bulunmuşlardır.

Orkide:

“Yani işte Ardahan önceden diyorum ya önceden bunu şey olarak görüyolarmıştı. Hani evliliğin bir yaşı olmalı, erken evlenmeli diye düşünen çok aile varmış önceden ama şu anda o kadar kalmadı. Şu anda kızlarımızın kendisi kaçıyor ailenin dışında. Yani aile istemiyor ama kızlar lise dönemlerinde kaçıyorlar ve çok sorun yaşıyorlar. Sonra da aileye tekrar sığınıyorlar. (Kaçmalarının nedeni sizce ne olabilir?) Bunu bilemiyorum yani. Geçen bir müşterim vardı. Kaçmış, çok kötü şeyler yaşamış, dayak olayı var. Kız kaç yaşında daha 18'ine daha yeni girmiş çocuğu olmuş. O arada dayaklar yemiş, başka bir insanın on senede yaşayacağını kız bir senede yaşamış. Çocuk askere

gitmiş, bırakmış işte bu kayınvalideyle beraber oturuyor. E tabi ki hiçbir aile de bunu onaylamaz şimdi.”

Katılımcı, önceki katılımcılardan farklı olarak günümüzde erken evliliklerde aileler tarafından benimsenen gelenek ve inançların etkisinin azaldığı, buna karşılık kız çocuklarının kaçarak yaptıkları evliliklerde artış meydana geldiğinin altını çizmektedir.

Katılımcılar içerisinde erken evlilik ile ilgili gelenek ve inançları onaylayanlar da bulunmaktadır.

Ağaç Minesi:

“Yani erken evlilik dediğim gibi erken evlensin erken yuvasını kursun erkenden çocukları olsun erkenden her şeyi yol alsın. Zamanında yani. (Sen bunlara katılıyor musun?) Yani iyi bir evlilik yapmışsa bence doğru bir karar. Dediğim gibi.”

Katılımcı ifadesiyle daha önce belirtilen “Erken kalkan yol alır.” atasözünden yola çıkarak aile ortamının kurulması ve çocuk sahibi olunması adına özellikle de iyi bir evlilik olması halinde kültürel yapıdaki gelenek ve inançlara katıldığını belirtmiştir.

Diğer yandan, Ardahan’da erken evlilik ile ilgili herhangi bir gelenek ve inanç olmadığı da belirtilen düşüncelerden biridir. Buna göre:

Müge Çiçeği:

“Aslında gelenek yok, ben görmedim yani. Bizim burda pek gelenek falan görmedim. Öyle bi geleneğimiz yok. ...Öyle bir inancımız da olmadı yani öyle bi... Ben görmedim bizim... Yok ya yok yani. Ya nasıl? Bazen nasıl derler? Erken evlendi, çocuğu oldu, bak büyüdü, erken torun torba sahibi oldu ne güzel. Ama hiç alakası yok. ...Katılmıyorum. Ben diyorum bir kız çocuğu olsun, erkek çocuğu olsun, 25’ten önce evlenmemeli.”

Kısacası, kültürel özellikler açısından erken evlilikler değerlendirildiğinde katılımcıların geneli göz önünde bulundurulduğunda bu tür evliliğin erken evliliği destekleyen kültürel yapıda meşruluk kazandığı, ancak katılımcılar tarafından onaylanmadığı ve erken evliliklerde namus vurgusu ve kaygısı, kız çocuğunun bir yük olarak görülmesi ve

sosyal çevreden alınacak herhangi bir olumsuz yorum korkusunun hakim olduğu görülmektedir.

4.2.6. Akraba Evliliği, Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması ve Onaylanması

4.2.6.1. Akraba Evliliği Tanımlamaları

Erken evliliği deneyimleyen kadınların evlilik ile ilgili düşüncelerinin sosyo-kültürel temelinin sorgulanması kapsamında katılımcılar arasında akraba evliliğini deneyimleyenler de olduğu için kendilerinin bu konuda ne düşündükleri, akraba evliliğini meşru kılacak sosyal bir çevrenin var olup olmadığının görülebilmesi için sosyal çevrede akraba evliliğinin olup olmadığının sorgulanması ve son olarak da katılımcının gözünden katılımcının annesinin katılımcının ifadeleriyle akraba evliliğine bakış açısı ve katılımcının kızının akraba evliliği yapmasına onay verip vermeyeceği sorgulanmıştır. Bu kapsamda öncelikle katılımcının akraba evliliği ile ilgili düşüncelerine bakılmıştır. Buna göre:

Kana Çiçeği:

“Akraba evliliğine dediğim gibi sıcak bakmıyorum. Yanlış bir evlilik. Akraba ile ilişkilerimizi bozar. Öyle yani. Belki hani atıyorum ben görümce mi çok seviyorum. Eşimin ablasını. Kalkıyorum kızımı ona veriyorum. Yarın bir çatışmada nolcak? Görümcemle ben küsecem. Yani çok severken bir bakıyosun bitmiş. Sıcak bakmıyorum.”

Kiraz Çiçeği:

“Aslında ben akraba evliliğine karşıyım. Yani kendi çocuğumu da istemem. Yani akraba ile evlenmesini. (Peki neden karşısun?) Yani ne bileyim hem bu rahatsızlıklardan dolayı akraba evliliklerinde kan uyuşmazlıkları felan oluyo ya. Ondan dolayı istemem. İstemem yani bilmiyorum. Ne kendi tarafımdan ne eşim tarafından istemem. Şimdi daha bilinçli olduk mesela eskiye göre. Hani bilinçlendiriliyor insanlar daha mesela televizyonda şey yapıyorsun. Ben mesela rehabilitasyonda çalıştım. Orda akraba evliliklerinden bi sürü mesela engelli çocuklar vardı. Tabi hepsi olmayabilir. Ama gördüm yani şimdi göre göre istemiyorum.”

Ortanca:

“Onu da onaylamıyorum. O da iyi bi şey değil. ...Kötü bi şey o da. Ne bileyim. El olsa bi şey yapsa diyosun ki; el oğlu sana bu kadar kötülük ediyor bir de senin akrabaları öyle şeyleri yapınca... İyi bir şey değil yani istemiyorum.”

Gala Çiçeği:

“Yanlış düşünüyorum. ...Ya çünkü akraba zaten kardeş gibi görüyoruz biz öyle görüyoruz. Benim de amcamın oğlu beni istemeye kalktı ben hayır dedim tepki gösterdim çünkü biz kardeş gibi yaşadık beraber nasıl ben kardeşimle kalkıp evleneyim yanlış olur bence benim için yanlış.”

Ağaç Minesi:

“Valla bence olmamalı. ...Yani her konudan akraba evliliğine karşıyız benim babam da karşıydı. Bu yüzden hiçbir çocuğunu akrabaya vermedi. Ben de şu an öyle bişey olsa akraba evliliğine kesinlikle karşıyım. (Peki karşı olma nedenlerin neler?) Karşı olma nedenleri yani ne bileyim yabancı olsa yabancıyla daha iyi anlaşırın. Akrabana bişeyi ne iyi bişey diyebilirsiniz ne kötü bişey diyebilirsiniz. Onun için yani en fazla o yüzden karşıyım.”

Doğu Haşhaşı:

“Ben akraba evliliği konusunda hiç şey değilim, taraftar değilim çünkü şu an yabancılar olsaydı benim kocamgiller; eh işte derdiler. Vallahi çok üzülürdük ya evet ya da hayır ama şimdi amcam olduğu için özellikle öz amcam olduğu için durumlar çok karışık. Şimdi araya inat da girince çok tuhaf olmuş durum umarım anlıyorsunuzdur.”

Begonya:

“Kesinlikle karşıyım. ...Yani her şekilde olmaz diye düşünüyorum yani huzursuzluk daha fazla olacağını düşünüyorum. Çünkü yabancıyla daha hani kavga da etsen bir şekilde çözebiliyorsun konuyu. Çocuklarımı da öyle isteyen çok kişi oldu ben kesinlikle karşı çıktım. Hala da çıkarım.”

Orkide:

“Beni akrabadan isteyen çok oldu bir kere. Ben kendim niyeyse hani o zaman da küçüktüm ama çok böyle sıcak bakmadım. Zaten yakın akrabayla kardeş gibi büyüyorsun. Uzak akraba o zamandan aklımızda kalan şey vardı çocuk sakatlığı

falan vardı işte. Yani daha sonraları kız kardeşimden de gördüm, yakın çevremden gördüm, normal evliliklere göre, akraba evliliklerinde, benim fikrim tabi ki bu; iki katı huzursuzluklar var. Söylenen şeyler daha çok zoruna gidiyor akraba olduğu için. Karşı taraf için de aynı şey geçerli. Daha fazla beklentileri oluyor birbirlerinden. Ha işte bu benim ben bunun teyzesiyim bana daha çok şey davranmak zorunda, ben bunun bilmem yeğeniyim akraba evliliklerinde. Çok onaylamıyorum.”

Müge Çiçeği:

“En kötü şey. ...Erken evlen ama akraba ile evlenme. (Gülüyor.) Belki bazıları için güzel ama olmaya iki kardeş biri yatağa girsin. Bence çok mantıksız. Kişisel olarak da genel olarak da bence u. (hayır anlamında)”

Katılımcılar akraba evliliğinin olumsuz olduğunu düşünmektedirler. İfade edilen düşünceler içerisinde en çarpıcı olanı ise Tablo-16’da da akraba evliliği yapmış olduğu belirtilen Müge Çiçeği’nin *“Erken evlen ama akraba ile evlenme.”* şeklindeki sözüdür. Buna göre, akraba evliliğinin olumsuz tarafları genel bir çerçevede değerlendirildiğinde şu şekilde sunulmuştur: Akraba evliliği ensest kapsamında değerlendirilmiştir. Evlenen kişiler akraba olmalarından dolayı kardeş olarak görülürken şimdi eş olduklarından duydukları rahatsızlık dile getirilmiştir. Bunun dışında, evlenen kişi ve onun ailesi ile yaşanan bir huzursuzluğun daha büyük çatışmalara yol açtığı düşünülmektedir. Bu yüzden akraba bilinci ile olduğundan daha farklı davranışlarda bulunmaktadır. Diğer yandan da sağlık açısından değerlendirildiğinde akraba evlilikleri sonucunda dünyaya gelen çocuklarda sakatlık başta olmak üzere birçok sorun meydana gelebilmektedir. Ancak tüm bu olumsuzluklarına rağmen akraba evliliğine olumlu tarafından bakan bir katılımcı da olmuştur. Buna göre de akraba evliliğinin olumlu yönü zorluk çekilmemiş olunması olarak belirtilmiş, ancak yine de istemediğini vurgulamıştır. Bu durumda akraba evliliğinin katılımcılar tarafından istenmeyen bir evlilik olduğu sonucuna varılabilir.

Kırmızı Gül:

“Akraba evliliği ya bir yandan çok iyi böyle ben ilk evlendiğim zaman yani tamam yabancılık çekiyodum ama o kadar çekmiyodum. Bizimkiler annemgil falan çok gelip giderlerdi kaynatamgile eskiden, kızlar falan vardı gelir giderlerdi görümcelerim gelir giderlerdi küçükken. Hiç o kadar zorluk çekmedim akrabadan. Çok iyi yani akraba evliliği de. Kaynanam da zaten hep

akraba ile oğlunu evlendirmek isterdi, derdi akraba olsun evlendireyim. Sonunda da oldu işte kaynatamın tarafından oldu. ...Ama ben bilmiyom, akraba evliliği istemezdim.”

4.2.6.2. Akraba Evliliklerinin Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması

Sosyal çevre akraba evliliğinin meşruluk kazanan bir olgu olmasını sağlayabileceği gibi, diğer yandan da akraba evliliğinin olumlu ya da olumsuz niteliklerini gösteren bir gösterge olarak da görülebilmektedir. Bu yüzden katılımcıların sosyal çevrelerinde akraba evliliklerinin olup olmadığı, var ise ne boyutta olduğu görülmek istenmiştir.

Tablo-22: Akraba Evliliklerinin Sosyal Çevrede Varlığının Sorgulanması

Katılımcı	Eşle Arasında	Anne-Baba Arasında	Akrabalar Arasında	Komşular Arasında	Kardeşler Arasında
Kana Çiçeği	Yok.	Yok.	Yok.	Yok.	Yok.
Kiraz Çiçeği	Yok.	Yok.	Var.	Yok.	Yok.
Ortanca	Yok.	Yok.	Var.	Var.	Yok.
Gala Çiçeği	Yok.	Yok.	Yok.	Hatırlamıyor.	Yok.
Ağaç Minesi	Yok.	Yok.	Yok.	Var.	Yok.
Kırmızı Gül	Var.	Var.	Yok.	Var.	Yok.
Doğu Haşhaşı	Var.	Yok.	Var.	Var.	Var.
Begonya	Yok.	Yok.	Var.	Var.	Yok.
Orkide	Yok.	Yok.	Var.	Var.	Var.
Müge Çiçeği	Var.	Yok.	Var.	Var.	Var.

Tablo-22 incelendiğinde 10 katılımcıdan;

- 3'ü eşi ile akraba evliliği yapmıştır.
- 1'inin anne ve babası akraba evliliği yapmıştır.
- 6'sının akrabaları arasında akraba evliliği yapanlar vardır.
- 7'sinin komşuları arasında akraba evliliği yapanlar vardır.
- 3'ünün kardeşleri arasında akraba evliliği yapanlar vardır.

Buna göre, katılımcıların kendileri ve kendilerine birinci derece yakın olan anne-babaları ve kardeşleri arasında akraba evliliği yapanlar genele göre azdır. Yine genel olarak değerlendirildiğinde de akrabaları ve komşuları arasında akraba evliliği yapanlar ise sayıca daha çoktur. Bu durumda akraba evliliği genel durumda akrabalar ve komşulara göre değerlendirilerek akraba evliliği ile ilgili yukarıda belirtilen düşüncelerin şekillendiği yorumu yapılabilir.

4.2.6.3. Katılımcıların Gözünden Katılımcıların Annelerinin Akraba Evlilikleri ile İlgili Düşünceleri

Katılımcıların akraba evlilikleri ile ilgili düşüncelerinden kendi bakış açıları ile annelerinin düşüncelerinin ne yönde olduğu ve bu düşüncelerin katılımcıların düşünceleri ile benzerlik gösterip göstermediği de görülmeye çalışılmıştır.

Kana Çiçeği:

“O da akraba evliliğine karşı. ...O da hani herhangi bir olayda karşı karşıya gelmek istemezdi. O şekilde.”

Kiraz Çiçeği:

“Valla aslında annem bir akrabasını sevmiştii yani seviyomuş çok eskiden dayısının oğlu. Hani vermemişler. Babam öğretmen olduğu için vermemişler. Ama annem de diyordu yani akrabaya vermem diye.”

Ortanca:

“Annem de aynı benim gibi, o da istemiyodu. ...Ne bileyim işte, annem ne bileyim. Benim düşündüğüm gibi... Biz farklı görüyoruz ne olursa olsun. Bir

kardeş gibi görürdük biz birbirimizi. O gözle bakamıyorsun yani. ...Babam da aynıdır. Sevmez öyle şeyleri.”

Gala Çiçeği:

“Annemde aynı şekilde düşünüyordu. Annemde böyle derdi. Ailemde kimse akrabalık evliliği yapmamış. Öyle diyordu. Akraba evliliği bizde biraz tuhaf oluyordu. Ama istiyorlar biz hayır diyoruz.”

Ağaç Minesi:

“Annemde aynı şeyi düşünür. ...Hani akrabayla uzak duralım kızım. Yani diyelim ki biz akrabayla çok iyiyiz... Kızımı verdim ee oğlum ordan kız aldı onların arasında sorun çıkınca bu sefer bizim aramızda da sorun çıkacak o yüzden bunu ne babam isterdi ne annem. Hani bizim amcamızın oğulları falan vardı kızları vardı. Hani amcalarım falan çok dediler dayılarım falan. Babam kesinlikle. Asla diyordu ben hayatta olduğum sürece ki akraba evliliği yaptırmam ne kızlarıma ne oğullarıma.”

Doğu Haşhaşı:

“Aslında annem taraftar değildi. Benden büyük olan ablam aradı da evli onlar da uzaktan akrabamız. Ama annem ona çok destek verdi olsun diye. Ama gerçekten onun yeri şu an çok güzel. İnşallah daha da güzel olacak...”

Begonya (Anneannesi için cevap veriyor.):

“O da çok sıcak bakmıyordu aslında çünkü benim dayımla anneannemin hani erkek kardeşinin kızı mesela dayı çocukları dayı hala çocukları evliydi. Çok fazla huzursuzluk yaşadılar yani ayrılığa kadar.”

Müge Çiçeği:

“Annem istemiyordu zaten babamla kavgalıydılar zaten beni verdikleri zaman. Babam veriyodu, annem vermiyodu. Annemle babam baya bi on gün diyebilirim hemen hemen. Benim için kavga ettiler.”

Katılımcılar, kendi ifadeleri ile annelerinin de akraba evliliğine karşı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun başlıca nedeni ise akraba evliliğinde meydana gelebilecek herhangi bir sorunun aileler arasında akrabalık bağları nedeniyle daha büyük sorunlara dönüşebileceği endişesi olmaktadır. Diğer yandan katılımcıların kendi düşüncelerinde

belirttikleri gibi akraba ile kardeş gibi olduğu yönündeki değerlendirme akraba evliliğinin ister yakın akraba isterse uzak akraba olsun katılımcıların gözünde ensest olarak değerlendirilirken bu durum annenin düşüncesi olarak da belirtilmiştir. Bu açıdan akraba evliliğine katılımcıların annelerinin karşı çıkma nedenlerinin katılımcılarla bire bir örtüştüğü sonucuna varılabilir. Ancak katılımcıların anneleri içerisinde akraba evliliğini onaylayanlar da bulunmaktadır:

Kırmızı Gül:

“Annem işte akrabayla annem de ister akraba olsa daha iyi. Yani akraba diyordu daha iyiymiş, daha şeymiş...”

Orkide:

“Annem akraba evliliğinin kendine olan tarafına çok sıcak bakardı. Kendi akrabalarına çok sıcak bakardı yani fazlasıyla. Kabul etseydik hepimizi kendi akrabasına verecekti. (Gülümsüyor.)”

Orkide ve Kırmızı Gül, annelerinin akraba evliliğini onayladığını belirtmektedirler. Buna göre akraba evliliği diğer evliliklere göre daha iyi değerlendirilmektedir. Bu durumda etkili olan faktör ise “yabancıya gitmesin”, “bildiğimiz, tanıdığımız akraba” söylemleri etkili olmaktadır. Yani akraba evliliğinde evlenen kişilerin kişilik özellikleri bilinmektedir. Bu yüzden herhangi bir sorun yaşanmayacağı düşünülmektedir.

4.2.6.4. Katılımcıların Akraba Evliliklerine Onayları

Katılımcıların akraba evliliği konusunda düşüncelerinin genel olarak anneleri ile örtüştüğünü ifade etmiştik. Burada diğer bir nokta da katılımcıların kız çocuklarının akraba evliliği yapmalarına onay verip vermeyecekleridir.

Kana Çiçeği:

“İstemezdim. ...Ya akraba ile anlaşamazdık herhalde. Akraba olduğu için yani karşı karşıya gelmek istemezdim. Akrabayla hani Bir sıkıntı olduğu zaman anne babalar görüştüğü zaman birbirlerini kırabilirler incitebilirler. O konuda hani

akraba evliliği yapmak bilmiyorum, pek mantıklı gelmiyor bana. ...Ya mesela hani bilmiyorum. Bizlerde şöyle bir şey... Oldu da bir şiddet uyguladı diyelim. Ben buna dayanamazdım mesela konuşurdum hani neden böyle yapıyorsunuz falan. Dışarki insana daha açık olurdum. Ama onlara karşı açık olamazdım. Çünkü bi nevi akrabalıkta var. Kırmakta istemezdim. Ondan dolayı akraba evliliğine karşıyım.”

Kiraz Çiçeği:

“Hayır. ...Çünkü dediğim gibi yani gerek yok akraba ile evlenmesine...”

Ortanca:

“İ. (Hayır anlamında) İstemem, hiç istemem. ...Sıkıntı yaşar, gerek de yok. Çocuğunda sakatlık olabiliyor. Mesela benim amcamgil, öz amca çocukları ya bir tane kızı var büyük kızı, mesela o bayağı bir problemleri oluyor o çocuğun. Yani sürekli hastanelerde, boyu çıkmadı bu kadar... (Boyunun kısa olduğunu eliyle gösteriyor.) İyi bi şey de değil.”

Gala Çiçeği:

“Yok. Sonuçta ben tanıyorum iyi kötü tanıyacağım kardeş gibiler ya nasıl olur yanlış olur ya.”

Ağaç Minesi:

“...kesinlikle istemezdim. Yani şu an oğullarımın da bir akrabadan asla kız almasını kesinlikle istemem.”

Kırmızı Gül:

“Yok istemezdim ben. ...Ya istemezdim. Kendim evlendiğim için kızımın akraba ile evlenmesini istemezdim. Ya şimdi akrabanın iyisi de var kötüsü de var ama ben yine istemezdim.”

Doğu Haşhaşı:

“Hayır. Kendimde gördüğüm için hiç istemiyorum.”

Begonya:

“Hayır. (Gülüyor.) (Neden istemiyosun peki?) İşte dediğim gibi istemiyorum hiç bir zaman.”

Orkide:

“Büyük konuşmayayım ama istemiyorum. Bunu da zaten kendisine de söyledim. (Gülüyor.)”

Müge Çiçeği:

“Kesinlikle hayır, onu Allah bilir, Allah yazmış tabii ki ama istemem. ...Akrabadan ben çok ezildim, kızım da ezilsin istemem. (Gülüyor.)”

Görüldüğü üzere, katılımcıların tamamı kızlarının akraba evliliği yapmasına karşı çıkmaktadırlar. Bunda daha önce hem katılımcılarda hem de katılımcıların annelerinde belirtilen gerekçeler etkili olmuştur. Şöyle ki akraba kardeş olarak görülmektedir. Akraba evliliği ile dünyaya gelecek çocuklarda fiziksel rahatsızlıkların ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Akraba olmasından kaynaklı meydana gelen sorunların huzursuzluk yaratacağı düşünülmektedir. Bunlara ek olarak akraba evliliğini deneyimlemiş olan katılımcılar ise kendileri yaşadıkları için kızlarının da aynı durumları yaşamalarını istememişlerdir.

4.2.7. Kız Kaçırmaya Yönelik Bakış Açıları

Katılımcılar içerisinde kaçarak ve kaçırılarak evliliği deneyimlemiş olanlar da mevcuttur. Bu yüzden erken evliliği deneyimleyen kadınların evliliğe ilişkin düşüncelerinin sosyo-kültürel temelinin sorgulanabilmesi için “kız kaçırma” konusunda da düşünceleri sorgulanmıştır. Buna göre;

Kana Çiçeği:

“Çok karşıyım. ...Kaçtığın zaman tamam evliliktir ama ki bilmiyorum iyi sonuç alabilir misin kötü sonuç alabilirsin de. Hani ben bunu hani iyi değerlendirmiyorum. ...Kötü sonucu mesela tamam bir yıl diyelim ki hani arkadaşlık yaptın. İnsan hani diyorum ya 25 yıldır evliyim. Eşimin değişik

değişik huyları ortaya çıkıyor. Mesela diyorum ki Ö... bak şöyle huyun var bilseydim seni almazdım şakasına diyorum. Tamam mı? Mesela daha değişik huyları çıkabilir o an katlanamayabilirsin. Ne olur o da evlilikte bozulma derecesine geliyosun yani. Ha iyi yönü zaten iyidir ama kötü yönüne de hani katlanacaksan zaten git yani kaçarak git. Tanımıyorsun, etmiyorsun. 1 yıl 5 ay çıkmışsın. Ne kadar tanıdın yani bu insanın karakterini ailesini kişiliğini ne kadar tanıdın 1 yıl içinde yani? Gittiğinde atıyorum sıkıntılı bir olayı çıktı. Mesela ben az önce konuştuk ya eşime diyorum ya ki bilseydim ki sen böyle sürekli sürekli gidiyosun. Evde durmuyorsun hani almazdım diyorum. Demek ki bilmeymişim ama, şimdi bilmeyerek te düşmek var. Bilmeyerek gidersin nedir? Ben 3 ay 5 ay çıkmışım. Ben onu çok iyi tanıyorum. Hayır tanımyosun. Bir insan dört duvar arasına girmedikten sonra eşyle, tanıyamaz. Ta ki evlenip te bir evde yaşadığın müddetçe ondan sonra tanırsın, kişiliği o zaman ortaya çıkar. Karakteri o zaman ortaya çıkar.”

Kiraz Çiçeği:

“Ona çok kötü bakmıyorum aslında. (Gülüyor.) (Niçin?) Ya olabilir takdiri ilahi. Ne bileyim. Yani hoş bişi değil tabii ki istemez hiçbir anne baba. Ama kız da kaçtıktan sonra ailesi yine destek olmalı, peşinde olmalı. Yani gençtir, hata yapmıştır ve şu anda birebir yaşadığım komşumun kızı kaçtı. 17 yaşında şey 18 yaşında. Tabi çok zorluklar yaşıyor. Çok sıkıntılar yaşıyor. Ama yapcak bişi yok artık geri dönüşü olmayan bir şey. Allah korusun belki ilerleyen zamanda ayrılık olur ama çok kötü bakmıyorum. Tasvip etmiyorum ama olduktan sonra da.”

Gala Çiçeği:

“Yanlıştır ya. ...Ya sonuçta hayalleri var düğünleri var gelecekleri var. (Gelinlik giyemiyorlar mı?) Giyemiyorlar maalesef. Benim hayallerim vardı o hayallerimin hiç birini yakalayamadım. (Sen gelinlik giydin mi) Hiç giyemedim, istiyordum ama olmadı. Sadece bir gün kız kardeşimin gelinliğini giydim bir resim çektim o kadar.”

Ağaç Minesi:

“Ona da çok karşıyım... Asla ve asla öyle bir şey olsun istemem. ...Ya çünkü sonuçta hani benim kızım nasıl bir gece hani hırsız gibi kendi babasının evinden kaçıyor. Asla istemem yani. Çünkü çok kötü bir şey yani. Bir anne babanın en acı şeyi bence yani. Düşün ki hiç anneyi babayı herkesi hiçe sayıyosun kalkıp bir gece birine kaçıyosun veya gündüz kaçıyosun.”

Katılımcılar, kız kaçırmaya karşı çıkmaktadırlar. Bunun nedenlerine bakıldığında ise öncelikle insanları tanımanın zor olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar tanındığı düşünülse de kişilerin farklı durumlarda farklı tepkiler verdikleri olmakta ve bu şekilde

farklı yönleri de keşfedilmektedir. Bu farklı yönlerin olumsuz veya onaylanmayan davranışlar olarak nitelendirildiği yerlerde de kişiler arasında anlaşmazlıkların, huzursuzlukların olmasına neden olabilir. Diğer yandan kız kaçırmanın anne veya babayı “yok saymak” anlamına geldiğini ve onlardan gizli yapılan bu davranışı da tasvip etmediklerini belirtmişlerdir. Kız kaçırma ile ilgili diğer bir nokta ise özellikle zorla kaçırılan kızlarda düğün yapılmaması ve gelinlik giymemiş olmalarıdır. Bu durum küçük yaşlarından itibaren beyaz gelinlik hayali ile yetişen kızların içinde bir ukte kalması anlamını taşımaktadır. Öyle ki Gala Çiçeği gelinliği hiç giyemediği için kız kardeşinin gelinliğini giyip resim çektiğini belirtmiştir. Bu anlamda gelinliğin bir hatıra olarak öneminin büyük olduğu açıkça görülmektedir.

Müge Çiçeği:

“Bakkk. (Gülüyor.) Eğer hani zoraki bi evlilik hı... Örneğin, kendi açımdan söyleyeyim. Ben belki bugünkü durumumu, hani evleneceğimi bilseydim ben kaçırdım. Hani en azından hani sevdiğim biri. O dönem sevdiğim biri yoktu da örnek vereyim yani. Sevdiğim iyi biriyse şahsıma kaçırdım. Ama kaçmak bi marifet değil tabii ki kaçmaya karşıyım. Ama böyle benimki gibi zoraki durumlarda da karşı çıkmam.”

Diğer yandan, kız kaçırmayı onaylamasa da Müge Çiçeği daha önce de belirtildiği üzere anne-babasının onayı ve kararıyla evlendiği ve kendisine fikri sorulmadığı için konuya farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Buna göre, zorla evlendirilme konusunda kaçmak normal bir davranış olarak belirtilmiştir. Ancak ortada zorunlu bir durum yoksa kaçmak onaylanmamaktadır. Bu şekilde katılımcıların ortak noktası, kız kaçırmayı onaylamamaları olarak ifade edilebilir.

Katılımcıların annelerinin kız kaçırma ile ilgili görüşlerine bakıldığında ise;

Kana Çiçeği:

“Annem şu anda yani ılımlı bakmıyor yani. ...Hani dediği bir şey uu hani yine diyor ki çalışın diyor. Şu an kaçan kızlara bile öğütü o oluyo. Çalışın, ayaklarınızın üzerinde durun. Ha sevin, sevmenize bir şey demiyoruz. Karşı gelmiyoruz. Yarın bir gün sevmeyerek gidersiniz o daha kötü olur anlamadığınız zaman ee arada sevgi de yok ne olacak. Sevgi olmadığı zaman birbirinize katlanamıyorsunuz da, diken gibi oluyor. Hı şimdi birazda emek istiyo,

sevgi istiyö. Evlilik, sevgi ister, sabır emek ister. Bu da nedir? Sevgidir yani. Sevgi olduktan sonra... Diyorum ya ben eşime ben o kadar katlandığıma göre neymiş sevdiğim için katlandım yani."

Ortanca:

"Annem de pek fazla onaylamaz öyle şeyleri. İstiyorsa yolunda yordamında olsun, öyle şeylere gerek yok. O da istemezdi böyle kaçırma olaylarını. Kaçırma nedir ki gelsinler istesinler."

Gala Çiçeği:

"Annem de aynı tepki. Bak, annem de severek evlenmişti. Annem tepki gösteriyodu. Ya hayalleri var derdi o da. Mutlu gitmek ayrı, kaçarak ayrı."

Doğu Haşhaşı:

"Anneme göre hiç iyi bir fikir olduğunu düşünmüyorum. Çünkü düğün dernek daha güzel, aileden habersiz kaçırmalara çok karşı."

Orkide:

"Annem de onaylamazdı. Çok da üzöldüler ben kaçtığım dönem. ...Öyle bire bir dediğini duymadım ama şey derdi mesela; ee aman kaçırmasınlar, işte ortadan biraz işte kaybolup görünmediğim zaman, nereye gitti bir bakın. Bunu dile getirmezdi ama biz anlardık, hani kimse mi kaçırdı öyle bir tedirginliği vardı."

Müge Çiçeği:

"Derdi ki; hani bir kız çocuğu ölsün ama kaçmasın. Öyle derdi."

Katılımcıların ifadeleriyle annelerinin kız kaçırma ile ilgili görüşleri incelendiğinde annelerin de kız kaçırmayı onaylamadıkları görölmektedir. Bunun nedenlerine bakıldığında ise öncelikle genç kızların okumaları ve ayaklarının üstünde durmaları istenmektedir. Diğer yandan evlilik söz konusu olduğunda ailenin de onayı ve bilgisinin olması istenmektedir. Burada diğer bir nokta da kız çocuklarının kaçması ya da kaçırılması ile üzüntü yaşamak ya da bu ihtimal karşısında endişe duymak değil, düğün ile gelinliğini giyerek mutlu bir şekilde evlenmesini istemektedirler. Tüm bu nedenler

de katılımcılar ile annelerinin kız kaçırma konusunda ortak görüşleri olduğunu göstermektedir.

4.2.8. Başlık Geleneğinin İncelenmesi

4.2.8.1. Katılımcı ve Katılımcının Annesinde Başlık Geleneğinin Uygulanması

Başlık geleneği, niçin uygulandığı ve ne anlama geldiği noktasındaki bilgiler daha önce teorik çerçevede belirtilmişti. Ancak katılımcılar için kısaca bir değerlendirme yapıldığında başlık geleneği gelinin çeyiz ihtiyaçlarının karşılanması, iş gücü olarak düşünüldüğünde evden ayrılacak olan kişinin yaratacağı maddi boşluğun doldurulması isteği başta olmak üzere çeşitli gerekçelerle uygulanmaktadır. Araştırmada ise katılımcılara ve katılımcıların annelerine başlık geleneğinin uygulanıp uygulanmadığı Tablo-23'te sunulmuştur.

Tablo-23: Katılımcı ve Katılımcının Annesinde Başlık Geleneği

Katılımcı	Katılımcıda Uygulandı Mı?	Katılımcının Annesinde Uygulandı Mı?
Kana Çiçeği	Hayır.	Evet.
Kiraz Çiçeği	Hayır.	Hayır.
Ortanca	Hayır.	Hayır.
Gala Çiçeği	Evet.	Evet.
Ağaç Minesi	Evet.	Evet.
Kırmızı Gül	Evet.	Hayır.
Doğu Haşhaşı	Evet.	Bilmiyor.
Begonya	Hayır.	Evet.

Orkide	Hayır.	Hayır.
Müge Çiçeği	Hayır.	Bilmiyor.

Tablo-23 incelendiğinde 10 katılımcıdan 6'sına başlık geleneğinin uygulanmadığı, 4'üne ise başlık geleneğinin uygulandığı görülmüştür. Katılımcıların annelerinde de başlık geleneği incelendiğinde 4 annede başlığın uygulanmadığı, 4'ünde başlığın uygulandığı, 2 katılımcının da annelerinde başlık geleneğinin uygulanıp uygulanmadığı konusunda bilgilerinin olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu bulgular, başlık geleneğinin uygulanmaya devam ettiğini göstermektedir.

Burada diğer bir önemli husus da başlığın hangi niyetle alınıyor olduğudur. Bu konuda kendilerinden başlık parası alınan katılımcıların ifadeleri şu şekilde belirtilebilir:

Ağaç Minesi:

“...başlık geleneği vardı ben evlenirken. Hani babam sadece şey olsun diye hani diğer çocuklarından aldığı için benden de aldı. Ama aldığı parayı bana harcadı diyelim işte. ...Çeyiz yaptı. Öyle. Hani çok aşırı değil diyelim. Çok az bir miktar. Öyle.”

Kırmızı Gül:

“Bende de alındı. 4 bin alındı. ...Çeyiz alındı, eşya falan alındı. Öyle yani. Ev eşyaları falan alındı.”

Doğu Haşhaşı:

“Uygulandı ama nasıl uygulandı ağır bir başlık parası değildi. O parayı babam tekrar bize harcadı. Çeyiz için harcadılar. Asla bir kuruşunu bile dokunmadılar. Hepsini kendi kızlarına harcadılar.”

Katılımcıların ifadelerinde görüldüğü üzere, başlık parasının alınma amacı gelinin çeyiz ihtiyaçlarının karşılanması olarak belirtilmektedir. Burada, başlık geleneğinin uygulandığı diğer bir katılımcı da Gala Çiçeği'dir. Gala Çiçeği, kültürel olarak başlık geleneğinin farklı bir yönünü belirttiği için ayrı olarak incelenecektir. Buna göre;

Gala Çiçeği:

“...Zate başlık parası var mesela lanet olsun. Bizde var. ...3buçuk milyar 3 milyar 900 ü 800 babamgile verildi. Diyorlar barışalım. Babam da tamam diyor barışalım. Zaten bana dediler sen demesen sen o zaman aileni kaybedeceksin. Diyeceksin ben de severek gelmişim. Zaten benim bii eşimin büyük abisi hep beni tehdit ediyordu. Ben varım şeyy ailene diyeceksin isteyerek gelmişim filan. Ben de dedim isteyerek gelmişim. Ama gerçekte isteyerek gelmedim. Zaten benim yaşım küçük idi bir de ben evlenmeyi düşünmüyordum kardeşlerime bakıyordum. ... Ben zate, eşim zate düğün yapmadı ama millet beni görmeye geldi bir de eşim aileme başlık parası, ailem bana tekrar verdi. Bilezik yaptılar bana verdi. 4 tane bilezik aldı bana verdiler... Başlık parasını çocuklarına harcıyorlar o başlık parasını aldıktan sonra çocuklarına bir şey alır verirler.”

Evlilik kararı sorgulamasında da “...Başlık parası vardı çeyiz aldırdı kendine. Babam başlık parası aldı onlara çeyiz aldı. Başlık parası yenmez haramdır diyordu. (Erkek kardeşin?) Erkek kardeşim başlık parası hiç çünkü çok kestiler. Zaten erkek kardeşim berdel yaptılar. Kardeşim onu sevmiş kız kardeşim de onlardan sevmiş.” şeklinde başlık parasından bahsetmektedir.

Katılımcının ifadeleri genel olarak değerlendirildiğinde ise maddi açıdan bakıldığında başlık parasının verilmemek istenmesi, zorla kaçırılmış olmasına rağmen bunun gönüllü bir kaçış olarak ifade edilmesi şeklinde bir tehdit unsuruna dönüşmüştür. Ancak yine de başlık geleneği sürdürülmüştür. Diğer bir nokta başlık parasının aile tarafından harcanmasının haram olarak görülmesi şeklinde yapılan dini bir değerlendirmedir. Buna göre, başlık geleneğinde başlık olarak alınan miktar gelinin çeyizi için harcanmak zorundadır. Bu durum dini boyutu olarak belirtilmese de diğer katılımcılarda da bu şekilde düşünülerek başlık geleneği uygulanmıştır. Diğer yandan, daha önce teorik çerçevede akraba evliliklerinin başlık geleneğinden kurtulmak için bir araç olarak kullanıldığı durumların olduğu belirtilmişti. Buna ek olarak da berdel usulü evliliklerde de başlık geleneğinin uygulanmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Akraba evliliği ve başlık geleneği noktasında her ne kadar başlık geleneğinin uygulanmadığı ifade edilmiş olsa da Müge Çiçeği'nin ifadelerine bakmak gerekmektedir. Buna göre:

“Başlıkk? Yok ben de başlık yoktu ama nasıl? Mesela çeyiz alınırmiş. Tabi o zaman onu da bilmiyom da o da başlık gibi bir şeydi zannedersem. Bir de akrabaydık, kaynatam o dönem iyi hatırlıyorum. Bir miktar bıraktı. Bunu da gelinime veriyosunuz, gelinim gidip ihtiyaçlarını alıyor. Ben de anlamadığım için, bilmediğim için gidip halı aldım. (Gülüyor.) Biz de başlık yok. Yani böyle mesela kendi ailemizde bile kaç tane kız verdik başlığı bırak yani hani erkek tarafının getireceği şeyleri bile bizim taraf müsaade etmiyo yani.”

Katılımcının ifadeleri değerlendirildiğinde, akraba evliliği nedeniyle katılımcının ailesi tarafından başlık geleneğine yönelik herhangi bir talep görülmemiş olsa da katılımcının eşinin ailesi tarafından geleneksel değerler sürdürülmek istenmiş olup herhangi bir teklif beklemezsizin başlık geleneğinin işlevlerinden biri olarak çeyiz ihtiyacının karşılanması için sürdürülmüştür. Buradan anlaşılacağı üzere de akraba evliliklerinde tamamen başlık geleneğinin sürdürülmediği yönünde kesin bir kanı sunulması yanlış olacaktır. Bu açıdan akraba evlilikleri ve başlık geleneği arasındaki ilişkinin bağlamsal ve durumsal olarak kurgulanması gerekmektedir.

4.2.8.2. Başlık Geleneğinin Değerlendirilmesi

Başlık geleneğinin uygulanması ve uygulanmaması yanında katılımcıların bu konuda ne düşündükleri de önem taşımaktadır:

Kana Çiçeği:

“Yanlış. Hani bu ailenin maddi yönden baktığı bir şey. Hani demiyor ki gidip kızım huzurlu olsun da. Ama nedir ben bunu büyütmişim bu yaşa getirmişim ben bunu verirken bundan faydalanayım. Öyle şeye ben karşıyım. Hani o başlık parasını niye alayım ki, onu alacağıma damadım evine harcar kızıma harcar yine. Başlık parasına karşıyım yani. Böyle bi nevi satılmış gibi oluyor. Hiç gerek yok öyle şeye.”

Kiraz Çiçeği:

“Valla saçma bir şey diye düşünüyorum. Yani saçma yani başlık. Hayvan satar gibi. (Niçin saçma?) Evlat parayla pulla ölçülmez ki onun önemli olan ben bu çocuğu büyüttüm. Para birini benim için satmak gibi birine. Onlar mutlu olsun mesut olsun. Parası da varsa tabi yardımcı olacaksa durumum iyi değilse olsun tabii ki olsun isterim ama ben başlık parası gibi değil asla.”

Kırmızı Gül:

“Bence artık başlık falan kalkmış yok ta köy yerinde işte bazı maddi durumu olmayanlar için ihtiyaçları oldu mu alıyorlar. ...Bence yerine göre. Başlık olmamalı da bazen insanlar şey oldu mu durumu olmadı mı alınıyor yani. Böyle şehirde oldun mu iş durumu olunca alınmaz da köy yerlerinde alıyorlar. Mesela şimdi eskisi gibi yok. Bence alınmaması lazım. İstemem. ...Artık o eski devir şimdi başlık falan kalkması lazım.”

Begonya:

“”Ben yani çok yanlış buluyorum. Çünkü senin hani çocuğun sonuçta afedersin de bir hayvan değil yani hayvan mı satıyorsun. Ona bir yuva kurmak istiyorsan kendin bir çaba aksine her iki tarafın da ailesinin destek olması gerekiyor çocukların güzel bir yaşantı kurması için böyle düşünüyorum.”

Orkide:

“(Gülüyor.) Tabi ki saçma buluyorum yani. Başlık dediğin başlık para alıyorsun kızını veriyorsun yani. Eğer kız güzelse eskiden duyduğum başlığın miktarı da artıyormuş. Yani tabi ki onaylamıyorum.”

Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde, başlık geleneğinin “bir mal ya da bir hayvan satar gibi kızını satmak” şeklinde görüldüğü söylenebilir. Bu kapsamda, başlık alındığı durumda çocuk maddi bir kazanç unsuru olarak görülmektedir. Bu noktada bir katılımcı, dış güzellik ile talep edilen başlık miktarının doğru orantılı olduğunu belirtmiştir. Her ne amaçla uygulanırsa uygulansın, katılımcılar başlık geleneğine karşı çıkmaktadırlar. Başlık geleneği yerine evlenecek kişilerin ailelerinin ortak bir destek ile evliliği gerçekleştirme çabası içinde olmaları vurgusu yapılmıştır. Burada özellikle kendilerine başlık geleneği uygulanan katılımcıların da başlık geleneğine karşı çıkıyor olmaları anneleri ile aralarında başlığın uygulanması açısından büyük bir fark oluşturmasa da kendi çocuklarının evliliği üzerinde bu gelenek noktasında bir değişim yaratma potansiyeli sağlayacaktır.

4.2.9. Annelik ve Annelik Deneyimi

4.2.9.1. Anneliğin Tanımlanması

Erken yaşta evliliği deneyimlemiş olan kadınların yine erken yaşlarında deneyimledikleri diğer bir konu ise anneliktir. Evliliğin henüz ne olduğunu bilmeden bilinçsizce evlilik yapan kadınlar diğer bir aşamada da anneliğin ne olduğunu bilmeden ya da çocuk bakımı noktasında herhangi bir bilgileri olmadan çocuk sahibi olmaktadır. Bu açıdan erken evliliğin nasıl görüldüğü üzerine bir sorgulama yapıldığı gibi anneliğin de ne olduğu konusunda bir sorgulama yapılmıştır. Bu konular aynı zamanda nasıl bir rol aktarımında bulunulacağını da temellerini oluşturmaktadır. Bu açıdan katılımcıların anneliğin ne olduğuna yönelik düşünceleri şu şekildedir:

Kana Çiçeği:

“Annelik ne demektirrr? (Gülüyor.) Annelik ne demektir? Anne, çocuk açısından söyleyeyim. Anne çocuğun yani özgüvenidir anne. Ne demek yani? Annesi olduğu zaman tamam mı daha aydın bir çocuk daha özgüvenli bir çocuk, hani burulupta bir köşede kalmıyor. Hani annesiz çocuklar hani her sıkıntılarını, her dertlerini anlatamıyolar kimseye. Anneye çok çabuk gidip anlatabiliyosun. Anne ben bunu yaşadım, ben de bunu yaşıcan ilerde. Annelik sahiplenmektir, büyük bir nimettir anne. Anne gerçekten... Anne emek. Evet.”

Kiraz Çiçeği:

“Annelik çok kutsal bir görevdir. Annelik, güzel bir şey. Rabbim herkese nasip etsin. Fedakarlıktır annelik, uykusuz kalmaktır annelik.”

Ortanca:

“Annelik de çok güzel bir şey. Sahiplenmek, evlat diye. Ben zaten pek anne olduğumu anlayamadım ki, çocuk da nasıl büyüdü onu anlayamadım. Şimdi baktığım zaman ben hiçbir şeyini görmedim benim çocuğumun bir tane resmi bile yok. Annelimden pek bir şey anlamadım, nasıl doğduğunu da. Her şeyim sorunluydu hiçbir şey anlamadım...”

Gala Çiçeği:

“Annelik güzel bir duygu bence, çünkü annem hep bize anlatıyordu. İnsan çocuğu kucacağına aldığı zaman sanki dünyası değişiyor. O duyguyu ben yaşamadığım için ama ben annemde gördüm kardeşlerimde gördüm çok güzel bir duygu diyorlar.”

Ağaç Minesi:

“Annelik fedakarlık, her şeyde fedakar olmaktır. Yani evlatların için her şeyi açta kalcan susuz da kalacan. Bunları diyecenki evlatlarım için yapıyorsun. Yani bir karşılık beklemeden evlatların için elinden gelen her şeyi yapacaksın.”

Kırmızı Gül:

“Valla anneliği nasıl ilkinde bilmedim de ikincisinde artık anladım ki annelik güzel bir duygu Allah herkese nasip etsin. İyi bir duygu annelik yani güzel. (İlkinde niye bilemedin?) İlkinde küçüktüm. O yüzden bilmiyordum emdirmeyi bakmayı bile bilmiyordum. O yüzden ikincisinde artık şey oldum.”

Doğu Haşhaşı:

“Annelik güzel bir şey bence. İlk kez anne olduğumda çok tuhaftım o çocuğun benim olduğunu bilmiyordum. Daha sonra diğer çocuklarımda annenin ne demek olduğunu öğrendim. Anne demek çocuğuna sahip çıkmak, çocuğun her zaman iyiliğini istemek, onların istediği şeylere önem vermek, bazıları zarar vermeye çalışıyorsa onu engellemektir. Annelik her zaman çocuğunu koruyup kollamaktır, sahip çıkmaktır çünkü çocuklar anneleri için çok önemli çok değerli.”

Begonya:

“Annelik çok güzel bi şey. (Gülüyor.) Annelik yani hayatın sana vermiş olduğu en büyük mutluluk diyebilirim. Annelik çok güzel bir duygu, ağır bir yük ama çok güzel.”

Orkide:

“Annelik eğer bilinçliysen çok güzel bir duygu demektir. Ama küçük yaşta bunu, anneliği anlayamıyorsun ama doğru bir yaşta annelik mükemmel bir şeydir. Yani o evladını aldığı her dakika, her saniye çok önemli yani.”

Müge Çiçeği:

“Annelik ne demek? Annelik çok güzel bi şeydir. Yeri gelir fedakarlık, yeri gelir nasıl diyeyim yani bi anne evi, eşi için değil ama evladı için onursuz olur, gurursuz olur, onurunu gururunu yere serer ama güzel bir duygudur. Fedakarlıktır annelik.”

Genel olarak incelendiğinde katılımcıların annelik ile ilgili ifadelerinde annelik ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

- Anne, çocuğun özgüvenidir.
- Annelik, emektir.
- Annelik, sahiplenmektir.
- Annelik, kutsal bir görevdir.
- Annelik, fedakarlıktır.
- Annelik çocuğunu koruyup kollamaktır.
- Annelik, ağır bir yükür.

4.2.9.2. İlk Annelik Yaşı ve Annelik Deneyiminde Yaşanan Zorluklar

Annelik ile ilgili yapılan tanımlar, anneliğin ne derece önemli bir konu ve zor bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir. Diğer yandan, katılımcılar arasında annelik yaşı ve bu yaştan dolayı bilinçsizlikleri nedeniyle ilk çocuklarında zorluk yaşayan ve bu yüzden ilk çocuklarında anneliğin ne demek olduğunu anlayamadıklarını belirten katılımcılar olmuştur. Bu duruma annelik yaşı ve özellikle ilk çocukta yaşanan zorluklar meselesinde daha ayrıntılı olarak değinilecektir. Bu noktada ilk olarak katılımcıların ve annelerinin ilk annelik yaşları ile ilgili elde edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo-24: Katılımcı ve Katılımcının Annesinin İlk Annelik Yaşları

Katılımcı	Katılımcının Annelik Yaşı	Katılımcının Annesinin Annelik Yaşı
Kana Çiçeği	17	17
Kiraz Çiçeği	18	19
Ortanca	17	19
Gala Çiçeği	Anne değil.	18
Ağaç Minesi	19	18
Kırmızı Gül	18	18
Doğu Haşhaşı	20	20
Begonya	19	19 civarı
Orkide	19	17
Müge Çiçeği	17	13

Katılımcıların ilk annelik yaşlarına bakıldığında 10 katılımcıdan 3'ünün 17 yaşında, 2'sinin 18 yaşında, 3'ünün 19 yaşında, 1'inin 20 yaşında anne olduğu ve 1'inin de anne olmadığı görülmektedir. Buna göre genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların 18 yaş ve sonrasında anne oldukları söylenebilmektedir.

Katılımcıların annelerinin ilk annelik yaşlarına bakıldığında ise 10 anneden 1'i 13, 2'si 17, 3'ü 18, 3'ü 19 ve 1'i de 20 yaşında ilk annelik deneyimlerini yaşamışlardır. Burada da genel bir değerlendirme yapıldığında katılımcılar gibi katılımcıların annelerinin de 18 yaş ve sonrasında ilk annelik deneyimlerini yaşamış oldukları görülmektedir. Tablo-23 incelendiğinde, katılımcıların ilk annelik yaşları ile annelerinin ilk annelik yaşlarının Müge Çiçeği ve Gala Çiçeği hariç olmak üzere birbirine yakın ve benzer yaşlarda olduğu görülmektedir.

Ancak bunlara rağmen evlik yaşları nedeniyle doğumda sıkıntı yaşadıklarını belirten katılımcılar da olmuştur. Buna göre:

Kana Çiçeği:

“Ben 15 yaşında gittim. 4 ay sonra hamile kaldığıma göre 16 yaşında. (Zor geçti mi hamileliğiniz?) İlk doğum çok zor oldu hatta doğum yapamadım çocuk karnımda vefat etti doğum esnasında. O da neden olmuştu bilmiyorum onun açıklamasını yapayım mı ki sana gerekir mi? Kızlık zarı içerde kaldığından dolayı, hani hamilelikte adet görmüyorsun ya sıvı yoğunlaştıkça hani perdenin içerisine doluyor o katlaşıyor çocukla beraber geldi. Ondan sonra doktor yoktu o an. Köye gitmişti hastaya. Hemşireler bakıyordu bana. Onlar da anlayamadı hani çocukla beraber ne geliyor dediler, anlamadılar. Ondan sonra doktoru aradılar. Doktor F... Bey vardı o zaman. Geldi dedi ki kızlık zarı içerde kalmış dedi. O dedi katlanmış ve bebekle beraber geldiği için hani doğum yapamadım. Yani hem bebeğin başı hem de o beraber geldiği için doğum yapamadım. Açılmadı, olmadı. Eşim de askerdeydi zaten. Kız gibi olmuşum yine bi nevi. Öyle diyim sana. Ondan dolayı bebeğimi kaybettim erkekti. O şekilde ilk doğumum öyle oldu. İkinci doğumum çok güzel geçti rahatta doğum yaptım. Üçüncüsü sezeryan oldu bebek ters döndüğü için. (Peki ikinci doğum kaç yaşında oldu?) İkinci doğum kaç yaşında oldu? Dur bakayım. Kızım 4 yaşındaydı. 2. Doğumumu yaptım. Kaç yaş oluyor o zaman? (Yani vefat ettikten sonraki ilk doğumunuz?) ...Hemen kaldım. (O da 17 yaşında mı doğum yaptınız?) Evet evet.”

Müge Çiçeği:

“...Yani ben daha erken olurdu da daha rahim gelişmemiş. (Gülüyor.) 7 ay sonra da beni doktora götürdü kaynanam. Doktor dedi ki kendi büyümemiş ki rahmi gelişsin. Yani dedi rahim gelişmemiş, çocuğu olmaz. Mecburen 3 yıl sonra anca. (Gülüyor.)”

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere, fiziksel gelişimlerinin henüz tamamlanmamış olması nedeniyle Kana Çiçeği ilk doğumunda ölü doğum yaparken Müge Çiçeği ise çocuk sahibi olmak için beklemek zorunda kalmıştır.

Annelik yaşından dolayı değinilmesi gereken diğer bir konu ise ilk annelik deneyimleri yani çocuk bakımında yardıma ihtiyaç duyup duymadıkları ve kimlerden yardım aldıklarıdır. Buna göre;

Kana Çiçeği:

“Yardıma ihtiyaç şöyle duyuyordum hani gece ağlıyordu. Hani diyordum nolur biri gelip uyutsa ben emzireyim de veriyim de bende bir rahat yatıyım diyordum. Yani en çok orda sıkışıyordum gece sıkışıyordum daha fazla. (Bakımını falan rahat yapabiliyor muydunuz?) Evet yapıyordum, yapıyordum. Banyosunu zaten kaynanamla elim yaptıyordu. Ben korkuyordum, yanlış yaparım, düşer bi yerine bi şey olur diye.”

Kiraz Çiçeği:

“Evet evet. (Kimlerden yardım aldın?) Valla kimseden almadım. Annem yaşıyordu ilk çocuğumda. Mesela banyosu felan yapmaya annem geliyordu. Zaten prematüreydi. 7 aylık doğurdum. Hani bakımı da bayağı bir zordu. Annem yardımcı oldu gelirdi evimiz yakındı. Banyosuna şununa bununa annem geliyordu. Öyle. Kayınpederim yardımcı oluyordu. (Sonraki çocuklar?) Sonraki çocuklarda da zaten hani ikinci çocuğumdan sonra ikinci çocuğumda da annem var babam var gitmişlerdi. Konu komşu etraf yani aile içinde kimseden pek bi destek görmedim.”

Kırmızı Gül:

“Valla hiç olmadı çünkü zaten kaynanam benden iyi bakıyordu çocuklarıma. Hep kaynanam yardım etti. Ben çocuk yaşta evlendiğim için hiç. Kaynanam kalkardı beni uyandırırdu çocukları emzirirdim. Kaynanam öz annem gibi.”

Begonya:

“Çok fazla zorlandım. (Yardım aldın mı birilerinden?) Anneannemden aldım. Öyle işte.”

Orkide:

“Evet, mesela büyük elim banyo yaptırdı, kayınvalidem banyo yaptırdı. Yardım aldım. (Yardıma ihtiyaç duyduunuz yani?) Evet kesinlikle. Çünkü ben banyo bile yaptıramıyordum çocuğuma.”

Katılımcılar, ilk çocuklarının bakımında zorlanmışlardır. Bu noktada gerek kendi annelerinden gerek kayınvalidelerinden gerekse de diğer yakınlarından çocuk bakımı ile ilgili konularda yardım almışlardır. Katılımcılar içerisinde yardıma ihtiyaç duydukları halde herhangi bir kişiden yardım almamış olanlar da bulunmaktadır:

Ortanca:

“Tabii ki de duydum ama maalesef... Sabaha kadar soğukta tek başıma, oradan oraya oradan oraya sallıyordum. Biraz huysuz çocuktü dört beş yaşına gelene kadar. Hiç kimseden yardım almadım. Kendi annemler de gelemiyordular. Mesela ben cezaevinin orada oturuyordum annemler de burada Karagöl mahallesindeydiler. Onlar da fazla gidip gelemiyorlardı. Pis insanlardan (Eşinin ailesini kastediyor.) dolayı... ”

Ağaç Minesi:

“Yok... Kendim baktım iki çocuğuma da. Hiç kimseden de yardım istemedim eşim dahil buna. Hiç hiçbir şekilde kimseden yardım istemedim. Her şeylerini kendim yaptım.”

Doğu Haşhaşı:

“Tabii ki çok isterdim ben. Yardıma çok ihtiyaç duydum ama yanımda kimse yoktu. Vardılar ama zaten annemgilin eve gelmesini istemiyordu kocam. Diyordu ki onlar gelmesin, onları sevmiyorum. (Kaynanan?) Kaynanam zaten hiç sevmiyordu. Şimdi söylesem inanmayacaksınız haklısın çünkü öyle bir insan yok sıradışı biri. Bir kere su almaya gittim yaylaya çıkmıştık gelene kadar Asya mosmor olmuştu daha altı aylıktı. Görüncem de giysilerini seriyor kaynanam da orada sürat asmış. Dedim ki siz insan değil misiniz çocuk burada mosmor olmuş ağlamaktan, yatırdım gittim. Zaten benim çocuklarım çok ağlayan çocuklar. Doktorlar da sık sık bunu öneriyor bir kadın hamileyken stres yapmayacak şiddet uygulanmayacak ama ben de tam tersi olduğu için çocuklar dünyaya geldiğinde hep ağlamakla büyüdüler ta bugüne kadar.”

Müge Çiçeği:

“Tabii. İlk çocuğumda duydum, duymadım değil. Çünkü banyo yaptırmayı bilmiyordum ama yani. (Kimden yardım aldınız?) Hiç kimseden vallahi. Kendi kendime yine yaptım yani.”

Görüldüğü üzere, katılımcılar yardıma ihtiyaç duymalarına rağmen gerek yardım edecek kimsenin olmaması, gerek çocuk bakımı noktasında sorumluluğu kendileri üstlenmek istemeleri gerekse de kayınvalideleri ve eşlerinin tutumlarından dolayı kimseden yardım alamamışlardır.

4.2.10. Evlilikte Birlikte Yaşam

Evlilikte birlikte yaşam, aile yapısı hakkında yorum yapılabilmesi açısından önemli hususlardan biridir. Bu şekilde ailenin geniş aile mi yoksa çekirdek aile tipine mi sahip olduğu belirlenmektedir. Ayrıca ailenin genişliğine göre aile içinde meydana gelebilecek sorunlar hakkında da yorum yapılabilme olanağı bulunmaktadır. Buna göre, katılımcıların evlenince kimlerle oturdukları, şimdi kimlerle oturdukları, bir değişimin olup olmadığının görülmesi adına katılımcıların annelerinin kimlerle oturdukları, şimdi kimlerle oturdukları sorgulanmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların ifadelerinden hareket edilerek birlikte yaşanmış olan ya da hala yaşanan kişiler tablolaştırılarak gösterilmiştir. Burada belirtilmesi gereken diğer bir nokta da katılımcıların annelerinin şimdi kimlerle oturduğu noktasıdır. Annesi vefat etmiş olan katılımcılar bulunduğu için Tablo-25'te annelerin sonradan kimlerle oturdukları belirtilmiştir.

Tablo-25: Katılımcı ve Katılımcının Annesinin Kimlerle Yaşadığı

Katılımcı	Katılımcının Evlenince Kimlerle Oturduğu	Katılımcının Şimdi Kimlerle Oturduğu	Katılımcının Annesinin Evlenince Kimlerle Oturduğu	Katılımcının Annesinin Sonradan Kimlerle Oturduğu
Kana Çiçeği	Kayınvalide, kayınpeder, kayın, elti, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve oğlu	Babasının amcası ve ailesi, kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve oğlu
Kiraz Çiçeği	Kayınvalide, kayınpeder, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalide, kayınpeder, kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve çocukları
Ortanca	Kayınvalide, kayınpeder, üç kayın, elti, onun çocuğu, katılımcı ve eşi	Kızı	Kayınvalide, kayınpeder, iki görümce, iki elti, bir kayın, kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve çocuğu
Gala Çiçeği	Kayınvalide, kayınpeder, eşin kardeşleri, eşleri, çocukları, katılımcı ve eşi	Eşi	Kayınvalide, kayınpeder, kendisi, eşi	Kendisi, eşi ve yenge
Ağaç Minesi	Kayınvalide, kayınpeder, 4 kayın, elti, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalidesi, kayınları, eltileri, kendisi ve eşi	Kendisi ve oğulları

Kırmızı Gül	Kayınvalide, kayınpeder, katılımcı ve eşi	Kayınvalide, kayınpeder, katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalide, kayınpeder, kendisi, eşi	Kendisi, eşi ve çocukları
Doğu Haşhaşı	Kayınvalide, kayınpeder, eşin 8 kardeşi, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalide, görümce, kendisi ve eşi	Kayınvalide, kendisi ve eşi
Begonya	Kayınvalide, kayınpeder, eşin ninesi, eşin 7 kardeşi, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve çocuğu
Orkide	Kayınvalide, iki elti ve çocukları, bir kayın, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalide, görümceler, elti, kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve çocukları
Müge Çiçeği	Kayınvalide, kayınpeder, kayınlar, görümceler, katılımcı ve eşi	Katılımcı, eşi ve çocukları	Kayınvalide, kayınpeder, kayınpederin kuması, kendisi ve eşi	Kendisi, eşi ve çocukları

Tablo-25 incelendiğinde katılımcıların ilk evlendikleri zamanlarda eşleri ve eşlerinin aileleri ile birlikte yaşadıkları görülmektedir. Ancak daha sonrasında eşleri ve çocukları ile birlikte daha az bir nüfus ile yaşamaktadırlar. Katılımcıların anneleri de evlendikleri zamanlarda kalabalık bir aile nüfusunda yaşarken daha sonrasında genel olarak bakıldığında eş ve çocukları ile yaşamışlardır. Burada katılımcılar ile katılımcıların anneleri arasında bu açıdan benzerlik görülmüştür. Dolayısıyla ilk zamanlarda geniş aile tipinde kurulan ailelerin daha sonrasında çekirdek aile tipine dönüşebileceği bulgusu elde edilmiştir. Yine değişim bağlamında değerlendirilirse bu noktada da katılımcılara evlenen çiftlerin nerede oturmaları gerektiğine yönelik soruya şöyle cevaplar vermiştir:

Begonya:

“Hayır kesinlikle ayrı. Hatta aynı memleket bile olmasın diye düşünüyorum ben. (Gülüyor.)”

Orkide:

“(Gülüyor.) Evli çiftlerin öncelikle ayrı bir evlerinin olması lazım, kendi evlerinde oturmaları lazım. Kendilerine ait bir evlerinin olması lazım ve baştan bunun böyle olması lazım, sonradan bir sene böyle otursunlar da ikinci sene değil, baştan o evi benimsemeleri lazım. Baştan eşinin dışardan içeri girdiği zaman hoşgeldin diyebilmesi lazım. Çünkü biz sonradan ayrı eve çıktığımızda bile bunu yapamadık. Ya böyle sanki hep birileri var ve birileri duyacak. Çok zaman aldı. Şu an onu yapıyorum ama inan ki ilk ayrıldığımız dönem onu hala sanıyorum ki birileri bizi duyacak da ben hoşgeldin desem ayıp olacak. Baştan beri kendilerine ait bir ev dayayıp döşeyecekler, kendi evlerinde olacaklar.”

Müge Çiçeği:

“Bence nerde oturmalı? Ailelerden uzakta oturmalı bence hani aslında anlaşılabiliriyorsa gerçekten aileyle yaşamak güzel ama aynı evde değil. Kesinlikle. Aynı bina olur, aynı mahalle olur, aynı semt olur. Ama hani nasıl olur? Tabiki anlaşılıyorsa aileyle oturmak güzel olur ama anlaşılmıyorsa... (Hayır anlamında kafa sallıyor.) Belli bi zaman içerisinde yeni bir çift uzak olmalı bence. Hani kendilerini en azından tanımalı. Yani kaynanam o odada yatmış, ben bu odada yatmışım ne denli? Belki ben farklı bi şey, farklı bi şey derken hani pijamamla gidip bi çay demliycem, salonda televizyonu açıp eşimle çekirdek çitlatcam. Ama kaynana ve kaynata orada yapamıyosun. O tür şeylerden dolayı bence ayrı olmalı.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, evli çiftlerin kendi aileleri ya da eşlerinin ailelerinin yanında oturmaları değil, kendilerine yeni bir ev açmaları gerektiği bulgusuna ulaşılmaktadır. Çünkü birileri ile birlikte yaşanıldığında o evin kurallarına uyulmak zorunda kalınmakta ve dolayısıyla kişiler istedikleri şekilde hareket edememektedir. Bu da özgürlüğü kısıtlayıcı bir durum olarak yorumlanabilir. Diğer yandan, o evin kurallarının olmasının yanı sıra, o evde birlikte yaşanan kişilere uyum sağlamada da sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu uyum özellikle de eve yeni gelen kişilerin fedakarlıklarını gerektirmektedir. Çünkü katılımcıların ifadelerinden de görüldüğü üzere, hem yabancı bir ortamda bulunmak hem de birlikte yaşadıkları kayınvalide, kayınpedere karşı saygı anlamında “ayıp olur” mantığı ile hareket ederek yine özgür bir hayat gerçekleştirilememektedir. Dolayısıyla ev içerisinde kişiler, istedikleri gibi giyinip istedikleri gibi eşleri ile sohbet edememekte, istedikleri saatte uyuyup uyanamamaktadırlar. Yine de, birlikte yaşama karşı çıkılmış olsa da özellikle Müge Çiçeği ve Kırmızı Gül eğer aile ile anlaşılıyorsa birlikte oturulabileceğini belirtmişlerdir:

“Aslında ayrı daha iyi de alıştıktan sonra birlik daha iyi mesela ben şimdi alıştım kaynanamgil kaynatamgil yapamam. Yani onlar 8 yıl aradan geçti. İnsanlar diyor niye ayrılmıyorsun valla dedim evim de var şeyim de dedim ben kendim istemiyorum. Bence bir evde büyük olmadı mı o ev gerçekten hiç bir şey değil yani. Bir evi büyük yönetir, ne kadar şey olursa da.”

Buna göre, birlikte yaşam ile ilgili diğer bir kriterin de anlaşmak ve alışmak olduğu söylenebilir. Böyle bir durumda birlikte yaşama her ne kadar yukarıda belirtildiği gibi, özgürlük alanlarını kısıtlıyor olsa da eğer bir arada yaşanan kişiler ile iyi ilişkiler oluşturulduysa ve bu ilişkilerden dolayı birlikte yaşanan ortamda aidiyet sağlandıysa böyle bir durumda da birlikte yaşam olumlu olarak görülmüştür. Diğer yandan Kırmızı Gül’ün diğer bir vurgusu da evde yaşça büyük birilerinin olması gerekliliğidir. Bu da evlilik yaşları göz önünde bulundurulduğunda, anne ve baba ile daha çok vakit geçirme isteği ve bu yüzden yaşça büyük olan eşin ailesinin benimsenmesi olarak da yorumlanabilir.

Tüm bunlar kısaca değerlendirildiğinde ise katılımcılar ve katılımcıların annelerinin eşleri ile birlikte yaşam deneyimi elde etmiş oldukları ancak bu deneyimin sürdürülmediği ve çekirdek aile modeline geçişin sağlandığı ve katılımcılar tarafından evli çiftlerin ailelerden ayrı yaşamaları gerektiği vurgusu görülmektedir.

4.3. KATILIMCILARIN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI

Katılımcıların aile içi ilişkileri ve toplumsal cinsiyet algıları başlıca dokuz başlık altında ele alınıp incelenecektir.

4.3.1. Aile İçi Şiddet ve Onaylanması

Erken evliliklerde önemli bir faktör de aile içi ilişkilerin nasıl kurgulandığı yönündedir. Çünkü bu ilişkilerin kurgulanış biçimine göre, evliliğe bakış açısı ve evliliğin nasıl değerlendirildiği konuları şekillenecektir. Bu anlamda aile içi ilişkilerin betimlenmesi gerekmektedir. Burada ilk adım aile içi şiddet konusunda olmaktadır. Şiddet erken evliliklerin bir sonucu da olabilmektedir. Bu açıdan da katılımcıların ailelerinden şiddet görüp görmedikleri, eşinin şiddet görüp görmediği, katılımcının eşinden şiddet görüp

görmediği, katılımcının çocuklara şiddet uygulayıp uygulamadığı ve eşinin çocuklara şiddet uygulayıp uygulamadığı konuları sorgulanmıştır.

Tablo-26: Aile İçi Şiddet

Katılımcı	Katılımcının Ailesinden Şiddet Görüp Görmediği	Eşin Ailesinden Şiddet Görüp Görmediği	Katılımcının Eşinden Şiddet Görüp Görmediği	Katılımcının Çocuklara Şiddet Uygulayıp Uygulamadığı	Eşin Çocuklara Şiddet Uygulayıp Uygulamadığı
Kana Çiçeği	Hayır.	Evet.	Evet.	Hayır.	Hayır.
Kiraz Çiçeği	Evet.	Hayır.	Hayır.	Hayır.	Hayır.
Ortanca	Hayır.	Evet.	Evet.	Evet.	Evet.
Gala Çiçeği	Hayır.	Evet.	Evet.	Hayır.	Hayır.
Ağaç Minesi	Evet.	Evet.	Hayır.	Evet.	Hayır.
Kırmızı Gül	Hayır.	Hayır.	Hayır.	Evet.	Hayır.
Doğu Haşhaşı	Hayır.	Evet.	Evet.	Evet.	Evet.
Begonya	Evet.	Evet.	Evet.	Hayır.	Hayır.
Orkide	Evet.	Evet.	Hayır.	Evet.	Hayır.
Müge Çiçeği	Hayır.	Hayır.	Evet.	Evet.	Hayır.

Tablo-26 incelendiğinde 10 katılımcıdan;

- 4'ü ailesinden şiddet görmüş, 6'sı ailesinden şiddet görmemiştir.
- Eşlerinin 7'si ailesinden şiddet görmüş, 3'ü ailesinden şiddet görmemiştir.
- 6'sı eşinden şiddet görmüş, 4'ü eşinden şiddet görmemiştir.
- 6'sı çocuklarına şiddet uygulamış, 4'ü çocuklarına şiddet uygulamamıştır.
- Eşlerinin 2'si çocuklarına şiddet uygulamış, 8'i çocuklarına şiddet uygulamamıştır.

Bu değerlendirmede neyin şiddet unsuru olarak görüldüğü sorusu akla gelmektedir. Burada ister ekonomik ister psikolojik ister sözel isterse de fiziksel olsun, her türlü tutum ve eylem, katılımcılar şiddet olarak tanımlamamış olsalar dahi, şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Bu konuda katılımcıların kullanmış oldukları ifadelerden şu şekilde birkaç örnek verilebilir:

Kana Çiçeği:

“ (Evliliğinizle ilgili örnek aldığınız biri var mıydı?) ...O zamanlar komşum vardı bi tane. Onu alırdım. Hatta bir kere onu örnek verdim eşime. O da ne almıştı? Sandık almıştı eşime. Tamam mı? O da kaçırmişti kızı. Kız da arkadaşımı zaten. Kaçırarak evlenmiştiler. Dedim ki bak bak dedim eşi ne güzel sandık almış buna, çeyiz sandığı siz bana diyordum hiç bir şey yapmadınız. Tamam mı? (Gülüyor.) Eşim orda bir kere bana vurmuştu. Hani o da niye karşığını bana örnek gösteriyorsun diye bir kere vurmuştu bana. Ondan sonra da zaten korkumdan hiç şey yapmadım. Yani sevdiğim, heveslendiğim şeyleri söylemiyodum, içime atıyodum, konuşmuyodum.(Eşinizden hiç şiddet gördünüz mü?) Eşimden dayak hiç yemedim. Şiddet hiç görmedim. Sevgisi fazla. Nasıl diyim? Çok iyi niyetli bir insan. İyi niyetinden de hep kaybetti. İyi niyetli biri. Mesela aileme çok düşkün. Kendi ailesinden zaten zarar gördüğü için biraz şiddet gördüğü için benim ailemi daha çok yakın görüyor kendisine anne baba olarak. Benim ailem de onu çok seviyor. Hani önceden karşıydı ama ailem de çok seviyor. Ailem zaten onun sıkıntılı durumunu biliyodu. Ondan dolayı bir oğulda onu etmişti babam diyordu benim üç oğlum var. Öyle. Halen daha öyle severler, o da halen daha öyle.”

Ortanca:

“(Eşiniz ailesinden şiddet görmüş mü?) Tabii ki de. Yani eşim zaten büyükleriydi, en büyükleriydi. Onlar da diyom ya ben geldim babalarını dövüyodular, analarını dövüyodular, kardeşler birbirine giriyodu. Yani nasıl bi aileydi bilmiyom. Böyle nasıl düştüm içlerine. Çok gerçekten kötü bi şey. Sokak kavgası gibi çocuklar gibi birbirlerini dövüyorlardı. (Eşinizden şiddet gördünüz mü?) Ben görüyodum, dövüyodu. Kolumu kırmıştı, İstanbul'a ilk gittiğim senesiydi. Üç ay alçıda kalmıştı kolum. Yani çıkarınca artık kurtlanmıştı. İçeri girerdi, kapıyı açardım, döverdi tekme tokat. Seni kimsenin kapısında görmeyeyim derdi. Zaten ben nereye gideyim senin gibi bir ruh hastasının yanında. Çöp dökmeye bile gidemezdim kapının önünde. Evin içinde bile kendi kendine hiç bi şey yokken durup dururken döverdi. Ondan sonra ben seni çok kışkırtıyom da ee oldu ki neden kışkırtıyorsun. Psikopat işte. (Çocuklarınızın terbiyesinde şiddet uyguluyor musunuz?) Şimdi öyle bi şey yapmıyorum da ordayken yapıyodum açıkçası. (İstanbul'dayken mi?) İstanbul'dayken. Yani bana baskı vardı. Kardeşleri aynı şekilde üstüme yürüyodu, dövmeye çalışıyodu beni. Yani 4-5 yaşındayken ben de sinirleniyodum. Çocuğu dövüyodum o zaman. Kimseye bir şey yapamıyorum, hiç kimsem yok orada. Zaten normal olsaymışım yapmazdım.”

Ağaç Minesi:

“Babamız hiçbir zaman bizi bir tokat bile vurmazdı annem çok nadir. Çok nadir ama baba hiç bir evladına bir tokat bile vurmamıştır.”

Doğu Haşhaşı:

“Aslında çok şiddet etmem de sözümü hiç dinlemeseler belki yaparım. Ağır darbeyle değil hafiften biraz korkutabilirim sözümü dinlesinler diye. Ama gerçekten şiddete karşıyım, dövmeye.”

Orkide:

“(Gülüyor.) O da çok güzel bir şey. Şimdi büyük oğlumu yetiştirirken aynı ben annem bana nasıl yapmış, ben de ona. İşte yaramazlık yapmış terlik fırlatmışız, şey yapmışız, gene söylüyorum küçük kızda ya da ikinci kızda şiddeti tamamen kaldırdım. Büyük çocuktaki şanssızlık da gene bilinçsizliğimden dolayı yaptığım bir şiddet. Şiddete de tamamen karşı olan bir insanım. Yani dışarda biri, annenin bile çocuğuna vurduğunu görsem müdahale ederim ama yapmış mıyım, ben de büyük oğluma yapmışım.”

Katılımcıların aile içi şiddete tanıklıklarını incelediğimizde, öncelikle kimisinin tokatı şiddet olarak değerlendirmedeği, kimisinin ise çocuğun söz dinlemesi için korkutmayı kimisinin de bir terlik fırlatmayı bile şiddet unsuru olarak değerlendirdiği görülmektedir. Burada özellikle Ortanca'nın ifadeleri incelendiğinde katılımcının eşinin ailesi üyelerindeki kişilerin birbirlerine uyguladıkları şiddet ve katılımcının eşinden gördüğü şiddet noktasında halk arasında “gücü çocuğa yetmek” tabiriyle kendisinin de çocuğuna şiddet uyguladığı görülmektedir. Bu noktada şiddetin şiddeti doğurduğu söylenebilir. Diğer yandan da şiddet unsurunda gerek aileden olsun, gerek eşten olsun, gerekse de çocuklara karşı olsun “sözünü dinletebilmek”, “kendi fikrini kabul ettirebilmek”, “ego tatmini” gibi öğelerin hakim olduğu görülmektedir. Şöyle ki yine Ortanca'nın düşünceleri üzerinden yorumlama yapılırsa katılımcının eşi tarafından maruz kaldığı kıskançlık duygusu ve sonrasında gördüğü şiddet katılımcının eşinin egosunun tatminini yansıtan bir davranıştır. Ya da Ağaç Minesi'nin, Doğu Haşhaşı'nın çocuklara sözlerini dinletebilmek ve kendi istedikleri yönde davranışta bulunmalarını sağlamak için gerçekleştirdikleri sözlü ya da fiziksel eylemler de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ancak önemli olan belirli bir bilinçliliğin sağlanmış olmasıdır. Bu bilinç Orkide'nin düşüncelerinde kendisini bulmaktadır. Burada önemli nokta, ilk çocukta yaşadığı tecrübesizlik ve katılımcının annesinden gördüğü davranışları sergiliyor olmasıdır. Daha sonraki çocuklarda bu davranışlar noktasında daha çok bilinçlilik kazanıldığı belirtilmiştir. Bu durum, belirli bir değişimin kendinden gerçekleşmeyeceği, kişilerin duyarlılığının artması ile olumsuz görülen durumların

değişeceği ve rol aktarımlarıyla da bu değişikliklerin anlam bulacağını göstermektedir. Diğer yandan, katılımcıların şiddeti onaylayıp onaylamadıkları sorgulanmıştır. Bu sorgulama neticesinde de şiddetin onaylanmayan bir davranış olduğu fikri tüm katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ancak, özellikle çocuklarına şiddet uyguladıklarını belirten katılımcıların şiddetin olumsuz bir davranış olduğu hakkında bilinçlilikleri olduğu halde şiddeti uyguluyor ya da uygulamış olmaları da çelişkili görünmektedir. Bu noktada, şiddetin onaylanıp onaylanmadığına yönelik olarak verilen yanıtlar şu şekilde belirtilebilir:

Kana Çiçeği:

“Hayır. ...Aile içi şiddet kapılardan uzak olsun da aile içi şiddet bence iyi bir şey değil. Hani bir evlilikte bir ailede sabır olması gerek. Sabır ve oturup konuşulması gereken şeyler varsa konuşulması gerekir. Çocukla konuşulması gereken şeyler ayrıdır, eşle konuşulması gereken şeyler ayrıdır konular. Zaten çocuklarıma hayatta yansıtmam ben kesinlikle yani. Onların psikolojik şeylerinden dolayı. Kesinlikle onların yanında eşimle hayatta tartışacağım bir konu da olsa hani bi film vardı ya Çocuklar Duymasın aynen o şekilde. Kesinlikle çocuklarıma yansıtmam, çocuklarım bilmez benim eşimle ne yaşadığımı, 25 yıl içerisinde ne yaşadığımı bilmezler, yansıtmam. Hani bi kızıpta bi şey diyeceğim an belki çocuğumu bakkala göndermişimdir, belki komşuya göndermişimdir o şekilde eşimle konuyu halletmişimdir veya da hani o an gitmek istemediğinde de geceyi beklemişimdir yatak odamda konuşmuşumdur konuşacağım şeyi. Yani o şekilde hocam.”

Kiraz Çiçeği:

“Hayır. ...Ee kendim yaşadım gördüm nasıl onaylayayım? (Gülümsüyor.)”

Ortanca:

“Tabii ki hayır. (Neden, şiddet kötü mü sizce?) Her yönüyle kötü, herkes için kötü. Çocuğun da psikolojisini bozdu, etkiledi. Şu an ufak bi şey oluyor, hemen parlıyor, böyle delleniyo. Ondan sonra diyo ki; anne ben anlamıyorum diyo, birden sinirleniyom diyo, kendime hakim olamıyorum diyo. Ondan sonra pişman oluyorum söylediğime, yaptığıma. Huzursuz etti yani insanın yüzü gülmüyor evde. O eve gelirdi. Yani çocuk bile diyodu ki; anne geldi, anne geldii. Anne nolur bi şey deme, anne nolur ağzını açma. Yani sen bir şey deme o da bi şey demesin anne. Sürekli aynı o evin içinde bir korku, bi şey. Ne biliyim? Huzur yok, mutluluk yok, hiç bi şey yok. Sürekli korkuyosun. Acaba napacak? Bugün ne diyecek? Bugün ne çıkaracak?”

Gala Çiçeği:

“Hayır. ... Şiddet güzel bir şey değil. Benim canım nasıl acıyorsa onların canı da aynı şekilde. Sonuçta o da candır.”

Ağaç Minesi:

“Hiç onaylamam özellikle hani çocuklar varken anne babanın tartışması kavgası kesinlikle onaylamam. Öyle bişey yok. Zaten biraz sesimiz yükselsin çocuklar zaten hemen der. “Baba neden sesinizi yükseltiyorsunuz veya anne neden sesli konuşuyorsunuz?”. Hani çünkü çocuklarımıza hiçbir zaman öyle bir şeyi yansıtmadık.”

Kırmızı Gül:

“Hayır onaylamam, asla iyi bişey değil gerçekten iyi bişey değil, çocuğuna şiddet göstermeden konuşabilirsin. Onu konuşarak ta ikna edebilirsin ama işte bazen olmuyor.”

Doğu Haşhaşı:

“Hayır asla. Şiddeti hiç sevmiyorum küçüklüğümden beri. Babam anneme yapıyordu ya ama bize hiç yapmazdı kız çocuklarına hiç yapmadı.”

Begonya:

“Yok kesinlikle. Çok kötü bişey. ...En başta çocukları etkiliyo anne babanın kavgası şiddet olayı falan çocukları çok fazlasıyla etkilediğini düşünüyorum psikolojik olarak. Gelecekteki o çocukların evliliğini etkilediğini düşünüyorum. Hani korkuyla mesela evlenmiş olabilir acaba bizde mi aynı şeyleri yaşıcaz diye ya da evlenmekten korkabilir aşırı etkilenirse bende mi o durumu yaşıcam diye. O yüzden kesinlikle öyle bişey. Hani anne babanın tartışması da geçimsizliği bile olsa bunu çocuklarına yansıtmamasın kesinlikle bunu doğru bulmuyorum.”

Orkide:

“Hayır. ...Kesinlikle yani şiddetin hiçbir şeyi güzel değil ki onaylayalım. Ama şey de var hani böyle konuşuyoruz ama çok da masummuş gibi de konuşmayalım. Bağırma da şiddetse bunu yapıyoruz. Yani bağırarak kendimizi ifade ediyoruz. Bağırarak çocukları korkutmaya çalışıyoruz. Bağırarak tehdit ediyoruz. Eee bu da yanlış ama bunu da yapıyoruz ara ara.”

Müge Çiçeği:

“Kesinlikle hayır. Şiddet bence nasıl diyim. Bu bi terbiye şeyi değil. Tamam yeri gelir, ben de çocuklarıma son aşamada ya en son aşamada sabrım taşarsa yaparım ama çok mantıksız bir şey. Şiddetle terbiye olunmaz. Şiddetle kesinlikle ne terbiye olunur ne de o çocuğun kişisel yani kendi fikrini değiştirebilirsin. İmkansız. O yapsın, değiştiremeyiz.”

Katılımcıların düşünceleri incelendiğinde aile içi ilişkiler bağlamında şiddetin onaylanan bir davranış olmadığı görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri üzerinden bir derleme yapıldığında şiddetin onaylanmama nedenleri olarak şu gerekçeler gösterilebilir: Öncelikle bağırma davranışı da dahil olmak üzere hiçbir sözel, fiziksel vb. şiddet unsuru onaylanmamaktadır. Aile içi şiddetten çocuğun da etkilendiği, çocuk açısından psikolojik sorunlara yol açtığı ve çocuğun gelecekteki evliliği açısından korku yaşamasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden anne ve baba arasındaki huzursuzlukların çocuğa yansıtılmaması gerektiği düşüncesi vurgulanmıştır. Diğer yandan, aile içi şiddetin ailede daha fazla huzursuzluğa sebep olduğu düşünülmektedir. “Ben yaşadım, başkası yaşamasin” düşüncesi ile şiddeti deneyimleyenler bir başkasının şiddeti deneyimlemesini istememektedirler. Çocuklar açısından şiddetin bir terbiye unsuru olmadığı görülmektedir. Tüm bu gerekçeler katılımcıların şiddeti onaylamama nedenleri olarak gösterilebilir. Katılımcılar arasında şiddete yönelik sorunların konuşarak ve ikna yoluyla çözülmesi yönünde çözüm önerileri sunanlar olması ve şiddeti olumsuz bir davranış olarak tanımlıyor olmaları yönündeki bilinçliliklerinin varlığı şiddetin tamamen yok edilmesi olarak olmasa da azaltılması yönünde bir gelişme olarak görülebilir. Ancak buna rağmen daha önce de belirtildiği gibi bu düşüncelerine rağmen çocuklarına şiddet uygulayan katılımcılar da konu açısından bir çelişki örneği olarak gösterilebilir.

4.3.2 Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımına Yönelik Bulgular

4.3.2.1. Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımına Yönelik Düşünceler ve Bu Düşüncelerin Kültürel Temeli

Erken evliliklerde önemli bir nokta, toplumsal cinsiyet kalıplarıdır. Bu yüzden toplumsal cinsiyete araştırmada geniş bir yer verilmiştir. Toplumsal cinsiyet ile ilgili sunulan teorik bilgilerin yanı sıra görüşme sorularında yer alan sorular ile de toplumsal cinsiyete yönelik bulgular elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bu başlık altında kız ve erkek çocuk ayrımına odaklanılacaktır. Bunun içeriğinde ise katılımcıların içine doğdukları ailede kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapılıp yapılmadığı, katılımcıların ve eşlerinin kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapılıp yapmadıkları, toplumda bu konuda nasıl davranıldığına yer verilecektir. Bunlara ek olarak katılımcının kaç çocuk sahibi olmak istediği ve tek bir çocuk olması durumunda çocuğun kız mı yoksa erkek mi olmasının istenildiği şeklindeki bulgularla da kız çocuk ve erkek çocuğa bakış açısı da görülmüş olacaktır.

Bu bağlamda öncelikle katılımcıların içine doğdukları ailede kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapılıp yapılmadığı, katılımcının ve eşinin kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapılıp yapılmadığı ile ilgili bilgiler tablolaraştırılarak belirtilmiş olup gerekli yerlerde katılımcıların düşüncelerinden alıntılar da yapılmıştır. Buna göre;

Tablo-27: Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımı

Katılımcı	İçine Doğulan Ailede Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımı Yapılıp Yapılmadığı	Katılımcının Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımı Yapıp Yapmadığı	Eşinin Kız Çocuk-Erkek Çocuk Ayrımı Yapıp Yapmadığı
Kana Çiçeği	Hayır.	Hayır.	Hayır.
Kiraz Çiçeği	Evet.	Hayır.	Hayır.
Ortanca	Hayır.	Hayır.	Evet.
Gala Çiçeği	Evet	Hayır.	Evet.
Ağaç Minesi	Evet.	Hayır.	Evet.
Kırmızı Gül	Evet.	Hayır.	Hayır.
Doğu Haşhaşı	Evet.	Hayır.	Evet.
Begonya	Evet.	Hayır.	Hayır.
Orkide	Hayır.	Hayır.	Hayır.
Müge Çiçeği	Evet.	Hayır.	Hayır.

Katılımcıların verdikleri cevaplar ile oluşturulan Tablo-27'ye göre, 10 katılımcıdan 7'sinin içine doğduğu ailede kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapılırken 3'ünde böyle bir ayrım yapılmamıştır. Katılımcıların tamamı kendilerinin kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapmadığını belirtmiştir. Katılımcıların eşlerine bakıldığında ise eşlerden 4'ünün kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yaptığı, 6'sının ise ayrım yapmadığı görülmektedir.

Gala Çiçeği:

“Erkekler daha değerli görülüyordu neden erkekler bizim doğu tarafı erkeklere daha fazla değer veriyordu. Babam bizi hiç hor görmedi bizi hep eşit gördü. Benim erkek kardeşim vardı. 7 kurban kesti babam. Bize de kesmişti yani bizi hor görmüyordu. Bazen kardeşimi öpüyordu, seviyordu. Ama bizim yanımızda yapmıyordu. Gizlice yapıyordu biz görmesin diye. Biz gördükten sonra üzülüyorduk. Babam da üzülüyordu. Kızım ben sizi de seviyorum onu da seviyorum derdi. Babam ayrı koymuyordu ya hepimizi bir tutuyordu.”

Ağaç Minesi:

“Mesela annem erkek çocuklarına biraz daha düşküncü halen daha öyle. Babam da kız çocuklarıyla erkek çocuklarına aynıydı ama kız çocuklarına daha çok şey yapardı yani kız çocuğudur günahdır derdi. Ama annemde biraz daha erkek çocuklarına şey yapardı.”

Kırmızı Gül:

“Önceden benim bi erkek kardeşim vardı. 6 kızdık. Şimdi biz benden sonra 5 kızdık işte. Ben doğdum, benden sonra bir erkek kardeşim oldu. Ona o zaman çok özen gösteriyolardı hep erkek hep erkek, erkektir bi tanedir diye. Biz o zaman beş kız kardeştik. Bi tane erkek kardeşim benden sonra oldu, onu çok daha seviyorlardı. Ne kadar da olsa yine ayrımcılık yapıyorlardı. ...Mesela nasıl diyim? Biz beş kız o tek erkek olunca kızlar yapsın derlerdi biz hep ezildik, erkek kardeşim yeni çalışmaya başladı evlendikten sonra çalışmaya başladı. Çünkü arkasında önünde beş kız olduğu için hiç ezilmedi kardeşim. Her şeye biz koşardık her şeyi biz yapardık. Erkek kardeşimin eline hiç bir şey vermezlerdi kızlar vardı hep kızlar yapardı. Yeni yeni evlendikten sonra iş yapmaya başladı yoksa asla yapmazdı. Çayırda şeydi hep biz giderdik o hiç gitmezdi.”

İçine doğulan ailede kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapıldığını belirten katılımcıların ifadeleri incelendiğinde ailelerin erkek çocuklarını birinci planda tuttukları, kız çocuklarını ise ikinci plana attıkları görülmektedir. Bazı durumlarda da Ağaç Minesi örneğinde görüldüğü gibi kız çocuğu olmaktan dolayı kız çocuğuna acınması ya da Gala Çiçeği'nde belirtildiği gibi kız çocuklarına erkek çocuklar gibi şefkat gösterilmemesi şeklinde bir duruma da rastlanmaktadır. Bu da kız çocuğunun toplum içerisinde sahip olduğu konumun kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Bu konuda bir bilincin olmasına rağmen, kız çocuk ve erkek çocuk ayrımının sürdürülüyor olması da çelişkili görünmektedir. Buradaki katılımcılara göre bu konuda bir istisna ise Müge Çiçeği'dir.

Müge Çiçeği:

“Yok. Bizde biraz vardı. Babam ayrımcılık yapardı. Nasıl yapardı? Kız çocukları erkeklerin önünde gelirdi. Erkekler kızlara bir tokat atmazdı. Atamazdı yani. Atsaydı babamdan şiddet görürdüler. Babam eve almazdı mesela bizlere birer tokat vursalardı.”

Müge Çiçeği'nde önceki katılımcılarda belirtilenden farklı bir durum olduğu görülmektedir. Buna göre, kız çocuk-erkek çocuk ayrımı noktasında burada da kız

çocuk birinci planda iken erkek çocuğun ikinci plana atıldığı bir durum ile karşılaşmaktadır. Bunun nedeni ise kız çocuğunun korunması kaygısıdır.

Kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapan katılımcıların eşleri ile ilgili elde edilen bulgular ise şu şekilde gösterilebilir:

Ortanca:

“Tabii ki de yapardı. Çocuk hastalanıyordu hastaneye götürmüyorlardı. Zaten yaşadığımız ev, ev değildi çok kötü bir ortamdı. Soba falan ısıtmıyordu, odun-kömür yoktu. Kaçaktan elektrik yakıyodular. Böyle eski ocaklar vardı eski. Onlarla ısınmaya çalışıyoduk. Çocuğun ciğerleri kurumuştı. Boğmaca olmuştu o zaman. Çocuk daha körpe. Nefesi kesiliyordu. Simsiyah oluyodu düşüyodu. Hiç kimse umursamıyodu. Ben kendimi parçalıyodum. Diyolardı ki; bir şey olmaz, ölsün kız çocuğudur. Bi şey olmaz ölü. Öyle yapıyodular.”

Doğu Haşhaşı:

“Eşim yapardı gözlerimle görüyordum sadece ben değil insanlar da görüyordu. Ama ben söylediğimde ama nasıl böyle bir şey söylersin ben böyle yapıyor muyum. Bir keresinde A... ve M... (kızları) o zamanlar küçüktü. A...'a (oğlu) harçlık verdi. B... (kızı) dedi ki; baba bana da. Sen kız çocuğusun sana yok dedi. O zaman da çok tartışmamız çıkmıştı. B... çok kırılmıştı gerçekten.”

Yukarıdaki ifadelerle göre, kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapan katılımcıların eşlerinin kız çocuklarını kız olmalarından dolayı ikincil konuma ittikleri görülmektedir. Diğer yandan da bu durumun “ölsün, kız çocuğudur” ifadesinin kullanıldığı boyutlara kadar ulaşması kız çocuklarının değersizliğini göstermektedir.

Diğer yandan hem kendisi hem de eşinin kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapmadığını belirtse de söylemleri bu yönde olmayan katılımcılar da vardır. Örneğin;

Kana Çiçeği:

“Kesinlikle, kesinlikle. Ki kız çocuğu biraz daha benim için ön planda gelir ayakları üzerinde dursun. Hani erkek her türlü yine ekmeğini kazanır, her yere sığabilir, her yerden ekmeğini alabilir. Ama kız kısmı her yerde çalışamaz. Atıyorum bir lokantada bir bayan çalışamaz bence. Hani bilmiyorum başka

illerde olabilir belki hani sosyal açıısından bakarsak hani atıyorum hani Ankara İstanbul, oralarda ayıp görülmüyor ama bizim burda görüliyor ondan dolayı.”

Kiraz Çiçeği:

“Valla niye yapmıyorum. Benim kızlarım erkeklerden daha değerli benim için. Kız çocukları daha sadık anne babaya. Yani iki oğlum iki kızım var ama kızlarımdan daha memnunum. Yani gördüğüm kadarıyla. Ayrım da yapmam ben.”

Ağaç Minesi:

“Eşim hani kız çocuklarını daha çok severdi belki kız olsaydı çok mutlu olurdu Şu anda mutlu ama kız çocuklarına ayrı bir sevgisi var.”

Katılımcılar kendileri ve eşlerinin kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapmadıklarını belitmiş olsalar da bazı katılımcılar için kız çocuk daha değerli görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak kız çocuklarının aileye daha sadık olması olarak gösterilirken diğer bir neden ise erkek çocuklarının her şekilde hayatlarını idame ettirebilecekleri, ancak kızlarda böyle bir durumun olmamasıdır. Dolayısıyla kız çocukları ile daha çok ilgilenilmeli ve kız çocukları için gerekli olanaklar sunulmalıdır.

Katılımcıların kız çocuk-erkek çocuk ayrımı ile ilgili düşüncelerine bakıldığında ise;

Kiraz Çiçeği:

“Bana göre çok saçma bir şey kız, erkek. Ben oldum olası öyleyim. Evlat evlattır. Allah korusun beş parmağın beşi de bir hangisini kessem canın yanar, yani Rabbim dilemişse kız verir, dilemişse erkek verir. Senin buna ayrım yapma gibi bir lüksün yok, nasibin neyse odur. Bunu ben ayırmam yani, şahsen ayırmam. Hani ayıranlara da karşıyım. Evlat evlattır. Yani kızı, erkeği fark etmez. Hele şimdiki zamanda kız da evlenip gidiyor.”

Begonya:

“Yanlığ olduğunu düşünüyorum. Ben ikisinin de hani eşit durumda tutulmasından yanayım. Erkek çocuğunun bir üstünlüğü olduğunu düşünmüyorum.”

Orkide:

“Hiçbir ayırımım yoktur. Bizim için sağlıklı çocuk önemlidir. Kızı da aynı erkeği de aynı. Çocuğu sen düzgün yetiştirdikten sonra ikisini de aynı yani. ...Ben hoş bakmıyorum, gerçekten hoş bakmıyorum. Buna bir örnek vereyim; kadın iki doğum yaptı, bir arkadaşım, ikisi de kız çocuğu ve inanılmaz zorluklarla doğum yaptı ve hayati tehlikesi de oldu ikisinde de. Geçen bir muhabbette o erkek için doğum yapacak hani hamile kalmak istiyor. Yani o kadar karşı çıktım saatlerce konuştum onunla. Doğru olmadığını yani düşünüyorum. Ona da aynısını anlattım. İnsan ölümü göz önüne alarak sadece erkek oğlum olsun diye doğum yapmamalı. Aynıdır evlat aynıdır.”

Katılımcılar, kız ve erkek çocuklarının ikisinin de evlat olduğu ve birbirinden ayrılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna göre, erkek çocuğunun kız çocuğuna ya da kız çocuğunun erkek çocuğuna karşı bir üstünlüğünden söz edilmemesi gerekmektedir. Burada özellikle Kiraz Çiçeği'nin beş parmağın beşinin de aynı olduğu ve birbirinden ayrılmayacağı benzetmesi durumu açıklar niteliktedir. Buna göre parmakları birbirinden ayırmaya çalışmanın insanın canını yakacağı benzetmesi de kız çocuk ve erkek çocuk ayrımı yapmanın toplumsal sorunlara yol açacağı şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan, Orkide de kız çocuk ve erkek çocuk ayrımı ile ilgili önemli bir noktaya değinmektedir. Buna göre, erkek çocuğu olmayan kadınlardan bazıları hayati risk alarak erkek çocuk dünyaya getirebilmek için tekrar çocuk sahibi olmak ve doğum yapmak istemektedir. Erkek çocuk sahibi olabilmek için erkek çocuk olana dek doğum yapan kadın örneklerine bile rastlanılmaktadır. Buradaki mantık da erkek çocuğa ve erkek çocuk sahibi olan kadına toplumsal açıdan verilen önemden ileri gelmektedir. Bu noktada toplumsal açıdan kız çocuk-erkek çocuk ayrımı ile ilgili ne düşünüldüğü sorgulanmıştır. Buna göre;

Ortanca:

“Tabii ki erkekler daha üstün görülüyor. ...Şimdi bize bir şey olduğu zaman, yaşlandığımız zaman anne baba bize erkek çocuğu bakacak diyor. El işte bize bakmaz da erkek bakar diyorlar. Halbuki şimdi gelin nerede bakmıyor. Değişen bir şey yok. Soyadımızı yürütecek, varlığımızı ona kalacak. Hiçbir şeyi de yok, açıdan ölüyor ama zannediyor ki bir şeyim var, diyor ki erkek çocuğuna kalsın.”

Ağaç Minesi:

“Ya diyelim işte diyordu ki işte kız çocuğudur evlenip gidecek ama erkektir bize bakar işte öyle düşünürdü annemde yani. Tek düşüncesi oydu yani. ...Toplumunda %50 %50’si diyim. %50’si kız çocukları, %50’si erkek diyim. Yarı yarıya diyebiliriz.”

Kırmızı Gül:

“Erkek çocuklar daha iyi erkek çocuklar daha şey, kız çocukları sonuçta el evine gidiyorlar, daha şeyler, daha uzaklar. İnsanlar böyle yine böyle yani çok ayrımcılık yapan var.”

Doğu Haşhaşı:

“Şöyle mesela bu erkektir. Okusa da okumasa da her türlü meslek sahibi olur. Yani çalışabilir. Erkektir nasıl olsa. İsmine leke sürülmez. Bu kız çocuğudur. Aman ismine leke sürülür, fazla bir şey olmasın, zaten bir meslek sahibi olacağı da yok okumasa da olur. Ev hanımı olacak nasılsa, çevremdekilerin düşünceleri bu. Benim düşüncem ise bu; erkek de çocuktur dünyaya gelmiş, kız da çocuktur dünyaya gelmiş. Sadece farkları şu; kızlar erkeklerden biraz daha güçsüzler, biraz daha nazikler. Başka da bir fark göremiyorum.”

Orkide:

“İuu toplum genel olarak erkek çocuk yoksa erkek çocuk çok istiyorlar. Yani üç tane erkeği olan kız çocuğumuz olsun diye dördüncüyü yapmıyor ama üç tane kızı olan dördüncü erkek olsun diye yapıyor. ...O eskiden kalma soyadı taşıma olayı varya. Bence işte soyumuzu taşıma, işte bak bence ondan yapılıyor.”

Müge Çiçeği:

“Ya toplum genelde erkek bilmem ailenin soyadını taşır, ondan sonra kız evladı evlenip gidip başka bir aileye... Aslında saçma sapan şeyler işte. Nitekim peygamber efendimizin sülalesi zürriyeti de kız çocuğundan gelmiştir.”

Toplumsal cinsiyet açısından toplumsal olarak kız çocuk-erkek çocuk ayrımı değerlendirildiğinde, toplumda erkek çocuklarına daha çok değer verildiği görülmektedir. Bunun nedenlerine bakıldığında ise erkeğin soyu sürdürüyor olması, soyadının devamlılığını sağlaması, kız çocuğunun evlenince başka yere gidiyor olması, erkek çocuğunun aileye bakacağı düşüncesi, kız çocuğunun aileye laf getirebileceği

ancak erkek çocuğun aileye laf getirmeyeceği düşüncesi ve erkek çocuğunun kendi ayakları üstünde durmasının daha kolay olduğu şeklinde belirtilebilir. Toplumsal açıdan konuya bu şekilde yaklaşılmasına karşın katılımcılar kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

4.3.2.2. Sahip Olunmak İstenen Çocuğun Cinsiyeti

Katılımcıların kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapıp yapmadıklarına yönelik bulgulara ek olarak katılımcıya kaç çocuğunun olmasını istediği ve tek çocuk olacaksa bunun kız mı yoksa erkek mi olmasından yana olduğu sorulmuştur. Bu şekilde tek çocuk noktasından neden kız ya da neden erkek çocuk istenildiği ve kız çocuk-erkek çocuk arasındaki ayrımını yansıtacak herhangi bir ifade kullanıp kullanmayacağı da görülmek istenmiştir. Buna göre;

Kana Çiçeği:

“Ben hep 1 kız, 1 oğlum olsun isterdim. Aynen oldu. ...Kız olsun isterdim... Çünkü kızımın çok az yaşadım. (Ağlıyor.) Kusura bakmayın... Evet, kızımın olmasını isterdim hani onunla böyle bir şeyler yaşamak isterdim. Hani anne değil de (Ağlıyor.) arkadaş gibi olmak isterdim. Onunla bir şeyler paylaşmak isterdim. Hani istediği gibi gezdirmek isterdim.”

Kiraz Çiçeği:

“Valla çocuğum iyi. 4 tane. (gülüyor.) ...Valla samimiyetimle kız çocuklarını seviyorum ama erkek çocuk olsun isterdim... Ya neden? Bilmiyorum. Hani kız çocuğu burada bizim burada mesela evlenince gidiyor hani gerçi erkek de gidiyor bu devirde ama hani diyorsun belki yani bir ihtimal belki yaşlanınca felan bakar diye.”

Ortanca:

“Dört beş tane... Ben kalabalık aileyi seviyorum. (Tek çocuğunuz olacaksa erkek mi kız mı olsun isterdiniz?) Kız... Kız çocuğu daha bağlı oluyor anneye. Konuşabiliyorsun, her şeyini paylaşabiliyorsun, daha yakın oluyorsun. Ben zaten arkadaş gibiyim, kızım olarak değil aynı benim gibi.”

Gala Çiçeği:

“2. Bir oğlan bir kız. (Tek çocuğun olacak olsa kız mı olsun erkek mi? Niye?) Kız. Bilmiyorum ben kızları seviyorum, esmer bir kızım olsun isterdim.”

Ağaç Minesi:

“Valla ben normalde 3 çocuğum olmasını isterdim. Hani 2 oğlum bir de kızım olsaydı çok iyi olurdu. Ama hayat şartlarından dolayı artık 2 taneyle sonlandırdık... (Tek çocuğun olsaydı bu kız mı olsun isterdin erkek mi?) Valla ikisi de olsa olurdu. Yani bir ayrımcılık yapmazdım yani. Kızda olsa olur erkekte olsun... O zamanda erkek derdim herhalde erkek olsun derdim. Ya ne bileyim erkek çocuk hani annenin babanın soyunu taşıdığı için herhalde. O bakımdan yani yoksa başka bir şeyden değil.”

Kırmızı Gül:

“Bir kız çocuğum olsun istiyorum 3 çocuğum olsun. Bazen de işte çocuklar falan şey yapınca pişman oluyorum. ...Valla bana göre kız olsa da işte bizinkiler der erkek çocuğuna bağlandığı için erkek olmasını daha isterler. ...Benim kız çocuklarına daha bir düşkünlüğüm var yani kızım olsun ona giydireyim onun saçını yapayım onunla oynayayım çok isterim. Erkek çocukları da var da kız çocuk kadar şey değil.”

Doğu Haşhaşı:

“2 ya da 3. Allahıma şükürler olsun şu anda 4 olmuş. Yine de hiç pişman değilim. ...Daha az olduğu için daha kalabalık olmasın bakabileceğin kadar. Eskiden kucağıma alamazdım korkuyordum ta ki evleninceye kadar. Nişanlandıktan sonra düğünlere gittim. Orada çocukları görünce Allahım gözlerimi kapatıyordum. O kadar bakmaları zor geliyordu bana. (Tek çocuğun olsaydı kız çocuk olmasını mı isterdin erkek mi?) Bana göre fark etmez kız olsa da Allah vermiş, erkek olsa da Allah vermiş. Ama bizim yöremize göre mecburen erkek olmasını isterdim.”

Begonya:

“Ben şu an pişmanlık duymuyorum. Çünkü kendim yalnızdım. O yüzden 4 tane yaptım ama normal iki. (Gülüyor.) (Tek çocuğun olacaksa bu kız mı olsun erkek mi?) Kız. (Gülüyor.) ...Bana göre kız. Bilmiyorum. Daha hayırlı evlat olduğunu düşünüyorum. (Gülüyor.)”

Orkide:

“Benim iki çocuğum vardı. Öyle de kalsın isterdim ama üçüncü çocuğum sürpriz oldu, bundan da hiç şikayetçi değilim. Yeterli diye düşünüyorum. (Tek çocuğunuz olacaksa bu erkek mi olsun kız mı olsun isterdiniz?) Hiç fark etmez. Gerçekten hiç fark etmezdi. Sağlıklı olsun. Ben mesela hiç cinsiyetlerini öğrenmek istemedim üçünün de. Sağlıklı olsun, tek duam buydu.”

Müge Çiçeği:

“4, hep idealimde 4tü. ...Tek çocuk olacaksa? Kız. ...Yani ne bileyim. Kız erkeği daha erkeği... Ama bak şimdi nasıl böyle? Yaşantımdan dolayıdır belki fikir farklılığı vardır. Kendi şahsıma söyleyeyim benim gibi bir hayatı olacaksa kızlarımın ikisi de ölsün derim. Örneğin önceden hiç bi şey yaşamadım, hiç bi şey görmedim çünkü hep baskı. Biraz özgürlüğe gidiyorsun ee gençsin, yaşın küçük, yok oraya gidemezsin, yok buraya gidemezsin. En güzel yıllarım geçirdikten sonra bu saatten sonra özgürlük verilmiş ne yapayım o özgürlüğü.”

Katılımcıların sahip olmak istedikleri çocuk sayısı 2 ile 5 arasında değişmektedir. Burada kimi katılımcılar 2 çocuğu ideal çocuk sayısı olarak görürken, kimisi de kalabalık aileyi sevdikleri için 4-5 çocuk sahibi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Tek çocuk sahibi olunacaksa bunun kız mı yoksa erkek mi olmasının istendiği noktasında çocuklarının kız olmasını istediklerini söylemişlerdir. Bunun nedenleri ise kız çocuğunun erkek çocuktan daha hayırlı ve anneye bağlı bir evlat olarak görülmesi, kız çocukla daha fazla zaman geçirilmek istenmesi ve kız çocuğunu daha çok seviyor olmalarıdır. Burada, katılımcıların kız çocuk-erkek çocuk arasında ayırım yaptıkları görülmektedir. Çünkü cinslerden birini ötekine göre daha olumlu bir şekilde tanımlamışlardır. Burada göze çarpan diğer bir nokta ise katılımcılardan Müge Çiçeği'nin tek çocuk olacaksa kız çocuğu olmasını istemesine rağmen kendi kaderini yaşayacak olması durumunda çocuğunun ölmesini istemesidir. Bu durumda her şeyden önce bir anne olarak çocukların iyiliklerinin istendiği ve tecrübe edilen olumsuz durumların yaşanmasını istemedikleri şeklinde koruyucu bir yaklaşım sergilendiği söylenebilir.

Tek çocuk olması durumunda çocuğun kız olmasını isteyen katılımcılar gibi erkek olmasını isteyen katılımcılar da vardır. Buna göre, katılımcıların 3'ü tek çocuk olması durumunda çocuğun erkek olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni ise ilk

olarak yaşlandıklarında kendilerine erkek çocuğun bakacağını düşünmektedirler. Diğer yandan, erkek çocuk soyun sürdürülmesi işlevini gerçekleştirmektedir. Sonuncu bir neden ise yaşanan ortamdan dolayı erkek çocuğunun zorunlu olarak görülmesidir. Bu ifadelerde de kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yönelik bilgiler elde edilmiş olmaktadır.

Katılımcılardan sadece bir tanesi tek çocuk olması durumunda bunun kız ya da erkek çocuk olmasının herhangi bir önemi olmadığına işaret etmiştir. Onun dışında tüm katılımcılar tek çocuk olması durumunda çocuğun kız çocuk ya da erkek çocuk olmasını istediklerini dile getirirken daha öncesinde kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yapmadıklarını belirtmiş olsalar da aslında böyle bir ayırımı yaptıkları, bu noktada toplumsal koşullardan ve yaşanan deneyimlerden hareket edildiği görülmektedir.

4.3.3. Ailede Eğitim/Terbiye

Ailede verilen eğitim/terbiye konusu üç başlık altında incelenecektir.

4.3.3.1. Doğulan Ailede Eğitim/Terbiye

Toplumsal cinsiyetin diğer bir boyutu da ailede alınan eğitim/terbiye ile alakalıdır. Buna göre, ailede alınan eğitim/terbiye doğrultusunda kız çocukları ve erkek çocukları nasıl rollere sahip olduklarını ya da olacaklarını görmektedirler. Çünkü ailede alınan eğitimde bir kız çocuğunun nasıl olması, erkek çocuğunun nasıl olması gerektiği belirtilmektedir. Bu açıdan katılımcılara ilk olarak doğdukları ailede nasıl bir terbiye aldıkları ve bunda kız çocukları-erkek çocuklarının eğitimi/terbiyesi arasında bir ayırım yapıp yapılmadığı sorulmuştur.

Kana Çiçeği:

“Zaten onların eğitimi de kısıtlıydı hani okumamışlar ya o zaman onların eğitimi de kısıtlıydı. Bize ne kadar eğitim vereceklerdi ki. Hani nedir? Atıyorum benim eğitimim şöyle oluyodu; mesela annem bir misafirimiz gelseydi bizi sofraya yakın koymazdı. Kızım ayıptır, misafir yesin, gitsin, daha sonra size yediricem diye bir tepkisi olurdu. Ondan sonra karşikinın malını çoklamayın derdi. Ondan sonra hani ayıp olan şeyleri öğretirdi. Dini açısından mesela abdesti öğretirdi bize. Nasıl diyim hocam? Ev temizliğini öğretirdi bize. Yemek yapmayı öğretirdi.

Yani eğitimlerimiz öyleydi küçükken. ...Baskı yoktu. (Ölçülü davranırlardı, öğütler şeklinde öyle mi?) Evet evet.”

Kiraz Çiçeği:

“Aslında yani baskıcı değil, demokratik bir ortamda büyüdüm ama mesela annem daha baskıcıydı. Yani kuralcıydı hani. Gittiğin yerden çabuk gel. Niye bununla arkadaş ol, bununla olma. Normalde tamam şiddet falan vardı ama annemle babam arasında. Ben bundan çocuk olduğum için etkilendim. Ama hani bana aşırı şiddet falan uygulandığından değil. Normaldi yani. Zamanına göre normaldi. Ama şimdiye göre değil tabii ki.”

Ortanca:

“Nasıl bi eğitim verdi? Biz babamızdan çok korkardık. Hani o içeri girdiği zaman böyle hemen ayağa kalkarsın. Hasta, ölüyo olsan bile böyle yatakta uzanıyor olsan da mümkünatı yok. Böyle içeriye girdiği zaman hemen oturursun, ayağa kalkarsın. Bu şekilde bir saygı vardı. Konuşmazsın. Yani ne bileyim. Yerken içerken biz öyle şeydik yani... Elimizi, ayağımızı hayatta uzatamazdık. (Otoriter bir adam mıydı?) Otoriterdi, aileden de öyleydi yani. (Anneniz nasıldı?) Annem de öyleydi, çekinirdi hani şey yapardı utanırdı, ederdi. O da aynıydı benimle.”

Gala Çiçeği:

“Çok güzel eğitim aldım. Evet okumamışım ama çok güzel eğitim aldım ailemden. Saygıyı, sevgiyi, misafir seven, ailene değer veren, işi olsun gücü olsun güçlü olsun. (Yani ölçülüydünüz?) Hı hı ölçülüydük. Ama illaki insan zor günlerde görür. Zor günlerde birbirimizin yanındaydık aç olsun tok olsun.”

Ağaç Minesi:

“Yani eğitim şöyle. Çok kalabalık bir aileydik. Hani babam emekli maaşı vardı ama yetiştiremezdi çünkü anne babayla 12 kişi oluyorduk. Babam kışları gidip maden ocağında çalışırdı yazları da gelirdi hani köyde çobancılığa giderdi... Hayvanları otlatmaya. Ondan sonra emekli olduktan sonra yine parası yetmeyince yazın yine çobancılık yaparmış kışında köy bekçiliğine gidermiş. Hani çocuklarım kimseye muhtaç olmasın diye. Diyelim ki bugün gelirdi evde ekmek yoktu ya giderdi... Büyük kutu bir bisküvi alır gelirdi. şimdiki zamanlar gibi gideyim de hemen dükkanda ekmek olur fırında ekmek olur öyle bir imkan yoktu. En fazla ne yapardı 1 kutu bisküvi alırdı bize getirirdi. Annemde şöyle... Hani bir kocaman bir leğende ekmek pişirirdi yani sadece o gün yiyebilirdik ertesi günü tekrar aynı işler. Hani çok kalabalık bir aileydik. Okula giderken ablamlarla öğlenci sabahçıydık. Mesela Sabahleyin ablam gidiyordu öğlene de ben

onu bekliyordum geliyordu onun önlüğünü çantasını alıp bu sefer ben gidiyordum . Öyle dönüşümlü olarak yapıyorduk. Erkeklerde aynı yapardılar. Hani çünkü öyleydik yani. Ancak yetiştiriliyordu yani. Hani çok bolluk bereket içinde de değildik çok kıtlık içinde de değildik ortasındaydık. (Peki sizi eğitirken hani baskıcı otoriter bir aile miydi?) Babam kuralcıydı... Mesela babam derdi ki dışarıdan diyelim yolda bir şey bulduz onu asla eve getirmeyeceksiniz, o bulduğunuz yerde kalacak. Yalan söylemeyeceksiniz, kimsenin hiç bir çöpünü dahi almayacaksınız öyle bir şey yaparsanız diyordu yani elinizi kırarım diyordu. Bunu babamız bize hep aşılardı. O yüzden biz o konuda yani mesela diyelim yolda yürüyoruz o yolda bir kalem mi düşmüş onu eğilip almazdık çünkü babamdan korkuyorduk babam soracaktı ki bu kalemi ben almadım size nerden geldi. (Annen nasıldı?) Annem o konuda çok şey yapmazdı yani hani babam kuralcı olduğu için annem çok fazla zaten işten güçten boşalıp çok fazla bize... hee bir şey öğretmezdi çünkü kuralları babam koyuyordu annem dediğim gibi hani bizim çamaşırımız bulaşığımız şuyumuz buyumuz hepsini bir kadın yapıyordu. O yüzden çok zamanı olmuyordu açıkçası. Yani şunu yapın bunu yapın diye.”

Kırmızı Gül:

“Yok baskıcılıkta, asla, ailemde öyle bir şey yok. Onlarda bizi kendi halimize bırakırlardı. Babam biraz çok sinirliydi ama çok şeydi babam. Asla kızlara pantolon giydirmezdi, düğün falan olsa bizi bırakmazdı siz kızsınız ne işiniz var falan diye derdi. Onu nasıl yani ama baskıydı falan çok baskı yoktu babamda.”

Doğu Haşhaşı:

“Babam ölçülü davranırdı baskıyı anneme yapardı bize yapmazdı. Ama biz de babamızın sözünden hiç çıkmadık. Belki de annemize daha çok şiddet yapmasın diye böyle davrandık. Eğer onun sözünden çıksaydık onsuz bir yere gitseydik mesela şu an babamız bizim arkamızda olmazdı. Babam şu an diyor ki kızların boşansalar onların arkasındayım eğer tekrar kocalarına dönseler yine arkalarında olacağım çünkü babam çok pişman dedi ki; kızlarım beni kırmayıp hayır demediler ben de verdim ama şimdi karar onların ne yaparsalar yapsınlar.”

Begonya:

“Yani şöyle söylüyüm ben kesinlikle hani evleneceğim yaşa kadar doğru düzgün bakkala dahi gitmedim diyebilirim. (Baskıcılar mıydı?) Yani. Aşırı koruyucuydu. ...Ya işte bence bilinçsiz bir davranıştı. Yani çünkü hani şey değil bu çocuğu dışarı çıkartmakla zarar geleceği düşüncesi bence çok yanlış hani onu güzel bir şekilde bilinçlendirirsen dışarıda bir zarar geleceğini düşünmüyorum ben. Öyle düşünüyorum.”

Orkide:

“Eğitim olarak çok da bilinçli değildiler. Çok da bir eğitim almadım. (Ev içerisinde anne-baba terbiyesi nasıldı?) Normal. Terbiye evet. Kimsenin hani o zamanki döneme göre haram, hırsızlık olayını diyeyim; asla kimsenin hiçbir şeyini evinize getirmeyeceksiniz habersiz. Biz öyle yetiştik. Yani işte sofradan kalktığımızda ellerimiz yıkanacak, saçlarımız çok temiz taranacak, yani bunların eğitimini aldık ama okul eğitimi olarak; hani gideyim de derslerini kontrol edeyim, bilmem ne yapayım yoktu. Ama terbiye eğitimi aldık. ...annem daha otoriterdi. ...erkek çocuk 193dışarıda kalabilir ama kız kalamaz, dışarıya çıkamaz. Kısıtlama konusunda öyle bir ayırım yapıldı. Erkek işte benim küçük kardeşim vardı sofraya otururdu. Eskiden misafir geldiği zaman çocuklar sofraya oturmazdılar daha yer sofrasına. Ama benim erkek kardeşim otururdu, ama o erkek mesela derdiler. Hani ayırım buysa, yapıldı.”

Müge Çiçeği:

“Baskıcıları derken şöyle. Babam çok sert, çok zor bir babaydı ama hani bu dayakla, şiddetle değil. Babam örneğin nasıl diyim mesela sofraya hep beraber oturulurdu. Ha diye biz o dönemlerde çarşıya kendi başımıza çıkamazdık. İmkansız. Hani mesela şimdiki çocuklar bir kalem lazım oluyor kendileri gidip alabiliyor. Ama biz bu izni almadan gidemeyiz. Bi düğün olsaydı ya da bi çarşı alışverişi olmuş olsaydı biz kendimiz gidemezdik. Ancak aile yönlendirirdi ki biz gidecekdik.”

Doğulan ailede nasıl eğitim/terbiye alındığı ve kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/terbiyesi açısından bir ayırım yapılıp yapılmadığı konusunda katılımcıların cevapları incelendiğinde, katılımcıların kiminde baskıcı ve kuralcı kiminde ölçülü ve öğütler şeklinde kiminde babanın daha baskın olduğu kiminde ise annenin daha baskın olduğu bir havanın hakim olduğu görülmektedir. Doğulan ailede genellikle çocukların eğitimi/terbiyesi nerde nasıl davranmaları gerektiği, neleri yapıp neleri yapmamaları noktasında olmuştur. Buna göre, kimsenin malını izinsiz almaktan görgü kurallarına, dini kurallara kadar her şey aşılana çalışılmıştır. Bunun yanı sıra kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yapıldığı da görülmektedir. Buna göre, katılımcıların kadın olmalarından kaynaklı kendilerine verilen eğitimde ev işlerinde becerikli olmaları gerektiği, dışarıda tek başına gezmeleri ve bir yerlere gitmemeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu bakımdan ailelerde bir namus algısı olduğu ve kız çocuğunun buna göre terbiye edildiği görülmektedir. Aslında tün bunlarla kız çocukları ile erkek çocuklarının rolleri arasına çizgiler de çekilmekle rol farklılıkları belirlenmiş olmaktadır. Erkeklerle ise bu

durumlarda daha esnek davranılmıştır. Mesela, eve geç gelmeleri ya da misafirlerin yanında oturmaları gibi durumlar erkekler için bir sorun teşkil etmezken, kız çocuklarında uygun olmayan bir davranış olarak görülmektedir. Kimi katılımcılarda bu durum açıkça belirtilmiş kimisinde de kendileri üzerinden yaptıkları açıklamalar sonucu böyle yorumlara ulaşılmıştır.

4.3.3.2. Çocuklara Verilen Eğitim/Terbiye

Doğulan ailede nasıl bir eğitim/terbiye alındığının yanı sıra katılımcıların kız çocuk-erkek çocuklarına yönelik ayırım konusunda bilinçlenip bilinçlenmediklerinin görülebilmesi için çocuklara nasıl bir eğitim/terbiye verdikleri/verecekleri ve çocukların eğitimi/terbiyesinde kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yapıp yapmadıkları sorgulanmış olup ulaşılan bilgiler şu şekilde sunulabilir:

Kiraz Çiçeği:

“Valla çocuklarımı her anne gibi bende bana göre iyi eğitiyorum yani. (Güliyor.) Mesela eğitimleri için elimden gelen heer türlü fedakarlığı yapıyorum. Mesela çocuklarımla konuşuyorum. Ahlaki yönden özellikle hani okumalarından ziyade öncelikle bir insan olmaları doğru düzgün insan. Yalan söylememesini, hırsızlık yapmamasını asla bunları söylüyorum. Hani bizi utandırmayacağı şeyleri yapmasını. Helali haramı öğretiyorum. Doğruyu yanlış öğretiliyorum. Yani bire bir konuşuyorum bunu çocuklarımla. (Yani birazcık daha ölçülü kontrollü?) Evet. Kontrollü tabi her şey. ...Mesela oğlum dışarı çıktığında zaman 21 yaşında arar izin alır. Anne, bu gece buraya gidiyorum. Bir saat sonra. Ama ben sıkmam kesinlikle. Yani kuralcı bir anne değilim. (Çocuklarınızın terbiyesinde kız erkek ayırımı yapıyor musunuz?) Yoo. Fark etmiyor. İkisi de aynı.”

Ortanca:

“Valla nasıl eğitiyorum? Benim yaşadığım şeyleri çocuğun zaten bildiği için, görüyodu her şeyin farkında. O da hiç çocukluğunu yaşayamadı ki. Hep böyle şeyi ortamda olduğu için, dövüştü, kavgaydı laftı... hiç çocukluğunu yaşamadı. Zaten büyük bir insan gibi hareketleri, davranışı, konuşması, düşünmesi... Ben de pek bir şey veremedim açıkçası. Ben kendimde gördüm ki çocuğa vereyim. Bir de çok baskı kuruldu üstümde. Bekarken de öyleydi. Dövülmem sövülmem yoktu ama çok çekingendik, bir şey yapamazdık, bir yere gidemezdik, sürekli evin içinde gelene gidene hizmet ettik, o şekilde yani. (Kendinizi nasıl bir anne olarak tanımlıyorsunuz? kızınıza verdiğiniz eğitim doğrultusunda) Kötü bir anne değilim herhalde. Elimden geldi kadar iyi şeyler vermeye çalışıyorum. (Nasıl

davranıyorsunuz?) Ben öyle ikide bir gidip öpüp sarılan biri değilim açıkçası. Oda biraz onu bekliyor. Çok fazla sevgimi belli edemiyorum. Bize eskiden derlerdi içimizden seviyoruz diye onu gibi benimkisi de. Tabi evladımıdır seviyorum. O öyle şeyler bekliyor ben de fazla öyle şeyler yapamıyorum. Biraz mesafeliyim. (Otoriter bir anne misiniz?) Çok otoriter değilim. Saygılı olsun, nasıl davranması gerektiğini görsün. İyi kötü benden görüyor zaten. Bende annemden gördüklerimi uyguladım.”

Ağaç Minesi:

“...Kuralcıyım bende kurallarım vardır.... Mesela kuralım diyelim ki bir arkadaşı kötüyse asla o arkadaşıyla görüşmesine izin vermem. Kesinlikle bu kuralım vardır. Ondan sonracağıma... Evde akşam saatinde herkes o saatte evde olup yemeğine oturmak zorundadırlar. Ondan sonra dışarı hayatlarına kesinlikle karşıyım ikisi de erkek çocuğu ama asla ve asla öyle bir kural şartım var. Gece dışarıda olamaz çocuklarım. Yazın en fazla 8’de akşam şey, kışın en geç 6’da hepsi evde olmak zorunda. Yani kuralım sabit ve nettir.” (Çocuklar terbiye edilirken kız ve erkek ayrımı yapılmalı mı?) Yapılmamalı ikisine de aynı kurallar olmalı. Hani bu kızdır bu erkektir diye bir şey yok yani Kız çocuğum olsaydı aynı kuralları erkek çocuklarıma koyduğum aynı kuralları ona da koyardım.”

Begonya:

“Yok. Ben gerektiğinde bir arkadaş gerektiğinde anne gerektiğinde de şey böyle tatlı sert olabiliyorum bazı konularda hani bu dayak saçını başını yalayım anlamında değil. Otoriter bir anne olmaya çalışıyorum bazı yerde. Yani onları çok fazla böyle şımartmamak adına ya da çok yanlış olan bir şeyi illa da doğru diye ısrar etmemeleri anlamında. Ama gerektiğinde de ben onlarla oturup bir anne olarak değil bir arkadaş olarak ta hani erkek arkadaşlarını mesela kolayca benle paylaşabilirler. Hani birine karşı bir şey hissediyorsa onu benimle paylaşabilir. Üzüldüğü zaman onlarla birlikte oturur üzülür ağlarım. Ama her zaman hani şöyle bir şey ikna yoluyla hani kızım bu senin için gerçekten doğru değil. Zamanla bunu kendin de görüp anlayacaksın üzüleceksin uyarırım. Haa hala daha işte bazı konularda şöyle bir şey anne nerden biliyorsun kötü olduğunu diye de durumlar da yaşadık ve ben zamana bıraktım onu, baskıcı davranmadım. Kendi gözüyle bire bir yaşadı, gördü ve çok çok üzüldü. Sonra kullandığı kelime anne sen haklıymışsın. Nerden biliyorsun bu kadar anne gerçek olan şeyleri. Çünkü ben her zaman takipteyim her zaman. Mesela bir erkek arkadaşını bana söyledikleri zaman ben onu kızlarıma belli etmeden dışarda araştırırım. Nasıl biridir nedir ne değildir? Doğru bir insan mıdır ve hani gidip bak sen böyle böyle biriyle arkadaşlık ediyorsun öyle değil. Ben onaylamıyorum kızım bana göre doğru bir insan değil. Anne nerden biliyorsun bu kelimeyi duyuyorum çoğu zaman. (Gülümsüyor.) Zamanla kendileri zaten bunu yaşadıkça hani gelip direkt mesela benim omzumda ağladıkları zamanlar olmuştur ayrıldığı zaman. Hani yanlışını görmüştür karşı tarafın ve aşırı bağlandıkları

için eziyet çekiyolar, acı çekiyolar ama ben onlarla birlikte tamam kızım zamanla geçicek, zamanla alışacaksın sonra kendine güleceksin ben o insan için mi üzüldüm. Gerçekten de benim 3. Kızım da öyle oldu. Sonra da şu an düşündüğü zaman anne gerçekten değmezmiş ben kendimi ne kadar yıpratmışım. Ortamdan uzaklaştırmaya çalışırım mesela. Hani burda öyle bir şey yaşadınız ablaları İstanbul'a gidiyordu onuda gönderdim. Burda durup daha fazla üzülmemesi kendini yıpratmaması adına hani iyi geldi oraya göndermem dağıldı kafası yani büyük kızım da aynı şeyi yaşadı yanlış birini. O da sonradan farkına vardı. Bu gibi şeyler bu şekilde. Dediğim gibi kısaca özetliyim gerektiğinde arkadaş, gerektiğinde abla, gerektiğinde anne oldum. (Peki sen çocuklarını terbiye ederken kız erkek ayrımı yapar mısın?) Hayır, kesinlikle yapmam.”

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde çocuklarının eğitimleri/terbiyeleri konusunda katılımcılar bağlamsal ve durumsal olarak gerektiğinde otoriter gerektiğinde ise ılımlı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Eğitim/terbiye noktasında çocuklara koyulan kurallar baskın gelerek çocuklar yönlendirilmiş, doğru ve yanlışla yönelik bilgiler çocuklar ile konuşma ve ikna yoluyla çocuklara aşılanmış ya da doğru ve yanlış olarak nitelenen hususları kendilerinin görmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Eğitim/terbiye konusundaki bu hususlarda kız çocuk ve erkek çocuk arasında herhangi bir ayırım yapılmadığı, kız çocuk ve erkek çocukların eşit tutulduğu belirtilmiştir.

4.3.3.3. Eşin Çocuklara Verdiği Eğitim/Terbiye

Bir aile ortamı içerisinde çocukların eğitimi/terbiyesinde anne kadar babanın da rolü oldukça önemli olmaktadır. Bu yüzden katılımcılara eşlerinin kız çocuk-erkek çocuk eğitimi/terbiyesinde herhangi bir ayırım yapıp yapmadıkları da sorulmuştur.

Kana Çiçeği:

“Kesinlikle hayır. Zaten öyle bir şeyini fark ettiğimde ben olaya el koyuyordum zaten. ...Dediği şeyler olmuştur ama yani ben zaten yani eşimin ağzından çıkan küçük bir kelimeye bile dikkat ederim. Yani ne konuşuyor ne anlama geliyor benim çocuğum ne örnek çıkartacak o kelimedem. Kendisine o an ben hemen zaten kafama yatmıyosa tamam mı o kelime anında araya giriyorum lafi değiştiriyorum ve kendi açımdan bi şeyler öğretmeye çalışıyorum. Hayır bu öyle olmaz öyle değildir baban yanlış söyledi ağzından attı gibisinden. (Gülüyor.) Arayı buluyorum o şekilde.”

Ağaç Minesi:

“...Kurallar konusunda daha kuralcı olduğum için eşim onu bana bırakmıştır. Ama ağırlık olarak babanın lafı daha çok geçiyor. Hani baba bu olmayacak dediği an tamam bitmiştir. Öyle (Peki eşiniz kız ya da erkek ayrımı yapar mı terbiye edilmesinde?) Yok. O da yapmazdı ikisine de aynı eşitlikte kuralımız aynı olurdu. Her şey aynı olurdu.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, öncelikle aile içerisinde eşlerden kız çocuk/erkek çocuk ayrımı yapmayanlara bakılmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle katılımcılardan eşleri üzerinde yönlendirici olan katılımcıların olduğu görülmektedir. Bu yönlendirme durumu hem kadının da söz hakkı olduğunu hem de erkek egemenliğinin erimeye başladığını göstermektedir. Diğer yandan, bunun tersi bir durum olup gelenekselliğin sürdürülerek evde erkeğin sözünün geçtiğinin belirtildiği de olmuştur. Burada, hepsinden önemlisi kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/terbiyesi konusunda bilinçliliğin kazanılması ve ayrımcılıktan kaçınılmasıdır.

Gala Çiçeği:

“Eşim yapardı nasıl yapardı eşim çünkü çocukları olmadığı için. Eşim öğrencilerde de aynı şekilde yan yana koymuyordu. İşte bir sırada kız çocukları ayrı koyuyordu erkek çocukları ayrı. Diyordu erkek çocuklar kız çocukları rahatsız ediyor. Eşim ona önem veriyordu. Kız çocuklara daha düşkün idi. Bazen diyordum ona neden diyordu kız kardeşlerim okumadığı için kız çocukları çaresiz olduğu için kız çocuklara daha destek veriyorum. Öyle söylüyordu ben bilmiyorum onun düşüncesi öyle idi.”

Doğu Haşhaşı:

“Evet ayrımı yapıyor. Diyor ki kız çocukları ilkokula kadar gitsinler ondan sonra göndermeyeceğim falan. Çok güzel örtülü kızlar var. Diyorsun ki aman kapalı olsunlar... E türbanı da giymesinler, peki türbanın nesi var. Palto ve tunik giyiyorlar ben o giyimi çok beğeniyorum. Kardeşim mesela öyle giyinebiliyordu ablalarım da öyle. İstedikleri zaman türban giyme hakları vardı. Benimse evde ne bir söz hakkım vardı ne bir şey. Kaynanam anneme babama küfür ediyor, bana laf söylüyor. Çocukları da biliyor onun saçmalığını kendisi de biliyor saçmalığını ama yine de insanı üzme kışkırtmak için. En çok ta çocukların yanında yapması zoruma gidiyordu artık dayanamadım. Zaten kardeşim de diyordu ki; Y... sen böyle susarak daha çok kaybedersin. Kendimden küçük kardeşimi dinlemedim hep sustum dedim düzelecek, kaynanam düzelecek kocam düzelecek ama o hayallerle işte buradayım.”

Müge Çiçeği:

“Eşim de kız taraftarı. Oğlan zavallı, kaldı arada. (Gülüyor.)”

Katılımcıların eşleri arasında kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/terbiyesinde ayırım yapmayanlar olduğu gibi ayırım yapanlar da bulunmaktadır. Bu noktada katılımcıların eşleri arasında kız çocuklarını birincil konumda tutanlar olduğu gibi, erkek çocuklarını birincil konuma alanlar da olmaktadır. Öncelikle kız çocuklarının birincil durumuna bakıldığında Gala Çiçeği'nin eşinin daha önce de belirtildiği üzere, öğretmen olması ve çocukları olmaması nedeniyle çocukların eğitimi/terbiyesi noktasında okul ortamındaki durumuna yönelik yorumlama yapılmıştır. Burada, kız çocuk sevgisinin baskın olduğu ve bu yüzden kızların daha ön planda geldiği belirtilmiş olsa da kız çocuk ve erkek çocukların aynı sıralarda oturtulmuyor oluşu bir cinsiyetçiliğe de işaret etmektedir. Müge Çiçeği de kız çocuk sevgisini vurgulamıştır. Katılımcılardan elde edilen daha önceki bulgular da göz önünde bulundurulduğunda “kız çocuk sevgisi” nedeniyle kız çocuklarına daha çok değer verildiği yönündeki bulgular doğrultusunda kız çocuk-erkek çocukların eğitim/terbiyesi noktasında da bir bilinçlenme olduğunu göstermektedir. Ancak, bu durum da dengede tutulmaya çalışılmalı ve kız çocukların birincil konumuna karşın erkek çocuklar ikincil konuma itilmemelidir.

Katılımcıların eşleri içerisinde kız çocuk-erkek çocukların eğitim/terbiyelerinde kız çocuklarının ikincil konumunu pekiştirecek şekilde eğitim/terbiye verenler de vardır. Buna göre, kız çocuklarının giyimleri ve hareketleri/davranışları üzerinde verilen eğitim/terbiye dini anlayışı yansıtmaktadır. Bazı katılımcılarca kız çocuklarının başörtülü olmaları söz haklarının olmayarak şekilde yetiştirilmeleri ve okulda aldıkları eğitimin de kısıtlı olması istenilmektedir. Bu durum da kız çocuk-erkek çocukları eğitim/terbiyelerinde eşitlik yönünde bir bilinçliliğin sağlanmadığını göstermektedir. Dolayısıyla ataerkil toplum anlayışı ve bu toplum içerisinde var olan toplumsal cinsiyet kalıpları sürdürülmektedir.

4.3.4. Ailede Çocukların Eğitimi/Okutulması ve İş/Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Düşünceler

Toplumsal cinsiyet konusunda diğer bir konu ise eğitim/terbiyenin yanı sıra kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulmaları ile ilgilidir. Burada eğitim/terbiye okul öncesi dönemde ve tüm yaşam boyunca aileden öğrenilen her şeyi kapsarken eğitim/okutulma ise çocukların okul hayatlarının tamamının kapsamaktadır. Bu doğrultuda iki konu birbirinden farklı olarak değerlendirilmelidir.

Ailede çocukların eğitimi/okutulmasını toplumsal cinsiyet açısından değerlendirebilmek için de öncelikle doğulan ailede kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulması ile ilgili düşünceler, bu konuda anne ile baba arasında bir görüş ayrılığının olup olmadığı, sonrasında ise katılımcının görüşleri, katılımcının kurduğu ailedeki görüşler ve bu konuda eşi ile aralarında bir görüş ayrılığı olup olmadığına bakılmıştır.

4.3.4.1. İçine Doğulan Ailede Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/Okutulması İle İlgili Görüşler

Katılımcıların doğdukları ailede kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulması ile ilgili düşünceler, her iki cins için de eğitim/okutulmayı onaylayanlar ve onaylamayanlar olmak üzere, iki kısımda görülmüştür. Katılımcıların doğdukları ailede kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulması konusunda düşünceleri şu şekilde temellendirilebilir:

Kana Çiçeği:

“Şu an çok normal görüyolar. Şu anda çok normal. Şu an diyolar keşke seni okutsaydık keşke şöyle yapsaydık. Keşkeleri var yani. Ama önceden çok katı bakıyodular. ...Kız kısmı okumaz diye. Gider evlenir çoluk çocuğa karışır evini yuvasını yapar kadın dediğin evinde olur mutfağında olur gibisinden düşünüyodular. Ama şimdi biraz daha aydın insanlar. Şimdi o şekilde düşünceler yok. Ondan dolayı hani boşanmalar da o yüzden biraz daha fazlalaştı. İnsanların biraz daha özgüveni geldi kendisine. Hani çalışıp ayaklarım üzerinde durabiliyorum, bununla yapamam gibisinden artık hani boşanmalar da biraz o zihniyete döküldü.”

Ağaç Minesi:

“...İşte dediğim gibi babam kız çocukları okumaz derdi. Erkek çocuklarına da hani parası yetmediği için sadece bir çocuğuna liseyi üniversiteyi okutturmuş. Onun haricinde diğer çocuklarını yani yaşları gelince hepsini bir işe vermiş çalışmışlar.”

Kırmızı Gül:

“Valla annem babam hiç bilmezlerdi siz okumuşsunuz, kendileri okumadığı için yani bizimle o kadar ilgilenmezlerdi okumuşuz okumamışız, niye okumuyosunuz, şey yapmıyosunuz. O yüzden hiç şey yapmazlardı, baskı falan yapmazlardı. (Düşünce farklılığı var mıydı aralarında?) Valla annem isterdi okumamızı babam istemezdi kız çocuğudur okuyup ne yapacak derdi bizde okumadık hepimiz evlendik gittik.”

Orkide:

“Yok, eğitim konusunda herkese aynı şart sunuldu. Ama şey olarak kız daha kızlar daha göze gelen, benim okumama sebebim ablamın okumama sebebi; bunların boyu uzadı, ondan sonra bunlar artık çok göze gelen oldu okuldan alalım. Yani benim ablamın ve benim okumama sebebim. Böyle bir ayırım yapılmış. Erkeklerde böyle bir kısıtlama olmamış. ...Babam daha olumlu bakardı. Mesela benim o dönem, okumadığım için bir yerde çalışma konusunda. Şu andaki mesleğimi almışsam babam sayesinde almışumdur. Annem katı kurallıydı çıkamaz, hem okuyamaz hem çalışamaz, yani evde kalacak artık ne kadar zamana. ... Yani erkek daha çok okur anne-babam için öyle diyeyim. Anne miçin öyle diyeyim, babam için diyemem. Eee ama kızlar gene aynı soruya geliyor daha çok boyu uzadı mı, daha biraz göze gelen bir kız oldu mu okuyamaz. Bunu kendi annem için söyledim, kendim için söylemedim.”

Müge Çiçeği:

“Valla hiç bi şey. Bize diyodular; ne okuyacan, okuyup ne olacan. Ya aslında okutmaya okutulurdu da ailede hiç kimse okumamıştı ya benim aklım kestiği kadarıyla. Ablam okul konusunda çok çalışkandı, abim de mühendisti rahmetli gerisi teptembeldi. Ablama izin vermedi, abim de ne kadar çabaladıysa babam bi şey yapmadı. Tabi ki o biraz da insanın kendi elinde. Ben yüzüzlüğe verdim, gittim, kayıt oldum.”

Katılımcıların ifadelerine göre, onların dönemlerinde ailelerinin kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulmaları konusunda ayırım yaptıkları görülmektedir. Buna göre, katılımcıların ailelerinden kız çocuk-erkek çocuklara eşit imkanlar sunanlar olduğu gibi sadece kız çocuklarının okumasını istemeyenler de olmuştur. Eşit imkan içerisinde de kız çocuklar geri plana bırakılmıştır. Buna göre, kız çocuklarının okuyunca

ne olacakları sorgulanmış, okumaktan ziyade evlenmek daha önemli görülmüştür. Bu konularda anne ve baba arasında görüş ayrılığı olup olmadığına bakıldığında ise kimisinde babaların daha ılımlı olduğu annenin sert olduğu, kimisinde annenin daha ılımlı olduğu babanın daha sert olduğu, kimisinde ise hem anne hem de babanın sert olduğu yani kız çocuklarının eğitimi/okutulmasına sıcak bakılmadığı görülmektedir. Diğer yandan, katılımcıların anne ve babalarının erkek çocuklarının eğitimi/okutulması ile ilgili herhangi bir ayırım yapmadıkları görülmektedir. Dolayısıyla eğitim noktasında da erkek çocuklar, kız çocuklarının önünde tutulmuştur.

Katılımcılardan, ailelerinin kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulmasını destekleyenler olduğunu belirtenler de olmuştur.

Kiraz Çiçeği:

“Fark etmiyordu. İkimize de yani ailemiz hani kız olsun erkek olsun okuyun hayatınızı kurtarın.”

Ortanca:

“Kendi ailemde öyle bir şey yoktu. Ayrımcılık yoktu. Yeter ki okusunlar...”

Bu ifadelerden bazı katılımcıların ailelerinde kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulması ile ilgili herhangi bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Çünkü aileler tarafından eğitim, “hayatı kurtarmak” olarak görülmüştür. Dolayısıyla, bu kavramsal algılayış ailelerin kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yapmaksızın eğitime destek olmalarına olanak sağlamıştır.

4.3.4.2. Katılımcıların Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/okutulması İle İlgili Görüşleri

Katılımcıların eğitim ile ilgili düşüncelerine bakıldığında şu ifadeler değerlendirilebilir:

Kiraz Çiçeği:

“Kesinlikle okumalarını isterim en azından liseye kadar en azından. ...Ya en azından şimdiki devirde yani çocuk okuduğu zaman hani kendini ifade edebilir, eşine ifade edebilir, girdiği toplumlarda mahcup olmaz. Burda düşün bir yolculuk yapıyorsun, yolculukta bile benim yanımda okur-yazar olmayan bir kadın vardı afedersin. Lavaboya giderken üstüne yapıyor, hani arabaya inip-bineceğini bilemiyor, yanında bir rehber olması gerekir. Ama okur-yazar olduğu zaman hani çocuğun kendi kendini tabii ki geliştirmesi, hayatında yaşadığı sürece ona hep kolaylık sağlayacaktır. Yani bir devazantajı yok ki hep avantaj.”

Ortanca:

“Okutulsun tabii ki de sonuna kadar. Kız çocukları toplumda genelde ezik olduğu için, ezilmesin diye. Kimse de kendini ezdirmesin, kimseye muhtaç olmasın, kimseye boyun eğmesin maddi manevi hiçbir konuda.”

Kırmızı Gül:

“Okusunlar isterim hayatlarını kurtarsınlar, onu çok isterim çocuklarıma da derim mesela okuyun hayatınızı kurtarın. Şu anda ben isterdim okusaydım çok isterdim okumayı pişman oldum yani okumadım diye.”

Orkide:

“Kesinlikle kız-erkek kesinlikle okumalı. Herkes okumalı aslında okumanın da yaşı yoktur. Çalışmanın hiçbir yaşı yoktur. İuu istemek çok önemlidir, eğitilmiş olsun insanlarımız. ... Eğitim gene diyorum. Bir insanın eğitilmiş olması olaylara bakış açısını fazlasıyla değiştiriyor. Bu çalışsın çalışsın, ben mesela yetersiz olduğumda çocuklarımla sınava olduğunda beraber çalışmak istediklerinde, hadi kızım ablana git diyorum. Ablası dediğim kaynımın kızı, üniversite mezunu olmasaydı ona göndermek zorunda kalmazdım, kendim çalıştırdım. Yani çocuk daha bilinçli yetişir. Toplumda daha çok bilgi sahibi oluyorsun. Esnaf olsan bir üniversite mezunu, okumuş insanın al-verleri, hani malzemecilerimiz geliyor bunda daha bilinçli olur. Hiç kimse seni kandıramaz. Bundan dolayı kesinlikle eğitilmiş olsunlar ama atanamamış, atanmış o ayrı bir şey illa ki bir meslek de yaparlar sonrasında. Eğitim onun için çok önemli her konuda.”

Yukarıdaki katılımcılardan elde edilen bulgular çocukların eğitimi/okutulmasına önem verdikleri yönündedir. Katılımcılar özellikle kız çocuklarının ikincil konumlarından kurtulmaları için okumalarından yanadırlar. Bu şekilde ikincil konumun verdiği ezilmişlik halinden de kurtulacakları, daha bilinçli olacakları, kimseye muhtaç olmayacakları ve hayatlarını kurtaracakları düşünülmektedir. Katılımcılar eğitim/okutulma konusunda kız çocuk-erkek çocuk ayrımı yapmamaktadırlar. Ancak,

kendilerinin kadın oluşları, belirli yaşanmışlıkları ve kız çocuklarına yönelik bilinçlenmelerinden dolayı kız çocuk vurgusu daha çok yapılmıştır. Bu durum, erkek çocuklarının ikincil konuma atıldığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Ancak genel olarak değerlendirilirse, özellikle de ailesinin eğitim/okutulmaya önem vermediği ailelerde yetişen katılımcıların eğitim/okutulmaya her iki cins açısından da olumlu yaklaşımları ile farklılık yaratılmasını da sağlamaktadırlar. Katılımcılar içerisinde kız çocuğunun okutulmasına Müge Çiçeği farklı bir açıdan yaklaşmıştır:

Müge Çiçeği:

“Aman okutulsun. Son safhaya kadar okutulsun. Ama bak böyle bi şey de var; şimdiki döneme hani G... demin diyo ya ki yengem ona göre daha gericidir hani. Örneğin benim çocuğum üniversiteyi kazandı kız çocuğu. Ben göndermek ister miyim? İstemiyom. Diyeceksin niye? Çünkü o zaman ortam çok kötü. Ha nasıl isterim? O zaman ben burda 3 yıllık mı 4 yıllık mı bi ev tutarım, ben de gider başında dururum. Bak, bunu isterim. Peşine gezmek isterim. Ama benim çocuğum dünyanın öbür ucunda okula git, onu istemem. Çünkü ortam kötü. Yani ortamdandır dolayı. Diğer türlü ortam kötü olmazsa isterse dünyanın öbür ucuna gitsin, umursamam.”

Bu katılımcı, toplumsal çevreye güvensizlik nedeni ile çocuğunun özellikle de kız çocuğunun uzak bir yerde okumasına karşı çıkmaktadır. Bunun yerine, çocuğunun il sınırları içerisinde okumasını ya da okuyacağı yere çocuğu ile gitmeyi istemektedir. Bu durum ise erkek çocuk için böyle bir kaygının olmayacağı, dolayısıyla erkek çocuğunun toplumsal çevreye karşı kendisini koruyabileceği ancak kız çocuğunun toplumsal çevreye karşı kendisini koruyamayacağı yönünde erkek çocuğunun daha güçlü kız çocuğunun ise güçsüz olduğu şeklinde toplumsal cinsiyet içerisinde değerlendirilebilecek bir varsayımı içermektedir.

4.3.4.3. Eşin Kız Çocuk-Erkek Çocukların Eğitimi/Okutulması İle ilgili Görüşleri

Katılımcıların eşlerinin kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulması ile ilgili düşünceleri ve eşleri ile aralarında herhangi bir görüş ayrılığı olup olmadığına bakıldığında ise şu veriler ortaya çıkmaktadır:

Kana Çiçeği:

“Onlar da kızlara da aynen bu şekilde şey bakıyorlar, katı bakıyorlar. Okumasını istemiyorlar kızların. Yani kayınpederim tarafından. Ee erkeklerin okumasını istiyordular. Eşim zaten ortaokuldan terk etmiş. Eşimin abisi de hiç okumamış. O da biraz haylazlığa vurmuş kendisini. Ondan dolayı okumamış. Okuryazarlığı bile yoktu ve okula gitmemiş yani. Ama erkeklerin okumasından yanaydı onlar da. ...Eşim bu konuda ne düşünüyor? Şu anki düşüncesi keşke de okusaydım diyor. ...Hani keşke de diyo okusaydı hani oğlum. Zaten şükür okuyor. Bu büyük bir sevinç bizim için. İnşallah devamını verir Allah. Kızım için de hala daha diyor açık öğretime yazdıralım okusun. İstiyor yani kızın okumasını istiyor.”

Kiraz Çiçeği:

“...Kayınpederim şey yapıyordu hani kız çocukları önemli değil, okumasın diyordu. Erkekler okusun tabii ki. Öyle yani. Kızzzzz...(düşünüyor) Başka kimse yoktu zaten kayınvalidem ilkokulu bile bitirmemişti ama o da diyordu yani kızlar okusun yani kızlar mutlaka okutulmalı diyordu erkekler her türlü şeyini bulur yolunu bulur geçiminde ama kızlar okutulsun diyordu. Görümcelerim de okumuş. ...Valla eşim de benim gibi eğitim konusunda çocuklarım tabi her aile gibi o da istiyor yani okusunlar, bir yerlere gelsinler. Hayatlarını kursunlar. Öyle.”

Kırmızı Gül:

“Valla eşimin ailesi asla bana yani. Görümcelerim hep üniversite mezunu eşim lise mezunu. Asla şey yapmazlar niye okumadı, niye şey ettin. Senin tercihin. ...Onlar da okutur. Tabi benim görümcelerimin üçü de üniversite mezunu. ...Onlar erkeği de kızı da bir tutarlar. Hepsinin işleri var çalışıyorlar hepsi evli. O konuda kaynatamgil çok iyi yani. (Eşin ne düşünüyor kız ve erkek çocuklarının okutulmasıyla ilgili?) Valla eşimin yani hiç umurunda değildir okumuştaki kalmışta. İsteyen ister okusunlar ister. Zaten çocuklarla ben çoğu hep ben ilgileniyorum. O, o kadar şey değil. Fazla eşim ilgilenmez. Çoğu ben ilgilenirim. Hep ben ilgilenirim çocuklarla. Alırım, götürürüm şey yaparım.”

Katılımcılardan elde edilen bulgular incelendiğinde, katılımcıların eşlerinin ailelerinde Kırmızı Gül hariç olmak üzere kız çocuklarının eğitimlerinin önemsenmediği görülmektedir. Kırmızı Gül’ün eşinin ailesinde ise kız çocuklarının eğitimi önemsenmektedir. Katılımcıların eşleri de özellikle kız çocuklarının okutulması konusunda ılımlı yaklaşmaktadırlar. Kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulmaları ile ilgili herhangi bir ayrıma rastlanmamıştır. Bu konuda katılımcıların eşleri ile herhangi bir görüş ayrılığında olmadıkları da görülmektedir.

Müge Çiçeği:

“Yo, onlar kızlarını okutuyodu. Kaynatamda şey yoktu ama kaynanam yok işte gidip okuyup ne olacak bilmem şu... Bizim kendi çevremizde, akrabalarda erkeğe çok önem vereni hiç görmedim bi K... Amcalar dışında. (Eşiniz kız ve erkek çocukların eğitimi ile ilgili ne düşünüyor?) Çok istiyor çok. Yani böyle eğitim dedin mi yani hani hiç bi zaman demez okumuyorsa yapacak bir şey yok, okuyacaksın diyor.”

Son katılımcı eşinin ailesinin kız çocuklarının okutulması konusunda kayınvalide ve kaynata arasında bir görüş ayrılığı olduğunu belirtmektedir. Katılımcı, eşi ile herhangi bir görüş ayrılığı yaşamamaktadır. Her iki taraf da çocukların okutulmasından yanadır. Müge Çiçeği'nin burada kız çocuk-erkek çocukların eğitimi-okutulmasında eşi ile görüş ayrılığı yaşamayan diğer katılımcılardan ayrı olarak değerlendirilme nedeni ise katılımcının kendi çevrelerinde erkek çocuğunun önemsenmediğini belirtmiş olmasıdır. Erkek çocuğunun önemsenmemesi, kız çocuğunun önemsenmesi yine cinsiyetler arasında bir ayrım doğurmaktadır.

Kız çocuk-erkek çocuklarının eğitimi/okutulması konusunda eşi ile görüş birliği içerisinde olmayan katılımcılar da vardır:

Ortanca:

“Açıkçası kız çocuğunun okutulmasını çok fazla istemiyordu. ...Ver kocaya gitsin o mantıktaydı. Okuyup da ne yapacak evinde otursun. Alan adam çalışıp baksın. (Eşiniz kız çocuğunun evlilik yaşını önemser mi?) Pek sanmıyorum önemseyeceğini. Talip çıkarsa ona kalsa hemen evlendirir. Sanki çok bakıyor, sahip çıkıyormuş gibi.”

Doğu Haşhaşı:

“Evet ayrımı yapıyor. Diyor ki kız çocukları ilkokula kadar gitsinler ondan sonra göndermeyeceğim falan. ...Kız erkek fark etmez okusunlar tabi bu kocama göre öyle değil. Kız çocukları okumasınlar diyor.”

Buna göre, katılımcıların eşleri erkek çocuklarının okutulmalarına olumlu yaklaşırken kız çocuklarının okutulmasına olumlu yaklaşmamaktadırlar. Bu durum, cinsiyetçi bir yaklaşımın varlığını gösterirken diğer yandan ataerkil toplum düzeninin sürdürülüyor

olması şeklinde de yorumlanabilir. Diğer yandan, kız çocuklarının okutulmasına sıcak bakılmaması kız çocuklarının erken evlilik yapmasına onay verilmesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden de kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulması konusunda tam bir bilinçlenmenin sağlanmadığı söylenebilir.

4.3.4.4. İçine Doğulan Ailede Kız Çocuk-Erkek Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Görüşler

Toplumsal cinsiyet açısından diğer bir önemli konu da kız çocuk-erkek çocukların iş ve meslek sahibi olmaları ile ilgilidir. Bu da kız çocuk-erkek çocukların eğitimi/okutulmaları ile paralel olarak değerlendirilebileceği için elde edilen bulgular aynı başlık altında ve birbirinin ardından verilerek daha net görülmesi istenmiştir. Bu çerçevede, kız çocuk-erkek çocukların iş ve meslek sahibi olmaları ile ilgili düşüncelerde de öncelikle katılımcının doğduğu ailede nasıl bir düşüncenin hakim olduğu, anne ile baba arasında herhangi bir görüş ayrılığının olup olmadığı, katılımcının düşüncelerinin neler olduğu, katılımcının kurduğu ailede ne düşünüldüğü, katılımcının eşinin ne düşündüğü ve katılımcının eşi ile arasında herhangi bir görüş farklılığının olup olmadığı görülmek istenmiştir.

Buna göre, ilk olarak katılımcıların doğdukları aileler açısından kız çocuk-erkek çocukların iş/meslek sahibi olmalarına bakılırsa elde edilen bulgular şu şekildedir:

Ağaç Minesi:

“Ya mesela işte babam erkek çocuklarının tabiki hepsinin işi gücü olmasını çok istiyordu. Çünkü diyordu kendi bu zamanda işi gücü olmayana kimse kız falan vermez. O yüzden yani erkek çocuklarının hepsini tamamiyle meslek sahibi etmiş. Ama kız çocuklarını dediğim gibi yani okumasına da çalışmasına da hepsine de karşı. Ben çalışırken de mesela bana abilerim falan karşı geldiler. Ama ben dinlemedim çalıştım. (Annen baban arasında bir görüş ayrılığı var mıydı bu konuda?) Vardı. Dediğim gibi annem hani kızları da okutalım dedi babam yok dedi. Hani çalışma konusunda da önceden annem de diyordu kız çocukları. Kız, kadın evinde olur çalışmaz diyordu. Yani çalışmama yani kızlardan sadece işte annemin çocuklarından benle kız kardeşim çalışıyor ama ikimizde çalışmasını istemiyorlardı. Buna da biz kendimiz karar verdik. ...Şu anda alıştılar tabi. Üzülüyor şu anda annem ya niye çalışıyorsun diye.”

Doğu Haşhaşı:

“Evet tabii ki. Babam erkek kardeşlerimden taraftı. O konuda onlar iş sahibi olsunlar onlar okusunlar. Ömrüm boyunca çalışsam da onları okutsam derdi. Kız çocukları zaten okumuyordu. ...Onların okumaları zaten imkansız. Meslekleri de ev hanımı olacaklar zaten başka bir şey yok. Annem de babam ne düşünürse he derdi. Ama okumamızı çok isterdi çalışmamızı da isterdi annem öyle bir insan değil babama benzemez çünkü her zaman isterdi ki kızlar erkekler eşit olsun.”

Gala Çiçeği:

“Valla belki kızları biraz tuhaf görebilirler ama erkeklere bir şey demezler. ...Sonuçta kız çocuklarının çalışması bizde biraz tuhaf oluyor. Bilmiyorum öyle görülüyor. ...Valla bilmiyorum bizde çalışmak yok kadınlara. Bir de köyde olduğu için. (Bu konuda annen baban arasında bir düşünce farklılığı var mı?) Valla ben çalışıyordum babam anneme hep kızıyordu diyordu kızın çalışıyor falan, yorulmasın kız başkasının şeyinin altında çalışmasın kızıma şiddet falan yaparlar orda. Babam hep o düşünceyle. Annem de hayır diyordu. Görmedim. Babam bize çok düşkün olduğu için bırakmıyordu kızlar bir yere çıksın bir yerde çalışsın istemiyordu.”

Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde, katılımcıların doğdukları ailede yani anne ve babalarının kız çocuk-erkek çocukların iş/meslek sahibi olmaları konusunda görüş birliğine sahip olmadıkları görülmektedir. Buna göre, katılımcıların anneleri kız çocuklarının da iş/meslek sahibi olmalarına, kendi ayakları üzerinde durmalarına olumlu bakarken babaları ise kız çocuklarının yerini ev olarak görererek ve yaşanan yörenin kültürel özelliklerinden dolayı iş/meslek sahibi olmalarına olumlu bakmamışlardır. Başka katılımcılarda bunun tersi bir durum görülmüştür:

Orkide:

“Vardı. Babam çok isterdi meslekleri olsun, okusun ama annem daha evde kalalım yani.”

Bu katılımcıda görüldüğü üzere, kız çocuk-erkek çocukların iş/meslek sahibi olmaları ile ilgili katılımcıların anne-babaları arasında bir görüş farklılığı vardır. Ancak burada annenin kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmasına olumlu bakmadığı, babanın ise olumlu baktığı görülmektedir.

Kana Çiçeği:

“Ya önceden hani kızların derdiler ki kız kısmı eşikten dışarı çıkamaz, evden dışarıya çıkamaz öyle derdiler. Ayıptır herhangi bir şey gelir başına, gider. Bir şey olur diye karşı gelirdiler. Ama şimdi öyle değil. Çok serbest kızlar. Nedir bu da onlar için bir özgüvendir yani. (Anneniz ile babanız arasında bir düşünce ayrılığı var mıydı?) Benim dönemimde mi? Yoktu.”

Ortanca:

“O zaman babam da bizi çalıştırmazdı. Ben ticaret meslek lisesi muhasebe bölümü mezunuyum. Babam Alman şirketinde memurdu, çalışıyordu. Ben orada stajımı yaptım. Arkadaşlarımın hepsi bir yerlerde çalıştı. Babama dedim ki beni de bir yerlere ver de ben çalışayım. Öyle bir şey yok ne çalışması otur aşağıya dedi. O zamanlar çalışmak konusunda ılıman değildi. Çalışmak nedir otur evde dedi. (Kız çocuklarının çalışmasına sıcak bakmıyordu yani?) O zamanlar öyleydi. Niye öyleymiş anlamadım. (Erkek çocuğun çalışmasına sıcak bakmış mıydı?) O zamanlar kardeşim baya bir küçüktü. Öyle düşünüyorlardı çalıştırmamışlardı. Sonradan ılımlı davranmaya başladılar. Zaten aileden ne görüyorsan illaki o öyle gidiyor. (Bu konuda anneniz ve babanız arasında düşünce farklılığı var mıydı?) Annem de babam ne diyorsa onu desteklemek zorundaydı. Evde sözü geçen babam olduğu için.”

Kana Çiçeği ve Ortanca ise kız çocuk-erkek çocuklarının iş/meslek sahibi olmaları noktasında anne ve babalarının görüş birliği içerisinde olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle de evin reisinin baba olmasından dolayı babanın sözünün geçiyor olması annelerin de görüşlerinin bu yönde olmasını zorunlu kıldığı vurgusu görülmektedir. İş/meslek sahibi olma konusunda ise kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarının yanı sıra kız çocuklarının sosyal bir ortamda boy göstermeleri bile istenmemiştir.

Kiraz Çiçeği:

“Mesleklerini zaten büyüdükten sonra kendileri seçti. En fazla liseye kadar. Liseden sonra da annem rahmetli olduğu için biraz da başları boş hani hani baba ne kadar ilgili olabilir? Çocuklar bulduğu şeye gitti aslında mesela benim kardeşlerim çok zekiydi. Hani okulda derece yapan öğrencilerdi. Ama hiçbiri üniversite şey yapmadı işte. Yüksekokul polis yüksekokulunu şey yaptı okudu. Ondan sonra da şey yaptılar. Kendi, yani kendi buldukları işe gittiler. Öyle diyim. Evet. (Annen baban çalışın diyorlar mıydı? Meslek sahibi olun?) tabi tabi. Annem zaten rahmetli oldu, babam da hani kurtarın hayatınızı diyordu. (Peki anne ve baba arasına bu meslek ile ilgili görüş ayrılığı falan var mıydı?) Yoook, yok. (Yoktu. Yani onaylıyorlardı?) evet.”

Müge Çiçeği:

“Ya mesela ilk dönemleri bilmiyorum ama bu son dönemlerde mesela abim rahmetli oldu. Çok gençti örneğin. Gençti ama ailem onu sıkıntıya koymadılar. Girdi işe gelin. 3 çocuğu vardı. Annemle babam gayet iyi de izin veriyodular. Yani öyle şeyleri yoktur. Sıkılıkları yoktur. (Bu konu ile ilgili anne babanızın görüş ayrılığı var mıydı?) Yok yok. Hep derdiler çalışın biz cahillik yaptık siz ayaklarınızın üstünde durun. Yani mesela bana defalarca derdiler. Ben hep derdim siz beni zoraki verdiniz. Bana derdiler; yapamıyosan boşan ayaklarınızın üstünde durmayı öğren. Onu da derdiler yani.”

Kiraz Çiçeği ve Müge Çiçeği'nin ifadelerine göre ise katılımcıların doğdukları ailede kız ve erkek çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarına sıcak bakılmakta ve çocuklar bu yönde desteklenmektedir.

4.3.4.5. Katılımcıların Kız Çocuk-Erkek Çocukların İş/Meslek Sahibi Olmaları İle İlgili Görüşleri

Katılımcıların kız çocuk-erkek çocukların iş/meslek sahibi olmaları ile ilgili görüşlerine bakıldığında şu görüşler ortaya konmuştur:

Kana Çiçeği:

“Ona da çok aydın bakıyorum. (Gülüyor.) Onu da çok isterim. Hani çalışsınlar, ayakları üzerinde dursunlar. Muhtaç olmasınlar kimseye. Hocam yani hani az önce dediğim gibi güven olacak. Güven, güven. Bugün anne baba ne kadar bakabilir bir evladına ki ölünceye kadar bakamaz ki. 18 yaş doldu mu tamam anne babadan düşüyor. Mesela sigorta diyelim sigortamdan düşer benim çocuğum 18 yaşından sonra. Ama onun ilerisi var. Okuyup çalışıp kendi ayaklarının üzerinde durması, kendi çor çocuğuna faydalı olması, etrafına faydalı olması, öğütlü olmasını çok isterim. Öyle ne diyim. İnşallah hep öyle olur.”

Ortanca:

“Meslek sahibi olması şart. Kendini geçindirebilmesi için. Her türlü kimseye muhtaç olmaması İçin, kimseye boyun eğmemesi için mesleğinin olması şart.”

Kırmızı Gül:

“Çok isterim olmasını çalışsınlar meslekleri olsun kendi ayaklarında dursunlar. ...Ne bileyim kendi ayaklarında dursalar, şimdi ben okusaydım mesleğim olsaydı beni kimse asla evde durduramazdı ki sonuçta ben ortaokulu okudum kim bana iş verecek ki işim yok kimin yanına gidecem diplomam yok şeyim yok ama okusaydım giderdim çalışırdım. ...Çalışmamı istemeseler yine çalışırdım sonuçta benim mesleğim var niye mesleğimi boşa bırakayım ki gider çalışırdım yani.”

Doğu Haşhaşı:

“Meslek sahibi kültürlü insanlar olmasını istiyorum, kızlarımdan bunu bekliyorum. Çalışsınlar ayakları üstünde dursunlar. Burada sizi görüyorum ve bir kadın olarak gurur duyuyorum. Ne güzel meslek sahibi insanlarsınız.”

Begonya:

“Tabi ki çok çok önemli bana göre. ...İşte dediğim gibi ne eşinde ne eşinin ailesinde ya da toplumda hiç bir zaman eziklik hissetmemesi için.”

Orkide:

“Yani eğer okumamışsa da kesinlikle mesleği olsun. Meslek çok önemli bir şeydir. Mesleği olan kesinlikle aç kalmaz ben bunu düşünüyorum. Benim mesela mesleğim var, yani bunun zamanı yok geç de olsa mesleğimi halen devam ettiriyorum. Eğer bir insan okumada gönlü yoksa ikinci şık kesinlikle mesleği olsun.”

Müge Çiçeği:

“En önemli şey zaten o. Çalışsınlar. Okumasa bile en azından böyle yani işçi olarak çalışsın yani. Hiç bi şey yapamıyorsa bir paspasçı da olsun hiç önemli değil. Yeter ki çalışsın. Özgüveni gelir insanın, hani kimseden bi beklentisi olmaz. Kimsenin yani. Hep öyle gördük. Zaten bekarsın mecburen aileden bekliyorsun. Ee evlendikten sonra bekliyorsun ki aman el oğlu bana biraz para versin. Ee o da zaten olmuyor.”

Katılımcılar hem kız hem de çocuk-erkek çocukların iş/meslek sahibi olmaları istemektedirler. Burada, ağırlıklı vurgu kendilerinin de kadın olmalarından dolayı kız çocuklarına yapılmıştır. Katılımcıların düşüncelerinden bir derleme yapıldığında kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarını istemelerinin nedenleri; kimseye muhtaç

olmaması, kendi ayakları üzerinde durabilmesi, eşine bağımlı/muhtaç olmaması, kendisini “ezik” hissetmemesi, kültürlü olması ve çevresine faydalı olabilmesi olarak belirtilmiştir. Bu istekte özellikle de Doğu Haşhaşı gibi iş/meslek sahibi olmayan kadınların iş/meslek sahibi olan kadınlara özeniyor olmaları da etkili olmuştur. Diğer yandan, yaşanmışlıkları da kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarını istemelerinde bir etkendir.

Katılımcılar içerisinde kız çocuklarının çalışması konusunda farklı bir bakış açısına da rastlanmaktadır:

Kiraz Çiçeği:

“Vallaha orada biraz kız çocukları tabii ki çalışsın, okusun. Ama ihtiyacı yoksa da çalışmasın derim. (İhtiyacı yoksa çalışmasın? Neden?) Ya neden çocuğunu yetiştirsin. Ne bileyim hani çocuğuyla daha güzel vakit geçirir. ...O benim fikrim. Anelik görevini daha güzel yapar, eşlik görevini daha güzel yapar. Daha sosyal olur, aslında çalışan insanlar sosyal değil bana göre. Yani sürekli monoton bir hayat yaşıyor. İş-ev, iş-ev, iş-ev. Durumu iyiye tabii ki çalışmasın. Ama diyeceksin ilerleyen bir tarihte belki eşinin işi olur. Yani onu da bilemezsin. Geleceğini bilen kahraman olamaz. (Gülümsüyor.)”

Kız çocuklarının iş/meslek sahibi olması ile ilgili düşünce katılımcının bakış açısına göre, annelik rolü ve eş olma rolünün gerisinde kalmaktadır. İş/meslek sahibi olmak, iş/mesleğe ihtiyacı olup olmadığı ile değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesi burada önemsenmemiş olmaktadır.

Katılımcının kurduğu ailede, eşinin kız çocuk-erkek çocuklarının iş/meslek sahibi olmaları ile ilgili düşünceleri ve katılımcı ile eşi arasında görüş ayrılığı olup olmadığına bakıldığında ise şu görüşler ileri sürülmüştür:

Kana Çiçeği:

“Onlar da şey yapmazlar. Kızlara izin vermezler. Çalışmaya hele çok karşıydılar. ...Iuu hani utanıyodular. Kızları okutmaktan utanıyodular. Nasıl bir duygu bende çözemiyorum onu ama ki utanıyolardı. Kız kısmı gider okur mu hani gözü açılır eşini saymaz, gidip karı olmaz boşanır bi şey olur gibi korkuları vardı yani. Çalışınca da herhalde hani şöyle diyim sana o kız namussuz olur diye korkuları hani o şekilde korkuları vardı. Hani namusumuza bir hata getirir, kimse zorla bir şey yapar gibisinden istemezler kızların çalışmasını. Erkeklerin çalışmalarını istiyolar. İsterdiler hani. Kaynatam mesela ben evlenip gittiğimde eşimin işi yoktu kızardı bağırırdı. Sen evlenmişsin niye çalışmıyorsun okumadın

derdi hep, okumadın zaten okuldan kaçtın, şimdi evlendin niye çalışmıyorsun, ben mi bakacam gibi tepkiler gösteriyordu. (Gülüyor.) (Eşiniz ne düşünüyor kız ve erkek çocuklarının çalışmaları meslek sahibi olmalarıyla ilgili?) O konuda çok aydın. Çok çok aydın. Hatta yani bana şu anda bile diyor ki oğlum okuyor. Kızı da açıköğretime yazdıralım en azından lise diplomasını alsın. Diğer sınavlara girer hani bir işe falan koyalım. Çalışmasını şu an halen daha çok istiyor ama artık kızımın da eşi ne düşünür o konuda bilmiyorum yani. Benden çıktı yani artık, zorlayamam da çalış diye, zaten eşinin rızası olmadan ben de bir şey yapamam. (Oğlunuz için istiyor mu?) Oğlum için evet istiyor. (Bu konuda eşinizle aranızda bir görüş ayrılığı var mı?) Hayır.”

Ağaç Minesi:

“Yok, yok. Diyorum ya hani kız çocuğumda olsa aynı şeyi yapardım. Hani oğullarıma nasıl kışın okuyorsunuz yazın çalışın, kızım için de aynı şeyi yapardım. Yazın çalış kendi ayaklarının üstünde dur derdim. Ayrımcılık yapmazdım. (Bu konuda eşinle görüş ayrılığı yaşar mıydın?) Çocuklar konusunda hiçbir görüş ayrılığımız yok... Eğer ben bir kural koymuşsam babası doğrudur der babası bir kural koymuşsa ben de derim babanızın dediği doğrudur. Asla ikilem yapmayız. O yüzden çocuklarımız daha yani iyi.”

Doğu Haşhaşı:

“Kocam ve amcamgiller babam da şöyle düşünüyor; Şu anda bile, kız çocukları ev hanımı olacak zaten. Onlar eğitim almasa da olur çalışmasa da olur. Aman aman erkek çocukları okusun. Vallahi kocam onu da düşünüyor okutmayı de düşünmüyor. Çoban falan yapacak heralde (ıyyy diyerek). (Bu konuda kocanla bir düşünce farklılığı var mıydı?) Vardı tabii ki. Ben istiyorum ki okusunlar meslek sahibi olsunlar okuduktan sonra mutlaka bir meslek sahibi olacaklar yani. Eğer okumasalar meslek sahibi olmasalar öbür şekilde de iş sahibi olma ihtimalleri var. Kocam taraftar değil kız çocukları okumasın diyor.”

Orkide:

“Aynı hemen hemen. Eşim öyle düşünmüyor ama eşimin ailesi aynı benim ailem gibi. Yani kızların daha çok geri planda kalmasını, daha evde oturmalarını yani eşimin ailesi de öyleymiş. (Eşinizle görüş ayrılığı yaşıyor musunuz?) Hayır, hayır.”

Müge Çiçeği:

“Eşimin ailesi bir çağ atlamış ki hiç sorma. (Gülüyor.) Çağ atladılar. Diyom ya ben gelin olduğum bahçede oturamazdım. Gelin kısmı dışarı çıkmaz. Ama şimdi yani diyom ya afedersin g... açıp gezsek kimse dönüp bi şey demez. Karışmazlar

yani. Yani derler çalışın. Mesela kızlar evlendikten sonra diğer gelinler geldikten sonra öyle bi baskı olmadı. Benden sonraki gelinler o baskıyı görmedi. Tabi gördüler belki ama o kadar değil. (Eşiniz ne düşünüyor bu konu ile ilgili?) O gayet şey yani... Böyle hani eşleri izin verdiği zaman çalışın der. Öyle çağ dışı biri değil aydın fikirli biridir. Çok ileri görüşlü. Yani bu ezelden öyleydi yani. (Düşünceleriniz uyuyor mu peki?) Tabi tabi. O konuda bi şeyimiz yok.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde genellikle katılımcıların eşlerinin aileleri kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarına olumlu bakmamaktadırlar. Bunun nedeni ise kadının yerinin evi olduğu mantığıdır. Kadın çalışınca hiçbir şeyin olmayacağı, hiçbir şeyin değişmeyeceği düşünülmektedir. Diğer yandan, kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarında namus açısından da toplumsal bir tepki ile karşılaşılma endişesi de görülmektedir. Ailelerine göre katılımcıların eşleri kız çocuklarının iş/meslek sahibi olmalarına daha olumlu bakmaktadırlar. Dolayısıyla katılımcılarla eşlerinin kız çocuklarının ayaklarının üstünde durması isteği ve iş/meslek sahibi olmaları noktalarında görüş birliği içerisinde olduklarını söylemek mümkündür.

Ortanca:

“Bu tür konulara hiç girmiyorduk. Onun derdi başkaydı. Kardeşlerime hizmet et, yap yedir, temizle. (Siz çalışmak isteseydiniz nasıl bir tepki verirdi?) Evden çıkartmayan adam çalıştırır mı hiç. Ona bazen söylüyordum ama öyle bir şey olmadı. Hatta diyordu ne çalışması. Başka adamlara mı gideceksin neler yapacaksın diye pis pis konuşuyordu. (Aranızda düşünce farklılığı vardı yani siz istiyordunuz çalışmayı o istemiyordu?) Evet. (Şimdiki eşinizle nasıl düşünüyorsunuz?) Şimdiki eşimle de tam tersi... Şimdiki eşime diyorum ki beni neden çalıştırtıyorsun, senin her şeyin var, her türlü imkânın var. Beni sen istedin peşimde gezdin aldın. Benim bir ayda aldığım parayı sen bir günde harcıyorsun, beni neden çalıştırtıyorsun. O da çalış çalış dünyanın bin türlü hali var diyordu. İnsanın yüzü gülmeyince gülmüyor işte.”

Görüldüğü üzere, eş ile görüş birliğinin sağlanamadığı durumlar da olmaktadır. Bunun nedenlerine bakılınca ilkin kıskançlık, ikincisi ise namus kaygısı olarak görülmektedir. Diğer yandan ikinci eş ile olan duruma bakıldığında ise kadının kendi ayakları üzerinde durması gerektiği ve yarın ne olacağının belli olmadığı vurgusu yapılmıştır.

Kırmızı Gül:

“Çok isterdi eşimin ailesi. Eşimin ailesi çok ister. Şu an görüncem var sağlık personeli. Çalışmıyor. İsterdi onun çalışmasını aslında. Çocukları olduğu için çalışmıyor. Mesela isterlerdi onun çalışmasını da. (Eşin ne düşünür kızların çalışmasıyla ilgili?) Eşim de ister çalışsınlar. Mesela kız kardeşleri çalışsın, şey yapsın, ister. O konuda sıkıntı yok. ...Bende aynı fikirdeyim isterim mesela. Mesela bir görüncem çalışmıyor onun çalışmasını isterim. ...Benim çalışmamı istemezler. ...Derler sen çalışma, işte biz çalışıyoruz sen çalışıp ne yapacan o konuda istemezler yani çalışmamı. Eşim istese de kaynatam kayınpederim istemez. Onlar istemezler çalışmamı. Durumumuz Allah’a şükür iyi o yüzden çalışmaya ihtiyacım olmadığı için hiç şey yapmazlar.”

Önceki katılımcılarda katılımcıların eşlerinin aileleri tarafından kız çocukların çalışmasına olumlu bakılmazken Kırmızı Gül’de olumlu bakıldığı görülmektedir. Ancak katılımcının çalışacak olmasına sıcak bakılmaması ise maddi durum ile açıklanmaktadır. Bu durum da geleneksel olarak düşünüldüğünde maddi durumun iyi olmasına rağmen evdeki gelinin ya da kız çocuğunun çalışıyor olması durumunda karşılaşılabilecek olan toplumsal tepkilerden kaçınma arzusunun ifade etmektedir. Diğer yandan da iş/meslek sahibi olmak, kadının ayakları üzerinde durması olarak değil de ihtiyaç olup olmamasına göre de değerlendirilmiş olmaktadır.

4.3.5. Evlilikte Yaşanan Problemler

Bir evlilik süreci düşünüldüğünde her evlilikte bazı problemler yaşanabilmektedir. Bu problemlerin derecesi evliliği gerçekleştiren kişilerin ve ailelerinin yapılarına, yapılan evlilik biçimine, evlenilen yaşa, evlilik sürecinde birlikte yaşanan kişilere dek değişebilmektedir. Araştırma konusu itibarıyla de bu bakımdan erken yaşta evlilik yapan kadınların evliliklerinde karşılaştıkları problemler sorgulanmış olup belirtilen tüm nedenlere bağlı olarak problemler yaşandığı görülmüştür. Bu problemler ile katılımcıların belirli bir deneyim elde etmiş olmalarından dolayı evliliğe yönelik düşüncelerinde etkide bulunacağı ve rol aktarımında da belirleyici olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden her bir katılımcının evliliklerinde yaşamış oldukları problemlere ayrıntılı olarak yer verilecek ve belirli kategoriler altında değerlendirilecektir. Bunun öncesinde katılımcılara yönelik karşılaşılan problemlerin temel bir hattını çizebilmek için bu problemler Tablo-28’de sunulmuştur. Ardından da bu problemler katılımcıların ifadeleriyle ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Tablo-28: Katılımcıların Evliliklerinde Yaşadıkları Problemler

Katılımcı	Yaşanan Problem
Kana Çiçeği	Maddiyat, çevre baskısı
Kiraz Çiçeği	Birlikte yaşam, maddiyat
Ortanca	Şiddet, tecavüz, birlikte yaşam
Gala Çiçeği	Kıskançlık, geçimsizlik, şiddet
Ağaç Minesi	Maddiyat
Kırmızı Gül	Sağlık sorunları
Doğu Haşhaşı	Görücü usulü evlilik, geçimsizlik, şiddet, kayınvalide
Begonya	Birlikte yaşam, eşin sahiplenmemesi ve ilgisizliği, maddiyat
Orkide	Birlikte yaşam
Müge Çiçeği	Birlikte yaşam

Tablo-28’de katılımcıların evliliklerinde yaşamış oldukları problemlere ana hatlarıyla yer verilmiştir. Buna göre, katılımların genel problemi birlikte yaşam olmuştur. Birlikte yaşam ile kastedilen eş ve eşin aile üyeleri ile aynı çatı altında yaşamaktır. Bunun nasıl bir problem teşkil ettiği de katılımcıların ifadelerinde kendini bulacaktır. Bu açıdan, katılımcıların yaşamış oldukları problemlerin detayına girmekte yarar vardır. Kana Çiçeği:

“Evliliğimde problemlerim şöyle oldu. Ev sıkıntısı çok yaşadım. Evim yok halen daha da yaşıyorum. Şu anda ev almak istiyorum. Eşimin 30 bin lira borcu var. Ondan dolayı bankadan para çekip de hani ev alamıyorum. Evi alsam ipotek etcem bankaya ki para alabileyim. Ondan dolayı eşimin borcundan dolayı alamıyorum. Evi de alamıyorum, parayı da alamıyorum. O şekilde bi durduk işte kaldık. O para bitmeden ben hiç bir şekilde para çekip ev alamıyorum. Hocama

söyliyim işte şu an o sıkıntım var. Evlilikte işte eşim biraz pek fazla diyorum ya beni dinlemezdi, küçükken alışmış ya hep gitmeye gitmeye. Hep giderdi. Kavgası dövüşü çok olurdu. İçeri girip çıkardı. En son içeri girişi onu işinden etti. Şu an da her şeyin farkında. Biraz üzülüyor ama yapacak bi şey yok. Son pişmanlık derler ya biraz öyle oldu. ...Ardahan'da gerçekten zihniyetler çok bozuk, yani bir kadın evinde arıyla namusuyla oturduğu zaman bile ona kolayca leke vurmaya kalkışabilen insanlar var. Mesela benim eşim çıkıp gitse bunu zaten Metin Beyle de bi görüştüm ben. Ben dedim hocam. Hocam bi iş falan bulursanız referans olun da eşimi bi işe koyalım. O konuda ben çok rahatsızım. Eşim de diyor ki gideyim il dışında çalışayım. İstanbul, Ankara vs. İzmir çalışayım ben göndermek istemiyorum... Atıyorum tekim burda, ya ben yapıyorum evimdeyim tekim ne yapabilirim ki evli bir insan ne yapar. Sonra insan karakterini kişiliğini tamamladıktan sonra hani dışardan görüldüğü gibi değildir insanlar. Kolayca leke vuramazsınız. Ondan dolayı rahatsızlığım şu an rahatsızlığım da ondan dolayı..."

Ağaç Minesi:

"...Evliliğimde ilk evlendiğim zamanlar sadece maddiyat olarak sıkıntılar yaşadım. Onun haricinde de başka bir sıkıntım yoktu. Yani maddi yönden sıkıntı çektim."

Yukarıdaki ifadelere göre katılımcıların evliliklerinde yaşadıkları problemler maddiyattan kaynaklı olmuştur. Bu noktada özellikle Kana Çiçeği'nin eşinin şehir dışında çalışması noktasında meydana gelebilecek sorunlar konusunda endişeleri vardır. Şöyle ki Kana Çiçeği Ardahan'ın kapalı bir yapıda olduğunu ve insanlar hakkında deyim yerindeyse laf söz olma korkusundan dolayı eşinin yanında olmasını istediğini belirtmektedir. Bu şekilde Ardahan'ın sosyal yapısı hakkında da katılımcı açısından problem teşkil eden bir bulgu elde edilmiştir.

Kırmızı Gül:

"Biraz eşimle problemler yaşadım. İlk günlerdi. Eşim biraz rahatsızdı ilaç falan kullanıyordu o zaman çok rahatsızdı, çok sıkıntılar yaşadık. Çocuk olduktan sonra işte düzeldi iyi şu an. O kadar da şey değil."

Katılımcı, burada eşinin yaşadığı sağlık problemlerinden bahsetmektedir. Yaşanan sağlık problemleri de evliliği etkilemekte ve kişilere verdiği huzursuzluktan dolayı evlilikte problemlere yol açan bir faktör olmaktadır.

Gala Çiçeği:

“Valla eşim zaten bana doğru düzgün bir giyim alamıyordu. Kardeşlerinin korkusuna yaş farkı da olduğu zaman. Ben zaten bir şey giydiğim zaman eşim kalkıp çay döküyordu bir şeyler yapıyordu. Ben hiç unutmuyorum babam bir gün bize gelmişti. Bana bir gömlek almıştı. Eşim o gün onu yırttı döverek üzerimde. Dedi sen bunu giymişsin dışarı mı çıkacaksın. Ben zaten hiç dışarı çıkamıyordum. Kime sorarsanız sorun benim ne olduğumu millet biliyor. Bazen insan sıkılıyor arkadaş istiyor ama korkuyordum onun yüzünden kimseyle arkadaş olamıyordum. Ahırdan çıkmıyordum ki arkadaşım olsun. Zaten en yakın arkadaşım hayvan olmuştu gerçekten artık hayvanlara da önem vermiştim. Ne biliyim ya. ... Sonra dedim ya çocuk belki olursa belki adam değişir evliliğime devam ederim. Bir gün dedim çocuk yapalım tedavi ol çocuk olsun. Bana dedi kuma mi getireyim benden çocuk olmuyor sen kimsin de istiyorsun dedi. Dövdü beni. Dedi çocuk mocuk benden isteme benim yeğenlerim var. Zaten bir maaş aldığı zaman doğru düzgün para göremiyordum elinde. Hep yeğenlerine harcar. Ona da bir şey demiyordum okumuş insanlar okuyorlar. Gerçekten yeğenleri seviyordum ben onlar ne kadar beni sevmese de ben onları seviyordum. Sonuçta onlar da benim gibi kızdı onların da sonuçta hayalleri vardı. Sadece bir gün B... vardı ben onu çok seviyordum eşim bir kere onu dövdü. Ben eşime karşı çıktım dedim neden dövüyorsun. Beni onun yüzünden öyle bir dövdü ki burnumu kırdı. Dedi sen niye karıştıyorsun benim yeğenimdir. Ders için dövdü çocuğu. Dedim neden dövüyorsun? Dövdü beni. Bir baktım ki gerçekten kimse beni sevmiyor. B...’ın annesi beni sevmiyordu. Onlar için canımı verseydim gözlerine girmiyordum.”

Gala Çiçeği’nin evliliğinde yaşadığı Tablo-9’da da belirtildiği üzere eşi ile aralarında 43-44 yaş kadar bir fark olması nedeniyle katılımcının eşi tarafından kıskanılması ve bu kıskançlık neticesinde kendisine ait bir sosyal çevre oluşturamaması, istediği gibi hakaret edememesi ve giyim kuşamında dahi istediklerini gerçekleştirememesi problemleri yaşanmaktadır. Diğer yandan, eşi tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Katılımcı eşinin ailesindeki üyelerin kendisini sevmemesini de problem olarak nitelemektedir.

Kiraz Çiçeği:

“Üfff. (İç çekiyor) Ne tür yaşamadık ki? (gülüyor) En büyük problem kayınvalidem, kayınpederimle oturmamız. Eşimle bir problem yaşamadım. Evliliğimiz gayet güzel gidiyor yani çok şükür. İşte birlikte oturuyorsun hani yeni okulu bitirmiş evlenmişsin bir sürü sıkıntılar oluyor. Her şey her şey problem oluyor yani. Yani orda varlığın hata oluyor. Onlar da belki çocuğunu paylaşamıyor. Yani problemler yaşadım teker teker sorarsanız. Yani her şey

problemdi nasıl anlatayım ki ben sana şimdi. (maddi sıkıntılar felan yaşadın mı?) Yaşamadım yok. Maddiyat sona doğru varsa eğer...”

Begonya:

“Valla eşimin ailesinde çok fazla. Hani zaten kendi burda yoktu askerdeydi. Hani 1 aylık evliydik askere gittiğinde. Ben köyde kalmak zorunda kaldım. 12 kişiyle birlikte kaldım aynı evde. Şartlar çok ağırdı mesela. Şu an köylerde bile burada gibi genelde öyle bizim evlerini söylüyüm. Yani babaannesi dedesinden çok fazla baskı gördüm. Sürekli yıpratıcı davranışlar işte. Yani ilk son 2 yıl zehir oldu diyebilirim. Gerçi ilk iki yıl öyleydi. Eşim yani beni hiç bir zaman koruyucu davranışta bulunmadı hala da öyle hiç bir zaman korumadı hiç kimseye karşı. Bu akrabasına karşı olsun dışarıya karşı olsun. Yani aşırı derecede rahat olursa bir insan. Yani nasıl söylüyüm ki yani ben hiç bir zaman şey yapamadım yani diyemedim; eşim beni korur, benim arkamda eşim var, bana ne olacak gibi onu düşünmedim. Hep kendim bir şeylerle mücadele etmek zorunda kaldım hep dimdik durmaya çalıştım. Şöyle bir düşünce mesela oluştu, ilk başlarda bir güvensizliğim vardı. Kendime hiç güvenim yoktu. Çünkü aşırı baskıda yetişen, yani dünyayı dışarısını bilmiyorsun daha doğrusu. Ama mesela 17. 16-17 yıldır çalışıyorum o çalışma süresinden bu tarafa çok çok şeyler yaşadım. Çok olaylar başıma geldi. İftiralar neler meler yani neler yaşadım bir Allah biliyor. Ama onun karşısında ben ezilmedim hep direndim çünkü kendime göre doğrum vardı kim ne yaparsa yapsın dedim. Ben her zaman ben bunun altından kalkarım. Çünkü her şeyden önce vicdanen rahattım. Ama işte dediğim gibi bir kadınsın her şey herkes üstüne gelebiliyor. Açığını bir yerden bir şey bulmaya çalışıyor ve mücadeleciler bir insan olduğum için çoğu insan tarafından da ben kiskanıldığımı da düşünüyorum. Açıkçası bir kadın bu kadar zorluğun altından kalkabilir mi düşüncesi de var. Yani burda biraz kendimi övmüş gibi oluyorum amaa (gülüyor) yani hayatta yaşadığım şeyler bunlar zaman zaman hani çocuklarım tarafından da bunu duyabiliyorum. Anne sen nasıl başa çıkabiliyorsun bunca şeyin altından nasıl kalkabiliyorsun yani bunca yükü nasıl taşıyabiliyorsun diye. Çünkü onların okuması özellikle de eğitim hayatlarında beni çok fazla yordular öyle söylüyüm. Yani ben burdan (31.34 anlaşılıyor.) Önce mesela bu kuruma girmeden önce 10 yıldır bu kurumdayım. Ben burdan önce işte halk eğitimde çalıştım. Kur'an kursunda çalıştım. Okulda çalıştım. 3 yıl boyunca çaycılık yaptım. Hani ekstra onun yanında mesela sınıf temizliyodum çocuklarıma belli etmeden hani aynı okuldaydı benim küçük kızım 23 Şubatdaydı işte 3'te çıkıyordu. Onu eve gönderdikten sonra sınıf temizliyodum görüp rencide olmasın arkadaşları görmesin diye. Hani ama şey benim çocuklarım hiç bir zaman öyle bir şey aslında gurur yapmıyorlardı yani annemiz bu işi yapıyor diye. Ama yine de belki hani çocuktur yani etkilenir şeyi vardı mesela. Öğretmenine el işi yapardım. Şapka örerdim tenefüs aralarında. Hafta sonu çıkardım evden işte oturmaya gidiyorum ya da hani bir yere çağırıyorsa bir arkadaşım çağırmış diye halbuki oraya gitmezdim gider bir yere temizliğe öğretmenin evine falan. Yani inanın öyle zamanlar oldu ki yani mantı hamuru dahi açtım gece. Ama onlara hiç bir zaman belli etmedim sadece okulda çalıştığımı biliyordu çocuklar.”

Orkide:

“Evliliğimde çok problem yaşadım ben. Yani beraber oturmak başlıca bir problem. Bir sürü kalabalığın içinde. Yaşım küçük. Diğerleri senden daha bilinçli. Daha büyükler. O evi senden daha sahiplenmişler. Sen böyle daha çok böyle sonradan bir yere yerleşen insanmışsın gibi. Bu yaşantı şeklini zaten tamamen değiştiriyor ve kendi yaşadığım yerde mesela kaynana ilişkisi bile yoktu gelin-kaynana. Mesela kardeşler hep anne-baba olarak yaşıyordu. Onun dışındaki evlilik eşinle olan ilişki bir odan var ve büyükler uyumadan uyuyamazsın, eee çok fazla ses tonu yüksek konuşamazsın, hep kısıtlı konuşman lazım. Kahvaltı saatine uyman lazım, işte diğerleri kalkmışsa senin de kalkman lazım. Eee tek başına hiçbir fikrin yok hiçbir yani hiçbir söz hakkın yok o zaman eşler daha böyle. Ya o dönemki eşim geri planda büyüklerle saygı anlamında. İşte çok fazla çocuğuyla ilgilenmeyen eşiyse çok fazla yan yana oturmayı ayıp gören bir insandı. Bunların bir sürü zorluğunu yaşadık yani.”

Müge Çiçeği:

“Onu soracak olsan kitap, roman hiçbir şey baş etmez. (Gülüyor.) Sen en iyisi hiç onu sorma. (Gülüyor.) Olumsuzluklar çok oldu tabii ki. Aile çok etkilerdi. Belki kendi evim veya biraz daha yaşım büyük olsaydı. Aileden o kadar çekinmeseydim eşimle ve farklı bir ortam olsaydı daha farklı boyutlara gelirdi. Ama ailenin ezmesi, ailenin zulmü üzerimizde. Yatmak emirle kalkmak emirle, yeme içme emir... Yani bunlar tabii ki yapıyor? İki evli insan arasında sorunlar yapıyordu yani. Ben ayrılalım diyordum, küçüktüm. O mesela askerliğini düşünüyodu. Bunlar tabi hep sorun olurdu. Bu tür şeyler vardı.”

Katılımcıların ortak noktası birlikte yaşam olduğu için bir arada değerlendirmek uygun görülmüştür. Buna göre, katılımcılar eşin ailesi ile birlikte yaşamaktan dolayı bir çok problem yaşamışlardır. Bu problemlere bakıldığında eve sonradan gelen kadınlar, evin bir üyesi olarak benimsenememişlerdir. Bunun yanı sıra kayınvalidelerinden ve kaynatalarından psikolojik olarak baskı görmüşlerdir. Bu baskının illa sözel şiddet niteliğinde olması gerekmemektedir. Kayınvalide ve kaynatanın hayatına uygun olarak yaşamak ve o hayat koşulları içerisinde kendilerine bir sınır çizilebilme, gerekli noktalarda da kendilerini kısıtlama gereği hissetmek katılımcılar üzerinde bir psikolojik baskı olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum eve yeni gelen gelinin kaynana ve kaynata başta olmak üzere diğer aile üyeleri tarafından ezilmeleri ve sömürülmeleri derecesinde de görülebilmektedir. Bunun yanı sıra, birlikte yaşam problemine ek olarak katılımcılar arasında maddi problemler, eşlerinin ilgisizliği ve sahiplenmeyişleri nedeniyle problemler yaşayan katılımcılar olduğu da görülmektedir.

Ortanca:

“Her şey... Evlendiğim gün bir çekyat getirmiştiler. Borç almış, yazdırmışlar. Zaten tahtaların üzerinde yatıyoduk, oturuyoduk. Hiçbi şey yoktu yani. Sonra ertesi gün sabahın köründe geldi. O çekyatı aldı götürdü. Nereye götürüyorsun dedim. Zaten idareten getirmiştik dedi. Hiçbir şey görmedim. Evlendim geldim iki gün sonra mıydı üç gün sonra mıydı ne işte oturuyoruz birden pat küt bağırma çağırma sesi geldi. Kayınpeder kaynanayı dövüyordu. Kapının camları indi, kadının elini kesti hastanelik oldu. Dedim ki nereye düştüm, nasıl bir aileye geldim zaten istemiyordum. O zaman cahilsin, gözün açılmamış, bir şey konuşamıyorsun, bir şey cesaret edemiyorsun, kimseye bir şey söyleyemiyorsun, utanıyorsun, babayla oturup da böyle bir karşılıklı bir şey konuşamazsın ki... İşte böyle çektik. Kaynana ederdi, yapardı, söverdi, döverdi, her şeyi söylerdi. Hepsinden şiddet gördüm. Kardeşleri de üzerime geliyordular, dövmeğe çalışıyorlardı ama onlara pek taviz vermiyordum. (Cinsel anlamda sıkıntı yaşadınız mı?) Açıkçası söylemek gerekirse ben 14 sene hep tecavüze uğradım. Hiçbir zaman istekle olmadı. Zaten istemiyorum dediğim anda yatakta döverdi. Ondan sonra tecavüz ederdi. En kötü şeyde buydu zaten. Sürekli öldürmeyi düşünüyordum öyle istedikçe, bana zorla yapmaya çalışınca. Çünkü çok ağır geliyordu artık kaldıramıyordum. Kimseye de bir şey söyleyemiyorsun.”

Katılımcının ifadelerine bakıldığında birlikte yaşam ile ilgili değinilen özelliklere ek olarak hem eşinden şiddet gördüğü hem de eşinin ailesinde sürekli şiddete tanık olduğu görülmektedir. Diğer yandan katılımcı, daha önce eşi ile kendi isteği ile evlenmediğini belirtmişti. Bununla orantılı olarak da cinsel açıdan eşi ile birlikte olmak istememiş ve bu durum sürekli tecavüz ve şiddet ile sonuçlanmıştır. Bu durum, kişilerin kendi istekleri dışında yaptıkları evliliklerde tecavüz olgusunun ayrıntılı bir şekilde incelenmesini ve araştırılmasını gerektirmektedir.

Doğu Haşhaşı:

“Birbirimizi görmedik, tanımadık karşılıklı oturup konuşup evlenmedik. Böyle direk görücü usulüyle evlendik. Kocam çocukların ağlamasından rahatsız oluyordu. Sinirliydi sinirlerine hakim olamayan biri. Benim eniştelere diyor ki; sen böyle bir insana nasıl dayanıyorsun kocam için söylüyorlar. Bir de diyor ki; senin baban gibi davranacağım. Herkes desin ki; A... çok çalışkan, o korkulacak bir insandır. Mesela bir film izlese o filmdeki karakter gibi davranıyor. Sağlıklı düşünemeyen bir insandı hatta psikolojisi bozdu. Sağlıklı düşünemeyen bir insan olduğu için anlayamadık. Çoğu zaman onun sözüne evet dedim, tamam haklısın olur dedim. Halbuki çok yanlış davranmışım, yapmasaydım da olmazdı. Bunun gibi şeyler, mesela ben diyordum ki; çocukları anaokuluna gönderelim, o diyordu ki; göndermeyelim. Ben diyorum ki mesela şöyle böyle yapalım daha

güzel olur bu evde soba yok soğuktur, o diyor ki hayır kapısını kapatalım. Kocam normal erkekler gibi değildi ki karşılıklı tartışalım aramızdaki sorunu halledelim. O normal bir erkek normal bir insan değildi. Benim kızım B... da öyle diyorum ki burada bağırma kocaman bir kız oldun artık anlayacak yaştasın. Ben B... 'a anlatamıyorum tamam işitmesinde sorun var ama belki beyninde de vardır bilmiyorum. Mesela B... bu yazıya bakıp güzelce yazabiliyor ama ne sorunu var bilmiyorum. Kocam da aynen o şekilde.(Şiddet falan da vardı?) Tabii ilk gittiğimde vardı ta ki şimdiye kadar. (...Sonra kaynananla da sıkıntılar yaşadın?) Kesinlikle, onu zaten hiç söylemeyeyim . Sürekli bir laf, düşmanlık. ... Kaynanam nedeniyle zorlanıyordum. Şu işi yapmadın, bu işi yapmadın, kalk şu işi yap falan... Ondan dolayı, köy işlerini biliyorsun. Köy işleri biraz zor da.”

Evlilikte yaşanan diğer bir probleme bakıldığında ise bu da görücü usulü evlilikler noktasıdır. Katılımcı, burada önemli bir konuya değinmektedir. Şöyle ki görücü usulü evliliklerde genel olarak taraflar birbirlerini tanımadıkları için bu durum anlaşmazlıklar ile sonuçlanabilmektedir. Anlaşmazlıkların çözülemediği noktada ya da anlaşmazlıkların daha büyük bir hal aldığı noktada da çözüm aracı, şiddet olmaktadır. Tarafların birbirlerini tanıyarak yaptıkları evliliklerde bile zaman içerisinde farklı kişilik özellikleri keşfedilirken ya da kişilerde değişim olurken tarafların birbirlerini tanımadan yaptıkları görücü usulü evliliklerde sorunun daha büyük olması kaçınılmazdır. Diğer yandan, kayınvalide tarafından sömürülme durumu burada da görülmektedir. Bu da evliliklerde önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Kısacası, erken evliliklerde katılımcılar pek çok açıdan problem yaşamışlardır. Bunların başında birlikte yaşam gelmektedir. Bunun yanı sıra maddiyat, sağlık sorunları, şiddet, tecavüz, geçimsizlik, görücü usulü evlilikler, kayınvalide, kıskançlık gibi nedenlerle de problemler yaşanmıştır.

4.3.7. Evlilikte Denklik

Evlilikte denklik konusu evlilik yapan ya da yapacak olan çiftlerin yaş olarak, ekonomik olarak ve sosyo-kültürel açıdan eşit düzeylere sahip olmalarını ifade eden bir konudur. Yaş olarak bakıldığında evlilikle yaşanan problemler konusunda Gala Çiçeği'nde değinildiği gibi yaş farkının fazla olması evlilikte kişiler arasında anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Sosyo-kültürel açıdan da eşlerin birbirleri ile denk durumda olmaları önemlidir. Mesela burada eğitim seviyesi olarak değerlendirirsek eşlerden birinin okur-yazar olmadığı diğerinin de lise mezunu olduğu bir durumda eğitimden dolayı dünya

görüşünün farklı olması ortaya çıkan ilk farklılıktır. Diğer yandan da çocuk sahibi olunması ile birlikte çocuklara aktarılan kültür birikimi ve bilgi açısından aradaki fark kendisini gösterecektir. Katılımcıların bu konulardaki ifadeleri ise şu şekildedir:

Gala Çiçeği:

“Evet. Sonuçta aynı yaşta olursanız birbirinizin sözünü dinlersiniz. Yanlış olmaz. Kıskançlık çok içine girmez. Kavgalar girmez. Birbirne saygı, sevgi gösterir. Ya şimdi ben eşimle kavga edersem bilmiyorum baba mı deyim eş mi deyim. Benden büyük saygısızlıkta gösteremem ona. Çünkü benle kavga ettiği zaman ben gerçekten ona saygısızlık etmek istemiyordum, neden çünkü benden büyük idi. Babam 58 yaşında. O 59 yaşında. Bir yaş babamdan büyük. Ben nasıl kalktım benim babamın yaşındaki adam. Nasıl saygısızlık yapıyorum. Ama benim yaşında olsaydı belki de saygısızlık gösterebilirdim Belki de gücümü ondan alabilirdim ama benden büyük olduğu için. Tuhaf ya. Benim hayatım zaten karmakarışık olduğu için. (Çevre ve kültür düzeyi olarak da eşit olunmalı mı?) Evet, bilmiyorum öyle görüyorum. ...Eşim de okur yazar olmasaydı ben zaten okur yazar değilim. Ben zaten bir şeyler söylediğim zaman sen cahilsin anlamazsın böyle işlerden, zoruma gidiyordu. Tabi ki insanın zoruna gidiyor. Tabi ki o da okumasaydı belki o zaman beni anlayacaktı. Ama şimdi okumuş adamla nasıl ben kalkem kafa tutam nasıl kavga edem? Ama okumasaydı birbirimizi tamam ederdik. Adam okumuş ben de okumamışım. Bana bir şeyler söylediği zaman belki iyi şeyler söyleseydi bile yanlış anlayacaktım ama okusaydım böyle olmazdı.”

Konuya öncelikle daha önce eşi ile arasında hem yaş açısından hem de kültürel açıdan fark olduğu belirtilen Gala Çiçeği ile başlamak elde edilen bir deneyim çerçevesinde yorum yapabilmeyi sağlayacağından daha uygun görülmüştür. Buna göre, Gala Çiçeği eşinin kendisinden hatta babasından bile büyük olması neticesinde, yaşından dolayı eşinin babası gibi olmuş olduğu fikrinden dolayı eşine karşı sessizliğini dile getirmektedir. Yani eşin burada baba ile özdeşleştirilme durumu vardır ve söylenecek bir söz veya yapılacak herhangi bir hareketin saygısızlık olarak algılanması istenilmemektedir. Durum böyle olunca da durum kişilerin eşleri karşısında ezilmesine dönüşmektedir. Diğer yandan, sosyo-kültürel açıdan özellikle eğitim vurgusu görülmektedir. Evli kişiler arasında eğitim farkı arttıkça anlayış farkı da artmaktadır. Yani eşler birbirlerinin düşüncelerine ya da eylemlerine anlam verememekte, değerlendirememektedir. Bunun yanı sıra, eşler arasında eğitim durumunun denk olmaması küçümsenen bir durum haline de gelebilmektedir. Katılımcının bu ifadesine ek olarak, gerek eğitim seviyesi olarak gerekse iş/meslek olarak gerekse de kültürel

açından düşünüldüğünde eşler arasındaki mesafenin artıyor olması sosyal çevreden olumsuz tepkilerin de alınmasını beraberinde getirmektedir.

Kana Çiçeği:

“Ee eşit olunması şöyle. Erkeğin bi iki üç yaş büyük olması gerekir, fazla değil. 2-3 yaş. ...Yani biraz daha anlayış göstermesi için, eşinin küçük olduğunun biraz daha farkına varsın. Hani zaten benden iki üç yaş küçük. Hani ona biraz daha ılımlı davranır. Biraz daha onu anlayışla karşılar. Ne bileyim? O şekilde düşünüyorum ben. (Ekonomik düzey olarak eşler eşit olmalılar mı?) Evet, evet. Eşit olmalılar eşitlik güzel. ...Hani birbirinizi iş anlamında küçümsememek için ya da karşı ki sizi hani layık görmüyorum sizi diyecek. Birbirinize bak. O sosyologta sen temizlikçisin veyahutta öğretmensin hani eşit olması gerekir o konuda da.”

Kiraz Çiçeği:

“Valla biraz dengi dengine olmasını tabii ki isterim. Yani farz edelim ki siz üniversite mezunusunuz eşiniz ilkokul. Ya aslında belki çok büyük bi şey değil yani denge problemi var burda. Hani şey olur mu? Onu ben pek yaşamadım, bilemiyorum artık ama kültürel yönden mesela biz Terekemeyiz, eşim yerli. Ki ikimizde aynı yörenin çocuklarıyız komşu sayılırız, ama kültürel farklılıklar oluyor yani. Yani örfümüz, adetimiz farklı. Onların da dengeli olması lazım. (Yaş konusu?) Yani her insanın. Yaş konusu da 4-5 yaşa kadar sıkıntı değildir. Ondan sonrası tabii ki.”

Orkide:

“Kesinlikle. Biz bunun geçen konuşmasını yaptık. Eşim çok iyi bir insan o ayrı bir olay ama şeyi çok söyledim ben ona evlilikten sonra; hadi bir yere gidelim, yaa çok yorgunum. Hadi bir şey yapalım... Çünkü yaş var, senin yaşamak istediğini o zaten 9 yaş var, zaten yaşamış. Şimdi bu sene zaten ben yorulmuşum atıyorum çalışma hayatını görmüşüm. Ama çalışma hayatını bilmeyen ne yapacak? Daha heyecanlı işe atılacak. Anladın mı? Sen biliyorsun geri duruyorsun, ne kadar ona ayak uydurmaya çalışsan da yapamıyorsun bundan dolayı. Eğer bazı eşler, erkekler için diyeyim gerçi kadınlar için de aynı; çok fazla mesela atıyorum 23’ünde ikisi de evlendi veya 25’inde ikisi de evlendi, beyin yapıları aynı oluyor ama bazen erkekler daha çocuksu oluyor. Eğer böyle bir durum yoksa yaşıt evlenmelerini tercih ederim. Yani aynı şeyleri anlasınlar, aynı gezme ihtiyaçların, ikisi de aynı heyecanı yaşasınlar. Birbirinden farklı şeyleri geçirmiş olmasın. (Sosyo-kültürel durum olarak ne düşünüyorsunuz?) Onda da tabii ki şöyle düşünüyorum; bir insanın illa ki kendini geliştirmesi için okumuş değil ama uuu seviye olarak kendini iki tarafın da yetiştirmiş olması çok önemlidir. Bunda ben hani eğitim düzeyi olarak şu mezunu olsun, ikisi de üniversite mezunu olsun diyemem. Sadece iki insanın da kendisini her konuda

üslup olarak kültür olarak, genel kültür olarak... Mesela oturup da televizyonu izledikleri zaman, birisi işte evlenme programını izlerken birisi de açık oturum programlarını izlerse yani çok saçma olur bu durum. İkisinin de seviyesinin aynı olmasını çok isterim.”

Yukarıda görüşleri belirtilen katılımcılar da eşler arasında yaş ve sosyo-kültürel durum olarak denkliğin sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. Buna göre, eşler arasında 2-3, hatta 4-5 yaşa kadar fark olması bir sorun teşkil etmemektedir. Burada Kana Çiçeği eşlerden erkek olanın kadından bu yaş sınırında daha büyük olması gerektiğini belirtmiştir. Buradaki amaç da erkeğin kadının kendinden daha küçük olduğu düşüncesi ile onu daha iyi koruyup kollamayacağı düşüncesidir. Diğer yandan, Orkide de yaş konusunda önemli bir noktaya değinmektedir. Şöyle ki yaş farkının fazla olduğu durumlarda eşlerin zevkleri ve paylaşımları daha farklı olmaktadır. Birisi daha sosyal olmak isterken birisi daha pasif kalabilir. Ya da günlük hayat içerisinde aynı heyecan ile aynı şeyleri gerçekleştirememeleri durumları doğabilir. Konunun iş/meslek boyutuna bakıldığında ise eşler arasında yapılan iş/mesleklerin farklılığı olmasa da farklı düzeylerde olması durumunda da eşler arasında küçümseme olabileceği ifadesi görülmektedir. Ancak bu durum daha önce yaş açısından değinildiği gibi, sadece eşler arasındaki küçümseme olarak kalmayıp sosyal çevreden de tepki olarak yansıyabilmektedir. Diğer taraftan, kültürel açıdan bakıldığında ise eşlerin aynı kültürel ortamda yetişmiş olmalarından yana tavır takınılmıştır. Bunda da amaç, farklılıkların minimize edilmesi olarak yorumlanabilir. Eğitim noktasında da eşlerin denk olmaları önemli görülmüştür. Ancak burada özellikle Orkide'nin ifadesine bakılırsa eğitim düzeyinin ne olduğuna göre değil de kişilerin kendilerini kültürel açıdan nasıl geliştirdikleri ile ilgili olarak da bir yorum yapıldığı görülmektedir. Buna göre de eşler arasında kültürel seviye olarak eşitliğin sağlanması gerektiği sonucuna varılabilmektedir.

Ortanca:

“Yaş çok fazla önemli değil açıkçası ama ekonomik anlamda ne o senden yüksek ya da düşük olacak ne de sen ondan. Şu anda benim yaşadığım durum mesela adam kendini padişah mı zannediyor, aşağılayıcı bir tavır, bir hareket takınıyor.”

Ağaç Minesi:

“...hani ben bunları yaşta, hani işte okumuşlukta falan bulmuyorum. Bir insan zaten insansa her şey normaldir ama bir insan üniversite bitirmiş insan değilsede o insandan hiçbir şey olmaz. Bence önce insan olmalı. Ben öyle düşünüyorum yani, hani zenginlik, fakirlik, kültür, şu bu değil, sadece insan anlayışlıysa yaşta değil anlayışla evlilik yürür başka hiçbir şeyle yürümez. Ama ben üniversite mezunuyum o ilkokul mezunu bir evlilik yürümez diye bir şey yok bence. Bence yani görüşleri aynı olmalı birbirlerine saygılı olmalı. Biri hani şu yol yanlış diyorsa bir eşi de tamam doğrudur bu yanlıştır demeli. Hayır. Yani birbirlerine zıt olmamalı iki eş.”

Diğer katılımcılardan farklı olarak öncelikle Ortanca'nın görüşleri incelendiğinde yaş faktörünün fazla önemsenmediği ancak maddi açıdan eşlerin birbirleriyle denk olması gerektiği belirtilerek daha önceki katılımcıların vurgulamış olduğu küçümsemeye dayalı vurgunun yapıldığı görülmektedir.

Ağaç Minesi de tüm katılımcılardan farklı olarak sevgi faktörünü ön plana çıkarmış ve sevginin varlığı durumunda eşler arasında yaş ve eğitim durumlarının farklı olmasının bir sorun teşkil etmeyeceğini belirtmiştir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında ise katılımcılar eşlerin yaş olarak ve sosyo-kültürel açıdan eşit olması taraftarıdır. Katılımcıların ifadeleri göz önüne alınarak bu noktada, eşler arasında farklılıkların artması ile eşlerin birbirleri ile yaşadıkları sorunlar ya da uyuşmazlıkların da artacağı sonucuna varılabilir.

4.3.8. Ailede Yaşlılara Bakım

Ailede yaşlılara bakım, toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ailede kız ve erkek çocuklarına yönelik bakış açısının ne yönde olduğunun ve bu konuda iş bölümünün nasıl yapıldığının görülebileceği bir konudur. Buna göre, toplumsal genel kanı yaşlılara genelde kız çocuklarının bakması yönündedir. Çünkü kız çocuklarının aileye daha bağlı oldukları ve daha merhametli oldukları düşünülmektedir. Katılımcılar ise bu konuda farklı cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar şu şekilde belirtilebilir:

Ortanca:

“Kızlar... Daha merhametli oluyorlar daha anlayışlı oluyorlar daha iyi bakarlar. Çünkü erkek bakamaz ki, bir anneye erkek ne kadar bakacak, onun eşi de istemez yani. Eskiden yapıyorlardı ama şimdi yok.”

Gala Çiçeği:

“Kız çocuk . Kız çocuk daha iyi bakar sonuçta o erkektir nasıl bakar. Kız çocuğu daha güzel bakar. Ben neneme baktım çok güzel baktım. Bir de kaynanama 2 3 yıl baktım iyi baktım. Ve büyüklere saygı.”

Bu ifadelerle göre, katılımcılar ailede yaşlılara kız çocuğunun bakması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni ise kız çocuklarının erkek çocuklardan daha merhametli ve anlayışlı olduklarının düşünülmesidir. Bu açıdan erkek çocukların yaşlılara bakamayacağı ve erkeklerin kız çocuklara göre bu konuda daha ilgisiz oldukları sonucu da çıkarılabilmektedir.

Kiraz Çiçeği:

“Erkek çocuklar. ...Ya ne bileyim ben genelde öyle. Türkiye genelini bilemem ama Doğu'da genelde erkek çocuğu. Kız tarafı ayıplarlar zaten. Ama işte benim o örnek kaldığım ailede annesine bakıyor kadın yıllardır.”

Kırmızı Gül:

“Erkekler bakmalı. ...Kız çocuklar sonuçta başkasının evinde. Erkek çocuklar yanında. Kız çocuklar da... Tamam ikisine de hakta ama erkek çocuklarına daha yakın aile.”

Yukarıdaki katılımcıların ifadeleri incelendiğinde ise kültürel açıdan yaşlılara kız çocuğunun bakmasının ayıp olarak değerlendirildiği görülmektedir. Buna göre, ailedeki yaşlılara erkeklerin bakması gerekmektedir. Bunun gerekçesi ise kız çocuklarının evlendiklerinde başka bir eve gidiyor olmaları ancak erkek çocuklarının ise evlendiklerinde aileye daha yakın kalıyor olmalarıdır. Bu durum da her ne kadar katılımcılar birlikte yaşamaya karşı çıkmış olsalar da gelinin eşin ailesinin evine gelmesi mantığının sürdürüldüğü, bunun da normalleştirildiği ve yaşlılara bakımda da bu yüzden erkek çocuğunun aileye daha yakın olduğu yönünde bir sonuca varılmaktadır.

Kana Çiçeği:

“Aslında bence ayırım yapmamaları gerek. İkisinin de bakması gerek, yani ayırım yapmamaları gerek. Ama şöyle bi şeyde var Hocam. Kız çocuğunun eğer ki eşi sıkıntılıysa hani bakmak istemiyorum. Ben kendi aileme baktım mı ki senin ailene bakıyım diyen eşler de var. O yüzden hani erkek çocuklarının bakmasını isterim. Ama yani isteğim nedir? Kızım da baksın oğlum da. Eşit. Ama kız eğer sıkıntılı ailedeyse, bakamıyorsa, kısıtlıysa erkeğin bakmasını isterim.”

Ağaç Minesi:

“Her ikisi de bakmalı... Kız da bakmalı erkek te bakmalı. Hani ben işte kız çocuğuyum ben bakmam diye bir şey yok. Kızda bakmalı erkek te bakmalı. Çünkü her ikisinde de el var. Diyelim ben elle evliyim, anneme bakacaksam benim eşim el. Mesela abim anneme bakacaksa onun eşi de el. O yüzden her ikisi de bakmalı.”

Müge Çiçeği:

“Yaşlılara mı? Bence aslında hiç biri bakmamalı. Ya nasıl? Kim müsaitse o baksın. Tabii anne, baba. Kız olsun erkek olsun büyükleri atmamalı. Bu dışardan biri de olabilir. İlla annem babam kaynanam kaynatam olacak diye bir şey yok. En basitinden benim annem hastaydı. Gelinlere, biz gelinlere bir bakın uğrayın bile demedik. Yeri geldi. Uzun süreli ablam İstanbul'dan gelip baktı. Burada ben ilgilendim. Gelinlere bırakmadık.”

Yukarıdaki katılımcıların düşüncelerine göre ise ailedeki yaşlılara hem kız çocuğu hem erkek çocuğu bakmalıdır. Ancak bunu betimlerken de katılımcılar arasında görüş farklılıklarının ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre, Kana Çiçeği durumu kız çocuğunun eşi ile olan ilişkisine göre değerlendirmiştir. Ailedeki yaşlılara bakılması konusunda kız çocuğunun eşi ile herhangi bir sıkıntısı yoksa bakabileceğini belirtmiştir. Ağaç Minesi, kız çocuk ve erkek çocuğun kimle evlenmiş olurlarsa olsunlar ailelerindeki yaşlılara bakmaları gerektiğini belirtmiştir. Müge Çiçeği de durumu müsait olma ile açıklayarak o anda uygun olan kişilerin bakması gerektiğini belirtmiştir. Kendi içinde dahi farklı açılardan değerlendirilmiş olsa da ailede yaşlılara bakım konusunda genel eğilim hem kız çocuğu hem de erkek çocuğunun bakması yönünde olmaktadır.

4.3.9. Boşanma

Bu kısımda katılımcıların ve ailelerinin boşanmaya yönelik görüşleri ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

4.3.9.1. Katılımcıların Boşanmaya Yönelik Düşünceleri

Aile içi ilişkiler noktasında boşanma konusu da diğer konular gibi belirleyici olmaktadır. Şöyle ki boşanma konusu ailelerin ya da kişilerin aile kurumunu nasıl gördükleri, nasıl algıladıkları ve boşanma aşamasında olan bir aileye yönelik tutumların nasıl olacağına yönelik fikir sunmaktadır. Diğer yandan, boşanma kültürel yapı hakkında da ipuçları sunmaktadır. Genel olarak boşanmanın hoş görülmediği kültürel yapılarda daha katı toplumsal kuralların olduğu, boşanmanın ılımlı karşılandığı kültürel yapılarda ise daha esnek toplumsal kuralların olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla boşanma konusunda da hakim tek bir görüşten bahsedilememekte, bu konuda kültürler arası farklılaşmalar olmaktadır. Bu farklılaşmalar katılımcıların ifadelerinde de göze çarpmaktadır. Buna göre, katılımcılar içerisinde boşanmaya karşı olanlar olduğu gibi boşanmayı ılımlı karşılayanlar da olmaktadır.

Kana Çiçeği:

“Anlaşamadıklarında? Ben zaten o çok farklı bi olay. Sana nasıl diyim ki. Hani anlaşmalarını isterim her zaman için. Hani anlaşamadıklarında da tamam boşanırlar, boşanmak ta bi çözüm değil ki. Hani bu eşi bıraktım ben daha iyi eş alırım. Başka bir eş alırım. Bayanlar bazen o şeye kapılıyo tamam mı? Hayır. İnsanın tamam mı bi yastığı değişir, kaderi değişmez eş konusunda. Kaderi değişmez. Bugün bu eşten bir sıkıntı yaşıyorsan eğer bu eşten de başka bir sıkıntı yaşıcan ne fark eder? Ne anladın? Hem o sıkıntıyı yaşıcan. Belki onun çocukları varsa onun çocuklarının sıkıntısını ayrı yaşıcan. Artı çocukların varsa onları mağdur ettim bıraktım diye o sıkıntıyı da ayrı yaşıcan. Yani o çocuğu yanımda götürdüysen o çocukta diğer eşin çocuklarıyla anlaşamıcağ daha ayrı bir büyük dert. Daha ayrı bir sıkıntı. Yani sıkıntı üzerine sıkıntı. Hani boşanmaya ben pek sıcak bakmıyorum.”

Ağaç Minesi:

“Ona da çok karşıyım. Bilmiyorum. Yani. ...Bilmiyorum yani boşanmakta güzel bir şey değil. Yine yani her şeyi oluruna bırakmak gerekiyor. Boşanmaya da karşıyım...”

Kırmızı Gül:

“Aslında şimdiki devir hep boşanma. Bence biraz da sabırlı olacaklar. Biraz geçim yapacaklar. Her zaman öyle hemen atayım şey yapayım bence iyi bi şey değil boşanmak.”

Yukarıdaki katılımcıların düşünceleri incelendiğinde boşanmaya karşı oldukları görülmektedir. Bunun nedeni de üç katılımcıda farklı şekillerde verilmiştir. Buna göre, Gala Çiçeği boşanmanın bir çözüm olmadığını, boşanma sonrasında daha büyük problemlerin yaşanabileceğini belirtmektedir. Ağaç Minesi ise kadere razı olmak ve her şeyi akışına bırakmak gerektiğini belirtmektedir. Kırmızı Gül ise sabırlı ve geçimli olmak gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan Ağaç Minesi ve Kırmızı Gül’ün düşünce olarak biraz daha birbirlerine yakın oldukları da görülmektedir. Sonuç olarak da eğer bir evlilik gerçekleşiyorsa bu evliliğin sürdürülmesi için her türlü fedakarlığın gösterilmesi ve boşanmanın çözüm aracı olarak kullanılmaması gerektiği düşüncesi çıkarılmaktadır. Ancak diğer katılımcılar ise bu katılımcılardan farklı olarak boşanmaya ılımlı bakmışlardır.

Kiraz Çiçeği:

“Valla evlenmek kadar ayrılmak da haktır. Yani tabi hiç kimse onaylamaz böyle bi durumu ama hayatının sonuna kadar da aynı çileyi çekmesini tabi istemez yani. Hani insan yaşadığını çocuğuna yaşatmasın. Olabilir evlilikte ayrılık.”

Ortanca:

“Anlaşamadıysan normal bir şeydir ama birbirlerine düşman olmadan çocukları birbirine düşman etmeden mesela ben babasına düşman edeyim babası bana düşman etse, olabilir insanlık halidir geçinemezsin, anlaşamazsın, huyunu suyunu bilememişsin almışsındır ama insanca yani düşman olmadan kötülük olmadan olabilir.”

Gala Çiçeği:

“Saygı. ...Ya tabi bakarsın olmuyor tabiki saygı göstermemiz lazım, olmuyorsa yapamıyorsan sonuçta şiddet içinde varsa saygı bence.”

Doğu Haşhaşı:

“Eğer çocukları olursa iyi bir fikir olacağını düşünmüyorum. Çocukları olmasa birbirinden boşanmaları en iyisi vakit erken iken. Çocuklar yokken madem birbiriyle anlaşamıyorsa boşansın daha iyi.”

Orkide:

“Bazı evliliklerin gerçekten bunların boşanma hakkıdır, dediğim evlilikleri gördüm ben. Niye? Çünkü, genelde boşanma taraftarı değil insanlar ama boşanmadıkları zaman o kadar ev huzursuz oluyor ki. Senin çocuğun ayrı bir anne babaya sahip oluyor ayrıldıkları zaman. Ama diğer türlü her gün kavgaya şahit oluyorlar.”

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere, diğer katılımcılara göre boşanmaya daha ılımlı yaklaşıldığı görülmektedir ve genel eğilim bu yönde olmuştur. Buna göre, nasıl evlilik gerçekleştiriliyorsa boşanma da gerçekleştirilebilir. Burada hem eşlerin huzuru hem de çocukların huzuru açısından ilerleyen zamanlarda daha büyük sorunların yaşanmaması adına boşanma onaylanmaktadır. Diğer yandan, özellikle Doğu Haşhaşı çocuk sahibi olunca boşanmanın daha da zorlaşacağını düşündüğünden dolayı çocuk sahibi olmadan önce boşanılmasını daha çok ılımlı karşılar görünmektedir. Ortanca ise yine çocuk sahibi olduğunda da çocukların karşı tarafla ilişkilerinin bozulmaması gerektiği yönünde bir ortaklık sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak da boşanmanın evlenmek kadar doğal bir süreç olduğu, boşanma ile huzursuz bir hayatın sürdürülmediği ve çocukların da böyle bir ortama maruz kalmadıkları, boşanma sürecinde de çocukların taraflar tarafından kısıktılmaması gerektiği söylenebilir.

4.3.9.2. Katılımcıların Ailelerinin Boşanmaya Yönelik Düşünceleri

Katılımcıların ailelerinin de boşanma ile ilgili görüşleri sorgulandığında burada da tıpkı katılımcılarda olduğu gibi farklı görüşler ile karşılaşmıştır:

Kana Çiçeği:

“Karşılar. Onlar da karşı. ...Onlar da aynı düşünceye sahipler. Hani birinde kötü olmuşsan diğerinde iyi olamazsın ki aynıdır değişen hiç bir şey yoktur. Belki onda da kötü olcan onu da bırakcan noldu hayat karman çorman oldu

gitti. Noldu bundan sen de etkilendin, çocuğun da etkilendi. Ya karşıyım hocam. Evlilikte emek sabır. Sabır sabır Allahım sen büyük sabırlar ver yarabbim.”

Ortanca:

“Anne babam önceden hiç istemiyorlardı benim boşanmamı. Ben birkaç defa kaçıp gelmişim beni geri göndermişlerdi. Kocadır döver de sever de. Ben isyan bayrağını çektim. Gittim. Karakolda onu şikâyet ettim. Beni dövüyor, böyle böyle yapıyor. Ondan sonra gidecek yerim de yok dedim. Ben evden kaçtım şimdi dedim. Gelmeden bir gün önceydi. Dedi ki kadın sığınma evine gönderelim seni oradaki komiser. Ben son bir defa annemleri arayayım da dedim söyleyeyim yine aynı şeyleri söylerseler bu sefer tamam dedim. İşte aradım böyle böyle dedim, komiser beni kadın sığınma evine gönderecek dedim. Bu sefer tutuştular, yok işte gel biz sana bakarız sahip çıkarız da öyle de böyle de. Geldikten sonra da bana öyle şeyler söylemeye başladılar da artık dedim böyle şeyler yaparsanız beni bir daha göremezsiniz alıp çocuğu giderim dedim. Zaten benim rahatım huzurum olsa otururum aşağıya.”

Gala Çiçeği:

“Annem babam, valla bizde boşanma olmadığı için biraz şey bakarlar. Ama amcam boşanmıştı annem artık alışmıştı üzülmişti. ...Amcamın bir kız çocuğu vardı amcam onu düşünseydi boşanmazdı. Sadece bir yalan için boşandı. (Kendi boşanman için anne baban ne düşünür?) Annem babam üzülürdü benim için derdi hayırlısı, hangisi hayırlısı ise onu benim kızıma nasip et.”

Ağaç Minesi:

“Boşanma derler ama söz geçiremeyince de sen bilirsin derler hani söz bir yere kadar geçiyor bir yerden sonra da bitiyor.”

Kırmızı Gül:

“Valla annem babam da istemez boşanmasını. Annemgil yani eskiden çok daha sıkıntılıydı. Eski devir olsaydı şimdi kimse evli kalmazdı. Çünkü yoksulluk dayak vardı her şey vardı. Şimdikilere bir şey demeden hemen boşanıyorlar bence iyi değil annem babam da istemez. (Sen desen ki anne boşanıyordum ne der?) Annem babam bizi eve almaz. (Gülüyor.) Diyor ne boşanması.”

Doğu Haşhaşı:

“Annem ve babam boşanmalara çok karşılar. İlk evlilikten hayır görmedilerse kendisinden ne hayır görecekle. Keşke yuvaları hiç bozulmasa hep anlaşsalar. Hep anlaşsın istiyorlar. Şu an babam boşanmamı istemiyor. Dedim ki baba

boşanma davası açayım, hayır kızım dedi biraz daha sabret diyor. Ben de babamın sözünü dinlersem pişman olmuyorum, dinlemezsem pişman oluyorum gerçekten.”

Begonya:

“Onlar düşünmezdi tabi. Çekeceksin evlenmişsin bi kere başa gelmiş hani bu vardır ya ama kendini yıpratırır yani.”

Katılımcıların geneli ailelerinin boşanmaya karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni, evlilik gerçekleşikten sonra geri dönülemeyeceği düşüncesidir. Burada kültürel değerlere karşıt olarak görülmesinden dolayı boşanmış bir kadına veya ailesine laf edilmesi yani toplumsal açıdan tepkiler alınması şeklinde bir korku barındıran örtük bir işlevden de bahsedilebilir. Diğer yandan, ailelerin boşanmaya karşı olurken aile içi durumu göz ardı ettikleri görülmektedir. Burada onlar için amaç, çocuklarının mutluluğu değil, ailenin korunması ve ayakta tutulması olmaktadır. Bu açıdan aile içi ilişkiler bazında düşünüldüğünde ailede sorunların olabileceği, ancak bu sorunların aile bireylerinin anlayışları ile çözülebileceği ya da taraflardan birinin daha sessiz kalarak fedakarlık yapması gerektiği şeklinde ailenin dağılmasının önleneceği düşünülmektedir. Ailenin karşı çıkmasına rağmen katılımcılar içerisinde Ortanca, ailesini bu konuda zorla da olsa ikna etmiş ve bu konuda daha ılımlı olmalarını sağlamış görünmektedir. Gala Çiçeği ve Ağaç Minesi de boşanma durumunda ailelerinin onay vermeyeceğini ancak bunun daha sonrasında onaylanan bir davranış haline gelebileceğini belirtmektedirler. Doğu Haşhaşı ise bu durumların aksine boşanmak istemesine rağmen ailesinin dediği gibi davranmaktadır ve bu konuda daha ılımlı davranmalarını sağlamaya çalışmamaktadır.

Katılımcılar içerisinde ailesinin boşanma konusunda ılımlı olduğunu dile getiren tek katılımcı ise Müge Çiçeği'dir. Ona göre:

Müge Çiçeği:

“Annem, babam ne düşünür? Valla diyom ya ben çok şiddet gördüm. Aileden de gördüm. Kaynana-kaynatadan demek istedim. Kaynatadan değil de. Kaynatanın da tabi baskınlığı vardı. Gelin kısmı çarşıya gitmez, gelin kız şunu giyemez onu giyemez... Ama kaynanadan çok çektim. Eşten çok çektim. Bu açıdan babam derdi

boşan, ayaklarının üstünde dur. Annem de derdi. Ama işte bir çocuğum vardı. İşte anneler kendini feda eder. Gerçekten ediyor. (Gülüyor.) İşte çocuk her zaman ayak bağıdır derler ya. Belki de o dönemin verdiği güvensizlikti. Belki o zamanlarda işte akrabadır namustur şudur budur ama aslında hiçbir alakası yok. O dönem şimdiki fikrim olsaydı 20 sene önce, 25 sene önce hatta keşke de boşansaydım.”

Müge Çiçeği'nin ifadesine göre, katılımcının ailesi boşanmaya ılımlı yaklaşmaktadır. Ancak burada diğer katılımcılarda bu konuda belirtilmeyen önemli bir nokta göze çarpmaktadır. Şöyle ki katılımcının ailesi, aile içi ilişkilerin olumsuz yönde olması ve bu ilişkilerde şiddet faktörünün de yer alması durumunda sadece boşanmaya ılımlı yaklaşmakla kalmamışlar, aynı zamanda kız çocuklarının ayaklarının üstünde durması gerektiği vurgusunu da yapmışlardır. Bu da eğitim ve iş/meslek sahibi olmak noktasında belli bir bilinçliliğin olduğunu göstermektedir. Bu bilinçlilik görüldüğü üzere, tüm katılımcıların ailelerinde sağlanmamış olsa da katılımcılar boşanma noktasında ailelerinden ayrılan düşünceleri ile bu konuda ailelerine göre daha çok bilinçlenmiş görünmektedirler.

4.4. TOPLUMDA KIZ ÇOCUKLARINDAN/KADINLARDAN BEKLENEN ROLLERİN İFADE EDİLMESİ

Toplumsal cinsiyet açısından değerlendirildiğinde toplumda kız çocuklarından/kadınlardan çeşitli roller beklenmektedir. Bu rollerin neler olduğu önceden belirlenmiştir. Ancak katılımcılara bu roller ilk etapta belirtilmeyerek kendilerinin bu rolleri belirtmeleri istenilmiştir. Önceden belirlenen roller içerisinde katılımcıların belirtmediklerinin olması durumunda ise belirlenen roller üzerinden sorgulama yapılarak yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Buna göre, toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller üzerinde sorgulama alanları şu şekilde kavramsallaştırılmıştır:

- Annelik Rolü
- Eş Olma Rolü
- Ev Kadınlığı Rolü
- Meslek Kadını Rolü

- Ailesine ve Eşine Sadık Olma
- Aileye Hizmet Etme /Aileyi Bir Arada Tutma
- Aileye/Erkeğe İtaat etme
- Ailenin Namusunu Temsil Etme
- Akrabalık İlişkilerini Sürdürme
- Ev İşlerinde Becerikli Olma
- İyi bir tahsil alma
- Kendi ayakları üzerinde durma

Katılımcıların öncelikle kız çocukları/kadınlardan beklenen roller üzerine düşünceleri ve kavramsallaştırılarak sunulan roller üzerine sorgulamalara verdikleri yanıtlar şu şekilde belirtilebilir:

Kana Çiçeği:

“Her zaman için Ardahan’da diyim eşlere şöyle bakılıyor. Evinde otur, işini yap. Hani eskiye dönük düşünce var yine. Tamam mı eskiye dönük düşünce var. Nedir? Kadın çalışmasın, evinde mutfağındadır kadın. Ha erkeğe diyosun ki sen niye çalışmıyorsun hadi sen çalış da ben oturayım, evimin kadını olayım. Mesela çalışmadığı zamanda da yine otur sabret bugün açsan yarın toksun o zihniyet yani kadının çalışmasına hoş bakmıyolar. Ama kadın da insan yani insan. Sen bugün böyle baskıcısın yarın o kadını perişan edip kapının önüne koyduğun zaman o kadın ne olacak Allah korusun ya kötü yola düşecek ya da imkanları varsa bi işe girip ayakları üzerinde duracak. Yani kadını bu şekilde eziyorlar. Kadın her zaman için kadındır. Gerçekten bu kadınlar her zaman için annedir, kadındır. Ama öyle erkek var ki o kadını kişiliksiz ediyor seviyesiz ediyor, yani kadını düşüren yine erkektir... Ya zaten Ardahan erkeği tamam mı yani hizmet edilmesini çok severler, evde otursun bana hizmet etsin. Hizmet etmeyi çok severler. Getir götür ne biliyim hani dışarı çıkma, bana özel ol, öyle bi eş isterler. Ha yemeyi de seviyorlar bak kadın çalışıp eve götürdüğü zaman yemeyi çok seviyorlar. Parayı götürüp saydığın zaman onu güzel cebe atmayı biliyorlar. Peki bunu biliyorsunuz da daha niye kadının kafasını eziyorsunuz bu nasıl bir zihniyet ben onu anlayamadım. Hocam yani gerçekten. (Eşinize karşı başka nasıl olmanızı bekliyorlar sizden?) Iuu mesela ben kendi eşimi söylüyüm. Eşim çok onunla ilgilenmemi ister tamam mı yemeğini güzel yemeyi sever, hizmeti sever, parayı da sever. Öyle hani. Namus konusunda mesela diyelim bugün beni buraya göndermiş bana her zaman der ki gözüm arkada olmasın... Her zaman için güven vermişim zaten o konuda eşimin hiç bir sıkıntısı yok... Hocam ben biraz ince eleyipte sık dokuyan bir insanım laf seçiyorum biraz. Eğer mantıklı konuşuyorsa tamam mı çok hoşuma gidiyor çok güzel bir eşe sahibim diyorum. Mantıksız konuştuğu zamanda da ben diyorum ki yok canım öyle değil böyledir

böyle olmalı. Böyle onu çok çabuk çevirebiliyorum ve dinliyor da, ha öylemi diyorsun diyor... Mesela eşimden çektiğim sıkıntılar mesela komşular olsun çevredekiler olsun diyorlar ki S... diyorlar sen bu çocuğu bırakıp gitmedin ya sana helal olsun sen nasıl bir annesin nasıl bir fedakar annesin yani güzel bakıyorlar. Bilmiyorum. İyi bakılıyorum... Ben kendi akrabalarımı öncelikli söylüyüm. Mesela çalışıyorum, yoğunum. Akrabaya çok gidip gelemiyorum o konuda rahatsızlık duyuyorlar benden. S... gelmiyorsun gitmiyorsun hastalığımıza iyiliğimize. Ya napıyım diyorum çalışıyorum haftada bir gün iznim var ayda dört gün iznim var. Gidiyorum eve evdeki iş çoluk çocuk eş yemek ütü derken o iznimde yine evde yine çalışarak geçiyor. Yatıp dinlenemiyorum ki. Bir misafir alamıyorum ya da bir misafir gidemiyorum. O şekilde çok ihmaller oluyor ondan dolayı akrabalarım biraz kırgın. (Gülüyor.) Ama yapacak bi şey yok... Bizde bir laf vardır hani düğün olsun öyle olsun derler ya ki evini temiz tut. Nasıl derler dur. Kendini temiz tut ölüm var, evini temiz tut misafir var. Öyle bi deyim vardır bizde. Hani kendini temiz tut ölüm var. Genel bi temizlik derler hani ölüm var. Evini temiz tut misafir var derler. Ondan dolayı o da bi Atatürk'ümüzün deyimini. Ondan dolayı hani evler temiz, insanlar çok temiz... Ee kendi ayakları üzerinde diyorum ya hani iş konusunda biraz dar bakıyorlar. Hani bi nevi nasıl diyim otur da hizmet et mahkum gibi hizmet et. Ben bugün atıyorum kaynana kaynatayım diyelim gelinime hani kızım bak benden kalan bir ev var sana kocan da çalışıyor zaten otur senin ne işin var çalışmakta öyle bakıyorlar. Birlik olduğun zaman öyle bakıyorlar. Ha ayrı olduğun zaman fazla girişemiyorlar. Hani dışarda oldukları için fazla senin evine müdahale edemiyorlar. Hani eşinle de zaten anlaştığın zaman hayat güzel. (Kadının iyi eğitilmiş falan olması önemli mi Ardahan'da?) Tabideki şöyle bakıyorlar ona. Mesela atıyorum diyelim ki hani ben bir hasta bakıcıyım eşimin işi yok mesela diyelim ki şu an ben bekarım. Benim kaynanam mesela oğluna der. Oğlum bak hasta bakıcı senin işin yok. Öyle bak ki sen kendine göre biri al ki yarın huzurun bozulacak yarın bi şeyleri kafana kalkacak, hani o zihniyette var Ardahan'da. Ondan dolayı insanlar çocuklarının tamam mı bi yerlere gelmesini daha çok istiyor. Hani eşinden alt kalma, eşinden bi tane daha üst ol ki yarın sana sıkıntı çıkarmasın. Demesin ki benim kafam senden fazla. Öyle de bi zihniyetleri var.”

Kiraz Çiçeği:

“Toplumda kız çocukları evde olsun dışarıyı çok bilemiycem ama evde eziliyor. Evde kız çocukları genelde eziliyor. (Ne açıdan?) Mesela büyük işler yaptırılıyor. Bu erkek çocuğudur, mesela benim oğlum bile kızıma diyor. Küçük kızıma diyor ki mesela ayakkabılarımı sil. Diyorum ya sen niye kendin silsene. Diyor kızdır olsun böyle alışsın. Yarın bir gün birinin evine gidecek. Ee giderse gitsin eşi de kendi ayakkabısını silsin. Ama öyle yani. Bak mesela bizim kızlara çok değer verilir. Ama büyük oğlumla küçük kızımı örnek veriyorum. Hani ben erkeğim soframı kur, soframı kaldır. Nedenini bilmiyorum, saçma bir neden ama böyle. Eziliyor gerçekten. Ben ezdirmiyorum ama soframı getir, soframı kaldır, çayımı demle. Yok pantolonumu ütüle. Niye? Kendin ütüle. (Yani ev işlerini yapsınlar?) evet. (Başka? Ne gibi şeyler evlilikte felan neler bekleniyor?) evlilikte kölelik, kaynanaya hizmet, kayınpedere hizmet, hizmet için çocuk

doğurması için ne bileyim ben saçma saçma şeyler. (Peki meslekle ilgili?) ya aslında kadın olmak zor mesleğin de olsa zor. Hani evlendikten sonra kadın her zaman kadındır. Tamam, biraz ekonomik özgürlüğü varsa belki biraz daha pohpohlanır ama her anlamda zor kadın olmak (Peki eş olması ile ilgili?) Nasıl? (mesela yani eşin senden neler bekler bir eş olarak, kadın olarak) eşim benden şimdi şu anda çok çok fazla bekler, her şeyi bekler. Yemek yapmayı bekliyor, ütü yapma, ev işlerini yapmamı bekliyo, faturaları yatırmamı bekliyor. Okula veli toplantısına gitmemi bekliyor, bekliyor da bekliyor. Bunun yanında kadınlık yapmamı bekliyor. (gülümsüyor.) her şeyi bekliyor. (Sadık olmanı bekliyor mu?) evet her şeyi. (Aileye hizmet etmek, bir arada tutmak?) evet, evet her şey. (Erkeğe itaat?) aynen. (Bir şey var. Kadının namus temsili olması. Bunla ilgili ne düşünüyor mesela sizin orda?) ya namus erkekte de bayanda da aynıdır. Yani bu benim görüşüm. Yani tabi erkek bişi yapıyor diye kadında yapacak değil., orda da benim kesin kurallarım var. Erkek naparsa yapsın, yani uygun yoldan gider boşalırın. Bi erkeğin nikahı altında kesinlikle (vurgulayarak söylüyor) başka birisiyle yani olmaz. Bu konuda. (Ev işlerinde becerikli olması beklenir mi kadından?) evet. (Eğitilmiş olması bekleniyor mu peki toplumda?) yani bizim burada zannetmiyorum. ...kız çocukları tabii ki çalışsın, okusun. Ama ihtiyacı yoksa da çalışmasın derim.”

Ortanca:

“Her alanda salak olacaksın, hiçbir şeye karışmayacaksın, konuşmayacaksın, hiçbir şeye hakkın yok, insan değilsin açıkçası. Onlara bakarsan yani sen kadınsın ayıptır, her şey günahdır, giyinmen, yemen, gezmen, işte sen dulsun ne işin var çarşıda, onun bunun kapısında ne işin var, komşuya gitme ayıptır laf söz çıkar gibi. Bilmiyorum ne olarak görüyorlarsa, toplumda başka bir gözle bakılıyor kadına. (Annelik eş olarak falan neler bekleniliyor?) Eş olarak da kocan döver, söver, başka kadınlara gidebilir normaldir, ne yaparsa yapsın sen kadınsın o erkektir yapar. Erkeğin namusu yoktur da kadının namusu vardır. Sen oturmak çekmek zorundasın. Annelik olarak, bir şey olduğu zaman hep seni yüzünden, bu çocuğu sen terbiye ediyorsun gibi. Diğer şeylerden anneye vakit mi kalıyor çocuğa terbiye öğretsin. Hep erkeğin sözünü dinlesin ezik olsun. Ev işlerinde de her şey dört dörtlük olacak anında, hizmet etsin, temizlesin, gecenin bir yarısı ben mantı isteyeyim o iki demeden uyansın kalksın yapsın. (Nasıl bir ev kadını olması bekleniyor?) Bunlar nasıl bir şey istiyorlarsa bilmiyorum ki. (Bir meslek kadını rolü olarak bekledikleri bir şey var mı?) Hem çalış hem de eve gel her şeyin dört dörtlük olsun. Eve geldiğinde ben yorgunumda çalışıyorum da gibi şeylerin olmasın. Yine de her şeyi yap dört dörtlük olsun. (Akrabalık ilişkileriyle ilgili ne gibi beklentileri var?) Erkek tarafı benim ailem olsun senin ailen olmasın gelmesin gitmesin. Senin ailen zaten böyledir gibi. Genelde kendi aileleriyle muhatap olmayı isterler. Onlara hizmet edilmesini isterler. (İyi eğitilmiş olması isteniliyor mu?) Yok... Eğitim yok... Bizim ailenin eğitim seviyesi düşük olduğu için, öyle okumuş kültürlü insan yoktur yani. (Kendi ayakları üstünde durması isteniliyor mu?) Artık bu saatten sonra bu yaşananlardan sonra isteniliyor. Eskisi gibi düşünülüyor. Eskiden pek böyle şeyler yoktu. Hayırlı bir koca bulsun çöksün gitsin.”

Gala Çiçeği:

“Valla bizim Kürtler hemen evlenmekten başka bir şey düşünmüyorlar ki. Okumayı falan kafadan silin diyorlar sadece evlenmek, evlenmek, gelecek, çocuk, ev, eş, bağlılık, namusunu doğru dürüst bunları düşünüyorlar. (Sadık olmak önemli mi) Evet. Sadık olmak çok önemlidir. (Meslek elde edinmeniz konusunda?) Meslek tabiki güzel bir şeydir ama meslek... Bizim orda kadınlar en çok öğretmenler, kadın öğretmenleri çok seviyordu. Ben hiç unutmuyorum bizim köye bir kadın öğretmen gelmişti annem köyün kadınlarını topladı. O kadına hep hediye götürdü. Yalvara yalvara o öğretmen o öğretmen hep bizim köyde kalsın öğretmenlik yapsın biraz o öğretmenden görgü görsünler. (Sizin meslek edinmeniz konusunda sizin çevreniz ne düşünüyor?) Valla benim çevrem... Yaparlar, istiyorum... Ben öyle düşünüyorum. Çevremde inşallah öyle düşünüyor. Eskiden düşünülüyordu, şimdi düşünülüyor belki. (İşe girmesine sıcak bakılır mı?) Şimdi bakılıyor. (Ev kadınlığı olma konusunda ne düşünüyorlar?) Evde de artık eskisi gibi değil. Eskiden kadınlarda hak yoktu onlarda. Diyordu sadece evde çalışın. Dışarda çalışma hayatı izin vermiyorlardı. Ama artık kadınlara hak veriyorlar. (Çevrenizde iyi bir eğitim almış olman önemli mi?) Önemlidir ya. (...Sizin çevrede kız çocuğunun okutulmasına sıcak bakılıyor mu?) Okusaydı da önemliydi. Şu anda ben okumadığım için, isterdim yani önemli olmayı isterdim. ... Babam diyordu kızım bizim Doğuyu biliyorsun. Kürt insanları da biliyorsun. Ekmeği yapmayı öğrensinler ev işin yapmayı öğrensinler bunu öğrensin gitsin ki yabancı evinde rahat etsinler bilsin ki orda serbest yapsın... Söz gelişi ben hamur yoğuruyordum. Annem bana gösteriyordu. Dedim anne neden gösteriyorsun. Dedi kızım sen evlenirsin eşinde evinde serbest yaparsın. O zaman diyeceksin keşke annem bana her şeyi öğretseydi. Annem söylüyordu bize annem ev işi olsun dışardaki iş olsun öğretiyordu. Biz zaten hepsini biliyorduk. Zor günleri de yaşadığım için ben biliyordum her şeyi.”

Orkide:

“Valla diğer illeri çok bilmiyorum da Ardahan için konuşayım ben; kadınlardan çok fazla şey bekleniyor. Kadın çok hanım olmak zorunda, davranışlarına çok dikkat etmek zorunda, bir erkekle bile çok kakkahalı konuşamaz. Eeee çalışan bir kadın için evde yemeğini yapmak zorunda, rica değil zorunda gibi hissediliyor. Her şeyi, evi anne toplamak zorunda, kadın toplamak zorunda. Çok şey bekleniyor bir kadından. (Anne olarak eş olarak?) Bir anne olarak daha fazla şey bekleniyor. En fazla zaten anneden bekleniyor. Çalış çalış çalış... Ama kimse bunun farkında değil. Annenin kendine ait zamanı olamaz, anne her şeyine dikkat etmek zorunda, hiç özel hayatı olamaz. Eve gidip yemek yapmak zorunda işten gittikten sonra. Bunu ben kültürlü ailede de gördüm, normal ailede de gördüm. Çalışan, öğretmen bir çifti düşünelim ya da memur olarak düşünelim, bir esnaf olarak demeyeyim de; herkeste bu böyle. Anne çocuğa bakmak zorunda. Vardır istisnai durumlar, babanın da çok yardımcı olduğu olaylar vardır ama genelde anneden çok şey bekleniliyor. (Eş olarak ne gibi şeyler

bekleniyor?) Hemen hemen aynı şeyler yani, eş olarak da aynı. Yemek olacak, yemekler yapılacak, çamaşırlar yıkanacak, işte kazak hazır mı, gömleğim ütülümü bilmem ne (gülerek)... Eşit çalışsan hatta daha fazla çalışsan bile evde yine sen annesin, yani annelik senin çalışmanın üstüne. (Peki sadık olmakla ilgili?) Tabiki ama bu erkekte de kadında da aynı şey vardır. Uygulamada ayrı ama kadın tamamen sadık kalmak zorunda yani. Erkek yapıyor ya şey oluyor ya hani erkektir yapar. (Yani kadın evde eşine çocuklarına hizmet edecek?) Kesinlikle. (Erkeğe itaatle ilgili ne düşünüyorsunuz? Böyle bir rolü var mı kadının?) İtaatin, insanın kendisine olması lazım. Eğer evliyse bir insan, eğer evliliğin bir kuralı varsa, önce eşi için değil kendine itaatinin olması lazım. Kendine saygınlığının olması lazım. Onun dışında da, eee ben anne için söyleyeyim; eğer yapacağı bir aykırı bir şey varsa, bir saatten sonra çocukları için kendini dizginlemesi lazım. Çünkü anne rolü çok farklı. Toplum çocukları çok fazla uı zedeleyebiliyor. Bir süreden sonra çocukları için belki ama eşi için değil. Yani önce kendi için daha sonra eğer bir yanlış varsa çocukları için dur demesi lazım bir insanın. (Kadın namus temsili olarak mı görülür buralarda?) Öyle, çoğu yerde de öyle. (Nasıl derler bu civarda?) Eskiden şey bile namusa bir giriyordu mesela; aaa bak pantolon giymiş, aaa bak başını açmış. Hani bunlar bile namusa giriyordu ama çok böyle olumsuz görülüyordu. Aaa felanın karısı da çalışıyor, bak çok geziyor gibisinden eleştiriler oluyordu. Şu anda o kadar değil ama yine de öyleydi. Ben evlendiğim dönem, beni tek başıma çarşıya bırakmıyorlar, hep birileri benim yanımda gelecek. Bu da bir nevi oraya bağlanıyor. Tek başına gelin çıkamaz, tek başına şunu yapamaz, bunu yapamaz gibi. (Bir kadın ev işlerinde becerikli olmalı mı?) Olmalı tabi ki...Tabi ki beklenir, beklenir. Bir insanın da kadın erkek farketmez benim için, becerikli olması bekleniyor. Çünkü öyle bir dönem oluyor ki hayatta sen tek başına kalıyorsun ve yardım alacağın biri olmuyor. Bir yemek biliyorsan kendine yemek yapıp yiyebiliyorsun. Bu beceriyle alakalıdır. Başkasına muhtaç olmuyorsun. Ben kendimi öyle yetiştirdim, kızımı da böyle yetiştirmeye çalışıyorum. Bunu kendin için yap, üniversite okuyacaksın yemek yaparsan kendin için yap. Becerikli olsunlar. (Ardahan'da kadının iyi eğitilmiş olması önemli mi veya kendi ayakaları üstünde durabilmesi önemli mi?) Yani şu anda daha fazla önem veriliyor. Eğitilmiş olsun, çalışsan olsun. Şu anda mesela eskiye bakarsan Ardahan'da birisi çarşıya çıkamazken şu anda bütün çoğu insanın karısı çalışıyor. Eskiden bu namusmuş ama şu anda namus nasılsa kalkmış herkes istiyor karısı çalışsın. Çünkü bazen de insanlar paranın tadını aldı mı namus falan dinlemiyorlar. Zaten baştan beri çalışsın o ayrı bir şey de öyle düşünenler için diyorum. Hani eskiden namustu da şimdi para gelince mi namus kalktı. Şu anda öyle bir şey yok. Yani şu anda eğitilmiş olsunlar çalışsınlar. (Akraba ilişkilerini sürdürmeleri bekleniyor mu?) Benim eşimin sülalesinde çok var akraba ilişkileri. Ama benim kendi baba tarafımda çok akraba ilişkisi hani burada çok akrabamız yok ama işte büyükşehirde var onlar kendilerince sürdürüyor. Var ya akraba ilişkilerini sürdüren çok insan var. (Kadınlar akraba ilişkilerini sürdürmeli mi?) Bilmiyorum kadın-erkek için değil ama akraba ilişkileri var Ardahan'da yani sürdürülüyor. Dostluk akrabalık Ardahan'da çok fazlasıyla var yani. İyi gün kötü günde beraber oldukları.”

Katılımcıların toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller konusunda ifadeleri incelendiğinde öncelikle annelik, eş ve ev kadınlığı rolünü belirttikleri görülmektedir. Genel vurgu, kadının özel alanı ile ilgilidir. Özel alanı içerisinde ev işlerini yapmak, çocukların sorumluluğunu üstlenmek ve iyi bir eş rolünde olmak kadınların zorunlu bir görevi olarak sayılmaktadır. Özellikle Ortanca, bu rollerinin isteğe bağlı olmadığı, zorunlu olduğu yönünde vurgu yapmaktadır. Bu rollerden annelik rolüne bakıldığında genel vurgu kadınların iyi bir anne olmaları gerektiği, çocukların bakımından sorumlu oldukları, fedakarlık yapmaları gerektiği ve çocukla ilgili herhangi bir olumsuz durumda meydana çıkan durum ile ilgili nedenin kadında arandığı görülmüştür. Kadınların eş olma rolünde ise iyi bir eş olmaları, eşleri ile ilgilenmeleri gerektiği ve eşlerine saygılı olmaları gerektiği şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Diğer bir kadınlık rolü olarak ev kadınlığı rolü de katılımcıların ifadelerinde baskın olarak görülmektedir. Buna göre her ne işle meşgul olurlarsa olsunlar, kadınların ev ile ilgili hiçbir işi aksatmamaları beklenmektedir. Meslek rolünde de belirtilen durum bu yöndedir. Çalışan bir kadının çalışıyor olmasının yanı sıra evde ve ev ile ilgili hiçbir işi aksatmaması, her şeyi yerine getirmesi beklenmektedir. Diğer yandan meslek açısından Kana Çiçeği, işin içine maddiyat girdiğini belirtmiştir. Maddiyat olduğunda da erkeklerin paraya önem verdikleri dolayısıyla kadının çalışmasının da ılımlı karşılandığı ifade edilmiştir. Kiraz Çiçeği'nde de yine maddi açıdan düşünülerek bir gelir elde ediyor olmasından dolayı kadına daha ilgili davranıldığı fikri görülmektedir. Meslek rolü açısından diğer bir farklı yaklaşım da Ağaç Minesi'nin yaklaşımıdır. Buna göre, kadın evin geçiminden sorumlu değildir. Evin geçiminden sorumlu olan taraf, erkektir. Dolayısıyla kadının çalışmak konusunda herhangi bir zorunluluğu yoktur. Ancak kadın isterse çalışabilir ve böyle bir durumda eşin de kadına destek olması gerekmektedir. Bu düşünceler toplumsal cinsiyetin düşüncelerdeki izdüşümüne bir örnek niteliğindedir. Burada erkeğin evi geçindirme rolü, kadının da evi çekip çevirici rolü göze çarpmaktadır.

Kadınlık rollerinden bir diğeri de eşe sadık olmaktır. Bu hem kadınlar hem de erkekler için geçerli görülmüştür. Ancak toplumda erkek açısından durumun meşrulaştırıcılığı eleştirilmiştir. Bu noktada değinilmesi gereken diğer bir kadınlık rolü ise kadının namus timsali olarak görülmesidir. Katılımcılardan bir kısmı kadının namusunun önemli

olduğunu belirtmektedir. Bu durum özellikle Ağaç Minesi'nde belirgin bir biçimde ifade edilmiştir. Buna göre, kadın her zaman ve her yerde eylemlerine dikkat etmelidir. Kadın kendi kendisinin, hem eşinin, hem de çocuklarının namusunu temsil etmektedir. Kadının namusu ile ilgili herhangi bir söz aileye, eşe ve çocuklara gelmiş demektir. Diğer yandan, “*erkektir yapar*” ifadesiyle katılımcılar toplumsal anlamda erkeklerin yaptıkları eylemlerin meşrulaştırıldığı, kadınların yaptıkları eylemlerin ise namus çerçevesinde değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Buna göre Kana Çiçeği'nin ifadelerinde bir işte çalışmanın Orkide'nin ifadelerinde de bir pantolon giymenin bile namus kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Namus noktasında Kırmızı Gül de kadınların evlenince mutlu olmaları ve baba evine geri dönmemeleri şeklindeki ifadeler de daha önce boşanma konusunda değinildiği gibi baba evine dönen kızın ve ailesinin namusu konusunda toplumsal sorunlar yaşanacağı kaygısını yansıtmaktadır ve dolayısıyla da kadının namus temsiliyetini ifade eder türdedir. Diğer yandan Müge Çiçeği'nin kişinin namusunun kendisinde olduğu fikri de önem taşımaktadır. Çünkü burada herkesin kendisinden sorumlu olduğu ve bu sorumluluk doğrultusunda da toplumsal açıdan bir temsiliyet ile değerlendirilmemesi gerektiği vurgusu vardır.

Kadının aileye hizmet etmesi ve aileyi bir arada tutması ile ilgili rolü sorgulandığında ise katılımcılar özellikle eşleri ve eşlerinin ailelerine yönelik cevaplar vermişlerdir. Buna göre, toplumsal olarak kadınlardan eşlerine her türlü hizmeti sunmaları beklenmektedir. Eşlerinin ailelerine karşı da böyle bir tutum içinde olunması uygun görülmektedir. Bu hizmetler yemek yapmaktan saygıya kadar geniş bir çerçevede düşünülmelidir. Kadının aileye/erkeğe itaati noktasında katılımcılar arasında bir birlik olmadığı görülmektedir. Şöyle ki katılımcılar toplumsal açıdan kadının aileye/erkeğe itaat etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak burada katılımcılar tarafından yorumlamalar yapılmıştır. Buna göre de erkeğin her sözüne itaat etmediğini belirten katılımcılar olmuştur. Bununla ilgili olarak kadınların “ezik olmaları” erkeğin sözüne itaat ettiklerini ve erkeklerin aslında kendilerinden çok bir şey istemediklerini belirten katılımcılar da olmuştur. Burada Kırmızı Gül'ün bir ifadesinde eşinden bir şey istemesi ancak kayınvalidesinin kadının işi ve erkeğin işinin ayrı olması şeklindeki vurgusu da bu konu kapsamında değerlendirilebilir. Yani bu durum, kadının sessiz ve itaatkar olması ve eşinden yardım talep etmemesi, hizmet istememesi anlamını yansıtmaktadır.

Diğer yandan, diğerlerinden farklı olarak da Orkide kişinin kendine saygınlığı ile itaat arasında bir bağlantı kurmaktadır. Şöyle ki, herkesten önce kişinin eşi için değil, evlilik birliğinin kuralı olarak ve sürdürülmesi açısından kendine karşı bir saygınlığının ve itaatinin olması gerekmektedir. Dolayısıyla burada itaat, kişinin karakterli, dürüst ve sözüne güvenilen biri olması şeklinde kullanılmakta ve illa eşe itaat ile özdeşleştirilmemektedir.

Kadının diğer bir rolü de akrabalık ilişkilerini sürdürmektir. Bu bağlamda kadının akrabaları ile bağlarını koparmaması beklenmektedir. Katılımcılar da genel olarak kadının akrabalık ilişkilerini sürdürmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Burada vurguladıkları nokta ise kadınların kendi akrabalık ilişkilerini sürdürmelerinden ziyade eşlerinin akrabaları ile daha iyi ilişkiler kurmaları noktasıdır. Ancak kadınların akrabalık ilişkilerini sürdürmelerinin beklenmediği durumlar da olmaktadır. Bu konuda Doğu Haşhaşı, kendisini akrabaları ile çoğunlukla görüştürmediklerini belirtmiştir. Çalışma hayatında olan katılımcılar açısından da Kana Çiçeği'nde olduğu gibi, akrabalara çok fazla zaman ayıramamaktadır. Ancak bu durum, toplumsal olarak akrabalık ilişkilerini sürdürme yönündeki beklentiyi azaltıcı bir unsur olarak değerlendirilmemektedir.

Kadının daha önce belirtilen ev kadınlığı rolüne paralel olarak ondan ev işlerinde becerikli olması da beklenmektedir. Kiraz Çiçeği'nde katılımcının oğlunun kız kardeşine tüm işlerini yaptırması ve kız olduğu için alışması gerektiği yönündeki düşüncesi de kız çocuklarının/kadınlarının yerinin özel alan olduğu ve bu özel alanla ilgili işlere hakim olmaları gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla hakimiyetin kazandırılmasının da küçük yaşlardan itibaren olması gerektiği yönünde bir eğilim de mevcuttur. Diğer yandan, Kana Çiçeği'nin de "*Kendini temiz tut ölüm var, evini temiz tut misafir var*" şeklinde vermiş olduğu örnek de bunu yansıtmaktadır. Bu atasözü aslında bir cinsiyetçilik içermiyor olsa da toplumsal olarak kadın ile özdeşleştirilmiş olarak görülmekte ve katılımcı tarafından bu yönde okunmaktadır. Bu anlayışla da kadının her zaman temiz ve becerikli olması gerekmektedir. Bu yüzden temizliği sağlayacağı her türlü işte hakim ve becerikli olmalıdır. Yine, Kana Çiçeği'nin ifadesi ile gelişen teknoloji ile ev işlerinin yapılması geçmişe göre daha kolay bir hal aldığı için

kadınlar bu konularda artık zorlanmamaktadırlar. Diğer katılımcılar da kadının ev işlerinde becerikli ve çalışkan olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Toplumsal açıdan iyi bir tahsil almanın da kadının bir rolü olup olmadığı sorgulanmıştır. Buna göre, genel eğilim kadının bir rolü olarak iyi bir tahsil almanın görülmemiş olmasıdır. Ancak son dönemlerde bunun öneminin arttığı belirtilmiştir. Kadının iyi tahsil almasının önemli görülmemesinin nedeni de Gala Çiçeği tarafından net bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre, kadınlar erken yaşta evlendirilmesidir. Bu yüzden okumalarına gerek duyulmamaktadır. Kadının iyi tahsilli olmaması durumu farklı bir açıdan değerlendirildiğinde ise kendi ayakları üzerinde durmaları noktasında da değinileceği üzere, kadının erkekten daha üst düzeyde olmaması gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitim seviyesi olarak da düşük olması erkekler ve erkek ailesi tarafından istenilen bir durumdur şeklinde bir sonuca varılabilir.

Toplumsal açıdan daha önce kadının meslek kadınlığı rolüne değinilmiştir. Ancak meslek kadınlığı rolünde hem bir meslek kadını hem de ev kadını rolü bir arada ele alınarak çalışan kadının ev işlerini de ihmal etmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Burada ise kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesinin kadının bir rolü olup olmadığı sorgulanmıştır. Buna göre, katılımcıların bir kısmı kadınların özellikle de son dönemlerde kendi ayakları üzerinde durmasına önem verildiğini ve bu konuda bilinçliliğin arttığını belirtirken, katılımcıların diğer bir kısmı ise toplumsal açıdan kadınların kendi ayakları üzerinde durmalarının önemli görülmediğini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Kana Çiçeği sahip olunan statüye göre kişilerin değerlendirildiği yönünde bir saptamada bulunmuştur. Yani erkeğin ailesi kadının erkekten daha üst bir statüye sahip olmasını istememektedir. Dolayısıyla eşler arasında buna göre bir değerlendirme yapılarak da kadının kendi ayakları üzerinde durması ve meslek kadınlığı rolü belirlenmektedir.

Tüm bu bulgular, Tablo-29'da daha görünür kılınmıştır:

Tablo-29: Toplumda Kız Çocuklarından/Kadınlardan Beklenen Roller

Katılımcı	Annelik Rolü	Eş Olma Rolü	Ev Kadınlığı Rolü	Meslek Kadını Rolü	Ailesine ve Eşine Sadık Olma	Aileye Hizmet Etme/Aileyi Bir Arada Tutma Rolü	Aileye/Erkeğe İtaat Etme	Ailenin Namusunu Temsil Etme	Akrabalık İlişkilerini Sürdürme	Ev İşlerinde Becerikli Olma	İyi Bir Tahsil Alma	Kendi Ayakları Üzerinde Durma
Kana Çiçeği	X	X	X	-	X	X	-	X	X	X	-	-
Kiraz Çiçeği	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-
Ortanca	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Gala Çiçeği	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Ağaç Minesi	X	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X
Kırmızı Gül	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Doğu Haşhaşı	X	X	X	-	X	X	X	X	-	X	-	-
Begonya	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-
Orkide	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X
Müge Çiçeği	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X	-	X

Tablo 29 incelendiğinde toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller noktasında annelik rolü, eş olma rolü, ev kadınlığı rolü, ailesine ve eşine sadık olma rolü, aileye hizmet etme/aileyi bir arada tutma rolü, ev işlerinde becerikli olma rolü tüm katılımcılar tarafından belirtilen roller olmuştur. Bunun dışında birkaç katılımcı dışında meslek kadını rolü, aileye/erkeğe itaat etme, ailenin namusunu temsil etme, akrabalık ilişkilerini sürdürme rolleri de toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller

olarak görülmüştür. İyi bir tahsil alma katılımcıların çoğu tarafından toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen bir rol olarak görülmesine de kendi ayakları üzerinde durma katılımcıların çoğunluğunu sağlayarak beklenen bir rol olarak görülmüştür.

4.5. ROL AKTARIMI

Toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen rollerin şekillenmesinde nasıl bir rol aktarımında bulunulduğu da önem taşımaktadır. Bu yüzden, araştırma boyunca yapılan sorgulamalarda katılımcı düşüncesi, katılımcının annesinin düşüncesi ve özellikle evlilik ve evlilik türleri noktasında kızına yönelik düşüncesine yer verilmiştir. Bu şekilde erken evlilik yapan kadınların evlilik ile ilgili düşünceleri anlaşılmalı çalışılmıştır. Bu düşünceler aynı zamanda nasıl bir rol aktarımında bulduklarını ya da bulunacaklarını da etkilemektedir. Yapılan rol aktarımı ile de özellikle toplumsal cinsiyet açısından önemli gelişmeler sağlanarak değişimler yaratılabilir. Bu noktada nasıl bir farkındalığın olduğu da önemlidir.

Toplumda kız çocuklardan/kadınlardan beklenen roller önceki bölümde belirtilmişti. Bu bölümde ise bu roller çerçevesinde nasıl bir rol aktarımında bulunulacağı sorgulanmıştır. Bunun için katılımcılara nasıl bir rol aktarımı gerçekleştirecekleri sorulmuş olup eksik kalan noktalarda daha önceden belirlenmiş olan roller ile ilgili de sorgulama yapılarak rol aktarımına yönelik geniş bir çerçeve sunulmuştur. Bu kapsamda elde edilen bulgular şu şekildedir:

Gala Çiçeği:

“Kızımdan başta dürüstlük, güvenli, eşine saygı sevgi göstermeli. ...Eğitimi tabi önce görevini eline alsın. ...İsterdim, kendi ayağının üstünde durmasını isterdim. ...Ya sonuçta ben görmediğim için kızımda görmek isterdim, yaşamadığım için onu, çocuklarımdan isterdim. (Akrabalık ilişkilerini sürdürmesini ister misin?) İsterim, fazla içine girmesin, fazla içine girince işler bozuluyor çünkü. Ne kadar akrabadan uzak durursa o kadar iyidir, çünkü bazı akrabalarından zarar geliyor. ...Valla güzel şeyler düşünüyorum ya kız çocuklarının mesleği olsun yani. ...Başta saygı sevgi, insanlara güvenme fazla. Evliliğine eşine sadık ol, hizmet et, dürüst ol evine çocuklarına dürüst ol. Helal lokma ağzına al çocuklarına ver, ben onu isterdim. ...Ya kız çocuğu bilsin kendini, kızlığını bilsin, kendini, ailenin

adını, geleceği, komşuların dediğini fazla şey yapmasın tabiki büyüklerin sözünü dinlesin. ... Ya tabi ev işi de gösterirdim bu yol sizin değil bu yol sizin temiz yolu seçerdim çocuklara öğretirdim. Önce dürüst şerefli namuslu üzerine yapsınlar doğru insanları bulsunlar ben doğru insanların hep yanındayım. İnşallah allah doğru insanları karşıma çıkartır. Ben doğru insanların yanında olurdum. Çocuklarımın da doğru insanı bulmasını isterdim. Zaten bizde ne içki ve ne kumar var ihanet yok bizde. Ne varsa ağzımızda var kin bilmeyiz. Seni sevmesem de derim G... seni sevmiyorum, saklamayacan. Annem bazı, kızım sakladığın zaman şeytana uyuyorsun. Söyleyin diyordu karşıdaki insanı sevmiyorsan açık ve net söyleyeceksin. Belki senden nefret edebilir ama bir gün anlar. Ben hep doğru yolu seçerdim çocuklarım olsun ailem olsun babam olsun.”

Ağaç Minesi:

“Valla ben kızımı en başta herkese güvenmeyeceğini öğretirdim. Yani güven. İnsanlara güvenme derdim. Çünkü insanlar kötü. Güvenme derdim. Hani bir sıkıntın bir sorun olduğu zaman ilk önce diyeceğin kişi annendir derdim. Yani bana söyle iyiyi kötüyü bana söyle derdim. Ondan sonra çok aşırı sokaklarda falan gezmesini çok topluluklara girmesini istemezdim... Çünkü şu andaki ortam kötü ortam olduğu için asla çocuğumu dışarılarda istemezdim yani. Okuluna gidip okulundan eve gelmesini çok fazla başka hani arkadaş çevresi edinip, git arkadaşınla otur, arkadaşında kal, arkadaşının evine git asla bunlara izin vermezdim. Ben bunları yapardım. ...Derdim bak kızım ben nasıl oldum babana karşı, hani kardeşlerine karşı, sana karşı nasılsam benim gibi ol derdim. Hani kendimizi ona örnek bir anne olarak gösterirdim. Bak kızım biz nasıl böyle huzurluyuz sende böyle yap sende böyle huzurlu ol derdim. (Peki iyi bir anne olmasını bekler miydin?) Yani iyi yetiştirirsem beklerdim... Bizim babamız bizi evlendirirken eşimize itaatkar olun derdi, sadık olun derdi. Eşiniz bir, yani on diyorsa siz ancak bir laf deyin her lafa karşılık vermeyin. Bende aynı şeyleri kızım için derdim. ...Hani bazı yerlerde iyi bir ev hanımı olması da önemli. Çünkü diyelim eşin işten geldi. Hele özellikle çalışmıyorsan sadece evdeysen diyelim eşin geldi sen her taraf darmadağın, pislik içinde mutfak bulaşık dolu, ortada yemek yok, çamaşır bir yerde bulaşık bir yerde. Bunu hiçbir eş istemez yani. Bende erkek olsam istemem yani. En azından evin düzenli olması, yemeğinin eşinin geldiği saatte hazır olmasını, eşi eve geldiği zaman evde olmasını çok acil bir işi yoksa eğer çok mecburi değilse eşi geldiği zaman hep evde olmasını ona tavsiye ederdim. (Peki ailesine sadık olması önemli mi?) Önemli...(Ailesini bir arada tutması önemli mi?) Önemli. (Erkeğe itaatkar olmalı dediniz?) Evet olmalı. (Namus temsili olmalı mı?) Olmalı... (Peki akrabalık ilişkilerini sürdürmesi önemli mi?) İyi akrabaysa önemli ama kötü akrabaysa kötü akrabayı da kendinden uzak tutması daha iyi. Yani bir insan birine zarar veriyorsa ondan uzak durmalı. Kim olursa olsun bu. (Ev işlerinde becerikli olmalı mı?) Yani çok aşırı da değil çok kötü de değil. Ortası olabilir ev işlerinde. Yani her şeyi mükemmel yapacak diye bir durum yok. Bunu kimse mükemmel yapamaz. Çokta kötü değil. Ortası iyidir. (Peki tahsilinin iyi olması önemli mi?) Önemli.... Okuyabildiği kadar okumalı. (Evet. Peki kendi ayakları üstünde durması?) O da çok önemli. Kendi ayaklarının üstünde durması tabii ki de önemli.”

Kırmızı Gül:

“Kızım olsaydı işte kızıma derdim, kızım oku bir mesleğin olsun kendi ayakların üstünde dur. Onu çok isterdim olsaydı derdi. ...Ben yani çok kötü bir anne değil çokta şey bir anne değilim onunda çok iyi bir anne olmasını isterdim. ...Kızımın da iyi bir eş olmasını isterdim? Birbirlerini çok sevsinler çok isterdim. Birbirlerine saygı, sevgi duysunlar çok isterdim. ...Bence ev hanımı olmasın çalışsa daha iyi. Kendi ayaklarında dursun okudun mu mesleğin oldu mu evde durup ne yapacaksın ben okumadığım için mecburen ev hanımıyım. Okusaydım kimse beni durduramazdı ki. (Ailesini bir arada tutması önemli mi?) Evet önemli. Yani bir aile büyük olmadı mı o aile, aile değil her zaman bir büyüğün sözü daha iyi. (Erkeğin sözünü dinlemeli mi?) Dinlemeli. Evet yani, eşit olmalı. O eşinin sözünü dinlemeli eşi de onun her şey karşılıklı. ...Kızımı ev işlerinde çok iyi yetiştiririm. Kızım temiz ol becerikli ol. Ne bileyim. Şimdikiler nerde anne babayı sayarlar ki. (Gülüyor.) Biz yine sayıyoduk. Şimdikiler nerde sayacaklar? ...Namus açısından asla yani. Ben şu anda 10 tane erkek içine çıkar giderim Allah'a şükür. Namus konusunda hiç şeyim yok. Kaynanamgil de bana çok güvenirler o konuda. Derler kızım ben seni bırakayım, 10 tane erkeğin yanına sen git yine gelirsin yine gelirsin. O konuda asla. Hepimiz kız kardeşlerimiz de öyle o konuda. ...Öyle yetiştiririm kızımı, çok namuslu. Kendisi geziyorsa şey ederse onu bilemem nasıl olur. (Gülüyor.) (Akrabalık ilişkilerinde nasıl olsun?) Akrabaya göre valla.”

Doğu Haşhaşı:

“Ben kızlarımdan şunu bekliyorum inşallah öyle olacaklar da, eğitilmiş olarak büyümeleri terbiyeli, okumuş insan olsunlar, etrafını görsünler, Okuyup meslek sahibi olsunlar kendi ayakları üstünde durabilsinler. Mesela diğer çocuklar okursa benim kızım okumazsa, diğerleri ayakları üzerinde duruyor o duramıyorsa çok kötü olur. Mesleği varsa evlenip anlaşarak boşandığında tekrar mesleğini yapabilir zorlanamaz. ...Kocalarına dürüst, o da kocasının sözünü dinlesin kocası da onun sözünü dinlesin. Kocasının ailesine dürüst olsun, güzel davransınlar. Ben hep böyle davrandım ama hiç karşılık göremedim gerçekten. ...Ev işlerinde iyi olsunlar, çalışkan olsunlar. İnşallah çalışkan olacaklar hem ev işlerinde hem de mesleklerinde. Önce bir meslek sahibi olsunlar istiyorum zaten. Kocalarına giderken de meslek sahibi olsunlar istiyorum. (Ev işlerinde becerikli olması önemli mi sence?) Önemli de okuduktan sonra aslında o kadar da önemli olmayabilir, önemli olabilir de mesela. ...Bizim orada öyle hep kadın yapar ama yinede bilmeleri daha güzel. Bir kızım evlendi mesela kocası ile çok iyi anlaşılıyorlar ev işlerinde, hiç sorun yok, ister kocası yapsın ister o yapsın hiç sorun değil, diğer kızım evlendi mesela kocasıyla anlaşmada kocası der ki; ev işlerini ben bilmiyorum sen uğraş o da bilmese çok kötü olur bu sefer. Ev işlerini her zaman bilmelerinin şart olduğunu düşünüyorum. Bilsinler gerektiği zaman yaparlar, gerekmediği zaman yapmazlar zaten. (Akraba ile ilişkileri nasıl olsun?) Normal olsun. ...Bence güzel ve dürüst davransınlar. Bazı yerlerde karşılık alamıyorlar ama bazı

yerlerde karşılık alabilirler. Annem mesela yengeme çok iyi davranıyor, onu hiç kırmıyor. Yengemin çoğu hatalarını saklıyor. Abim kızmasın abimle araları bozulmasın aralarında problem çıkmasın buna karşılık da yengem anneme iyi davranıyor. (İyi bir ev hanımı olmaları önemli mi?) Bizim köyde önemli. Ben buna tabii değilim. Ev hanımı eğitimi de alsınlar okuma eğitimi de alsınlar istiyorum. Daha çok okuma eğitimi almalarını istiyorum. Öyle bir devirdeyiz ki kız da olsa erkekte olsa okumazsa yaşama şartları çok zor. (Kızın bir erkeğe itaat etmeli mi?) Karşılıklı itaat etsin bence. (Kız ailenin namusunu temsil eder mi?) Etmelidir bence. Babam düğünlere fazla gitmemizi istemezdi. Babam kadar aşırı değil, bazıları da çok özgürler, öyle de değil normal bir şekilde... Namus temsili olarak olsun ama yani babamgiller gibi o kadar aşırı değil mesela. Kimseyi görmedik tanışmadık hiç konuşmadık öyle de çok kötü oluyor gerçekten. Erkek nedir bilmiyordum ben şahsen. Diğer kardeşlerim ablalarım erkeklerden bahsederdi falan ama tuhaf bir insanım ben geç mi büyüdüm bilmiyorum (gülerek) gerçekten bilmiyorum. Evlenmem aklımın ucundan geçmiyordu.”

Begonya:

“Birincisi kendi ayaklarınızın üstünde durmak zorundasınız gelecekteki hayatınız için bu eşinize karşı ezilmemek için ailesine karşı ezilmemek için. Her şeyden önce kendinize güveninizin olması gerekiyor ve insanın evliliğini bir ömür boyu sürüp sürmeyeceği de belli değil. O yüzden o anda boşlukta kalmamak için hani kendinizin bir şeyi olacak kendi kendinize sahip çıkmanız için en önemlisi bu. İkincisi de hani şöyle bi şey nasıl söylüyüm. Evliliğe doğru karar verilmesi adına, yanlış kişiyi seçmeme adına hani hayatın gerçek yönlerini anlatarak mesela hayat size şunu şunu karşınıza çıkaracak ona göre kendinizi hazırlayın. Hani güven konusu olsun. Hani bu sadece eşe karşı değil, dışarda çalıştığın ortama olsun, arkadaş olsun, mesela her konuda hani kime güvenip güvenmeyeceğinizi iyi ölçüp tartmanız gerekiyor. Hani insanların içi sizin kadar iyi olamayabiliyor. Gerçekten benim çocuklarım çok iyi niyetli aşırı iyi niyetli hani insanların gerçek taraflarını anlatarak. ...Ya kendi kendilerini idare edebilmeleri lazım diye düşünüyorum ki ben yani şu an benim kızlarım hani küçüğünü çok fazla diyemem. O daha şey ama diğerleri bir evi kendi başına çekip çevirebileceğini eşi idare edebileceği kapasitedeler. ...Ya tabi ki saygı hani sevgi, onun beklentilerini yerine getirme. Ama şöyle bi şey kendini köle niyetine kullandırtmama adına hani gerektiğinde mesela eşinizden de bir şey talep edin kendinize yüklemeyin her şeyi. Mademki beraber çalışıyorsunuz beraber kazanıyorsunuz eve beraber geliyorsanız işte o gelsin otursun. Sen gel, hizmetçi gibi evde tekrar yemek yap, bulaşık yıka evi süpür. Beraber paylaşarak. Madem o hayat ikinizin ikiniz her şeyi paylaşarak yapmalısınız bunu kavgayla falan yaptırmayın. Sadece işte mesela sen bi şey yapıyorsan eşine de de ki sende şunu yapar mısın mesela beraber... (Peki akrabalık ilişkilerinde?) Ya ben hiç bir zaman istemem eşlerinin ailesine karşı saygısızlık yapsınlar hani kırıcı olsunlar. Ama tabiki ezilmicekler. Hiç bi zaman da kendilerini ezdirmeyecekler. ...Nasıl bi anne olmaları? Yani çocuklarına mesela her şeyden önce en çok verilmesi gereken şey sevgi o şekilde yaklaşmaları lazım. Böyle hani şey şiddet yanlısı olarak değil bağırarak çağırarak değil izah ederek, hani kafasını okşayarak,

yanlışı da olsa uyararak. Hani mesela ben hiç bir zaman benim çocuklarım hata yaptığı zaman işte lanet olmasın sen naptın böyle demem yani. Tamam olur, insandır. Bi daha tekrarlamamaya çalış, hep bu şekilde yani. Çünkü sevgiyle büyüyen bir çocuk ben zannetmiyorum ki kolay kolay hata yapsın. ...Temsil diye bir şey yoktur bana göre. Tabi ki herkes hani evlendikten sonra o yuva artık onun yani başka birine ihtiyaç ya da başka biriyle hani öyle bi şey kesinlikle onaylanabilecek bir şey değil. Ama dediğim gibi hani işte eşin gitsin her şeyi yapsın, sen neymiş namusmuş otur evde. Hani ört pas et. Kapat. Bana göre bu da yanlış...”

Orkide:

“Eğitim konusunu tabi ki. Başta zaten söylediğim gibi başta aşıladım şey; eğitimin olması. İkincisi beceri konusu vardı ya az önceki ona da katılıyorum. Benim kızım becerikli olsun. Elinden ne gelir zorlama değil ama yapabildiğini yapsın. Hani becerikli olsun girişken olsun. Akraba olayına gelince akraba olayı birebir samimiyet değil ama dediğim gibi iyi günde kötü günde yanında olabileceği akrabaları varsa devam etmesini isterim. Çok fazla beklediğim bi şey yok, çok fazla detaylı öğrettiğim de yok. Saygı çerçevesinde herkese belli bir mesafe koyarak yaklaşmasını isterim. ...Nasıl bir anne olmasın? Sakin bir anne olmasını isterim. Çocuğuna sakın davranmasını isterim. Sakin yetişen çocuklar çok ılımlı oluyorlar. Eğitici bir anne olmasını isterim. ...Benim kızım da saygılı bir eş olmalı. Evet. Eşine karşı eşin ailesine karşı saygılı bir eş olsun. Gerisi zaten geliyor. İşte yemek yapamıyormuş, evi temizleyemiyormuş bilmem neymiş falan. Onlar zaten öğrenilen şeyler ama saygı olunca her şey geliyor zaten. ...Tabi ki önemli. Bu iki taraf için de önemli. Sadıklık olmasa zaten huzursuzluklar olur. O da onu bozar. (Aileyi bir arada tutması önemli mi?) Tabi ki önemli. (Erkeğe itaat etmeli mi?) ...Hayır, yani herkesin kendince fikri var. Ben de dinlemem. (Gülüyor.) Yani hani itaatten kasıt buysa herkesin bir fikri var. Doğru olan yapılmalı bence. ...Hayır. Kız neden temsil ediyor? Herkes kendi namusunu temsil eder, kız değil. Bilemedim buna nasıl cevap vereyim ama kıza yüklenmiş bir şey olması gerekmiyor. Kişinin kendisine itaat etmesi gerekiyor. (Kendi ayakları üstünde durması sizin için önemli mi?) Çok önemli.”

Katılımcıların rol aktarımı noktasındaki görüşleri incelendiğinde öncelikle kız çocuklarından saygılı, eğitilmiş, kendi ayakları üzerinde duran ve kendini ezdirmeyen bireyler olmaları beklenmektedir. Bunun dışında, kız çocukları bir meslek sahibi olsalar dahi meslek rolü ile evdeki rollerinin farklı olduğu, bunların birbirine karıştırılmaması gerektiği vurgusu görülmektedir. Buna göre, çalışan bir kadın evinde bir ev kadını, bir eş ve bir annedir. Bunun bilinci ile hareket etmesi gerekmektedir. Kadın, ev kadını olma rolünü gerçekleştirirken de ev işleri noktasında eşinin yardımını almalıdır. Rol aktarımı ile ilgili belirtilenler ana hatları ile bu şekilde açıklanabilir.

Katılımcıların belirttikleri rolleri daha net görebilmek için roller aşağıdaki şekilde tablolaştırılarak yorumlanacaktır.

Tablo-30: Rol Aktarımı

Katılımcı	Annelik Rolü	Eş Olma Rolü	Ev Kadınlığı Rolü	Meslek Kadını Rolü	Ailesine ve Eşine Sadık Olma	Aileye Hizmet Etme/Aileyi Bir Arada Tutma Rolü	Aileye/Erkeğe İtaat Etme	Ailenin Namusunu Temsil Etme	Akrabalık ilişkilerini Sürdürme	Ev İşlerinde Becerikli Olma	İyi Bir Tahsil Alma	Kendi Ayakları Üzerinde Durma
Kana Çiçeği	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kiraz Çiçeği	X	X	X	X	X	X	-	-	?	-	X	X
Ortanca	X	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	X
Gala Çiçeği	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	x	X
Ağaç Minesi	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-	X	X
Kırmızı Gül	X	X	-	X	X	X	X	X	?	X	X	X
Doğu Haşhaşı	X	X	?	X	X	X	X	X	X	?	X	X
Begonya	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X
Orkide	X	X	-	X	X	X	-	-	X	X	X	X
Müge Çiçeği	X	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	X

Tablo 30 incelendiğinde öncelikle tüm katılımcılar kız çocuklarından iyi bir anne ve iyi bir eş olma rolünde olmalarını beklemektedirler.

Tabloda ev kadınlığı rolünde ise katılımcıların geneli kız çocuklarının rolü olduğunu belirtirken diğer katılımcılar ise önceliği meslek kadınlığına vererek ev kadınlığı görevini ikinci plana atmışlardır. Ancak yine de ev kadını rollerini de sürdürmeleri gerektiğinin bilincindedirler. Burada eşin yardımı da önemli görülmüştür.

Tabloda tüm katılımcıların kız çocuklarına meslek kadını rolünü aktardıkları da görülmüştür. Buna göre, kız çocuklarının meslek sahibi olması istenmektedir.

Tabloda eşe sadık olmak noktası tüm katılımcıların yapacakları/yaptıkları rol aktarımından biri olarak görülmektedir. Buna göre, kız çocuklarının eşlerine ve ailelerine sadık olmaları gerekmektedir. Buna paralel olarak da aileyi bir arada tutabilmeli ve eşine hizmet etmelidir. Hizmet konusu eş olma ve ev kadınlığı rolleri ile de bir arada düşünülebilir.

Tabloda belirtilen diğer bir rol ise aileye/eşine itaat etme rolüdür. Burada katılımcıların çoğunluğu kız çocuklarına böyle bir aktarımda bulduklarını belirtirken kız çocuklarına böyle bir aktarımda bulunmayanlar da vardır. İtaatin rol aktarımı olarak görüldüğü katılımcılarda erkeğin aile reisi olmasından dolayı son sözün ona bırakılması ve evde bir “köle” durumuna düşülmeyecek şekilde yani moda mod bir şekilde olmadığı sürece erkeğe itaat edildiği belirtilmektedir. İtaatin rol aktarımı olarak görülmediği katılımcılarda ise erkeğe itaat edilmemesi gerektiği ve her dediğinin yapılmaması gerektiği belirtilmektedir. Bu durumda da bir insan olarak düşünebilme kabiliyetinin olduğu, insanın bunu kullanabileceği ve dolayısıyla her şeyi başkasının sözü ile yapmaması gerektiği belirtilmiş olmaktadır.

Tabloda belirtilen diğer bir konu ise kadının namus temsilcisi olmasıdır. Katılımcılar içerisinde kadının ailenin namusunu temsil ettiğini belirtenler olduğu gibi, herkesin namusunun kendisine olduğu ve bu konuda temsiliyetin olmadığını belirtenler de bulunmaktadır.

Akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi konusunda da yine katılımcıların çoğunluğu akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi gerektiğini belirtmiş olsalar da Gala Çiçeği tarafından akrabalardan uzak durulması gerektiği belirtilmiştir. Bunun dışında bu

konuda arada kalan katılımcılar da olmuştur. Şöyle ki iyi olarak tabir ettikleri akrabalar ile akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi kötü olarak tabir ettikleri ile de akrabalık ilişkilerinin sürdürülmemesi gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla burada “kişisine göre” tabirini kullanmak yerinde olacaktır.

Ev işlerinde becerikli olma noktasında ise katılımcıların çoğunluğu kız çocuklarının ev işlerinde becerikli olmaları gerektiğini belirtirlerken, içlerinde arada kalan ya da kızların ev işlerinde becerikli olmalarına gerek olmadığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Şöyle ki Kiraz Çiçeği, çok becerikli olanların şanslı olmadıklarını belirtmektedir. Arada kalan katılımcılar ise ev işlerinin sonradan da öğrenilebileceğini ve ev içerisinde bir şekilde halledilebileceğini düşünmektedirler. Burada ise okumak ve meslek sahibi olmayı önceleyerek bunlar gerçekleşince ev işlerinin de sonrasında yapılabileceği belirtilmektedir. Yine de kız çocuklarınca ev işlerinin bilinmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tabloda belirtilen diğer bir nokta ise kız çocuklarının iyi bir tahsil alma ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Burada da kız çocuklarının eğitimi/okutulmasının ve iş/meslek sahibi olmalarının tüm katılımcılar tarafından benimsendiği görülmektedir. Dolayısıyla kız çocuklarına iyi bir tahsil alma ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri yönünde bir rol aktarımı yapılmaktadır.

Tablo-29'daki toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller ile Tablo-30'da belirtilen rol aktarımı kıyaslandığında, özellikle iyi bir tahsil alma ve kendi ayakları üzerinde durabilme açısından bilinçliliğin sağlandığı görülmektedir. Diğer yandan, aileye/erkeğe itaat, aile namusunu temsil, akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi, ev işlerinde becerikli olunması ve ev kadınlığı rollerinde de düşünce bazında farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Bu da erken evliliği deneyimleyen kadınların rol aktarımları ile bir değişim sağlayacakları ya da değişim açısından bir kapı aralayacakları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla da tüm bunlar, toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak belirli bir bilinçlilik ile aktarıldığı ve kurgulandığını göstermektedir. Buradan da toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak yaratıldığı sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Erken evliliği deneyimleyen kadınların evliliğe yönelik düşüncelerinin ve rol aktarımlarının nasıl olduğunu sorgulayan bu araştırma Ardahan ilinde 10 katılımcı kadın ile yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada 18 yaş altı olarak operasyonelleştirilen erken yaşta evlilikler doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine bakılmıştır. Buna göre, katılımcılar 14 ile 17 yaşları arasında erken evliliği deneyimlemişlerdir. Eşleri ile aralarındaki yaş farkı 3 ile 44 arasında değişmektedir. Bu noktada evlilikte yaş bakımından denklik meselesine değinilirse, katılımcılar içerisinde yaş olarak denk olunması gerektiği ve yaş farkının birkaç yaş geçmemesi gerektiğinin yanı sıra, yaş farkının önemsenmediği durumlar da olmuştur. Diğer yandan araştırmada, gelir durumu açısından katılımcıların gelirlerini orta düzey olarak değerlendirmeleri, maddi amaçlarla erken evliliklerin gerçekleştirilmediğini ve aile nüfuslarının genellikle kalabalık olmasına rağmen kız çocuğunun evde bir fazlalık olarak görülmediğini göstermektedir. Ancak yine de kültürel açıdan kız çocuğunun “evlenip gitmesi” yönünde mantık olduğu görülmektedir. Yine ekonomik açıdan değerlendirildiğinde katılımcıların annelerinin özellikle de erken evliliği deneyimlemiş olanlar arasında kamusal alanda yer alanların olmamasına rağmen katılımcılar içerisinde kamusal alanda yer bulmuş olanların olduğu görülmektedir. Kamusal alanda yer alan kadınların evin geçimine katkıda buldukları ve bu kadınlar arasında evin geçimini tek başlarına sağlayanların olduğunun görülmesi de kadınların kamusal alanda yer almaları noktasında bilinçlenmenin sağlandığını göstermektedir. Bu noktada hane büyüklüğü de önemlidir. Katılımcılar kalabalık ailelerde yetişmişken şu an kurdukları aile nüfusunda azalma olduğu görülmüştür. Bu durum da kalabalık aile nüfusunun da erken evliliklerde etkili olduğunu ve günümüzde aile planlaması konusunda bilinçlenmenin sağlanması ile hane büyüklüğünde bir azalma yaşandığını göstermektedir.

Araştırmada erken evlilikler açısından eğitim faktörünün de etkili olduğu görülmüştür. Buna göre, erken evliliği deneyimleyen kadınların anneleri ya okur-yazar değillerdir ya da ilkokul mezunlardır. Babaların da en iyi tahsil alanı lise mezunu olmuştur.

Katılımcılar içerisinde de en iyi tahsil alan, lise mezunu iken eşlerde üniversite öğrenimi bitirilmese de üniversiteye başlangıç yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla katılımcı ve eşleri arasında üniversite mezunu yoktur ve eğitim seviyesinde katılımcıların anne ve babalarına göre bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış katılımcıların çocuklarında da yaşanarak eğitim seviyesinin üniversite mezunu olma aşamasına kadar çıktığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre, eğitim faktörü erken evlilikleri önlemede bir etken olarak değerlendirilmekte ve rol aktarımı konusunda çocukların evliliklerinde öncelikle eğitilmiş olmaları gerektiği belirtilmektedir. Çocukların eğitim seviyeleri içerisinde üniversite mezunu olanların olması da bu konuda bir bilinçlenme sağlandığını göstermektedir. Eğitim ile ilgili diğer bir nokta ise evlilikte denklik meselesidir. Araştırma bulgularına göre, kimi katılımcılar tarafından evlilikte kültürel olarak da denk olunması gerektiği belirtilirken bu durumda sadece eğitim olarak değil, bağlı bulunan kültürel koşullar olarak da denkliğin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Erken evliliklerde demografik özellikler noktasında diğer bir etken olan doğum yeri ve en uzun süre yaşanan yer incelendiğinde ise, katılımcıların doğdukları ve en uzun süre yaşadıkları yerlerde köy ve kent farklılaşması olduğu ve köy yaşamının deneyimlendiği görülmektedir. Dolayısıyla, kırsal alan kültürü kentsel alanlarda da sürdürülerek kentlerde de erken yaşta evlilikler devam ettirilmektedir. Buna göre, erken evlilikler sadece kırsal kültüre özgü olmayıp kent kültürü içerisinde de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Erken evliliklerin gerçekleştirilmesinde sosyo-kültürel yapının da etkisi önemli olmaktadır. Buna göre öncelikle sosyo-kültürel yapıya yönelik evlilikle ilgili sorgulamalar doğrultusunda katılımcıların görücü usulü, aşk evliliği, zorla kaçırılarak, gönüllü kaçarak ve akraba evliliği gibi evlilikleri deneyimledikleri belirtilmelidir. Katılımcıların evlilik şekilleri annelerinin evlilik şekilleri ile benzerlik göstermektedir. Bu evlilik şekillerinden özellikle akraba evliliği ve kaçarak evlenme, katılımcıların gözünden annelerinin düşünceleri ve kendi düşünceleri baz alındığında, evlilikten sonra aileler arasında sorun yaşanması ve evliliği gerçekleştiren çiftin özellikle de kadının eşinin ailesi ile sorunlar yaşanması endişeleri ile istenmemektedir. Gerçekleştirilen evlilikler, şekli ne olursa olsun evlilik yaşı itibarıyla erken evlilik başlığı altında ele alındığında ise, erken evlilikler “intihar” olarak bile tanımlanmaktadır. Ancak genç

yaşta anne olmak ve eşle daha uzun bir ömür geçirmek olarak da tanımlanabilmektedir. Katılımcıların gözünden annelerinin düşünceleri de özellikle erken evliliği deneyimleyen anneler için erken evliliğin onaylanmadığını göstermekte ve bununla paralel olarak katılımcılar kız çocuklarının da erken evliliği deneyimlemelerini istememekte, bunun aksine eğitim ve iş/meslek sahibi olmak önemli görülmektedir.

Sosyo-kültürel yapıda evlilik sorgulamalarında diğer bir nokta da sosyal çevrede ne tür evliliklerin var olduğuna yönelik sorgulamadır. Bu da erken evlilik başta olmak üzere, kaçarak evlenme ve akraba evlilikleri örnekleri ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre, bu evlilikler katılımcıların ailelerinde görülmekle birlikte akraba, komşu ve arkadaş çevrelerinde yoğunluk kazanmaktadır. Dolayısıyla bu çevrelerde deneyimlenen evlilikler de evlilik konusunda fikir sahibi olmak konusunda önemli olmaktadır. Çünkü sosyal çevrede deneyimlenen evlilikler yolu ile herhangi bir evlilik şekli konusunda olumlu ya da olumsuz yorumlar yapılmıştır. Buna akraba evliliği örnek verilirse, akraba evliliğini deneyimlememiş olan katılımcılar sosyal çevrelerinde akraba evliliği ile gelinin sorun yaşadığını ve bu durumun aileler arasında sorunlara dönüşebileceğini gözlemlerinden hareketle belirtmişlerdir. Bu durum, evliliğe yönelik rol aktarımı ve bilinçlenme açısından önemli olmaktadır. Diğer yandan sosyal çevrede gerçekleştirilen evlilik şekillerinin, evliliğin gerçekleştirilmesinde bir etken olmadığı görülmektedir. Bu noktada, evliliğin gerçekleştirilmesinde araştırma bulgularına göre kader kısmet, aile kararı, namus/aşiret yapısı, sosyal çevrenin baskısı/zorbalık, aile içi şiddet gibi faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörler içerisinde aile içi şiddet aynı zamanda erken evliliklerin bir sonucudur. Çalışmada, erken evliliği deneyimleyen katılımcılar içerisinde eşleri tarafından şiddete maruz kalan katılımcıların olduğu görülmüştür. Diğer yandan, maddi bir kaygı gütmeksizin kırsal alandan kurtulup kentsel alanda daha rahat bir hayat sürme isteği de erken evliliklerde bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu faktörler katılımcıların gözünden bakıldığında, katılımcıların çocukları için dikkate alınmayacağı belirtilmiştir. Çünkü, evlilik konusunda çocukların daha bilinçli, gündelik hayatlarında eğitilmiş, iş/meslek sahibi olarak evlenmeleri vurgulanmaktadır. Bu açıdan, erken evlilik konusunda bilinçlenmenin sağlandığı görülmüştür.

Sosyo-kültürel yapı dahilinde evlilik ile ilgili diğer önemli unsurlar da evlilik kararı ve nikah konusu olmaktadır. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların gözünden bakıldığında annelerinin evliliklerine annelerinin babaları karar vermişken, kendi evliliklerinde de aile kararı görülmektedir. Diğer yandan hem anneleri hem de kendileri için kendi kararları olanlar da bulunurken kendi çocukları için hem çocukların hem de ailenin kararının olması gerektiği vurgulanmaktadır. Nikah noktasında önce dini nikah sonrasında resmi nikah gerçekleştirilmektedir. Resmi nikahın gerçekleştirilmesi için şart, 17 yaşın doldurulmuş olmasıdır. Erken evliliklerde, araştırma bulgularına göre resmi nikahın gerçekleştirilmesi için mahkeme kararı ile yaşın büyütüldüğü ve ailenin mahkemede evliliğe izni ile evlilikler gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan, hamileliğin de resmi nikahın gerçekleştirilmesinde bir etken olduğu görülmüştür. Buna göre, hamilelik nedeniyle mahkeme izni alınarak resmi nikah gerçekleştirilebilmektedir.

Araştırma bulgularına göre, geleneksel yapıda kız çocukları erkek çocuklarına göre ikincil konumda yer almaktadırlar. Kız çocukları-erkek çocuklarının eğitim/terbiyeleri, eğitim/okutulmaları ile iş/meslek sahibi olmaları konusunda bir ayrım olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre, kız çocuklar erkek çocuklara göre daha kapalı yetiştirilmekte ve ev işlerine özendirilmektedirler. Dolayısıyla kız çocuklarının yerleri özel alanla sınırlandırılarak çizilmekte ve eğitim/okutulmaları ve iş/meslek sahibi olmalarına önem verilmemektedir. Katılımcılar, araştırmada kız çocuk-erkek çocuklara yönelik herhangi bir ayrım yapmadıklarını belirtse de; kız çocuk-erkek çocuk konusunda örneğin yaşlılara bakım noktasında yaşlılara kızların bakmasının ayıp olduğu ve erkeğin bakması gerektiği ya da kızların daha merhametli olduğu, bu yüzden kızların bakması gerektiği konusunda ayrımlar olduğu görülmektedir. Diğer yandan tek çocuk olması durumunda sahip olunmak istenilen cinsiyete yönelik bir sorgulama yapıldığında da katılımcılardan sadece bir tanesi sağlık vurgusu yaparak kız çocuk ve erkek çocuğu aynı kefeye koymuştur. Diğer katılımcılar içerisinde erkek çocuk isteyenlere bakıldığında erkek çocuk isteme gerekçesi olarak soyun ve soyadının devamlılığı şeklinde geleneksel ve kültürel vurgular yapılmıştır. Kız çocuk sahibi isteyenlerde ise kız çocuğunun daha çok sevilmesi ve kız çocuğuna özenilmesi şeklinde gerekçeler sunulmuştur. Ancak kız çocuklarına yönelik kültürel bir destek sunulmamıştır. Diğer yandan, kız ya da erkek

cinsler arasında bir tercih sunmak da bir ayırım unsurunun olduğu yönünde değerlendirilebilir.

Kültürel açıdan katılımcıların ifadeleri baz alındığında, kız çocuklarının korunduğu ve erkek çocukları ile bu konularda eşit tutulduğu durumlar olsa da kültürel yapı erken evlilikler konusunda özendirici olmaktadır. Bu konuda katılımcıların belirttiği “Erken kalkan yol alır” şeklindeki atasözü açıklayıcı olmaktadır. Buna göre, erken evlenmek çocukları ile aralarındaki yaş farkının daha az olması ve çocuklar büyüdüğünde çocukların genç bir anneye sahip olacakları düşüncesi göze çarparken, diğer yandan da bir şeylerin gerçekleştirilebilmesi için erken adım atmaya gerek olmadığı da düşünülmektedir. Bu noktada atasözlerine hem katılım hem de karşı duruş vardır. Bu açıdan bakıldığında kültürel unsurların sürdürülüp sürdürülmemesi noktasında ve dolayısıyla erken evlilikler konusunda da rol aktarımı önem teşkil etmektedir. Dolayısıyla burada neyin rol olarak betimlendiği de önem teşkil etmektedir.

Toplumsal olarak kız çocuklarından/kadınlardan beklenen rollerin neler olduğuna yönelik sorgulamada araştırma bulgulara göre, temel olarak annelik rolü, ev kadınlığı rolü ve eş olma rolü vurgulanmaktadır. Toplumsal olarak kız çocuğundan/kadından her şeyden önce ev içi olarak tabir edilen ev ve evin sınırları içerisinde belirtilen rolleri gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu rollerden biri, annelik rolüdür. Kadınların annelik rolüne bakıldığında, kadınlardan iyi bir anne olmaları ve çocukların her türlü bakımlarını ve sorumluluklarını üstlenmeleri beklenirken, erken evliliklerden kaçınılması gerektiği belirtilmektedir. Çünkü erken evliliklerde özellikle de ilk çocuğun bakımında annelik rolünün yerine getirilmesinde zorlanılmakta, erken yaşlarda anne olduğu için anneliğin ne demek olduğunun anlaşılammakta ve çocuk bakımında yardıma ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla erken evlilik, annelik rolünün gerçekleştirilmesinde bir pürüz olarak görülmüştür. Annelik rolünün yanı sıra, kadınların ev kadınlığı rolü bağlamında ev işlerini aksatmamaları, ev işlerinde becerikli olmaları ve ev kadını olmaları beklenirken, kamusal alanda yer bulmuş olan katılımcıların olduğu da görülmüştür. Bu bağlamda, aileye hizmet etmeleri ve aileyi bir arada tutmaları da kadınların bir rolü olarak görülmüştür. Bu roller, özellikle de erkeğin eşlerin ailelerine yönelik tanımlanmış olup eşlerin özellikle kendi ailelerine hizmet edilmesini istedikleri vurgulanırken, akrabalık ilişkilerini sürdürmeleri de toplumsal

olarak bir rol tanımlaması içerisine dahil edilmiştir. Diğer yandan, kadından iyi bir eş olması ve eşine sadık olması beklenmektedir. Burada tanımlanan diğer bir rol ise namus ile ilgilidir. Kadının ailenin namusunu temsil ediyor olması kimi durumlarda bir rol olarak tanımlanırken, kimi durumlarda ise bir rol olarak tanımlanmamıştır. Namusun kadının bir rolü olarak betimlendiği durumlara bakıldığında, toplumsal olarak “kadınlık” algısı etkili olmaktadır. Namusun bir rol olarak tanımlanmadığı durumlarda ise namus kişiye ait olarak görülmekte ve her kişinin kendi namusundan sorumlu olduğu belirtilmektedir. Namus gibi aileye/erkeğe itaat etme noktasında da rol tanımlaması yapıldığı gibi yapılmadığı durumlar da olmuştur. Buna göre, aileye/erkeğe itaatin kadının bir rolü olduğuna dair açıklama kadının erkeğin sözünü dinlemesi gerektiği yönünde olurken, aileye/erkeğe itaatin kadının bir rolü olmadığı noktasında ise kadının da bir birey olduğu ve kendi görüşlerinin olabileceği dolayısıyla erkeğin her dediğini kabullenmemesi gerektiğine yöneliktir.

Toplumsal olarak kadınlardan/kız çocuklarından beklenen roller içerisinde araştırma bulgularına göre, ev dışı olarak tabir edebileceğimiz roller de bulunmaktadır. Ancak bu roller üzerinde bir ittifakta bulunulmamıştır. Yani bu roller bazı katılımcılar tarafından rol olarak görülürken, bazıları tarafından rol olarak görülmemektedir. Bunların başında meslek kadınlığı rolü ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri gelmektedir. Kamusal alanda yer almayan kadınlar tarafından bunlar, kadınların bir rolü olarak görülmezken kamusal alanda yer alan kadınlar tarafından ise rol olarak tanımlanmıştır. Bu rol tanımlamasının yanı sıra, kadınların özellikle de özel alanda belirtilen rolleri yerini getirmeleri noktasında toplumsal bir beklentinin olduğu belirtilmektedir. Yani kamusal alandaki roller ile özel alandaki rollerin bir aradalığı vurgulanmaktadır. Burada diğer önemli nokta ise, kadının iyi bir tahsil alma rolüdür. İyi tahsilli olmak konusunda da rol tanımlaması açısından bir ittifak sağlanamamıştır. Buna göre, bir yanda iyi tahsilli olmanın toplumsal olarak önemli olduğu görülürken, diğer yandan da kız çocuklarının/kadınların eğitimine önem verilmediği, bu yüzden de iyi bir tahsil almanın bir rol olmadığı belirtilmiştir.

Rol aktarımı konusunda roller değerlendirildiğinde ise, araştırma bulgularına göre ev dışı roller üzerinde bir bilinçlenme sağlanmıştır. Buna göre, kız çocukları için meslek kadını olma ile kendi ayakları üzerinde durma rolleri ve iyi bir tahsil alma rolü

vurgulanmaktadır. Bu vurgular, evlilik üzerindeki düşüncelerde de belirleyici olmaktadır. Kız çocuğu/kadınların meslek kadını olmaları, kendi ayakları üzerinde durmaları ve iyi bir tahsil almaları beklenerek evliliğin bu rollerin gerçekleştirilmesinin ardından yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum ise evlilik yaşının artması ve erken evliliklerin azaltılması konusunda bir bilinçliliğin kazanıldığı yönünde yorumlanabilmektedir.

Rol aktarımı konusunda araştırma bulgularına göre, benimsenen ev içi rollerde farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Annelik rolü, eş olma rolü, ailesine ve eşine sadık olmaları, aileye hizmet etmeleri ve aileyi bir arada tutmaları kadınların rolleri olarak görülmektedir. Buna göre, kadın ev dışı rollerine ek olarak ev içerisinde annelik rolünü gerçekleştirerek çocukların her türlü bakım ve sorumluluğunu üstlenerek eşine iyi bir eş olmalıdır. İyi bir eş olması noktasında sadakat önemli görülmektedir. Ancak eşin de sadık olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Namus konusuna gelindiğinde ise toplumsal olarak beklenen rollere paralel olarak namusun rol aktarımına dahil edildiği bir durumun yanı sıra namusun kadın ve erkekte eşdeğer olduğu ve kadına özgü olmadığı şeklinde bir ifade ile de karşılaşılmaktadır. Bu durum aileye/erkeğe itaat konusunda da benzer şekilde olup itaatin olması ve olmaması şeklinde farklılaşmaların olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularına göre, rol aktarımı konusunda bir farklılaşma da akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi konusundadır. Akrabalık ilişkilerinin bir rol olarak tanımlanıp rol aktarımına dahil edildiği durumlar olduğu gibi rol aktarımına dahil edilmediği ve bu konuda kararsız kalındığı da olmuştur. Toplumsal olarak zorunlu gibi algılanan bu rolün akrabaya bağlı olduğu betimlemesi ilişkilerde bir esneme olduğunu da göstermektedir.

Rol aktarımı konusunda diğer bir önemli nokta da ev kadınlığı rolü ve ev işlerinde becerikli olma rolüdür. Araştırma bulgularına göre, bu roller kimi katılımcılar tarafından rol aktarımına dahil edilirken, yani kız çocuklarının ev işlerinde becerikli olmaları ve ev kadınlığı rolünü yerine getirmeleri beklenirken, kimi katılımcılar tarafından rol aktarımı içerisine dahil edilmemiş ve kimi katılımcılar da kararsız kalmışlardır. Buna göre, ev kadınlığı rolü ve ev işlerinde becerikli olunması günümüzde önemli görülmemektedir. Kadınlar bu rolleri tek başlarına değil, eşlerinin yardımı ile gerçekleştirmelidirler.

Burada ön planda olan kadınların iyi bir tahsil yapmaları ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Dolayısıyla ev kadınlığı rolü ve ev işlerinde becerikli olunması önemsenmemektedir.

Toplumsal olarak kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller ve rol aktarımı üzerine genel bir değerlendirme yapıldığında; erken evliliği deneyimleyen kadınların toplumsal olarak ev içi rollerinin ön plana çıkarılmasına karşın, rol aktarımında meslek sahibi olma, kendi ayakları üzerinde durma ve iyi bir tahsil alma rollerinin ağırlık kazandığı ve evlilik konusunda öncelikle bu rollerin gerçekleştirilmesinin beklendiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar Savran, G. (2009). *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin* (2. Baskı), İstanbul: Kanat Kitap.
- Acar, H. İ. (2003). İslâm Hukukunda Evlenme Ehliyeti Bakımından Küçüklerin Evlendirilmesi Problemi. *Dini Araştırmalar*, 6(16), 125-140.
- Acemoğlu, H., Ceylan, A., Saka G. & Ertem, M. (2005). Diyarbakır'da Erken Yaş Evlilikleri. *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(9), 115-20.
- Aktaş, G. (2011). *Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklere Sahip Ailelerde Kız Çocuklarına İlişkin Aile İçi Kültürel Tanımlamalar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Aktepe, E. & Atay, İ. M. (2017). Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 410-420.
- Altın, B. (2008). *Töreyle Dayalı Evlilik Türleri ve Berdel Geleneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Ankışhan, G. (2013). *Bingöl Geleneksel Kültüründe Evlenme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Arıkan, G. (1988). Kırsal Kesimde Kadın Olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-16.
- Arıkan, G. (1997). Ataerkillik Kavramıyla İlgili Sosyolojik Tartışmalar. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1-2), 1-24.

- Arslan D. A. & Arslan, G. (2015). Kırsal Türkiye’de, Geçmişten Geleceğe Kadın, Evlilik ve Aile. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(37), 629-684.
- Arslan, Y. (2015). *Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu’da Çocuk Gelinler*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Ayaz, M., Ayaz, A. B. & Soylu, N. (2012). Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15, 33-40.
- Aydemir, E. (2011). “Evlilik Mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler.” Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Rapor No: 11.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Balaman, A. R. (1982). *Sosyal Antropolojik Yaklaşımla Akrabalık Evlilik Ve Türleri*. İzmir: Karınca Matbaacılık.
- Başer, M. (2000). Adölesan Cinselliği Ve Gebelik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(1), 50-54
- Bates, L. M., Joanna, M. & Sidney, R. S. (2007). Women’s Education and the Timing of Marriage in the Next Generation: Evidence From Rural Bangladesh. *Studies in Family Planning*, 38(2), 101-112.
- BBC Türkçe (22 Kasım 2016). Antalya’da Kuaförler Erken Yaşta Evlendirilenlerin Saçını Yapmayacak. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38070272> den çıkarılmıştır. Erişim 21 Mayıs 2017.
- Beder Şen, R. (1996). *Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Özelliklerin Doğurganlık ile İlişkisi*, Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Benedict, P. (1974). "Hukuk Reformu Açısından Başlık ve Mehr", A. Güniz ve P. Benedict (ed.) *Türk Hukuku ve Toplumuna Üzerine İncelemeler*, 1-39.
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş, F. (1996). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Birleşmiş Milletler (1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi. [http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismill^{etler.pdf}](http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismill^{etler.pdf}den çıkarılmıştır, Erişim: 10 Ekim 2016) den çıkarılmıştır, Erişim: 10 Ekim 2016
- Bora, A. (2011). *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emegi Ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Boran, P., Gökçay, G., Devecioğlu, E. & Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26, 58-62.
- Bulut, I. (1991). Adölesan Evlilikler. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları 4 Evlilik Kurumu ve İlişkileri* içinde (495-508).Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Bulut, S. Gürkan, A. & Sevil, Ü. (2008). Adölesan Gebelikler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 13(13), 37-44.
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S. & Sanıyaman, S. (2015). Çiçeklerin Kaderi: Türkiye'de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Bilig*, 73, 63-98.
- Canatan, K. & Yıldırım, E. (2016). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cheng, X. (2012). The Representation Of Gender Roles In The Media: An Analysis Of Gender Discourse In Sex And The City Movies. <http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:533504/fulltext02> den çıkarılmıştır. Erişim: 30 Mayıs 2017

- Choe, M. K., Thapa, S. & Mishra V. (2005). Early Marriage And Early Motherhood In Nepal. *Journal Of Biosocial Science*, 37(2), 143-162
- Cin, H. (1974). *İslam Ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Civelek, Y. & Koç, İ. (2007). Türkiye’de İmam Nikahı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*, (5), 1-14.
- CNN Türk (10 Ocak 2017). UNICEF’in Sorusunu Anlamadılar. <http://www.cnnturk.com/yasam/unicefin-sorusunu-anlamadilar> dan çıkarılmıştır. Erişim: 19 Ocak 2017.
- Çakır, H. (2013). *Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Ankara Pursaklar örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çakmak, D. (2009). “Türkiye’de Çocuk Gelinler”, *Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu-Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik*, Bildiri Tam Metinler EKitabı. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi www.umut.org.tr/HukukunGencleri/TamMetinlerSunular/DirenÇakmak. Pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 20 Mayıs 2017
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi .
- Çocuk Koruma Kanunu 2005, Türkiye Cumhuriyeti, 5395 (9501-9514-1). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> den çıkarılmıştır. Erişim: 11 Kasım 2016.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile Ve Kadın Emegi. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.

- Demren, Ç. (2001). Erkeklik, Ataerkillik Ve İktidar İlişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/erkek.html> den çıkarılmıştır. Erişim: 10 Haziran 2017.
- Deniz, M. B. (2014). *Aile Hukuku*, İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Durdu, Z. & Orun, B. (2015). Alan Araştırması II Çocuk Gelinler Olgusuna Nusaybin'den Bakmak. Hasan Şen (Ed.) *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe* içinde (96-115) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Eagly, A. (1998). Gender And Leadership: A Review Of Pertinent Research, *Harmony, Forum of The Symphony OrchestraInstitute, 1*, 100-110. http://www.polyphonic.org/harmony/6/Gender_Leadership_SOI.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 03 Mart 2017
- Eken H. (2005). *Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerinde Kadın Subaylar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elmacı, N. & Ertem M. (2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kızların Erken Yaş Evliliklerinin Sosyal Ve Kültürel Temelleri. N. Güngör-Ergan, E. Burcu, B. Şahin. (Ed.), *Prof. Dr. Orhan Türkoğan'a Armağan: Sosyoloji Yazıları 2* içinde (223-233) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğmuş, Z. (1987). Çağdaş Sosyoloji Teorilerine Genel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2)*, 139-149.
- Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor (2009). Türkiye Cumhuriyeti. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 10 Mart 2017.

- Erus, Z. Ç. & Gürkan, H. (2012). Toplumsal Cinsiyet ve Sinemaya Yansımaları: Yeniden Çekimler Aracılığıyla Japon Ve Amerikan Sinemalarında Kadının Temsiline Bir Bakış. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(3), 206-217.
- Filmer, R; Patriarcha, Or The Natural Power Of Kings, The Online Library of Liberty, 2011.
- Freeman, M.L. (1999). Gender Matters In The Satir Growth Model. *The American Journal of Family Therapy*, 27: 345-363.
- Gentry J. W., Commuri S. & Jun S. (2003) "Review Of Literature On Gender In The Family", *Academy of Marketing Science Review*, No.1.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, (Yay. Haz. Cemal Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giray, H. & Kılıç B. (2004). Bekâr Kadınlar ve Üreme Sağlığı. *Sted* 13(8): 286-289.
- Gökçe, B. (1990). Aile Ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları 1 Temel Kavramlar, Yapı Ve Tarihi Süreç* içinde (205-223). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Göker, N. & Göker, G. (2014). Sinemada Alternatif Kadın Temsilleri: Stepford Kadınları. *Firat University Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 221-237.
- Gökşen, F., Cemalcılar Z. & Gürlesel, C. F. (2006). Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar, Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliği Sağlanması Projesi, AÇEV, ERG ve KADER. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/A%C3%87EV_Okulu%20Terk%20Raporu.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 21 Haziran 2017.

- Greasley, K. & Ashworth, P. (2007). The Phenomenology Of Approach To Studying: The University Student's Studies Within The Lifework. *British Educational Research Journal*, 32, 819-843.
- Güler, Ö. & Küçüker H. (2010). Early Marriages Among Adolescent Girls In Afyonkarahisar, Turkey. *European Journal of General Medicine* 7(4): 365-371.
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri Ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Gürel, B. (1996). *Aile, Evlilik Türleri ve Akrabalık Yapısı Üzerine Bir Çalışma Ve Kacerdoğanşalı Köyünde Monografik Bir Uygulama Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet Ve Din. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 4, 58-80.
- Hallaç, S. & Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2) 142-153.
- Heinonen, P. (2002). Early, Forced Marriage and Abduction (efma) and Their Links to Custom/Tradition, FGM, Poverty, and HIV/AIDS. *Document d'information de WOMANKIND Worldwide*. <http://www.fourliteracies.org/World%20documents/EFMA%20SYNOPSIS.doc>
- Henslin, J.M. (2001). *Sociology: A Down To Earth Approach*. Boston: Allynand Bacon.
- Hervish, A. & Feldman Jacobs, C. (2011). *Who Speaks For Me*, Population Reference Bureau Policy Brief.
- Hur Haber (2012). "Çocuk Gelinlere Hayır". <http://www.hurhaber.com/cocuk-gelinlere-hayir/haber-484999> den çıkarılmıştır. Erişim: 19 Ocak 2017.

IHA Haber, (2014). *Elinin Hamuruyla 40 yıldır soba ustası*. <http://www.iha.com.tr/haber-elinin-hamuruyla-40-yildir-soba-ustasi-406902/> den çıkarılmıştır. Erişim: 22 Şubat 2017.

İçağasıoğlu Çoban, A. (2009). Adölesan Evlilikleri. *Aile ve Toplum*, 16(4), 37-50.

İlhan Tunç, A. (2009). Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 237-269.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol 1985; Türkiye Cumhuriyeti, 3232. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadinlarakarsiherturluayrimciligin.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 10 Kasım 2016

Kalkıner, N. & Kasapoğlu, A. (2011). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler*. (Çev. Aksu Bora ve diğerleri), İstanbul: Metis Yayınları.

Kara, B. (2015). Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu Ve Toplumsal Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 59-72.

Karakaya, N. & Er, M. (2015). *Beni Sen Büyüt Anne*. Sosyal Politikalar ve Aile Bakanlığı Projesi. https://www.academia.edu/5871621/%C3%87ocuk_Gelinler-Beni_Sen_B%C3%BCy%C3%BCt_Anne_sosyal_sorumluluk_projesi?auto=download dan çıkarılmıştır. Erişim: 19 Ocak 2017.

Karasu, D. (2004). *Bingöl'de Sosyal ve Kültürel Yaşam*. Bingöl: Öteki Kitabevi.

- Kasapoğlu, A. (2012). Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları, A. Kasapoğlu & N. Karkıner (Ed.), *Aile Sosyolojisi* içinde (2-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kaya, K. (2014). İslam'da Aile Ve Evlilik Kurumu. S. Yıldırım (Ed.) *Uluslararası Türk-Arap Müşterek Değerler Ve Kültürel Etkileşim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (244-251) Akman: Yunus Emre Enstitüsü.
- Kaynak Malatyalı, M. (2014). Türkiye'de 'Çocuk Gelin' Sorunu. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 1(3), 27-38.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Küçüktiryaki, A. Y. (2014). Osmanlı Devletinde Tanzimat Sonrası Aile Hukuku Alanındaki Gelişmeler Ve Hukuk-ı Aile Kararnamesi, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(26), 177-201.
- Le Strat, Y., Dubertret C. & Le Foll B. (2011). Child Marriage In The United States And Its Association With Mental Health In Women". *Pediatrics* 128(3): 524-530.
- Liv, C. (2014). Günümüzde İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri Ve Resmi Nikah İle İmam Nikahının Fıkhî Açıldan Karşılaştırılması. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 163-191.
- Mathur, S., Greene M. & Malhotra A. (2003). *Too Young To Wed: The Lives, Rights and Health of Young Married Girls*. International Center for Research on Women Publication.
- Müftüoğlu, Ö. (2002). İntihar Olayları Üzerine Bir Değerlendirme (Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Kadın İntihar Olayları Örneği). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(1), 143-160.

- Navaro, L. (1997). *Tapınağın Öbür Yüzü: Kadınlar Ve Erkekler Üzerine*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Oakley, A. (1998). Women's Studies In British Sociology: To End At Our Beginning, *The British Journal of Sociology*, 40(3), 441-470.
- Oakley, A.(1972). *Sex, Gender and Society*. London: Temple Smith.
- On5yirmi5 (27 Mayıs 2015). Çocuktan Gelin Olmaz. <http://www.on5yirmi5.com/haber/yasam/toplum/174734/cocuktan-gelin-olmaz.html> den çıkarılmıştır. Erişim: 19 Ocak.2017.
- Orçan, M. & Kar, M. (2008). Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler Ve Risk Algısı: Bismil Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 97-111.
- Ova, N. (2014). Türkiye'de Yazılı Basında “Çocuk Gelinler” in Temsili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(2), 238-262.
- Ögel, B. (1979). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, 2.Baskı, Ankara: Kömen Yayın ve Dağıtım.
- Ölçer, E. (2003). *Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet Ve Mekân İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın Ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(33): 93-112.
- Özcebe, H. & Biçer, B.K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk Ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, (48): 86-93.
- Özçelik, Z. & Biçer, Ü. (2005). Türk Ceza Kanunu Hekimler Ve Sağlık Ortamlarına İlişkin Maddeleri Yorum, Öneri ve Eleştiriler. Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/tck.pdf> den çıkarılmıştır. Erişim: 11 Kasım 2016

- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, M. (2010). Türkiye’deki Reklâmlarda Toplumsal Cinsiyet Ve Sunumu. *Millî Folklor* 88, 101-111.
- Özensel, E. (2004). Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 77-96.
- Özkan, B. & Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri Ve Deyimler. *Electronic Turkish Studies*, 6(3), 1133-1147.
- Özpulat, F. (2017). Toplumun İhmal Edilen Yüzü: Çocuk Evlilikler Ve Kadın Sağlığına Yansımaları. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Öztürk, M. Y. (2012). Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası “Eski” Ataerki’den Ataerki Kapitalizme. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(38), 72-115.
- Plan UK (2011). ‘Breaking Vows: Early And Forced Marriage And Girls’ Education.
- Polat Uluocak, G. & Bulut, I. (2011). Aile Terapilerinin Feminist Teori Açısından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 7(24), 16-24.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş*, (Çev: D. Bayrak, H. Bader Arslan & Z. Akyüz), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Raj, A. & Boehmer U. (2013). Girl Child Marriage And Its Association With National Rates Of HIV, Maternal Health, And Infant Mortality Across 97 Countries. *Violence Against Women April 19*: 536-551.
- Raj, A., Gomez, C. S. & Silverman J. G. (2011). Multisectoral Afghan Perspectives On Girl Child Marriage: Foundations For Change Do Exist In Afghanistan. *Violence Against Women* 20(10): 1–17.

- Sabancı Vakfı (2010). *Çocuk Gelinler*. Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği Projesi. <http://www.sabancivakfi.org/sayfa/cocuk-gelinler-3> den çıkarılmıştır. Erişim: 19 Ocak 2017.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.
- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Scholl T.O. & Hediger M.L. (1994). Belsky D.H. Prenatal Care And Maternal Health During Adolescent Pregnancy: A Review And Meta-Analysis. *J AdolescHealth*. 15(6); 444-56.
- Selek, P. (2014), *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 185-195.
- Slattery, M. (2015). *Sosyolojide Temel Fikirler*, (Çev. Ö. Balkız, G. Demiriz, H. Harlak, C. Özdemir, Ş. Özkan & Ü. Tatlıcan), İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Şen, B. (2009). *Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik Ve "Evlilik Öncesi Çift Eğitimi"ne İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Şen, H. (2014). Çocuk Evliliklere Teoriden Bakmak. H. Şen (Ed.), *Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe içinde (25-44)* Ankara: Detay Yayıncılık.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. (Proje Koor.: M. Turğut), Ankara: Afşaroğlu Matbaası.

- T.C. Ardahan Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik ve Araştırma Merkezi (2014)
http://damal.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_11/27110738_2.hayallerinisndrme.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 30 Nisan 2017
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*. (Ed: Mustafa TURGUT), Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri.
- Tarimeri, N. (2013). Çocuk Gelin Esranur'un Dramı; İmam Nikahı ve Sorumsuz Sorumlular.
 file:///E:/literatür%20araması%20yazmak%20için/COCUK_GELIN_ESRANURUN_DRAMI_IMAM_NIKAHI.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 20 Nisan 2017
- Taylan, H. H. (2016). Sakarya Roman Ailelerinde Erken Evlilik Araştırması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 52, 221-228.
- Tezcan, M. (1981). *Kültürel Antropoloji Açısından Başlık Parası Geleneği*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Tezcan, M. (1997). Gençlik Sosyolojisi ve Antropoloji Araştırmaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, No: 178, 111-195.
- Turhan, E., Sangün, Ö. & İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı Ve Önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 153-157.
- Türk Ceza Kanunu 2004, Türkiye Cumhuriyeti, 5237.
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> den çıkarılmıştır. Erişim: 16 Ekim 2016.
- Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri 1926, Türkiye Cumhuriyeti, 743 (1299-1304).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743.pdf> den çıkarılmıştır. Erişim: 01 Kasım 2016.

Türk Medeni Kanunu 2001, Türkiye Cumhuriyeti, 4721 (8049-8210).
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> den çıkarılmıştır.
Erişim: 11 Ekim 2016.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2011). İstatistiklerle Kadın, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Yayın No:3660.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2014). İstatistiklerle Çocuk 2013. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). İstatistiklerle Çocuk.
<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> den çıkarılmıştır. Erişim: 10 Haziran 2016

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2001). Early Marriage: Child Spouses, UNICEF Innocenti Research Center, Florence Italy, No:7.

United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2005). Early Marriage A Harmful Traditional Practice: A Statistical Exploration. New York: UNICEF
http://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf den çıkarılmıştır. Erişim: 28 Nisan 2017.

United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2005). EarlyMarriage: Child Spouses. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

- United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2006). Child Protection Information Sheets. http://www.unicef.org/protection/files/Child_Marriage.pdf. den çıkarılmıştır. Erişim: 15 Nisan 2017
- United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2014). Ending Child Marriage Progress And Prospects, Data And Analytics Section Of Policy And Research. USA: Newyork.
- United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2014). *The State Of The Worlds Children 2014: Every Child Counts*. New York: United Nations Children’s Fund.
- United Nations Population Found (UNDP) (2014). “Kadının Güçlendirilmesi Ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”, BM 2007-2008 İnsani Gelişme Raporu, http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/ourwork/democraticgovernance/in_depth/WomenEmpowermentandGenderEquality.html den çıkarılmıştır. Erişim: 15 Nisan 2017
- United Nations Population Found (UNFPA) (2012). *Marrying Too Young: End Child Marriage*. New York: The United Nations Population Fund.
- Ülken, H. Z. (1990). Aile, B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları 1 Temel Kavramlar, Yapı Ve Tarihi Süreç* içinde (27-32).Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Yakıt, E., Margirit Coşkun, A. (2014). Toplumsal Açidan Çocuk Yaşta Evlilikler Gerçeği: Hemşire Ve Ebenin Sorumluluğu. *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 3-10.
- Yazıcı, A. (2015). Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnâmesi (1917) Ve Sadreddin Efendi’nin Eleştirileri, *EKEV Akademi Dergisi*, 19(62), 567-584.
- Yiğit, T. (2015). *Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Bağlamında Ataerkil İdeoloji Ve Erken Evlilikler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali Ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24.

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. & Ergöçmen, B. A. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 128-161.

EK-1**YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU****I. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER**

1.Yaşı

Şimdiki yaşı:

Evlenme yaşı:

Eşinin şimdiki yaşı:

Eşinin evlenme yaşı:

Annenin evlenme yaşı:

Babanın evlenme yaşı:

2.Eğitim Durumu

Kendisinin:

Eşinin:

Annenin:

Babanın:

3.Gelir Durumu (Üst, Orta, Alt olarak belirtilecek)

Şimdiki:

Ebeveyn ailesindeki:

Geliriniz ne kadar?

Eviniz/arsanız/tarlanız var mı?

4.Kardeş sayısı:

5.Eşin kardeş sayısı:

6.Kardeşlerin evlilik yaşı: (Her biri için belirtilecek)

7.Sahip olduğu çocuk sayısı (Kaç erkek ve kız olduğu belirtilecek):

8.Doğum Yeri (Köy, kasaba, kent, büyük kent, yurtdışı):

9.En uzun süre yaşadığı yer (Köy, kasaba, kent, büyük kent, yurtdışı):

10.İşi/mesleği:

11. Eşinin işi/mesleği:

12. Annenin işi/mesleği:

13. Babanın işi/mesleği:

14. Kardeşlerinin işi/mesleği (Herbiri için belirtilecek):

15. Çocuklarının eğitimi: (Herbiri için belirtilecek):

16. Çocuklarının mesleği: (Herbiri için belirtilecek):

II: SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERE YÖNELİK GÖRÜŞME SORULARI

1.Nasıl evlendiniz? (Görüşüp konuşarak, görücü usulü ile, zorla kaçırılarak, gönüllü kaçarak, anne baba zoruyla,...)

2. Evliliğiniz konusunda ailenizden, çevrenizden nasıl tepkiler aldınız?

3. Sizce erken evlilik nedir?

4. Anneniz nasıl evlenmiş? (Görüşüp konuşarak, görücü usulü ile, zorla kaçırılarak, gönüllü kaçarak, anne baba zoruyla,...)

5. Anneniz erken evlilik konusunda ne düşünüyordu?

6. Kızınızın nasıl evlenmesini istersiniz? (Görüşüp konuşarak, görücü usulü ile, zorla kaçırılarak, gönüllü kaçarak, anne baba zoruyla,...)

7. Oğlunuzun nasıl evlenmesini istersiniz? (Görüşüp konuşarak, görücü usulü ile, zorla kaçırılarak, gönüllü kaçarak, anne baba zoruyla,...)

8. Akrabalarınız arasında erken evlilik yapan var mı?

9. Komşularınız arasında erken evlilik yapan var mı?

10. Arkadaşlarınız arasında erken evlilik yapan var mı?

11.Kardeşleriniz arasında erken evlilik yapan var mı?

12. Eşinin yakın çevresinde erken evlilik yapan var mı?

13. Kızınızın erken evlilik yapmasını onaylar mısınız?

14. Toplumda kız çocuklarının erken evliliği konusunda ne gibi kültürel kabuller var?

- Bu konudaki atasözlerine katılıyor musunuz?
- Bu konudaki gelenekler-inançlar neler? Siz katılıyor musunuz?

15. Anneliği nasıl tanımlarsınız?

16. Kaç yaşında anne oldunuz?/ İlk çocuğunuzu kaç yaşında doğurdunuz?

17. Anneniz kaç yaşında anne olmuş?/İlk çocuğunu kaç yaşında doğurmuş?

18. Çocuklarınızın bakımında yardıma ihtiyaç duyduunuz mu? Kimlerden yardım aldınız?
19. Evlendiğinizde kimlerle birlikte oturdunuz?
20. Şimdi kimlerle birlikte oturuyorsunuz?
21. Anneniz evlendiğinde kimlerle birlikte oturmuş?
22. Anneniz şimdi kimlerle birlikte oturuyor?
23. Ne tür nikah yaptınız? (Dini, Resmi, hem resmi hem dini, önce dini sonra resmi)
24. Anneniz ne tür nikahla evlendi? (Dini, resmi, hem resmi hem dini, önce dini sonra resmi)
25. Eşinizle aranızda akrabalık var mı? (Belirtiniz)
26. Anneniz ile babanız arasında akrabalık var mı? (Belirtiniz)
27. Akrabalarınız arasında akraba evliliği yapan var mı? (Belirtiniz)
28. Komşularınız arasında akraba evliliği yapan var mı?
29. Kardeşleriniz arasında akraba evliliği yapan var mı?
30. Siz akraba evliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?
31. Kızınızın akraba evliliği yapmasını onaylar mısınız?
32. Anneniz akraba evliliği konusunda ne düşünüyordu?
33. Evlenmenizde hangi faktörler etkili oldu?(Aile kararı, kader kısmet, namus, evde kalma korkusu/etiketlenme, anne babamın baskısından kurtulma, ...)
34. Kızınızın evlenmesi konusunda bunları dikkate aldınız mı?/Alacak mısınız? (Aile kararı, kader kısmet, namus, evde kalma korkusu/etiketlenme)

III. AİLE İÇİ İLİŞKİLER, TOPLUMSAL CİNSİYET VE İŞBÖLÜMÜNE YÖNELİK GÖRÜŞME SORULARI

1. Anne babanızdan, ağabeyinizden, şiddet gördünüz mü?
2. Eşiniz ailesinde şiddet görmüş mü?
3. Eşinizden şiddet gördünüz mü?
4. Çocuklarınızın terbiyesinde şiddet uyguluyor musunuz?
5. Eşiniz çocuklarınızın terbiyesinde şiddet uyguluyor mu?
6. Aile içinde şiddet uygulanmasını onaylıyor musunuz?
7. Toplumda kız çocuk-erkek çocuk ayrımı ile ilgili olarak nasıl davranılıyor?
8. İçine doğduğunuz ailede kız çocuk- erkek çocuk ayrımı var mıydı?
9. Siz kız ve erkek çocuk arasında ayrım yapıyor musunuz?

10. Eşiniz kız ve erkek çocuk arasında ayırım yapıyor mu?
11. Doğduğunuz ailenizde nasıl bir eğitim aldınız? (Demokratik, otoriter, baskıcı, ölçülü-kontrollü)
12. Doğduğunuz ailede kız ve erkek çocuklarının eğitimi/terbiyesi konusunda ayırım var mıydı?
13. Kız ve erkek çocukların eğitimi konusunda anne ve babanız arasında görüş ayrılığı var mıydı?
14. Siz çocuklarınızı nasıl eğitiyorsunuz? (Demokratik, otoriter, baskıcı, ölçülü-kontrollü)
15. Çocuklarınızın terbiyesinde kız çocuk-erkek çocuk ayırımı yapıyor musunuz?
16. Eşiniz çocuklarınızın terbiyesinde kız erkek ayırımı yapıyor mu?
17. Doğduğunuz ailede kız ve erkek çocukların eğitimi/okutulması konusunda ne düşünülüyordu?
18. Siz kız ve erkek çocukların eğitimi/okutulması konusunda ne düşünüyorsunuz?
19. Eşiniz kız ve erkek çocukların eğitimi/okutulması konusunda ne düşünüyor?
20. Doğduğunuz ailede kız ve erkek çocuklarının iş ve meslek sahibi olması ve çalışması konusunda ne düşünüyor? Bu konuda anneniz ve babanız arasında görüş ayrılığı var mıydı?
21. Siz ve eşiniz kız ve erkek çocuklarının iş ve meslek sahibi olması ve çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu konuda eşinizle aranızda görüş ayrılığı var mı?
22. Evliliğinizde ne tür problemler yaşadınız? (Sağlık, cinsellik, ilişkiler(eşiniz, çocuklarınız, anne babanız, kardeşleriniz, eşinizin anne babası, eşinizin kardeşleri, akrabalarınız v.s...), maddi sıkıntılar...?)
23. Evlilik kararınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Ben karar verdim, ailem onayladı.
 - Ailem karar verdi, ben onayladım.
 - Ailem karar verdi, ailem onayladı.
 - Ben karar verdim, ben onayladım.
24. Evlilik konusunda kim karar vermeli?
25. Annenizin evliliğine kim karar vermiş?

26. Kardeşlerinizin evliliğine kim karar verdi?
27. Çocuklarınızın evliliği konusunda kim karar verecek? Kim vermeli?
- 28.Siz evlenirken başlık geleneği uygulandı mı?
- 29.Annenizin evliliğinde başlık geleneği uygulanmış mı?
30. Başlık geleneği hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 31.Kız kaçırma konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 32.Kız kaçırma konusunda anneniz ne düşünüyordu?
- 33."Evlilikte denklik" konusunda ne düşünüyorsunuz?(Yaşta ve sosyo-kültürel düzeyde denklik)
34. Akraba evliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 35.Akraba evliliği konusunda anneniz babanız ne düşünüyordu?
- 36.Evlenen çiftler nerede oturmalı?(Kızın ailesinin yanında mı? Erkeğin ailesinin yanında mı? Yeni ev mi açmalı?)
- 37.Kaç çocuğunuz olsun isterdiniz?
38. Tek çocuğunuz olacaksa erkek mi kız mı olsun isterdiniz?
- 39.Ailedeki yaşlılara kız çocuklar mı erkek çocuklar mı bakmalı?
40. Anlaşamadıkları takdirde eşlerin boşanmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 41.Anlaşamadıkları takdirde eşlerin boşanmaları konusunda anneniz ve babanız ne düşünüyorlardı?

IV: TOPLUMDA KIZ ÇOCUKLARINDAN/KADINLARDAN BEKLENEN ROLLER

1. Toplumda kız çocuklarından/kadınlardan beklenen roller nelerdir?
 - a. Annelik Rolü
 - b. Eş Olma Rolü
 - c. Ev Kadınlığı Rolü
 - d. Meslek Kadını Rolü
 - e.Ailesine ve Eşine Sadık Olma
 - f.Aileye Hizmet Etme /Aileyi Bir Arada Tutma
 - g.Aileye/Erkeğe İtaat etme
 - h.Ailenin Namusunu Temsil Etme
 - i.Akrabalık İlişkilerini Sürdürme
 - j. Ev İşlerinde Becerikli Olma

k. İyi bir tahsil alma

l. Kendi ayakları üzerinde durma

V: ROL AKTARIMI

1. Kızınıza toplumda kız çocukları/kadınlardan beklenen roller çerçevesinde nasıl bir rol aktarımında bulundunuz/bulunurdunuz?

- a. Kızınızdan iyi bir anne olmasını bekler misiniz?
- b. Kızınızdan iyi bir eş olmasını bekler misiniz?
- c. Kızınızın iyi bir ev hanımı olması önemli mi?
- d. Kızınızın ailesine ve eşine sadık olması önemli mi?
- e. Kızınızın ailesini bir arada tutması önemli mi?
- f. Kızınız erkeğe itaat etmeli mi?
- g. Kızınız ailenin namusunu temsil etmeli mi?
- h. Akrabalık ilişkilerini sürdürmek kızınızın rolü mü?
- i. Kızınızın ev işlerinde becerikli olması önemli mi?
- j. Kızınızın iyi bir tahsil görmesi önemli mi?
- k. Kızınızın ayakları üzerinde durması/kendine yetmesi sizin için önemli mi?

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 06/07/2017

Tez Başlığı / Konusu: Erken Evliliği Deneyimleyen Kadınların Evliliğe İlişkin Düşüncelerinin Sosyo-Kültürel Temeli:
Ardahan Örneği

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 259 sayfalık kısmına ilişkin, 06/07/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: GİZEM TAN EREN
Öğrenci No: N14123390
Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ
Programı: SOSYOLOJİ
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

06.07.2017

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

PROF. DR. NEVİN GÜNGÖR ERGAN

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Date: 06/07/2017

Thesis Title / Topic: The Socio-Cultural Foundation Of Marriage Opinions For Women Who Have Been Experienced An Early-Age Marriage: Case Of Ardahan

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 06/07/2017 for the total of 259 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: GİZEM TAN EREN

Student No: N14123390

Department: SOSYOLOJİ

Program: SOSYOLOJİ

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

06.07.2017

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

PROF. DR. NEVİN GÜNGÖR ERGAN

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 06/07/2017

Tez Başlığı / Konusu: Erken Evliliği Deneyimleyen Kadınların Evliliğe İlişkin Düşüncelerinin Sosyo-Kültürel Temeli: Ardahan Örneği

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: GİZEM TAN EREN
Öğrenci No: N14123390
Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ
Programı: SOSYOLOJİ
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

06/07/2017

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

PROF. DR. NEVİN GÜNGÖR ERGAN

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date: 06/07/2017

Thesis Title / Topic: The Socio-Cultural Foundation Of Marriage Opinions For Women Who Have Been Experienced An Early-Age Marriage: Case Of Ardahan

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: GIZEM TAN EREN

Student No: N14123390

Department: SOCIOLOGY

Program: SOCIOLOGY

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

06/07/2017

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

PROF. DR. NEVIN GÜNGÖR ERGAN

